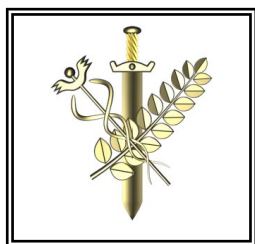

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПРАВО

і БЕЗПЕКА

Науковий журнал

№ 4 (95) 2024

DOI: 10.32631/pb.2024.4

Засновник та видавець –
Харківський національний університет внутрішніх справ

Виходить 4 рази на рік

Заснований у травні 2002 р.

Харків 2024

Журнал належить до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України (дод. 1 наказу МОН України від 17.03.2020 № 409) і є фаховим з юридичних наук (наказ МОН України від 12.05.2015 № 528)

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ, протокол № 5 від 27.12.2024

Головний редактор: *В. В. Сокурєнко*, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений юрист України (Харківський національний університет внутрішніх справ, *Україна*)

Заступник головного редактора: *Л. В. Могілевський*, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (ХНУВС, *Україна*)

Відповідальний секретар редколегії: *С. Є. Абламський*, кандидат юридичних наук, доцент (ХНУВС, *Україна*)

Редакційна колегія журналу:

- Д. Б. Базарова*, кандидат юридичних наук, доцент (Ташкентський державний юридичний університет, *Республіка Узбекистан*)
О. М. Бандурка, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України (ХНУВС, *Україна*)
В. І. Барко, доктор психологічних наук, професор (Державний науково-дослідний інститут МВС України (м. Київ), *Україна*)
О. І. Безпалова, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (Департамент науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, *Україна*)
С. М. Бортник, доктор юридичних наук, професор (ХНУВС, *Україна*)
М. Ю. Бурдін, доктор юридичних наук, професор (ХНУВС, *Україна*)
А. Вашко, кандидат юридичних наук, доцент (Університет імені Матєя Бєла, *Словаччина*)
Л. Гамарра-Амайя, магістр права, професор (Католицький університет Колумбії, *Колумбія*)
О. М. Головка, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, *Україна*)
С. М. Гусаров, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений юрист України (ХНУВС, *Україна*)
П. ван Дайне, доктор філософії, професор (Утрехтський університет, *Нідерланди*)
А. Ді Ронко, доктор філософії в галузі кримінології (Ессекський університет (м. Колчестер), *Сполучене Королівство*)
А. Еліа, доктор наук, професор (Школа міжнародних відносин Балсілли, *Канада*)
О. О. Євдокімова, доктор психологічних наук, професор (ХНУВС, *Україна*)
Г. Лікідж, доктор філософії (Університет Святого Климента Охридського, *Республіка Північна Македонія*)
М. А. Клячко, доктор філософії в галузі соціології, доцент (Університет штату Огайо (м. Меріон), *США*)
К. фон Лампе, доктор філософії в галузі кримінального права та кримінології (Берлінська школа економіки та права, *Німеччина*)
О. М. Литвинов, доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України (Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут", *Україна*)
О. П. де Ліма-молодший, кандидат юридичних наук (Федеральний університет Ріо-Гранде-ду-Норте, *Бразилія*)
А. Марковська, доктор філософії (Університет Англія Раскін (м. Кембридж), *Сполучене Королівство*)
В. С. Медведєв, доктор психологічних наук, професор (Національна академія внутрішніх справ, *Україна*)
Н. Ч. Нгуїндіп, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (Університет Дшанга, *Камерун*)
М. Сафта, кандидат юридичних наук, професор (Університет Тіту Майореску, *Румунія*)
А. Серджи, доктор філософії в галузі соціології та кримінології (Ессекський університет (м. Колчестер), *Сполучене Королівство*)
П. Стоянов, доктор наук (комунікаційні технології), професор (Південно-Західний Університет «Неофіт Рілські», *Болгарія*)
Ф. Шабані, доктор юридичних наук, професор (Університет Тетова, *Республіка Північна Македонія*)
Д. В. Швець, доктор юридичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України (Одеський державний університет внутрішніх справ, *Україна*)
Г. Шимич, кандидат наук у галузі кримінального права, доцент (Університет «VITEZ», *Боснія і Герцеговина*)
М. Яєр, доктор філософії, професор кримінології (Люблянський університет, *Словенія*)

- ☞ Статті журналу проходять рецензування, яке організують члени редколегії. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.
- ☞ Журнал включено до міжнародної наукометричної бази «Index Copernicus International», доступ до паспорту видання: <https://journals.indexcopernicus.com/++p24783657,3.html>.
- ☞ Електронна копія журналу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті видання (<http://pb.univd.edu.ua>) і на сайті Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського НАН України (<http://nbuv.gov.ua/j-tit/PiB>). Повний актуальний перелік баз, репозитаріїв, бібліотек, каталогів можна побачити на сайті видання.
- ☞ Доступ до профілю журналу в Google Академії: <https://scholar.google.com/citations?user=Vi9GuiIAAAAJ>.
- ☞ При передруку посилання на журнал «Право і безпека» обов'язкове.

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS

LAW

and SAFETY

Scientific journal

No. 4 (Vol. 95) 2024

DOI: 10.32631/pb.2024.4

Founder and publisher –
Kharkiv National University of Internal Affairs

The frequency: 4 issues per year

Founded in May, 2002

Kharkiv 2024

The journal belongs to the category "B" of the List of scientific professional editions of Ukraine (add. 1 of the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated from March 17, 2020, No. 409) and is a professional edition in the field of juridical science

Recommended for publishing and distribution through Internet by the Academic Council of Kharkiv National University of Internal Affairs, protocol No. 5 dated from December 27, 2024

Chief Editor: V. V. Sokurenko, Doctor of Law, Professor, Honored Worker of SciTech of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine (Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine)
Deputy Editor: L. V. Mohilevskiy, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine (KhNUIA, Ukraine)
Executive Secretary of Editorial Board: S. Ye. Ablamskiy, Candidate of Law, Associate Professor (KhNUIA, Ukraine)

Editorial Board:

- O. M. Bandurka, Doctor of Law, Professor, Correspondent Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine (KhNUIA, Ukraine)
V. I. Barko, Doctor of Psychological Sciences, Professor (State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Kyiv), Ukraine)
D. B. Bazarova, Candidate of Law, Associate Professor (Tashkent State Law University, The Republic of Uzbekistan)
O. I. Bezpalo, Doctor of Law, Professor, Honored Worker of SciTech of Ukraine (Department of Science and Education of Kharkiv Regional State Administration, Ukraine)
S. M. Bortnyk, Doctor of Law, Professor (KhNUIA, Ukraine)
M. Yu. Burdin, Doctor of Law, Professor (KhNUIA, Ukraine)
A. Di Ronco, Doctor of Philosophy in Criminology (University of Essex (Colchester), United Kingdom)
P. C. van Duyne, Doctor of Philosophy, Professor (University of Utrecht, Netherlands)
A. Elia, Doctor, Professor (Balsillie School of International Affairs, Canada)
L. Gamarra-Amaya, LL.M., Professor (Catholic University of Colombia, Colombia)
O. M. Holovko, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)
S. M. Husarov, Doctor of Law, Professor, Correspondent Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine (KhNUIA, Ukraine)
G. Ilikj, PhD in Political Science (University "St. Kliment Ohridski", Republic of North Macedonia)
M. Jager, Doctor of Philosophy, Professor of Criminology (University of Ljubljana, Slovenia)
M. Klochko, Ph.D., Associate Professor (Ohio State University (Marion), USA)
K. von Lampe, Doctor of Philosophy in Criminal Law and Criminology (Berlin School of Economics and Law, Germany)
O. P. de Lima Junior, PhD in Law (Federal University of Rio Grande do Norte, Brazil)
O. M. Lytvynov, Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine (National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute", Ukraine)
A. Markovska, Ph.D. (Anglia Ruskin University, Cambridge, United Kingdom)
V. S. Medvediev, Doctor of Psychological Sciences, Professor (National Academy of Internal Affairs, Ukraine)
N. Ch. Nguindip, Ph.D., Senior Professor (University of Dschang, Cameroon)
M. Safta, PhD, Professor (Titu Maiorescu University, Romania)
A. Sergi, Doctor of Philosophy in Sociology and Criminology (University of Essex (Colchester), United Kingdom)
F. Shabani, Doctor of Law, Professor (University of Tetova, Republic of North Macedonia)
D. V. Shvets, Doctor of Law, Associate Professor, Honored Worker of Education of Ukraine (Odesa State University of Internal Affairs, Ukraine)
G. Šimić, PhD in Criminal Law, Associate Professor (University "VITEZ", Bosnia and Herzegovina)
P. Stoyanov Apostolov, Doctor of Sciences (Communication Technology), Professor (South West University "Neofit Rilski", Bulgaria)
A. Vaško, Ph.D., Assistant Professor (Matej Bel University, Slovakia)
O. O. Yevdokimova, Doctor of Psychological Sciences, Professor (KhNUIA, Ukraine)

- ✂ Journal's articles undergo peer review organized by the members of the Editorial Board. The views of the authors may not coincide with the position of the Editorial Board.
✂ The journal is included into the international scientometric database "Index Copernicus International", access to the edition's passport: <https://journals.indexcopernicus.com/++p24783657,3.html>.
✂ E-copy of the journal is available free of charge on the website of the edition (<http://pb.univd.edu.ua>) and on the website of the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadskiy of the National Academy of Sciences of Ukraine (<http://nbuv.gov.ua/j-tit/PiB>). The full up-to-date list of bases, repositories, libraries, catalogs can be observed on the website of the edition.
✂ Access to the Google Scholar journal's profile: <https://scholar.google.com/citations?user=Vi9GuiAAAAJ>.
✂ The reference to the journal "Law and Safety" is obligatory in case of reprinting.

ЗМІСТ

ГРЕЧЕНКО В. А. Діяльність міліції УРСР щодо протидії злочинності на початку 1960-х рр.....	9
ЄМЕЦЬ І. О. Участь представника неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні: процесуальні та криміналістичні аспекти	20
СЕРБЕНЮК С. О. Стійкість і сталий розвиток у діяльності закладу вищої освіти	32
АВОТАЙО О. О., ЮСУФ Н. О., АДЕДАЙО С. О. Безпека Нігерії: стратегії боротьби з повстанцями та тероризмом (англ.).....	47
ДЕМЧЕНКО С. О. Міжнародно-правові засади регулювання суддівського індемнітету	59
ДІНАР, Х. Л., СУЛІСТЯРІНІ Р., ДЖАУХАРОХ А. Обов'язок належної ретельності у статті 16 Закону про посаду нотаріуса: перспектива принципу ретельності у здійсненні нотаріальних дій (англ.)	69
ПРИСЯЖНЮК О. А. Порівняльний аналіз понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах.....	79
САМБОР М. А. Законність як принцип діяльності суду з дотримання прав, свобод та інтересів неповнолітніх у справах про адміністративні правопорушення	90
РОМАНЮК В. В., ЛОГІН Р. І. Підстави та умови застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень (англ.).....	105
ВЛАСЕНКО І. В., ЛИХИЙ І. П., СЛАТІН Я. О. Підвищення боєздатності малих тактичних груп поліції.....	116
ВІДЖАЯНТИ Д. Ш. С., КОЕСВАХІОНО І., АНДРЕАССАРІ Л. Д. Урядові постанови та їх вплив на розподіл земель і компенсацію (англ.).....	127
РУСМАНІРА І. З., СУДАРСОНО, МАСИКУР М. Х. Правовий захист членів громади в межах програми комплексної системи реєстрації земельних ділянок (англ.).....	137
ШМАГАЙЛО І. В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України в умовах воєнного стану	147

ДО УВАГИ АВТОРІВ НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ «ПРАВО І БЕЗПЕКА»

Сторінка редакції.....159

CONTENT

GRECHENKO V. A. The activities of the Ukrainian SSR militia in combating crime in the early 1960s (<i>Ukr</i>).....	9
IEMETS I. O. The participation of a juvenile victim’s representative in criminal proceedings: procedural and forensic aspects (<i>Ukr</i>)	20
SERBENYUK S. O. Resilience and sustainability in the activities of a higher education institution (<i>Ukr</i>).....	32
AWOTAYO O. O., YUSUF N. O., ADEDAYO S. O. Safeguarding Nigeria: strategies for combating insurgency and terrorism	47
DEMCHENKO S. O. International legal framework for the regulation of judicial immunity (<i>Ukr</i>).....	59
DINAR H. L., SULISTYARINI R., JAUHAROH A. The obligation of “saksama” in article 16 of the law on notary positions: a perspective on the principle of diligence in partij deed.....	69
PRYSYAZHNYUK O. A. Comparative analysis of the concepts of “law enforcement agencies” and “discretionary powers” in the international legal systems (<i>Ukr</i>)	79
SAMBOR M. A. Legality as a principle of court activity in respecting the rights, freedoms and interests of minors in cases of administrative offences (<i>Ukr</i>).....	90
ROMANIUK V. V., LOGIN R. I. Grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses	105
VLASENKO, I. V., LYKHYI, I. P., SLATIN, YA. O. Improving the combat capability of small police tactical groups (<i>Ukr</i>).....	116
WIJAYANTI D. S. S., KOESWAHYONO I., ANDREASSARI L. D. Government regulations and their impact on land division and compensation	127
RUSMANIRA I. Z., SUDARSONO, MASYKUR M. H. Legal protection of community members in the Complete Systematic Land Registration Program.....	137
SHMAHAILO I. V. Law enforcement activities of the National Guard of Ukraine under martial law (<i>Ukr</i>).....	147

TO AUTHORS' OF SCIENTIFIC JOURNAL "LAW AND SAFETY" ATTENTION

Editorial Board's Notes (*Ukr*)159

ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ ГРЕЧЕНКО,

доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра гуманітарних дисциплін та українознавства;

 <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com

**ДІЯЛЬНІСТЬ МІЛІЦІЇ УРСР ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
НА ПОЧАТКУ 1960-Х РР.**

Досліджено стан злочинності в УРСР у 1962–1964 рр. та комплекс заходів, ужитих керівництвом Міністерства охорони громадського порядку УРСР та його підрозділами в областях, містах і районах щодо протидії їй. Аналіз статистичного матеріалу свідчить, що показники умисних убивств, де переважали убивства з побутових причин та хуліганських спонукань, залишалися високими. Вражаючими були цифри, де вказувалася велика кількість умисних убивств новонароджених дітей, що свідчило про низький моральний рівень частини радянських людей, а також про їхнє соціальне неблагополуччя. Для протидії злочинності органи міліції застосовували, як і в попередні роки, здебільшого оперативні заходи, а також проводили певну профілактичну роботу серед населення із виявлення та перевірки сигналів про погрози убивствами, а також про злочинні наміри та умисли окремих громадян. Враховуючи зростання економічної злочинності, значна увага приділялася посиленню агентурного апарату, зокрема на об'єктах, де зосереджувалися матеріальні цінності у великих розмірах та було можливим їх розкрадання. Водночас при проведенні вказаних заходів органи міліції припускалися певних помилок, мали місце деякі недоліки. У низці планів роботи слідчих відділів та відділень багатьох областей чимало заходів мали загальний, неконкретний характер. Одним із суттєвих недоліків було планування таких заходів, які не входили до компетенції слідчих апаратів Міністерства охорони громадського порядку УРСР. У документах слідчого управління Міністерства охорони громадського порядку УРСР міститься чимало матеріалів про недоліки та недостатню компетентність слідчих при підготовці матеріалів, які спрямовувалися для проведення судово-біологічної експертизи. Серед нових проявів злочинності в аналізовані роки було таке явище, як крадіжка з аптек та медичних установ наркотичних речовин, що розширяло діяльність міліції. Відмічено, що в 1962–1964 рр. міліцією проводилася значна робота щодо протидії злочинності, хоча не у всьому вона була успішною.

Ключові слова: Україна, 1960-ті рр., Міністерство охорони громадського порядку УРСР, міліція, протидія злочинності.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Багатогранний процес прогресу й оновлення суспільства, розвитку всіх його сфер у третьому десятилітті ХХІ ст., особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, передбачає нагальну потребу в забезпеченні його стабільності і безпеки. Злочинність становить одну з основних загроз життєдіяльності соціуму. Протидія їй – основне завдання всіх правоохоронних органів і насамперед Національної поліції. Це завдання було актуальним завжди, упродовж не лише століть, а й тисячоліть. Попередніми роками був накопичений певний досвід у протистоянні між міліцією та злочинністю, дослідження якого заслуговує на увагу як з точки зору теорії, так і з точки зору практики. Доволі цікавим у цьому плані є період початку 1960-х

рр. в умовах часткової лібералізації радянського політичного режиму та хрущовських реформ і експериментів, які стосувалися змін в організації міліції та кримінальній політиці. У цей час (1962) правоохоронні органи зазнали чергової реорганізації – Міністерство внутрішніх справ було перетворене на Міністерство охорони громадського порядку (далі – МОГП), оскільки вважалось, що в боротьбі зі злочинністю провідну роль повинна відігравати громадськість і метою цього міністерства є насамперед охорона громадського порядку, бо рівень злочинності нібито буде зменшуватися.

Деякі аспекти цієї проблеми знайшли певне висвітлення в низці робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ці питання розглядалися в монографіях «Міліція в Україні

в період часткової лібералізації політичного режиму (березень 1953 – серпень 1962 рр.): історико-правове дослідження» (Греченко, Ярмиш, 2024), «Секретарі, наркоми, міністри внутрішніх справ України в 1917–2022 роках» (Бандурка, 2022), «Є така служба...» (Печніков, 2011), у науково-популярному нарисі «Міліція України: історичний нарис, портрети, події», написаному під керівництвом тодішніх керівників української міліції (Смирнов та ін., 2002), дисертації А. П. Чернеги (2008), довідково-історичному виданні «Карний розшук України: відданість, вірність, відвага» (Довгаль та ін., 2009), нарисі «Міністерство охорони громадського порядку УРСР (1962–1968 рр.)», вміщеному у збірнику документів і матеріалів «Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.)» (Вербенський та ін., 2016), збірнику статей «Актуальні питання історії органів внутрішніх справ України» (Коваленко та ін., 2011), статтях О. Г. Бажана (2003), В. А. Греченка і С. І. Суботи (2024), В. А. Довбні (2010), В. А. Чиснікова (2010), Н. М. Ярмиш та О. Н. Ярмиша (2023), дослідженнях зарубіжних учених О. Семухіної та М. Рейнольдса (2013). Проте в них вивчалися лише окремі аспекти проблеми, тому її дослідження не можна вважати завершеним.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Мета статті – дослідити основні аспекти боротьби міліції зі злочинністю в 1962–1964 рр. Ця мета конкретизується в таких завданнях:

- охарактеризувати стан злочинності у вказаний період, виявити її нові прояви;
- проаналізувати заходи, які вживалися МОГП УРСР для протидії злочинності.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Важливим принципом методології нашого дослідження стала об'єктивність. Вона передбачала опору на факти в їхньому істинному значенні, без спотворень і прямолінійної схематизації. Цей принцип дозволив розглядати кожне явище в його різноманітності і суперечливості, сукупності як позитивних, так і негативних проявів. Принцип соціального підходу передбачав розгляд історико-правових процесів з урахуванням соціальних інтересів різних прошарків населення, конкретних форм їхніх проявів у суспільстві. Цей принцип застосовувався для співвідношення інтересів класових і вузько групових із загальнолюдськими, враховуючи суб'єктивний аспект у практичній діяльності радянського уряду, комуністичної партії, правоохоронних органів, окремих керівних осіб.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Про ситуацію зі станом та розкриттям найтяжчих злочинів у 1962 р. свідчить

доповідна записка Міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка «Про наслідки роботи органів міліції по боротьбі з навмисними вбивствами» від 17 жовтня 1962 р. У ній, зокрема, повідомляється, що за дев'ять місяців 1962 р. на території республіки було зареєстровано 747 навмисних убивств та 435 замахів на убивства громадян. Якщо порівняти з відповідним періодом 1961 р., то кількість навмисних убивств зменшилась на 128 випадків, або на 14,6 %, а кількість замахів на вбивство збільшилась на 14 випадків, або на 3,3 %. За цей же час органами міліції було розкрито 95,2 % навмисних убивств та 99,5 % замахів на убивства проти 94,8 % та 97,4 % відповідно за такий же період 1961 р., а також розкрито 40 навмисних убивств, учинених у минулі роки. Із загальної кількості 1 182 навмисних убивств та замахів на убивства, зареєстрованих у 1962 р., вчинено: при розбійних нападах – 24, з яких розкрито 22; при згвалтуваннях – 28, розкрито – 16; з хуліганських спонукань – 294, розкрито – 290; на ґрунті ревнощів, сварки та з інших побутових мотивів – 656, розкрито – 650; інших убивств (новонароджених та ін.) – 190, розкрито – 176.

Із наведених даних видно, що переважну кількість навмисних убивств – 55,5 %, вчинено на побутовому ґрунті, 24,9 % – з хуліганських спонукань, 2 % – при розбійних нападах та 1,5 % – при згвалтуваннях. Зазвичай убивства на побутовому ґрунті вчинялися у квартирах під час сварок і в багатьох випадках попередити їх було неможливо.

Враховуючи особливу небезпечність розбійних нападів та випадків злісного хуліганства, які часто супроводжувалися убивствами, органи міліції республіки намагалися посилювати боротьбу із цими небезпечними злочинами. Внаслідок цього кількість розбійних нападів з метою заволодіння державним та громадським майном, порівняно з відповідним періодом 1961 р., зменшилась з 148 до 89 випадків, або на 39,9 %, а кількість розбоїв з метою заволодіння особистою власністю громадян – з 1004 до 470, або на 53,2 %. Кількість хуліганських проявів зменшилась на 17,2 %, а їхнє розкриття становило 99,6 %.

Поряд з оперативними заходами із боротьби зі злочинцями-рецидивістами органи міліції проводили певну профілактичну роботу серед населення з виявлення та перевірки сигналів про погрози убивствами, а також про злочинні наміри та умисли окремих громадян. Унаслідок проведеної профілактичної роботи органами міліції було попереджено на стадії підготовки та замаху 30 навмисних убивств, із

яких 26 – на побутовому ґрунті. Через актив, дільничних уповноважених, агентуру та довірених осіб було одержано 412 сигналів про намір громадян учинити вбивства. Усі ці громадяни до настання стадії підготовки та замаху викликалися в органи міліції і з ними були проведені відповідні бесіди, після чого вони відмовлялись від злочинних намірів.

З метою попередження убивств органи міліції проводили роботу з виявлення й вилучення вогнепальної та холодної зброї. Так, за перше півріччя 1962 р. у злочинців та населення було вилучено 5 294 одиниці вогнепальної та 890 одиниць холодної зброї.

У низці випадків убивства вчинялися психічно хворими особами, які своєчасно не ізолювалися або передчасно виписувалися з лікувальних установ. Про такі факти МОГП УРСР регулярно інформувало Міністерство охорони здоров'я УРСР¹.

Деякі питання протидії економічній злочинності в цей період були настільки вагомими, що розглядалися вищим керівництвом республіки. Так, ЦК КПУ у своїй постанові від 13 березня 1962 р. розглянуло питання про факти розкрадань у великих розмірах соціалістичної власності та хабарництва, викриті у Львівській та деяких інших областях республіки. У таємній Доповідній записці Міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка першому секретареві ЦК КПУ М. В. Підгорному від 13 лютого 1963 р. доповідалося про перебіг виконання цієї постанови.

Вказувалося, що за майже рік після ухвалення вказаної постанови було переглянуто кадри оперативних працівників відділів боротьби з розкраданням соціалістичної власності (далі – БРСВ) м. Львова. Тих, хто допустив різного роду проступки, з міліції було звільнено. Одночасно було збільшено кількість оперативних працівників відділу БРСВ Управління міліції м. Львова. Особливу увагу було приділено ретельній перевірці сигналів про розкрадачів на підприємствах місцевої та державної кооперації, заготівельних, будівельних та інших організаціях, які діяли приховано. Було виявлено та взято на облік індивідуальних забудовників та приватних власників авто-

машин, які підозрювались у придбанні домоволодінь та автомашин на нетрудові кошти.

Значна увага надавалася посиленню агентурного апарату, зокрема на об'єктах, де зосереджувалися матеріальні цінності у значних розмірах та було можливе їх розкрадання. Усього за 1962 р. було завербовано 273 агенти, зокрема 100 осіб у м. Львові. Агенти були завербовані на хутровій, панчішній, пухо-перовій, трикотажній, швейній та меблевій фабриках, електроламповому та телевізійному заводі, підприємствах «поштова скринька» 246 та 125 і деяких інших.

Унаслідок проведених заходів у 1962 р. численні групи розкрадачів були викриті на панчішній, хутровій, пухо-перовій, бавовняно-прядильній фабриках, електроламповому, телевізійному, автобусному заводах, взуттєвому комбінаті Облмістпрому, Пустомитівському райпобуткомбінаті, облміжколгоспбуді, деяких торговельних та інших підприємствах міста і області.

Практичні показники роботи по лінії БРСВ у 1962 р., порівняно з 1961 р., дещо поліпшились. Органами міліції міста та області в 1962 р. було порушено 1 975 кримінальних справ, за якими до відповідальності було притягнуто 2 312 осіб, зокрема в місті – 416 справ на 539 осіб. За розкрадання соціалістичної власності до кримінальної відповідальності було притягнуто 971 особу, зокрема у м. Львові – 230, а за хабарництво – 27, зокрема в місті – 11. У притягнутих до відповідальності осіб було вилучено грошей, облігацій державної 3 % позики та ощадних книжок всього на 19,3 тис. руб., виробів із золота (годинники, перстні, браслети) 0,5 кг, а також описано майна на загальну суму 17 тис. руб., зокрема 3 автомашини. Викрито велику групу осіб, причетних до розкрадання на панчішній і бавовняно-прядильній фабриках раднаргоспу та деяких магазинах міськпромторгу. Учасники цієї групи завищували норми витрати сировини на одиницю виробів і з її залишків виготовляли продукцію (панчохи, шкарпетки, косинки тощо), яка не обліковувалась. У злочинців було вилучено грошей та описано майна на загальну суму понад 100 тис. руб., зокрема готівкою – майже 50 тис. руб., монет царського карбування – 147 шт., золотий портсигар – 1 шт., годинників – 6 шт., а також описано 5 автомашин. Було викрито групи розкрадачів на хутровій фабриці – 6 осіб, електроламповому заводі – 21 особа, Пустомитівському райпобуткомбінаті – 14 осіб та на низці інших підприємств. Значна увага приділялась роботі з викриття спекулянтів. За спекуляцію щодо 251 особи

¹ Про наслідки роботи органів міліції по боротьбі з навмисними вбивствами : доповідна записка міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка від 17.10.1962 // Історія міліції України в документах та матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 2000. Т. 3: 1946–1990. С. 79.

було порушено 214 кримінальних справ, зокрема 120 справ щодо 147 осіб у місті. Було викрито 43 групи загальною чисельністю 131 спекулянт, зокрема в місті 29 груп чисельністю 82 спекулянти.

У травні 1962 р. була виявлена група спекулянтів контрабандними товарами. У злочинців було вилучено грошей та описано майна на 15 тис. руб. Було встановлено, що провідник поштового вагону Львівської залізниці Орловська вступила у злочинний зв'язок із громадянкою Польської Народної Республіки Шадзевич і одержувала від неї через свого чоловіка Белова, який працював начальником поштового вагону міжнародного поїзда Львів – Варшава – Бухарест, нейлонові блузи. Останні вона продавала через свої злочинні зв'язки у Львові, Новосибірську, Житомирі, Кокчетаві. Зі Львова в Польщу Орловська відправляла через Белова вироби із золота та капрону. У цій справі було арештовано сім осіб, зокрема працівників відділу перевезень станції Новосибірськ – Джигайло та Антропова.

У 1962 р. значна увага також приділялася виконанню ст. 2 Указу Президії Верховної Ради УРСР «Про посилення боротьби з особами, які ухиляються від суспільно-корисної праці та ведуть паразитичний спосіб життя» від 12 червня 1961 р. У Львові всього було виявлено 315 таких осіб, 244 з яких було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення різних злочинів. Так, до кримінальної відповідальності було притягнуто жителяку м. Львова Кісель, яка ніде не працювала, а в 1959 р. купила за 145 тис. руб. (старими грошми) двоповерховий будинок та здавала його квартирантам. Будинок було вилучено, а Кісель засуджено за ст. 152 Кримінального кодексу УРСР (далі – ККУ УРСР).

За статтею 2 Указу Президії Верховної Ради УРСР від 12 червня 1961 р. було притягнуто до відповідальності дармоїдів Шульгу, Суворову, Брижанова, Мізрахі та інших, у яких було вилучено автомашину «Волга», а в Мізрахі – будинок у м. Адлері. Львівському міському та обкому КПУ було надіслано декілька доповідних записок про стан охорони соціалістичної власності в торгівлі, місцевій та державній промисловості, будівельних організаціях. Обласними інстанціями Львівської області протягом року за інформаційними матеріалами та пропозиціями органів міліції було винесено 29 постанов та рішень, спрямованих на поліпшення охорони народного майна¹.

¹ ГДА МВС України (Галузевий держ. архів МВС України). Ф. 19. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 63–67.

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про надання права провадження попереднього слідства органам охорони громадського порядку» від 6 квітня 1963 р. право проводити попереднє слідство надавалося також слідчим органам охорони громадського порядку, але в цій відносно новій роботі міліції були певні недоліки та помилки, тому з метою вдосконалення роботи слідчих міліції Слідчим управлінням МОГП УРСР було вивчено плани роботи слідчих відділів управлінь охорони громадського порядку (далі – УОГП) областей, слідчих відділів управлінь міліції міст та слідчих відділень дорожніх і водних відділів міліції. Одним із суттєвих недоліків планів робіт було планування заходів, які не входили до компетенції слідчих апаратів МОГП УРСР. До планів роботи також не підлягала включенню поточна оперативна робота. Однак такі заходи були в планах роботи слідчих відділів УОГП Полтавської, Закарпатської, Рівненської, Львівської, Сумської, Київської, Черкаської, Запорізької, Херсонської, Харківської, Івано-Франківської областей; слідчих відділень дорожнього відділу міліції на Південно-Західній та Донецькій залізницях. Так, планом роботи слідчого відділу УОГП Полтавської області (п. 5) було передбачено виїзд до всіх міськрайорганів міліції з організації не лише слідчої роботи, а й дізнання, а в п. 7 було заплановано виїзд слідчих УОГП до семи органів міліції для проведення оперативно-слідчих заходів щодо розкриття вбивств, скоєних у минулі роки. Організація роботи з розкриття крадіжок державного та громадського майна, а також крадіжок особистої власності громадян, тобто злочинів, підслідних слідчим МОГП УРСР, не було передбачено планом роботи. У пункті 8 плану було передбачено також перевірку стану слідчої роботи та заслуховування протягом III кварталу у відділі слідчих працівників всіх 16 органів міліції. Така обтяженість та нереальність суцільної перевірки стану слідчої роботи з подальшим заслуховуванням відвертала апарат слідчого відділу від конкретної організаторської роботи на місцях та надання їм практичної допомоги, позбавляла можливості займатися розслідуванням конкретних кримінальних справ.

Планом роботи слідчого відділу УОГП Київської області було заплановано перевірити в міськрайорганах міліції області виконання заходів щодо розкриття вбивств, скоєних у минулі роки. Слідчий відділ УОГП Черкаської області включив до плану роботи спільний з відділом карного розшуку перегляд справ про нерозкриті вбивства, з яких планував відібрати

найбільш перспективні для вжиття заходів щодо їхнього розкриття. Слідчим відділом УОГП Івано-Франківської області спільно з першим спецвідділом було заплановано вивчення в усіх міськрайорганах міліції матеріалів, за якими у 1963 р. було відмовлено в порушенні кримінальної справи. Планування цих заходів не належало до компетенції слідчих апаратів МОГП УРСР.

У планах роботи слідчих відділів та відділень УОГП Житомирської, Закарпатської, Вінницької, Сумської та Чернігівської областей водного відділу міліції Дніпровського басейну та дорожнього відділу міліції Південно-Західної залізниці багато заходів мали загальний та неконкретний характер. Наприклад, п. 9 плану роботи слідчого відділу УОГП Житомирської області було заплановано: «Запровадити повний облік кримінальних справ..., поставити роботу обліку на такий рівень, щоб щодня знати, у якому районі, у провадженні якого слідчого і які кримінальні справи перебувають»¹. Що конкретно необхідно зробити для організації такого обліку і в які терміни, у плані нічого не було сказано. Дуже громіздким був план, поданий слідчим відділом УОГП Вінницької області, що складався з 5 розділів та 36 пунктів, частина з яких також мала неконкретний характер, а їх планування не було викликано жодною потребою. Планом роботи слідчого відділу Управління міліції м. Макіївки було передбачено: «У всіх слідствіях проаналізувати виконання вимог ст. 23 КПК УРСР та наступного місяця заслухати у слідстві начальника слідчого відділення, де гірше поставлено роботу...»². У низці представлених планів роботи слідчих відділів неправильно планувалося порушення конкретних кримінальних справ за матеріалами розробок та строки реалізації³.

Начальник Слідчого управління МОГП УРСР, вже згадуваний нами А. М. Сербулов, вимагав врахувати вказані недоліки при складанні подальших планів роботи слідчих відділів. Як бачимо, недоліки були зумовлені певною недосвідченістю авторів цих планів – керівних працівників слідчих відділів УОГП різних областей, і полягали в їх неконкретності та громіздкості.

Подібні, але конкретніші прогалини мали місце в роботі слідчих апаратів УОГП Одеської

області в середині 1963 р. Окремі слідчі слідчих відділень міськрайорганів міліції безвідповідально ставилися до розслідування кримінальних справ, які перебували у провадженні, затягували їх, порушуючи норми КК УРСР та Кримінально-процесуального кодексу УРСР (далі – КПК УРСР). Так, слідчими слідчого відділення Березівського райвідділу міліції щодо 18 кримінальних справ, прийнятих до провадження в липні 1963 р., не було закінчено жодного розслідування.

У слідчому відділенні Белградського райвідділу міліції нараховувалося троє слідчих на чолі з начальником слідчого відділення Морозом. Протягом липня 1963 р. ними було прийнято до провадження 24 кримінальні справи, і тільки щодо однієї з них розслідування було закінчене. Станом на 1 липня 1963 р. у слідчому відділенні Ізмаїльського міськвідділу міліції залишалося у провадженні 15 кримінальних справ і протягом місяця було прийнято до провадження ще 30 справ. Водночас це відділення із шести слідчих протягом місяця закінчило розслідування лише щодо десяти кримінальних справ. Подібні недоліки в розслідуванні кримінальних справ були в роботі слідчих слідчого відділення Біляєвського райвідділу міліції, у провадженні яких станом на 1 липня 1963 р. залишалося 19 справ. Крім того, слідчими до провадження було прийнято ще 84 кримінальні справи, а протягом червня 1963 р. закінчено лише шість. Станом на 1 серпня 1963 р. у цьому слідчому відділенні залишалося 43 кримінальні справи, шість з яких із терміном понад два місяці⁴.

Аналізуючи кримінальні справи, що надходили до слідчого відділення УОГП і перебували у провадженні слідчих, можна побачити, що окремі слідчі допускали порушення законності під час вирішення питань про порушення кримінальних справ, при проведенні обшуків, закінченні розслідування і припиненні кримінальних справ.

Так, відповідно до матеріалів справи, що перебувала у провадженні слідчого УОГП Приморського райвідділу міліції м. Одеси Фаріна, 29 березня 1963 р. на прохідній заводу «Сталевих і прядив'яних канатів» було затримано робітника Снітко, який виносив цвяхи на суму 1 руб. 74 коп. Згідно з матеріалами перевірки вказані цвяхи Снітко зібрав на території заводу. Попри наявність таких даних, слідчий Фаріна 7 липня 1963 р. порушив кримінальну справу проти Снітка за ч. 1 ст. 85 КК УРСР, а

¹ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 9–10.

² ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 11.

³ Там само. Арк. 12.

⁴ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 10.

потім припинив її у зв'язку з передачею матеріалів на розгляд товариського суду.

У справі, порушеній Беляєвським райвідділом міліції за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 84 КК УРСР, щодо Пашкевича, розслідування не проводилося з 12 квітня по 19 липня 1963 р. Потім цю справу прийняв до провадження слідчий Сокаржинський, який за постановою без санкції прокурора зробив обшук у квартирі Пашкевича. Відповідно до матеріалів кримінальної справи, Пашкевич скоїв крадіжку 8,3 куб. м лісоматеріалів, тому через чотири місяці після її порушення не було потреби терміново проводити обшук без санкції прокурора. У справі № 9096 за звинуваченням Лесецького та Колесніченка за ч. 2 ст. 140 КК УРСР та у справі № 9098 за звинуваченням Коноплева за ст. 806 КК УРСР слідчий УОГП Ананьївського райвідділу міліції Журавльов при ознайомленні з матеріалами справи не роз'яснив обвинуваченим їхнє право мати захисника та не повідомив потерпілим про закінчення розслідування у справі. Внаслідок цього обидві справи було повернуто прокурором для виконання вимог статей 217, 218 КПК УРСР. Слідчий УОГП цього ж райвідділу міліції Мірза необґрунтовано припинив кримінальну справу проти Цимбалюка, якого Ананьївський парткомом виключив із членів КППС за замах на розкрадання 98 кг соняшника в колгоспі «Іскра». Мірза, попри те, що не мав достатнього досвіду в роботі, не вважав за потрібне порадитися з начальником райвідділу міліції і знехтував рішенням партійних органів, порушуючи закон і припинивши цю справу за мотивами відсутності складу злочину¹.

Допустив порушення законності і слідчий Білгород-Дністровського райвідділу міліції Горючий, який 18 липня 1963 р. без дозволу керівництва міськвідділу міліції виїхав автомашиною, що належала спекулянту Горенштейну, до районів Київської області та Молдавської РСР для документування фактів злочинної діяльності останнього.

Траплялися випадки, коли окремі слідчі брали на себе функції, що належали до відання експертних установ. Так, старший слідчий Березовського райвідділу міліції Міщенко у справі, порушеній за фактом завдання тілесних ушкоджень громадянину Пташечнюку 7 липня 1963 р., зробив висновок, що потерпілий, перебуваючи в нетверезому стані, звалився на землю, при цьому завдав собі удару по носі лавкою, яка стояла біля столу, отримавши

¹ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 11.

тілесні ушкодження середньої тяжкості. Такий висновок Міщенко зробив без докладного аналізу матеріалів справи, порушивши вимоги ст. 76 КПК УРСР².

Одним із суттєвих недоліків у роботі слідчих відділів було те, що недостатньо проводилася робота з розшуку злочинців у припинених кримінальних справах. Протягом липня 1963 р. слідчими не було розкрито жодного злочину минулих років. Ненормальним було становище, коли окремі слідчі незаконно припиняли кримінальні справи, за якими не були встановлені особи злочинців. Мотивами припинення таких справ зазвичай ставали сплив строків давності, малозначність тощо. Проте припинення кримінальних справ, за якими не були встановлені особи, котрі вчинили злочин, суперечило вимогам статей 4 та 103 КПК УРСР.

Деякі райвідділи міліції з вини слідчих не своєчасно виставляли картки на розкриття злочинів, що занижувало показники їх розкриття по області. Так, у слідчому відділенні Ізмаїльського міськвідділу міліції вважалися нерозкритими за липень і червень 1963 р. 6 злочинів, Біляївського райвідділу міліції – 3, Любашівського райвідділу міліції – 3. На підставі аналізу справ, що перебували у провадженні, було встановлено, що слідчі не реагували на умови, які сприяли вчиненню злочину, не направляли подання в установи, організації та на підприємства. Це мало місце, наприклад, у справі № 9011, порушеній Ананьївським райвідділом міліції за фактом крадіжки 60 кг цукру в колгоспі ім. Леніна Ананьївського району. Проводячи розслідування у справі, слідчий Журавльов встановив, що охоронець Гоголь систематично залишав свій пост на тривалий час і в момент розкрадання цукру він теж був відсутній. Незважаючи на це, Журавльов не зробив подання правлінню колгоспу щодо усунення умов, які сприяли вчиненню злочину³.

Однією з основних причин низької якості розслідування справ була відсутність планів розслідування по кожній із них, наслідком чого була неповнота і поверховість з боку слідчих у розслідуванні справ. Перевіркою в Біляївському, Білгород-Дністровському, Комінтернівському, Іллічівському, Центральному та інших райвідділів міліції було встановлено, що за кримінальними справами, які перебували у провадженні слідчих, плани розслідування були відсутні⁴.

² Там само.

³ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 12.

⁴ Там само. Арк. 10–13.

Подані вище матеріали показували, що всім слідчим та начальникам відділень слідчих апаратів УОГП необхідно було істотно підвищити рівень своєї роботи та її ефективність, неухильно дотримуватися вимог кодексів та відповідних інструкцій.

Позитивний досвід у роботі слідчих апаратів УОГП було накопичено в цей час в Івано-Франківській області. У першому півріччі 1963 р. органами міліції області було розкрито 32 кримінальні злочини минулих років, що становило 16 %, тоді як за такий же період 1962 р. було розкрито 2 злочини, або 0,8 % до нерозкритих. Розкриття за агентурними даними становило 50 %. Було розкрито 2 вбивства, 2 крадіжки державного та громадського майна, 2 крадіжки особистого майна, 4 підпали, розбійний напад з метою заволодіння особистим майном та 1 автодорожня аварія. Результатом певного поліпшення розкриття злочинів минулих років стало те, що органи міліції дещо активніше працювали в цьому напрямі. Більше та краще проводилися агентурно-оперативні заходи оперативним складом органів міліції. Значно покращився контакт між працівниками слідства та оперативним складом органів міліції¹.

У 1963 р. правоохоронцями м. Жмеринка (Вінницька область) були знешкоджені кілька ретельно замаскованих груп розкрадачів державного та громадського майна, серед яких група, що спекулювала різними будівельними матеріалами, які в ті роки були великим дефіцитом. Ватажок злочинної групи Шенкман шляхом різних махінацій нажив значних цінностей та збудував двоповерховий цегляний будинок вартістю 25 тис. руб. При обшуку в нього були вилучені золоті монети царської чеканки вагою понад 1 кг. Під час розслідування були викриті зв'язки Шенкмана та його подільників з працівниками міжрайонної торговельної бази, за сприяння яких здійснювались протиправні оборудки (Тяжлов, Остафійчук, 2019, с. 186).

У Галузевому державному архіві МВС України є й інші документи, які свідчать про доволі успішну роботу слідчих органів міліції в цей час, зокрема з розкриття злочинів, пов'язаних із розкраданням сільськогосподарської продукції. В інформаційному листі начальника Слідчого управління МОГП УРСР А. М. Сербулова усім начальникам УОГП областей наводилися відповідні приклади. Зокрема, вказувалося, що прикладом правильно орга-

нізованої роботи з початку компанії зі збору врожаю може бути діяльність працівників слідчих відділень Барського райвідділу міліції (старший слідчий, лейтенант міліції Суботін), Калинівського райвідділу міліції (начальник слідчого відділення, капітан міліції Павленко) та Жмеринського райвідділу міліції (начальник слідчого відділення, капітан міліції Колесов) Вінницької області. Так, старший слідчий Слідчого відділення Барського райвідділу міліції Суботін справу, порушену 20 липня 1963 р. за ч. 2 ст. 84 КК УРСР за обвинуваченням громадянина Чорного на основі реалізації оперативних даних, закінчив розслідуванням у чотириденний термін. Заслуговує на увагу також досвід роботи слідчого відділення Зміївського райвідділу міліції Харківської області (начальник слідчого відділення, капітан міліції Слісар), у якому справи про розкрадання зерна нового врожаю порушувалися своєчасно та закінчувалися протягом 5–6 днів².

Це не перший лист начальника Слідчого управління МОГП УРСР А. М. Сербулова, який ми цитуємо і в якому увага концентрується не лише на недоліках у роботі слідчих органів, а й на позитивних моментах, що на той час було відносною новизною. Крім того, це свідчило про прагнення не лише «накрутити» своїх підлеглих, констатуючи прогалини в їхній роботі, а й поширити позитивний досвід швидкості розслідування справ за допомогою залучення громадського активу.

Проте в документах Слідчого управління МОГП УРСР містяться матеріали про недоліки та недостатню компетентність слідчих при підготовці матеріалів, які спрямовувалися для проведення судово-біологічної експертизи. Харківським науково-дослідним інститутом судової експертизи було зроблено огляд недоліків роботи слідчих у цьому напрямі. Зокрема, в ньому йшлося про те, що при направленні на експертизу пошкоджень одягу з речовими доказами не надходили матеріали кримінальних справ, історії хвороби, акти судово-медичних досліджень трупів, оглядів живих осіб. Слідчі некоректно формулювали питання, що ставилися перед експертами, особливо це стосувалося питань про групову належність об'єктів дослідження, недбало вилучалися з місця події, зберігалися та неправильно пакувалися речові докази, пов'язані з різними пошкодженнями на тканинах та інших предметах. Окремі слідчі м. Харкова та Харківської області при направленні завдань

¹ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 75–82.

² ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 13–16.

на проведення зернових експертиз неправильно формулювали питання. Так, начальник слідчого відділення Красноградського відділу міліції капітан Кравченко, направляючи до Харківського науково-дослідного інституту судової експертизи завдання на проведення зернової експертизи у справі Мандич, замість питання про однаковість зразків досліджуваного насіння, поставив питання про сортність насіння сояшника, тоді як ці питання досліджуються товарознавчою експертизою. Слідчий Ленінського райвідділу міліції м. Харкова Фоменко, призначаючи експертизу у справі за звинуваченням громадянина Шляхова, обвинуваченого в розкраданні зерна проса та гречки, надіслав недостатню кількість зразків для порівняння (35 г, 55 г, 57 г), проте для дослідження зазначених культур необхідно 500 г зерна. Начальник слідчого відділення Зміївського райвідділу міліції, старший лейтенант міліції Тренев, призначаючи експертизу у справі за звинуваченням громадян Щербини і Гарбуза, підозрюваних у крадіжці кукурудзи, надіслав лише чотири качани кукурудзи, а для порівняльних досліджень необхідно було не менше 10–15 качанів. При цьому було зазначено, що можливість надсилати саме таку кількість качанів кукурудзи в Тренева була. Слідчий слідчого відділення Мереф'янського міськвідділу міліції, старший лейтенант міліції Матюшенко вилучив у підозрюваного в розкраданні Кобця зразки комбікорму з п'яти мішків, зсипав їх разом і прислав як один зразок, а для порівняльного дослідження потрібні були проби з кожного мішка окремо¹.

У згаданому вище огляді Харківського науково-дослідного інституту судової експертизи наводилися й інші подібні приклади, які свідчили про недостатню кваліфікацію деяких слідчих міліції Харківщини та Полтавщини. Цей огляд, зроблений на замовлення Слідчого управління МОГП УРСР, був покликаний подолати типові помилки в роботі слідчих та підвищити рівень їхньої роботи.

11 травня 1964 р. Міністр охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченко надіслав начальникам УОГП виконкомів обласних рад депутатів трудящих, начальникам дорожніх та водних відділів міліції, начальникам управлінь міліції виконкомів міських рад депутатів трудящих, начальникам відділів та відділень міліції міськрайвиконкомів рад депутатів трудящих, начальникам лінійних відділів і відділень міліції МОГП УРСР вказівку щодо посилення заходів боротьби з наркоманією.

Зазначалося, що останнім часом у республіці помітно збільшилася кількість осіб, особливо серед молоді, які вживали наркотичні речовини. Працівники міліції недооцінювали небезпеку цього явища та не вживали рішучих заходів щодо боротьби з ним. Апарати відділів БРСВ вели недостатню боротьбу зі спекуляцією наркотичними речовинами, не виявляли канали, через які злочинці купували наркотики, дуже мало приділяли уваги профілактичним заходам, спрямованим на недопущення зловживань із боку працівників лікувальних закладів під час видачі наркотичних речовин. Працівники карного розшуку, попри велику кількість крадіжок з аптек, лікарень та інших лікувальних закладів, погано організовували роботу щодо запобігання ним та їх своєчасного розкриття. Як вказувалося в документі, станом на початок травня 1964 р. не були розкриті вчинені в 1963–1964 рр. крадіжки наркотичних речовин з аптек с. Олинана Звенигородського району та м. Городище Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, з Калинівської районної аптеки Вінницької області, з лікарні імені Павлова м. Києва та ін. При встановленні осіб, які скоїли крадіжки з лікувальних закладів, не завжди з'ясовувалося, для кого і з якою метою вони викрадали наркотичні речовини, та визначалися причини, що сприяли вчиненню таких крадіжок. Органи міліції не порушували перед обласними відділами охорони здоров'я та обласними аптечними управліннями питання про покращення охорони аптек, складів та інших місць, де зберігалися наркотичні речовини, обладнання цих об'єктів надійними сейфами, запорами та попереджувальною сигналізацією. Не вносилися пропозиції щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню зловживань медпрацівниками під час видачі наркотиків. В органах міліції не обліковувалися наркомани, раніше судимі за крадіжки наркотичних речовин та їх спекуляцію, підроблення рецептів з метою придбання наркотиків, а також особи, які вживали наркотики та схильні до вчинення таких злочинів. З боку адміністрації місць позбавлення волі недостатньо вживалися заходи щодо недопущення пронесення наркотичних речовин на територію колоній, мало здійснювався контроль за роботою та поведінкою вільнонайманого персоналу, який нерідко розповсюджував наркотики серед ув'язнених.

Про серйозність ситуації свідчило те, що у квітні 1964 р. Комітет партійно-державного контролю ЦК КПУ та Ради Міністрів УРСР розглянув питання про результати перевірки стану профілактики та лікування захворювань на

¹ ГДА МВС України. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 23. Арк. 15–17.

наркоманію в Одеській, Донецькій і Дніпропетровській областях та ухвалив спеціальну постанову, в якій наголосив на серйозних недоліках у діяльності органів охорони громадського порядку в боротьбі з наркоманією.

Міністр охорони громадського порядку УРСР вимагав рішуче посилити боротьбу зі спекуляцією наркотичними речовинами, їх крадіжками з аптек, лікарень та інших лікувальних закладів, активно використовуючи агентуру, довірених осіб, допомогу громадськості та інші можливості органів міліції. Наказувалося створити в органах міліції картотеки допоміжного оперативного обліку осіб, підозрюваних і раніше засуджених за спекуляцію, збут та крадіжки наркотичних речовин, а також хворих на хронічну наркоманію¹.

Зауважимо, що, вивчаючи історію міліції, ми вперше знайшли документ, де розглядається стан та заходи щодо поліпшення протидії наркоманії. Це говорить про те, що ця проблема стала актуальною вже в 1960-ті рр., а не пізніше, як це вважалося, тому і були окреслені певні заходи, спрямовані на покращення роботи в цьому напрямі.

ВИСНОВКИ. Рівень злочинності в 1962–1964 рр., попри сподівання радянських керівників, не зменшувався, високими залишалися показники умисних убивств, де переважали вбивства з побутових причин та хуліганських спонукань. Вражаючими були цифри умисних убивств новонароджених дітей, що свідчило про низький моральний рівень частини ра-

дянських людей, а також про їхнє соціальне неблагополуччя. Для протидії злочинності органи міліції вживали оперативних заходів, а також проводили певну профілактичну роботу серед населення з виявлення та перевірки сигналів про погрози убивством, а також про злочинні наміри та умисли окремих громадян. Враховуючи зростання економічної злочинності, значна увага приділялася посиленню агентурного апарату, зокрема на об'єктах, де зосереджувалися матеріальні цінності у значних розмірах та було можливим їх розкрадання. Водночас при проведенні вказаних заходів припускалися певних помилок та мали місце недоліки. У планах роботи слідчих відділів та відділень багатьох областей чимало заходів мали загальний, неконкретний характер, деякі заходи не входили до компетенції слідчих апаратів МОГП УРСР. У документах Слідчого управління МОГП УРСР міститься чимало інформації про недоліки та недостатню компетентність слідчих при підготовці матеріалів, які спрямовувалися для проведення судово-біологічної експертизи. Серед нових проявів злочинності в досліджуваній період з'явилося та згодом набуло поширення таке явище, як крадіжка наркотичних речовин з аптек та медичних установ, що розширило фронт діяльності міліції. У цілому можна зауважити, що в 1962–1964 рр. міліцією проводилася значна робота щодо протидії злочинності, хоча не у всьому вона була успішною.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Актуальні питання історії органів внутрішніх справ України. Випуск 2. Проблеми правового забезпечення організації та діяльності МВС України (1917–1991 рр.) : зб. наук. пр. / В. В. Коваленко (голова), О. М. Джужа, Є. М. Бодюл та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 104 с.
2. Бажан О. Процес десталінізації та зміни в діяльності карально-репресивних органів в Україні (50–60-ті роки ХХ ст.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2003. № 8. С. 435–444.
3. Бандурка О. М. Секретарі, наркоми, міністри внутрішніх справ України в 1917–2022 роках. Харків : Майдан, 2022. 544 с.
4. Греченко В. А., Субота С. І. Протидія економічній злочинності в Україні у середині 1960-х рр. // *Modern vision of implementing innovations in scientific studies : collection of scientific papers "SCIENTIA" with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference (Sofia, Republic of Bulgaria, 19 April 2024)*. Sofia : International Center of Scientific Research, 2024. Рр. 43–44.
5. Греченко В. А., Ярмиш О. Н. Міліція в Україні в період часткової лібералізації політичного режиму (березень 1953 – серпень 1962 рр.): історико-правове дослідження : монографія. Харків : Промарт, 2024. 493 с.

¹ Вказівка Міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка начальникам управлінь охорони громадського порядку виконкомів обласних рад депутатів трудящих, начальникам дорожніх та водних відділів міліції, начальникам управлінь міліції виконкомів міських рад депутатів трудящих, начальникам відділів та відділень міліції міськрайвиконкомів рад депутатів трудящих, начальникам лінійних відділів і відділень міліції МОГП УРСР щодо посилення заходів боротьби з наркоманією : від 11.05.1964 // *Історія міліції України в документах та матеріалах* : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 2000. Т. 3: 1946–1990. С. 427–428.

6. Довбня В. Міністерство внутрішніх справ Української РСР (1946–1962 рр.) (організаційно-правові засади діяльності) // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Атіка, 2010. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції/міліції. С. 464–466.
7. Карний розшук України: відданість, вірність, відвага / ред. І. Довгаль. Київ : Світ Успіху, 2009. 368 с.
8. Міністерство охорони громадського порядку УРСР (1962-1968 рр.) // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) : наук. вид. : у 6 т. / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, В. О. Криволапчук та ін. ; за заг. ред. А. Б. Авакова. Київ ; Харків : Мачулін, 2016. Т. 6: Міністерство внутрішніх справ – Міністерство охорони громадського порядку Радянської України в період десталінізації та подальших реорганізацій (5 березня 1953 р. – грудень 1968 р.). С. 632–636.
9. Печніков В. С. Є така служба... Київ : Еліт Прінт, 2011. 585 с.
10. Смирнов Ю. О., Михайленко П. П., Святоцький О. Д., Ануфрієв М. І. Міліція України: історичний нарис, портрети, події / за заг. ред. Ю. О. Смирнова. Київ : Ін Юре, 2002. 888 с.
11. Тяжлов В. С., Остафійчук В. Г. Історія правоохоронних органів Вінниччини. Вінниця : Розвиток, 2019. 476 с.
12. Чернега А. П. Правове регулювання діяльності органів міліції Української РСР у 1956–1985 рр. : авторефер. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 21 с.
13. Чисніков В. Оперативно-розшукова діяльність в радянській Україні (1917–1991 рр.) // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 8 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко та ін. Київ : Атіка, 2010. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). С. 557–561.
14. Ярмиш Н. М., Ярмиш О. Н. Кримінально-правова протидія злочинності на початку 1960-х років. *Європейські перспективи*. 2023. № 4. С. 45–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2023.4.7>.
15. Semukhina O. B., Reynolds K. M. *Understanding the Modern Russian Police*. Boca Raton, Fl. : CRC Press ; Taylor and Francis Group, 2013. 337 p.

Надійшла до редакції: 03.09.2024

Прийнята до опублікування: 06.12.2024

REFERENCES

- Bandurka, O. M. (2022). *Secretaries, people's commissars, ministers of internal affairs of Ukraine in 1917–2022*. Maidan.
- Bazhan, O. (2003). The process of de-Stalinization and changes in the activities of punitive and repressive bodies in Ukraine (50s–60s of the XX century). *Problems of the History of Ukraine: Facts, Judgments, Searches*, 8, 435–444.
- Cherneha, A. P. (2008). *Legal regulation of the activity of police bodies of the Ukrainian SSR in 1956–1985* [Candidate thesis, M. P. Drahomanov National Pedagogical University].
- Chysnikov, V. (2010). Operational investigative activities in Soviet Ukraine (1917–1991). In Yu. I. Rymarenko (Ed.), *International police encyclopedia* (Vol. 6). Attica.
- Dovbnia, V. (2010). Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR (1946–1962) (organizational and legal principles of activity). In V. V. Kovalenko, Ye. M. Moiseiev, V. Ya. Tatsii, & Yu. S. Shemshuchenko (Eds), *International police encyclopedia* (Vol. 6) (pp. 464–466). Attica.
- Dovhal, I. (Ed.). (2009). *Criminal investigation of Ukraine: dedication, loyalty, courage*. World of Success.
- Grechenko, V. A., & Subota, S. I. (2024, April 19). *Combating economic crime in Ukraine in the mid-1960s* [Conference presentation abstract]. III International Scientific and Theoretical Conference “Modern vision of implementing innovations in scientific studies”, Sofia, Republic of Bulgaria.
- Grechenko, V. A., & Yarmysh, O. N. (2024). *Militia in Ukraine during the period of partial liberalization of the political regime (March 1953 - August 1962): a historical and legal study*. Promart.
- Kovalenko, V. V., Dzhuzha, O. M., Bodiul, Ye. M. et al. (2011). *Actual issues of the history of internal affairs bodies of Ukraine. Issue 2. Problems of legal support of the organization and activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (1917–1991)*. National Academy of Internal Affairs.
- Piechnikov, V. S. (2011). *There is such a service...* Elite Print.
- Semukhina, O. B., & Reynolds, K. M. (2013). *Understanding the Modern Russian Police*. CRC Press; Taylor and Francis Group.
- Smyrnov, Yu. O., Mykhailenko, P. P., Sviatotskyi O. D., & Anufriev, M. I. (2002). *Militia of Ukraine: historical sketch, portraits, events* (Yu. O. Smyrnov, Ed.). In Yure.
- Tiashlov, V. S., & Ostafiichuk, V. H. (2019). *History of law enforcement agencies of Vinnytsia region*. Development.

14. Verbenskyi, M. H., Yarmysh, O. N., Kryvolapchuk, V. O. et al. (2016). *Ministry of Internal Affairs of Ukraine: events, managers, documents and materials (1917–2017)* (Vol. 6) (A. B. Avakov, Ed.). Machulin.

15. Yarmysh, N. M., & Yarmysh, O. N. (2023). Criminal law counteraction to crime in the early 1960s. *European Perspectives*, 4, 45–54. <https://doi.org/10.32782/EP.2023.4.7>.

Received the editorial office: 3 September 2024

Accepted for publication: 6 December 2024

VOLODYMYR ANATOLIOVYCH GRECHENKO,

*Doctor of Historical Sciences, Professor,
Honored Education Worker of Ukraine,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Humanities and Ukrainian Studies;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com*

**THE ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN SSR MILITIA IN COMBATING CRIME
IN THE EARLY 1960S**

The article examines the state of crime in the Ukrainian SSR in 1962–1964 and the range of measures taken by the leadership of the Ministry of Public Order and its subdivisions in regions, cities and districts to counteract it. The analysis of statistical data shows that the rate of premeditated murders, dominated by domestic and hooliganism, remained high. Striking were the figures showing a large number of premeditated murders of newborn children, which indicated the low moral level of some Soviet people and their social disadvantage. As in previous years, the militia used mainly operational measures to combat crime, and also carried out some preventive work among the population to identify and verify signals of death threats, as well as criminal intentions and intentions of individual citizens. Given the growth of economic crime, considerable attention was paid to strengthening the agent apparatus, in particular at facilities where large amounts of material assets were concentrated and could be stolen. At the same time, certain mistakes were made and some shortcomings occurred in the course of these activities. In a number of work plans of investigative departments and offices in many regions, many measures were of a general, non-specific nature. One of the significant shortcomings was the planning of activities that were not within the competence of the investigative apparatus of the Ministry of Public Order. Documents from the Investigative Department of the Ministry of Public Order contain many materials about the shortcomings and insufficient competence of investigators in preparing materials sent for forensic biological examination. Among the new manifestations of crime in the analysed years was the phenomenon of theft of narcotic substances from pharmacies and medical institutions, which expanded the range of militia activities. It is noted that in 1962–1964 the militia carried out significant work to combat crime, although it was not always successful.

Keywords: *Ukraine, 1960s, Ministry of Public Order, militia, combating crime.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Греченко В. А. Діяльність міліції УРСР щодо протидії злочинності на початку 1960-х рр. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.01>.

Citation (APA): Grechenko, V. A. (2024). The activities of the Ukrainian SSR militia in combating crime in the early 1960s. *Law and Safety*, 4(95), 9–19. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.01>.

ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ ЄМЕЦЬ,

кандидат юридичних наук,

Національний науковий центр

«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Міністерства юстиції України;

 <https://orcid.org/0009-0003-9056-5346>,e-mail: ivan.iemets@ukr.net**УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПІЛОГО
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ
ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ**

У статті визначено процесуальні та криміналістичні аспекти участі адвоката, залученого для представництва інтересів неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні. На підставі узагальнення теоретичних напрацювань українських учених з'ясовано, що вони віддають перевагу дослідженню проблеми захисту прав і законних інтересів неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого. Водночас, з огляду на сучасні тенденції злочинності, слід зазначити її нищівний вплив на психіку дітей. Тим більше, що вони все частіше стають жертвами кримінальних правопорушень, особливо пов'язаних з насильством. Це актуалізувало завдання щодо забезпечення належного захисту та найкращих інтересів неповнолітнього потерпілого.

За результатами проведених наукових пошуків визначено, що однією з гарантій забезпечення реалізації процесуального інтересу неповнолітнього потерпілого є засада компетентного юридичного представництва. Запропоновано алгоритм залучення адвоката із центру надання безоплатної правничої допомоги для надання правничих послуг потерпілому. Наголошено на важливості його реалізації з двох причин: 1) на підставі того, що інтереси дитини можуть переважати над інтересами батьків або іншого законного представника; 2) представники сторони обвинувачення та суд зобов'язані діяти відповідно до закону, а не вживати заходів щодо реалізації процесуального інтересу неповнолітнього потерпілого. Визначено, що адвокат як професійний правник здатен роз'яснити права потерпілого доступною для неповнолітнього мовою, пересвідчитися в тому, що законний представник діє в його інтересах, скласти цивільний позов, текст угоди про примирення. Сформульовано тактичні рекомендації проведення слідчих (розшукових) дій і засад, яких слід дотримуватися задля забезпечення здійснення провадження відповідно до міжнародних стандартів. Вказано про важливість участі представника потерпілого у слідчих (розшукових) діях, а також на етапах укладення угоди та ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Обґрунтовано доцільність застосування стандарту «достовірних відомостей і очевидних підстав» при вирішенні питання про призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи щодо неповнолітнього потерпілого.

Ключові слова: адвокат, кримінальне правопорушення, потерпілий, представництво, неповнолітній, правова гарантія, процесуальна дія.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Стрімкий розвиток суспільних відносин зумовлює той факт, що неповнолітні все частіше стають учасниками правових відносин. Останнім часом суттєво збільшується кількість фактів, коли неповнолітні стають об'єктом кримінально протиправної діяльності. Як вказують українські та зарубіжні вчені, тенденція, коли щодо неповнолітніх вчиняються сексуальні злочини (Azhibekova, Kulkhanbetova, 2024), домашнє насильство (De la Mata Barranco, 2023; Комаринська, Несен, Русанівська, 2024), вони стають потерпілими від торгівлі людьми (Berisha et al., 2024) тощо,

сформувалася вже давно, а масштаби такої кримінально караній поведінки продовжують невпинно зростати. Така теза засвідчується й офіційними статистичними даними Офісу Генерального прокурора. Так, у 2019 р. щодо неповнолітніх скоєно 4 201 злочин, у 2020 р. – 4 626, у 2021 р. – 5 148, у 2022 р. – 4 718, а у 2023 р. – 6 517¹. Тобто тенденція до віктимізації неповнолітніх є відносно сталою.

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування // Офіс Генерального прокурора : офіц.

З огляду на те, що категорія справ, у яких потерпілими від кримінальних правопорушень є неповнолітні, потребує особливої уваги, практична діяльність із представлення їхніх інтересів вимагає врахування та дотримання низки правових вимог. Це стосується здійснення досудового розслідування, визначення тактики проведення процесуальних дій, а також забезпечення того, щоб усі реалізовані заходи відповідали найкращим інтересам дитини. У цьому контексті важливо докладати максимальних зусиль для вдосконалення правозастосовної практики. Ба більше, такі справи зазвичай набувають суспільного резонансу, а тому дії представників правоохоронних і судових органів, адвокатів, а також інших учасників кримінального провадження можуть стати предметом критичних оглядів і висловлень інших правників.

Сучасна доктрина кримінального процесуального права вимагає, щоб до кожного учасника кримінального провадження застосовувалася належна правова процедура. Так, у контексті представництва інтересів неповнолітнього потерпілого зростає роль його законного представника, який бере активну участь у формуванні кримінального процесуального інтересу потерпілого. Нині запит на отримання таких послуг доволі значний, адже лише протягом січня – вересня 2024 р. до системи безоплатної правничої допомоги (далі – БПД) надійшло понад 2 тис. звернень про потребу захисту інтересів дітей у суді, з яких інтереси дітей у 750 випадках представляли юристи системи БПД, а у 1 200 – адвокати, які співпрацюють із системою¹. Варто зазначити, що до набуття чинності змінами, які передбачають можливість безоплатного отримання дітьми правничих послуг, за 2022 р. – перше півріччя 2023 р. система БПД отримала близько 7 тис. звернень про необхідність забезпечення захисту прав дітей, у понад 3 тис. звернень заявникам надано вторинну правничу допомогу².

сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 07.09.2024).

¹ Понад 2 тисячі звернень щодо захисту інтересів дітей у суді надійшло до системи БПД з початку року // Безоплатна правничка допомога : сайт. URL: <https://legalaid.gov.ua/statti/ponad-2-tysyachi-zvernenn-shhodo-zahystu-interesiv-u-sudini-nadijshlo-do-sistemy-bpd-z-pochatku-roku/> (дата звернення: 07.09.2024).

² Разом захищати права дітей: система БПД долучається до навчальних заходів Нацсоцслуж-

Така ситуація, на нашу думку, засвідчує той факт, що запит суспільства на залучення адвокатів для надання правничої допомоги неповнолітнім існує, у зв'язку з чим нині актуальним є завдання щодо забезпечення високої якості таких послуг.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Метою статті визначено як з'ясування процесуальних і криміналістичних аспектів участі представника неповнолітнього потерпілого під час досудового розслідування та в частині проведення окремих процесуальних дій у кримінальному провадженні. Конкретизація цієї мети здійснюється через постановку та вирішення таких завдань: 1) визначити сучасний стан наукового забезпечення проблематики участі адвоката як представника неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні; 2) сформулювати практичні рекомендації щодо участі представника неповнолітнього потерпілого у слідчих (розшукових) діях та на етапі укладення угоди, щоб його практична діяльність відповідала керівним принципам правосуддя, дружнього до дитини.*

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Дослідженням проблематики правових засад і процесуальних аспектів проведення досудового розслідування за участю неповнолітніх потерпілих зокрема та здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх взагалі займалися С. Є. Абламський (2019), Є. М. Гідулянова (2008), В. В. Романюк (2015), О. М. Крукевич (2017), О. Ф. Вакуленко (2017), О. Л. Камінська (2022), К. О. Юсупова (2023) та ін. Науковцями ґрунтовно висвітлено проблеми, що виникають у практичній діяльності при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених щодо неповнолітніх та неповнолітніми, а також запропоновано їх вирішення.

Процесуальні та криміналістичні аспекти проведення процесуальних дій під час досудового розслідування також належать до тієї актуальної проблематики, яка постійно обговорюється науковою спільнотою. Щодо останніх досліджень, то в цьому аспекті вирізняються напрацювання В. І. Галагана (2017), який займався визначенням співвідношення процесуального порядку і тактичних прийомів, що застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій, дослідивши при цьому недоліки їх процесуального унормування.

би // Урядовий портал : офіц. сайт. 24.07.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/razom-zakhyshchaty-prava-ditei-systema-bpd-doluchaietsia-do-navchalnykh-zakhodiv-natssotssluzhby> (дата звернення: 07.09.2024).

Значну увагу вчені приділяють процесуальним, криміналістичним і психологічним аспектам проведення процесуальних дій за участю неповнолітніх потерпілих. Ці питання були предметом дослідження Г. Ю. Нікітіної-Дудікової (2021), Т. М. Малиновської (2021), І. П. Зіньковського (2024), Ю. М. Черноус та А. О. Суворової (2024) та ін. Попри вагомий напруження вчених у контексті проблематики проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх потерпілих, слід зазначити, що питання місця та ролі представника неповнолітнього потерпілого (яким є адвокат) у них досі не стали предметом окремих досліджень. Це стосується і його процесуального становища у кримінальному провадженні, і процесуальних та криміналістичних аспектів проведення процесуальних дій за його участю. Тому вважаємо за потрібне зупинитися на цих проблемних питаннях, передусім розпочавши з питання про те, яка практика сформувалася в питанні залучення адвоката для представництва інтересів неповнолітнього потерпілого.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. З метою реалізації мети статті використовувалися загальнонаукові, філософські та спеціальні методи дослідження. Методи аналізу та синтезу застосовувалися при опрацюванні чинних нормативно-правових актів (як національних, так і міжнародних) задля визначення тих фундаментальних положень, яких слід дотримуватися під час здійснення кримінального провадження за участю неповнолітніх потерпілих у цілому та проведення слідчих (розшукових) дій зокрема. Аналітичний метод став у пригоді при опрацюванні даних, відображених у статистичній звітності Офісу Генерального прокурора України, а також інших органів та установ. Порівняльно-правовий метод був використаний з метою проведення аналізу зарубіжного досвіду в питаннях діяльності адвокатів, які представляють інтереси неповнолітніх потерпілих, методах, що застосовують представники правоохоронних органів під час роботи з неповнолітніми, які отримали травматичний досвід через кримінальне правопорушення, а також тенденцій сучасної злочинності, потерпілими від якої стають діти.

Використання системно-структурного, діалектичного та формально-логічного методів дозволило запропонувати алгоритм залучення адвоката як представника неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні, визначити його місце та роль під час проведення окремих слідчих (розшукових) і процесуальних дій, можливості та напрями взаємодії адвоката зі спеціалістами, залученими до кримінального провадження.

Застосування перелічених методів дозволило узагальнити теоретичні напрацювання українських і зарубіжних учених, у яких розглянуто суміжні або пов'язані з досліджуваною нами тематикою проблеми. Метод діалектики сприяв формуванню кінцевих висновків, а також визначенню перспектив подальших досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Неповнолітній потерпілий – це особа, яка не досягла 18 років та якій кримінальним правопорушенням завдано фізичну, моральну або матеріальну шкоду. Участь неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні є обов'язковою, незалежно від його віку, наявності законних представників та інших обставин. Саме такий підхід запроваджено спільним наказом Офісу Генерального прокурора України, МВС України, Міністерства юстиції України та Міністерства соціальної політики України від 1 червня 2023 р. № 150/445/2077/5/187, положення якого спрямовані на вдосконалення правозастосовної практики та забезпечення дотримання стандартів правосуддя, дружнього до дитини¹.

Чинні положення кримінального процесуального законодавства вимагають, щоб за умови набуття особою статусу неповнолітнього потерпілого до участі у кримінальному провадженні обов'язково залучався її законний представник, який «користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику»².

Правовий статус потерпілого у кримінальному провадженні, зокрема й неповнолітнього потерпілого, є нормативно визначеним. Однією з гарантій належного правового захисту потерпілого є можливість залучення для представлення його процесуальних інтересів «особи, яка в кримінальному провадженні має

¹ Порядок реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: затв. наказом Офісу Ген. прокурора України, МВС України, М-ва юстиції України, М-ва соц. політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23> (дата звернення: 07.09.2024).

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.09.2024).

право бути захисником»¹. Водночас, на відміну від неповнолітнього підозрюваного, потерпілий має право на залучення представника, тобто законодавцем не закріплено обов'язку сторони обвинувачення залучати до участі з неповнолітнім потерпілим його представника (яким є адвокат) в усіх випадках або принаймні в окремо визначених ситуаціях. Такий підхід законодавця піддається критиці наукової спільноти, оскільки допускає певну нерівність у процесуальних статусах і гарантіях потерпілого та сторони обвинувачення.

У контексті вирішення питання про нормативне врегулювання порядку обов'язкового залучення адвоката для представництва інтересів неповнолітнього потерпілого вважаємо слушною позицію про те, що дитина потребує особливого захисту (порівняно з повнолітньою особою), тому що реалізувати свої права самостійно повною мірою не здатна (Корнієнко, 2021, с. 9). Водночас у позитивному аспекті можемо відмітити зміни, внесені до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», якими гарантоване безоплатне отримання всіх видів правничих послуг дітьми, зокрема в частині представництва їхніх інтересів у судах, інших державних органах, а також органах місцевого самоврядування та перед іншими особами². Хоча на законодавчому рівні не передбачено підстав для обов'язкового залучення адвоката з метою представництва інтересів неповнолітнього потерпілого, законодавцем урегульоване питання щодо реальної доступності для кожного потерпілого правничої допомоги. Отже, актуальним залишається питання, хто і в яких випадках має залучати адвоката для представництва інтересів неповнолітнього потерпілого. Вважаємо, що його вирішення можливе шляхом обрання одного з двох альтернативних варіантів. На нашу думку, за загальним правилом, вирішення цього питання слід покладати на неповнолітнього потерпілого та його законного представника. Другий варіант передбачає, що можливість ініціювання залучення представника потерпілого з центру надання БПД має бути закріплена за слідчим або дізнавачем, якому доручено досудове слідство чи дізнання відповідно, коли сторона обвинувачення встановлює факт того, що законний представник не виконує належним чином свої процесуальні обов'язки, нех-

тує інтересами потерпілого чи не повною мірою усвідомлює окремі процедурні особливості здійснення кримінального провадження, чим перешкоджає проведенню досудового розслідування.

Зауважимо, що на практиці доволі поширеними є факти, коли законний представник не користується тим комплексом гарантованих йому кримінальним процесуальним законодавством прав, чим завдає шкоди потерпілому. Така ситуація особливо загострюється, коли потерпілим є малолітня особа. Негативно позначаються на реалізації процесуального інтересу неповнолітнього потерпілого ситуації, коли його законний представник, умовно кажучи, діє на стороні обвинувачення, не оскаржує ті процесуальні рішення, котрі певним чином обмежують чи взагалі порушують законні інтереси особи, яку він представляє, не заявляє цивільний позов або ж взагалі порушує свої процесуальні обов'язки (наприклад, не з'являється на виклик дізнавача, слідчого чи не прибуває на судові засідання за відсутності поважних для цього причин). Наприклад, ігнорування судових викликів стало підставою для заміни законного представника неповнолітнього обвинуваченого на представника органу опіки та піклування у справі № 700/106/19, що розглядалася Лисянським районним судом Черкаської області³. Така поведінка, на жаль, може бути притаманна законним представникам неповнолітніх потерпілих, адже поки що рівень правової культури середньостатистичного українця залишається недостатньо високим та перебуває на стадії свого становлення (Граб, 2021, с. 129).

Юридичне представництво неповнолітнього потерпілого сьогодні має визнаватися не просто його правом, а гарантією реалізації його кримінального процесуального інтересу. Тому в міжнародно-правових актах і практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) така вимога проголошується все частіше. Так, Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини, проголошують важливість забезпечення юридичного представництва неповнолітнього потерпілого⁴. Така гарантія, як вказує

¹ Там само.

² Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 07.09.2024).

³ Ухвала Лисянського районного суду Черкаської області від 05.09.2023 : справа № 700/106/19, провадження № 1-кп/700/15/23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113254883> (дата звернення: 07.09.2024).

⁴ Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей //

ЄСПЛ у справі «P., C. та S. проти Сполученого Королівства» від 15 червня 2011 р., обґрунтована тим, що навіть не всі повнолітні з нормальним розвитком можуть повністю зрозуміти всі особливості комунікації, яка відбувається в залі судового засідання, кожен нюанс закону чи деталь доказу, а дитина поготів¹. З огляду на це Європейська конвенція з прав людини в п. (с) ч. 3 ст. 6 наголошує на важливості права на юридичне представництво.

Підхід щодо запровадження юридичного представництва потерпілих, зокрема й неповнолітніх, активно застосовується й у країнах третього світу. Як слушно вказують зарубіжні дослідники, судді та прокурори не можуть виконувати роль представників потерпілих у зв'язку з тим, що процес є змагальним, а суд займає позицію нейтрального арбітра. Будь-яке надмірне втручання з боку судді з метою забезпечення захисту інтересів потерпілого може стати підставою для оскарження рішення суду в апеляції. Прокурор також уповноважений виконувати функцію державного обвинувача і не несе відповідальності за захист прав та інтересів заявника. Тому вчені в межах проблематики захисту інтересів потерпілих від сексуальних злочинів вказують, що юридичне представництво заявників безперечно підвищить рівень довіри до системи правосуддя, забезпечить постійне дотримання прав заявників на приватне життя та гідність, а отже, мінімізуватиме приховування подібних фактів самими потерпілими через зневіру в органи правопорядку та правосуддя, гарантуватиме реалізацію засади доступності правосуддя (Iyer, Ndlovu, 2012, pp. 91–92). Тобто поширена позиція про те, що на стадії досудового розслідування права неповнолітнього потерпілого зобов'язана відстоювати держава в особі прокурорів, слідчих, дізнавачів, певним чином не узгоджується із засадами змагальності та рівності сторін. Ба більше, інколи вони доволі завантажені та не здатні повною мірою використовувати надані їм повноваження в частині реалізації процесуальних інтересів потерпілих (Стоянов, 2024, с. 178). Тому важливо, щоб слідчий або дізнавач, який здійснює досудове розслідування, роз'яснював на всіх етапах

неповнолітньому потерпілому його право на вторинну БПД та забезпечував можливість подання ним безпосередньо на місці події або в приміщенні органу поліції заяви про це. Якщо неповнолітній потерпілий відмовлятиметься від реалізації свого права, доречно керуватися тим порядком, що був окреслений нами раніше.

Далі розглянемо роль і повноваження залученого до кримінального провадження адвоката для здійснення представництва інтересів неповнолітнього потерпілого. Вважаємо, що кримінальна процесуальна діяльність представника неповнолітнього потерпілого має узгоджуватися з принципами, викладеними Великою Палатою Верховного Суду у справі № 357/17852/15-ц. У цій справі органами судової влади констатовано, що при вирішенні питань, котрі стосуються життя дитини, яка за своїм віком та особливостями інтелектуального розвитку здатна сформулювати власні погляди, слід урахувувати погляди та позиції, вільно висловлені дитиною.

Важливо, щоб діти були обізнані щодо ефективних механізмів донесення своєї думки до сторони обвинувачення та суду, однак також необхідно роз'яснювати, що така думка не завжди визначатиме остаточне судове рішення².

Таким думкам слід приділяти належну увагу, детально вивчати в кожній ситуації, враховуючи ті чинники та обставини, які можуть вплинути на інтереси дитини та їх формування. Цей підхід обґрунтований сучасною концепцією потерпілоорієнтованого підходу, а також урахуванням того, що інтереси дитини можуть переважати над інтересами батьків або іншого законного представника³. Таким чином, практична діяльність адвоката щодо представництва інтересів дитини у кримінальному провадженні має підпорядковуватися ідеї забезпечення найкращих інтересів дитини, потерпілоорієнтованого підходу, який узгоджуватиметься з концепцією підходу, орієнтованого на травму, та не допускати вторинну травматизацію неповнолітньої особи.

Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188> (дата звернення: 07.09.2024).

¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «P., C. та S. проти Сполученого Королівства» : від 15.06.2011 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_097 (дата звернення: 07.09.2024).

² Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188> (дата звернення: 07.09.2024).

³ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.05.2019 : справа № 357/17852/15-ц, провадження № 14-199цс19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82636307> (дата звернення: 07.09.2024).

Отже, звернімося до практичних шляхів реалізації такої ідеї, зокрема під час провадження слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, ураховуючи при цьому їх організаційно-тактичні аспекти.

Відповідно до принципу забезпечення найкращих інтересів дитини слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, а також усі інші учасники кримінального провадження повинні забезпечувати проведення процесуальних дій у порядку, який щонайменше «не порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього»¹.

Потерпілоорієнтований підхід під час проведення процесуальних дій, на нашу думку, полягає не просто в неухильному дотриманні правових засад, а й у застосуванні найбільш компетентного підходу, який передбачає залучення спеціалістів, наділених відповідними знаннями та досвідом. У цьому контексті чинні правові засади про залучення психологів, педагогів, використання методики «Зелена кімната» та моделі «Барнахус» цілком відповідають міжнародним стандартам. Адже згідно з ними обов'язковим до проведення процесуальних дій, учасником яких є неповнолітній потерпілий, є залучення законного представника, педагога, психолога або лікаря. Головна мета участі цих осіб полягає в тому, щоб вони надавали стороні обвинувачення компетентну допомогу у вирішенні тактичних завдань конкретної слідчої (розшукової) дії та в цілому завдань кримінального провадження. Зокрема, участь лікаря є обов'язковою, коли встановлено факт порушення розумового та/або фізичного розвитку, отримано відомості про наявність психічного або іншого захворювання неповнолітнього, хворобливий стан чи за наявності таких рекомендацій психолога або ж у разі перебування дитини в закладі охорони здоров'я². Ініціювати залучення лікаря мо-

же й сам представник потерпілого шляхом подання на розгляд сторони обвинувачення відповідного клопотання. Це є важливим, адже не завжди на етапі підготовки до слідчої (розшукової) дії слідчий або дізнавач ретельно вивчають особу потерпілого, з'ясовують стан його здоров'я, психологічного та фізичного розвитку тощо. Така ситуація певною мірою ускладнюється ще і з огляду на існування презумпції психічного здоров'я. Як вказують фахівці, котрі досліджували практику залучення психологів і психіатрів до участі в розслідуванні, сторона обвинувачення рідко на підставі власної ініціативи звертається за консультаційною допомогою до спеціалістів у галузях психології та судової психіатрії (Husieva et al., 2021). Тим паче, що інформація про особу неповнолітнього потерпілого, який раніше не мав проявів девіантної поведінки, навряд чи буде в розпорядженні органу Національної поліції, адже згідно з Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України профілактичні заходи за участю психологів та інспекторів ювенальної превенції проводяться з дітьми, яким притаманна асоціальна, ризикована або девіантна поведінка³.

На етапі підготовки до участі неповнолітнього потерпілого у слідчих (розшукових) діях роль його представника є важливою, адже саме адвокат як професійний правник здатен роз'яснити права потерпілого доступною для неповнолітнього мовою, проконтролювати, чи не будуть в подальшому слідчий або дізнавач застосовувати незрозумілу лексику, неоднозначні висловлювання тощо, які можуть заплутати неповнолітнього, а в разі наявності таких роз'яснити їх, використовуючи зрозумілі для неповнолітнього мовні звороти. Також адвокат проконтролює на цьому етапі, чи вручено неповнолітньому потерпілому та його законному представнику пам'ятку про права, обов'язки, гарантії та соціальні послуги з боку держави. У цьому контексті слід зауважити, що текст пам'ятки повинен містити не лише

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.09.2024).

² Порядок реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність : затв. наказом Офісу Ген. прокурора України, МВС

України, М-ва юстиції України, М-ва соц. політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23> (дата звернення: 07.09.2024).

³ Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : затв. наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18> (дата звернення: 07.09.2024).

положення національного кримінального процесуального законодавства, а й тих міжнародно-правових договорів, які є його частиною і містять стандарти, що презюмують дотримання найкращих інтересів дитини під час здійснення правосуддя.

Вважаємо, що адвокат під час представництва інтересів потерпілого має взаємодіяти із залученими до кримінального провадження спеціалістами. Такий принцип діяльності спрямований на визначення правильної тактики проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми шляхом досягнення повного розуміння дитини, компетентної оцінки її правового, емоційного, психологічного, фізичного, соціального і пізнавального стану. Вимога про це викладена в Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей¹.

Так, при взаємодії з психологом адвокат може з'ясувати дані про психологічний стан неповнолітнього, якого він представляє, попередньо витребувати письмові рекомендації про можливість проведення за участю потерпілого слідчих (розшукових) дій. За результатами участі неповнолітнього потерпілого у слідчих (розшукових) діях адвокат при взаємодії з психологом може з'ясувати, чи існують сумніви у правдивості показань потерпілого, чи притаманні йому навіюваність, схильність до фантазій, висока емоційність, нестійкість поведінки тощо. Окрім того, з огляду на встановлення попереднього психологічного контакту представника потерпілого з неповнолітнім вважаємо, що це сприятиме досягненню цілей слідчої (розшукової) дії, незалежно від того, чи реалізовано такий прийом слідчим або дізнавачем.

Підхід, орієнтований на інтереси неповнолітнього потерпілого, вимагає дотримання низки умов під час проведення слідчих (розшукових) і процесуальних дій за його участю. Серед них такі:

1) забезпечити проведення всіх слідчих (розшукових) та інших дій за участю дитини одними й тими ж особами, якщо це є можливим та доцільним²;

2) не перевищувати граничні строки проведення слідчих (розшукових) дій, а при їх визначенні керуватися темпом і тривалістю концентрації уваги конкретної дитини з урахуванням її віку та рівня розвитку;

3) керуватися інтересами неповнолітнього потерпілого при визначенні часу та місця проведення таких дій, методики, яка застосовуватиметься («Зелена кімната», «Барнахус» тощо);

4) якщо щодо потерпілого вчинено кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством, то здійснювати допит необхідно (за можливості) лише один раз, бажано із застосуванням відеозапису, щоб у подальшому шляхом проведення додаткових допитів не допустити вторинну травматизацію потерпілого;

5) унеможливити проведення огляду місця події та слідчого експерименту за участю неповнолітнього потерпілого, щодо якого вчинялися дії сексуального характеру або інші насильницькі дії, а якщо доцільність проведення такої дії не підлягає сумнівам, здійснювати її з дотриманням заходів, спрямованих на запобігання травмуванню неповнолітнього, не за місцем вчинення кримінального правопорушення, із застосуванням манекенів тощо³;

6) не допускати надання свідчень неповнолітніми (свідками та потерпілими) у присутності підозрюваного/обвинуваченого⁴;

7) за наявності рекомендації психолога всі слідчі (процесуальні) дії за участю неповнолітнього потерпілого проводити слідчим, дізнавачем (прокурором) тієї самої статі, що і сам неповнолітній⁵, тощо.

До загальних засад забезпечення правосуддя, дружнього до дитини, зокрема в частині реалізації підходу, орієнтованого на потерпілого, також необхідно відносити такі:

– можливість здійснення закритого судового розгляду кримінального провадження;

– мінімізація візуального контакту неповнолітнього потерпілого з підозрюваним, обвинуваченим, зокрема шляхом застосування

¹ Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188> (дата звернення: 07.09.2024).

² Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : від 25.10.2007 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (дата звернення: 09.09.2024).

³ Порядок реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність : затв. наказом Офісу Ген. прокурора України, МВС України, М-ва юстиції України, М-ва соц. політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23> (дата звернення: 07.09.2024).

⁴ Там само.

⁵ Там само.

комунікаційних технологій, забезпечення виклику неповнолітнього потерпілого та інших учасників кримінального провадження в судові засідання в різний період часу та інші способи;

- допустимість аудіовізуального запису допитів неповнолітнього потерпілого від кримінального правопорушення, що можуть використовуватися як докази в суді;

- нерозголошення або принаймні обмеження інформації про особу та місцеперебування неповнолітнього потерпілого тощо.

Дотримання наведених рекомендацій є обов'язковим, адже реалії сьогодення засвідчують, що саме такі принципи є апробованими та поліпшують якість досудового розслідування, сприяють реалізації найкращих інтересів дитини та її ресоціалізації після вчинення щодо неї кримінального правопорушення.

Також слід зауважити, що неповнолітні найчастіше стають потерпілими від кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством, тому процедура доказування обставин, визначених ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, передбачає проведення низки експертиз. Щодо участі неповнолітніх потерпілих у тих експертних дослідженнях, доцільність проведення яких визначатиметься стороною обвинувачення, то тут необхідно звернути увагу на той факт, що все ж таки необхідно мінімізувати участь потерпілих у таких діях, адже це також може призвести до вторинної травмизації. Водночас в окремих ситуаціях, коли іншим шляхом зібрати необхідні докази неможливо, зокрема це стосується проведення судово-медичних експертиз, то тут також важливо проводити роботу з експертами для того, щоб вони дотримувалися етичних норм і стандартів правосуддя, дружнього до дитини.

При вирішенні питання про призначення судової психологічної або комплексної психолого-психіатричної експертизи щодо неповнолітнього потерпілого з огляду на презумпцію психічного здоров'я, про яку ми вказували раніше, слід керуватися стандартом «достовірних відомостей та очевидних підстав», що, на нашу думку, потребує компетентної допомоги спеціалістів. Саме тоді це не призведе до її непризначення (Зінковський, 2024, с. 530), а також не розцінюватиметься як порушення згаданої презумпції.

Зауважимо, що взірцевим у контексті визначення заходів, які можуть застосовуватися задля підтримки неповнолітніх потерпілих, є досвід Великої Британії. Неповнолітнім потерпілим гарантовано право на застосування заходів безпеки, залучення посередників для

проведення вербальних слідчих дій, надання показань у приватному порядку (тобто в закритому провадженні), використання як доказів відеозаписів опитувань і допитів, проведених за участю неповнолітнього потерпілого, надання показань у судовому засіданні за допомогою відеозв'язку з окремої кімнати або іншої адміністративної будівлі тощо¹.

Щодо завершення досудового розслідування, зокрема вирішення питання про можливість доцільності укладення угоди про примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим), то тут слід керуватися позицією неповнолітнього потерпілого, його законного представника, брати до уваги вік неповнолітнього. Згідно з принципами правосуддя, дружнього до дитини, укладення такої угоди у кримінальних провадженнях, де неповнолітнім потерпілим є особа віком від 14 до 16 років, можливе лише з його законним представником, однак за наявності письмової згоди неповнолітнього. При цьому, якщо потерпілим є малолітня особа, то укладення угоди допустиме з її законним представником, однак за обов'язкової наявності усвідомленої згоди дитини, в обґрунтування якої додається відповідний висновок психолога. Вважаємо, що роль представника неповнолітнього потерпілого на етапі укладення угоди полягає в підготовленні її проекту, який має враховувати інтереси потерпілої особи, роз'ясненні наслідків укладення такої угоди, перевірки наявності інших документів, вимога про які передбачена Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей.

Необхідно зауважити, що адвокат, який представляє інтереси потерпілого, має ґрунтовно підійти до визначення процедури, в якій відбуватиметься ознайомлення з матеріалами кримінального провадження на стадії надання доступу до матеріалів у порядку, передбаченому ст. 290 Кримінального процесуального кодексу України. Вважаємо, що в окремих категоріях справ залучення неповнолітнього потерпілого до такої діяльності не є обов'язковим, тому що дітей слід захищати від інформації та зображень, які можуть їх травмувати. Допустимим при вирішенні цього питання є отримання попередньої консультації у психолога або соціального педагога про те, чи є необхідним розкриття ймовірно шкідливого зображення або інформації для дитини.

¹ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 // [legislation.gov.uk](https://www.legislation.gov.uk) : сайт. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/contents> (дата звернення: 09.09.2024).

ВИСНОВКИ. Вітчизняні вчені вже тривалий час ґрунтовно досліджують проблеми захисту прав і законних інтересів неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого. Сучасні тенденції злочинності засвідчують, що все частіше неповнолітні стають жертвами кримінальних правопорушень особливо тих, що пов'язані з насильством. Це актуалізує завдання щодо забезпечення належного захисту та найкращих інтересів неповнолітнього потерпілого з метою мінімізації негативного впливу на психіку дітей, забезпечення їх ресоціалізації та недопущення ретравматизації.

На підставі аналізу нормативних засад, що відображають принципи забезпечення найкращих інтересів неповнолітніх і міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, за результатами проведених наукових пошуків визначено, що однією з гарантій забезпечення реалізації процесуального інтересу неповнолітнього потерпілого є засада компетентного юридичного представництва, котра є цілком доступною для реалізації з огляду на чинні положення Закону України «Про надання безоплатної правничої допомоги». Наголошено на важливості повноцінної реалізації засади юридичного представництва в контексті захисту прав неповнолітнього потерпілого у зв'язку з тим, що інтереси дитини можуть переважати над інтересами батьків або іншого законного представника, а останні не завжди обізнані про правові механізми їх забезпечення. Також підтримано підхід, відповідно до якого ані представники сторони обвинувачення, ані суд не уповноважені законом на вжиття заходів щодо реалізації процесуального інтересу неповнолітнього потерпілого.

Вважаємо, що роль адвоката, залученого як представника неповнолітнього потерпіло-

го, на етапі досудового розслідування полягає у: 1) роз'ясненні прав потерпілого доступно для неповнолітнього мовою з урахуванням його вікових та інших індивідуальних характеристик; 2) підготовці до кожної слідчої (розшукової) дії із забезпеченням дотримання низки процесуальних і тактичних рекомендацій, налагодженні психологічного контакту між потерпілим та іншими учасниками процесуальної дії з унеможливленням ретравматизації дитини та обмеження її прав; 3) складанні текстів клопотань, скарг, цивільного позову, угоди про примирення тощо; 4) налагодженні ефективної взаємодії та комунікації з носіями спеціальних знань; 5) визначенні тактики проведення окремих процесуальних дій, щоб процедура їх провадження відповідала потерпілоорієнтованому підходу тощо.

На нашу думку, адвокат, який діє як представник неповнолітнього потерпілого, зобов'язаний займати активну позицію та брати участь у практичній реалізації сформульованих засад проведення слідчих (розшукових) дій, адже саме вони є тими процесуальними вимогами, які спрямовані на забезпечення найкращих інтересів дитини. Обґрунтовано доцільність застосування стандарту «достовірних відомостей та очевидних підстав» при вирішенні питання про призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи щодо неповнолітнього потерпілого.

Вважаємо, що перспективи подальших досліджень мають полягати у визначенні конкретних рекомендацій щодо участі адвокатів як представників неповнолітніх потерпілих в окремих категоріях справ, зокрема таких, де неповнолітня особа є типовою категорією потерпілих.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Абламський С. Є. Захист прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні : монографія / за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : Панов, 2019. 240 с.
2. Вакулєнко О. Ф. Досудове розслідування кримінальних проваджень щодо неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 20 с.
3. Галаган В. І. Проведення слідчих (розшукових) дій: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 73–79.
4. Гідулянова Є. М. Кримінальне провадження у справах малолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2008. 18 с.
5. Граб М. І. Значення високого рівня правової культури в українському суспільстві. *Європейські перспективи*. 2021. № 3. С. 127–130. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2021.3.19>.
6. Зінковський І. П. Новелізація доказування у кримінальних провадженнях за участю неповнолітніх потерпілих та свідків. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 530–536. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.92>.
7. Камінська О. Л. Дізнання щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2022. 247 с.

8. Комаринська Ю., Несен О., Русанівська Д. Розслідування кримінальних проступків за участю дітей та пов'язаних з домашнім насильством. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 7 (7). С. 79–91. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7\(7\)-79-91](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7(7)-79-91).
9. Корнієнко М. В. Сучасна парадигма протидії насильницьким злочинам щодо дітей : монографія. Одеса : ОДУВС, 2021. 371 с.
10. Крукевич О. М. Здійснення правосуддя у кримінальному провадженні за участю неповнолітніх осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 272 с.
11. Малиновська Т. М. До проблеми захисту дітей, що потерпіли від домашнього насильства. *Наше право*. 2021. № 1. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2021.1.16>.
12. Нікітіна-Дудікова Г. Компаративістський аналіз організаційно-тактичних і психологічних засад проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми потерпілими. *Юридична психологія*. 2021. Т. 29, № 2. С. 70–81. DOI: <https://doi.org/10.33270/03212902.70>.
13. Романюк В. В. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 23 с.
14. Стоянов К. С. Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні : дис. ... д-ра філософії : 081. Одеса, 2024. 337 с.
15. Черноус Ю., Суворова А. Проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх потерпілих із вадами психофізичного розвитку: організаційно-тактичні й психологічні засади. *Юридична психологія*. 2024. Т. 1, № 34. С. 7–17. DOI: <https://doi.org/10.33270/03243401.7>.
16. Юсупова К. О. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи участі захисника в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2023. 282 с.
17. Azhibekova S., Kulmukhanbetova B. Public Organization Participation in the Prevention of Sexual Crimes against Minors and Adolescents: International Practices. *Journal of Forensic Science and Medicine*. 2024. Iss. 10, No. 2. Pp. 99–105. DOI: https://doi.org/10.4103/jfsm.jfsm_165_23.
18. Berisha F., Dema A., Ademi M., Qerimi I. Human Trafficking in Western Balkan: Case Study of Kosovo. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. Iss. 7, No. 1. Pp. 390–403. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-a000101>.
19. De la Mata Barranco N. J. Delitos contra las relaciones familiares y protección de menores: ¿qué protegemos, qué debemos proteger? *Revista electrónica de ciencia penal y criminología*. 2023. Num. 25. URL: <http://criminet.ugr.es/recpc/25/recpc25-03.pdf> (дата звернення: 07.09.2024).
20. Husieva V., Oderiy O., Petrova I., Fomina T., Vuima A. Features of the investigation of premeditated murders committed by persons with mental disorders in the practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. Iss. 10, No. 46. Pp. 109–117. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.10>.
21. Iyer D., Ndlovu L. Protecting the child victim in sexual offenses: is there a need for separate legal representation? *Obiter*. 2012. Iss. 33, No. 1. Pp. 72–92.

Надійшла до редакції: 10.09.2024

Прийнята до опублікування: 17.12.2024

REFERENCES

1. Ablamskyi, S. Ye. (2019). *Protection of the rights and legal interests of the victim in criminal proceedings* (O. O. Yukno, Ed.). Panov.
2. Azhibekova, S., & Kulmukhanbetova, B. (2024). Public Organization Participation in the Prevention of Sexual Crimes against Minors and Adolescents: International Practices. *Journal of Forensic Science and Medicine*, 10(2), 99–105. https://doi.org/10.4103/jfsm.jfsm_165_23.
3. Berisha, F., Dema, A., Ademi, M., & Qerimi, I. (2024). Human Trafficking in Western Balkan: Case Study of Kosovo. *Access to Justice in Eastern Europe*, 7(1), 390–403. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-a000101>.
4. Chornous, Yu., & Suworova, A. (2024). Conducting Investigative (Detective) Actions with the Participation of Minor Victims with Disabilities: Organizational, Tactical and Psychological Principles. *Legal Psychology*, 1(34), 7–17. <https://doi.org/10.33270/03243401.7>.
5. De la Mata Barranco, N. J. (2023). Crimes against family relations and protection of minors: what do we protect, what should we protect? *Electronic Journal of Criminal Science and Criminology*, 25. <http://criminet.ugr.es/recpc/25/recpc25-03.pdf>.
6. Halahan, V. I. (2017). Conducting investigative (search) actions: procedural and forensic aspects. *International Law Herald: Actual Problems of the Present (Theory and Practice)*, 1(5), 73–79.
7. Hidulianova, Ye. M. (2008). *Criminal Legal Proceedings on the Affairs of Minors* [Candidate thesis, Odessa National Law Academy].
8. Hrab, M. I. (2021). The importance of a high level of legal culture in Ukrainian society. *European Perspectives*, 3, 127–130. <https://doi.org/10.32782/EP.2021.3.19>.

9. Husieva, V., Oderiy, O., Petrova, I., Fomina, T., & Vuima, A. (2021). Features of the investigation of premeditated murders committed by persons with mental disorders in the practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 10(46), 109–117. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.10>.
10. Iyer, D., & Ndlovu, L. (2012). Protecting the child victim in sexual offenses: is there a need for separate legal representation? *Obiter*, 33(1), 72–92.
11. Kaminska, O. L. (2022). *Findings regarding minors in criminal proceedings* [Doctor of philosophy dissertation, National Academy of Internal Affairs].
12. Komarynska, Yu., Nesen, O., & Rusanivska, D. (2024). Investigation of criminal offenses involving children and domestic violence. *Successes and Achievements in Science*, 7(7), 79–91. [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7\(7\)-79-91](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7(7)-79-91).
13. Korniienko, M. V. (2021). *Modern paradigm of combating violent crimes against children*. ODUVS.
14. Krukevych, O. M. (2017). *Implementation of Justice in Criminal Proceedings Involving Minors* [Candidate dissertation, Taras Shevchenko Kyiv National University].
15. Malynovska, T. M. (2021). To the problem of protection of children who suffered from domestic violence. *Our Law*, 1, 102–107. <https://doi.org/10.32782/NP.2021.1.16>.
16. Nikitina-Dudikova, H. (2021). Comparative Analysis of Organizational-Tactical and Psychological Prerequisites for Performance of Investigative (Search) Actions with Juvenile Victims Involved. *Legal Psychology*, 29(2), 70–81. <https://doi.org/10.33270/03212902.70>.
17. Romaniuk, V. V. (2015). *Criminal proceedings against minors* [Candidate thesis, Kharkiv National University of Internal Affairs].
18. Stoianov, K. S. (2024). *Defense counsel and representative as participants in criminal proceedings in pre-trial investigation* [Doctor of philosophy dissertation, Odessa State University of Internal Affairs].
19. Vakulenko, O. F. (2017). *Pre-judicial investigation of criminal proceedings concerning minors* [Candidate thesis, Taras Shevchenko Kyiv National University].
20. Yusupova, K. O. (2023). *Criminal procedural and forensic bases of defense counsel's participation in criminal proceedings concerning minors* [Doctor of philosophy dissertation, National Academy of Internal Affairs].
21. Zinkovskyy, I. P. (2024). Novelisation of proving in criminal proceedings involving juvenile victims and witnesses. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3, 530–536. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.92>.

Received the editorial office: 10 September 2024

Accepted for publication: 17 December 2024

IVAN OLEKSANDROVYCH IEMETS,

*Candidate of Law,
National Scientific Center
“Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute”
Ministry of Justice of Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9056-5346>,
e-mail: ivan.iemets@ukr.net*

THE PARTICIPATION OF A JUVENILE VICTIM'S REPRESENTATIVE IN CRIMINAL PROCEEDINGS: PROCEDURAL AND FORENSIC ASPECTS

The article identifies the procedural and forensic aspects of participation of an attorney-at-law engaged to represent the interests of a juvenile victim in criminal proceedings. Based on the generalization of theoretical developments of Ukrainian scholars, it is found that they prefer to study the problem of protection of rights and legitimate interests of a minor suspect or accused. At the same time, given the current trends in crime, it should be noted that it has a devastating impact on the psyche of children. Moreover, they are increasingly becoming victims of criminal offences, especially those involving violence. This has raised the challenge of ensuring proper protection and the best interests of the minor victim.

Based on the results of the scientific research, it has been determined that one of the guarantees of ensuring the procedural interest of a juvenile victim is the principle of competent legal representation. The algorithm for engaging a lawyer from a free legal aid centre to provide legal services to a victim is proposed. The importance of its implementation is emphasised for two reasons: 1) on the grounds that the interests of the child may prevail over the interests of the parents or other legal representative; 2) representatives of the prosecution and the court are obliged to act in accordance with the law, and not to take measures to implement the procedural interest of the minor victim. It is determined that an attorney-at-law, as a professional

lawyer, is able to explain the rights of the victim in a language accessible to a minor, to make sure that the legal representative acts in his or her interests, to draw up a civil claim, and to draft a reconciliation agreement. Tactical recommendations for conducting investigative ('search') actions and the principles to be followed to ensure that the proceedings are conducted in accordance with international standards are formulated.

The significance of the victim's representative's participation in investigative (search) actions, as well as at the stages of concluding a plea agreement and familiarisation with the criminal proceedings is pointed out. The article substantiates the expediency of applying the standard of "reliable information and obvious grounds" when deciding on the appointment of a comprehensive psychological and psychiatric examination of a juvenile victim.

Keywords: *lawyer, criminal offence, victim, representation, minor, legal guarantee, procedural action.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Ємець І. О. Участь представника неповнолітнього потерпілого в кримінальному провадженні: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 20–31. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.02>.

Citation (APA): Iemets, I. O. (2024). The participation of a juvenile victim's representative in criminal proceedings: procedural and forensic aspects. *Law and Safety*, 4(95), 20–31. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.02>.

СИМОН ОЛЕКСАНДРОВИЧ СЕРБЕНЮК,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
відділ організації наукової діяльності;*

 <https://orcid.org/0000-0002-6806-6319>,

e-mail: simon6@ukr.net

СТІЙКІСТЬ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК У ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Діяльність закладу вищої освіти в контексті досягнення Цілей сталого розвитку ООН є одним із важливих чинників забезпечення економічної, соціальної та екологічної безпеки. Як освітні та наукові центри місцевих громад університети мають важливий вплив на їхніх мешканців, а за умови активної просвітницької діяльності та співпраці цей вплив значно зростає. Ще одним надзвичайно важливим чинником такого зростання є освітньо-наукова, просвітницька та консультативна діяльність і співпраця на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Основна мета цієї статті – описати стійку діяльність закладу вищої освіти щодо досягнення Цілей сталого розвитку ООН у контексті екологічної, економічної та соціальної складових відповідно до стандартів, що оцінюються міжнародними рейтингами закладів вищої освіти щодо сталого розвитку. Акцентовано увагу на міжнародних рейтингах Times Higher Education University Impact Rankings. Додатково досліджено схему співвідношень Цілей сталого розвитку ООН і базових сфер глобального суспільства та відмінності між взаємопов'язаними поняттями «сталий розвиток» і «стійкість».

Стійкість являє собою гармонійне поєднання розвитку економіки, високих соціальних стандартів та чистого довкілля, відображає довгострокову мету існування суспільних відносин, у той час як відповідно до визначень ЮНЕСКО сталий розвиток стосується процесів та шляхів її досягнення. Крім того, сталий розвиток здебільшого фігурує як юридичний термін у міжнародній нормативній базі. Щодо базових складових стійкості (економіки, довкілля та соціуму), то, вивчаючи їх співвідношення до Цілей сталого розвитку ООН, можна погодитися з висновком деяких науковців, що кількісно у структурі змісту Цілей сталого розвитку ООН все ж таки переважає економічна складова. Певною мірою таке явище є суперечливим, адже економіка через розвиток промисловості негативно впливає на екологію. Водночас за відсутності економічних ресурсів неможливо інвестувати у відновлення довкілля та екологічно стійкі методи й засоби господарювання.

Ключові слова: *стійкість, Цілі сталого розвитку ООН, університет, діяльність закладів вищої освіти, освіта та наука.*

Оглядова стаття

ВСТУП. Сучасний етап розвитку світового суспільства характеризується акцентуацією на стійкість різних сфер суспільних відносин і сталий розвиток певних напрямів діяльності, визначених чіткими цілями, закріпленими на світовому рівні нормативним документом – Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» від 25 вересня 2015 року. Досягнення Цілей сталого розвитку ООН (далі – ЦСР ООН) беззаперечно вимагає використання адміністративного ресурсу (поєднання управління, співпраці та впливу), причому на всіх рівнях: міжнародному, державному, регіональному та рівні місцевих громад. Відповідно до критеріїв міжнародних рейтингів QS Sustainability Ranking та Times Higher Education University Impact Rankings (далі – THE Impact Rankings) заклади вищої освіти (далі – ЗВО) мають відігравати важливу роль у

позитивному впливі на вирішення ключових проблем сучасного суспільства. Цей вплив має проявлятися спектром діяльності, що характеризується впливом на місцеву громаду, співпрацею з органами державної влади та неурядовими організаціями й активною участю у розробленні відповідних заходів і нормативних правових документів, просвітницькій діяльності.

Враховуючи той факт, що ЦСР ООН ставлять за мету вирішити повний спектр сучасних проблем людства, та зважаючи на особливості освітньо-наукової та адміністративно-управлінської діяльності ЗВО, постає проблема сутності діяльності закладу освіти в досягненні тієї чи іншої ЦСР ООН. Очевидно, що не кожен університет міг би здійснювати свою діяльність з досягнення усіх 17 ЦСР ООН, проте кожен ЗВО може зосередити увагу та ресурси в межах кількох із них, зокрема з урахуванням

напрямів підготовки здобувачів освіти, особливостей наявного кадрового складу та матеріально-технічної бази тощо. Наприклад, THE Impact Rankings оцінює діяльність ЗВО за кращими результатами по трьом на вибір ЦСР ООН та обов'язковою Ціллю 17, а QS Sustainability Ranking – базові параметри сучасних соціальних стандартів та діяльності ЗВО щодо екологічної безпеки та відновлення. На основі цього з метою вдосконалення організаційної складової механізму сучасного українського університету постає завдання розглянути основні вимоги до діяльності ЗВО відповідно до міжнародних стандартів у контексті досягнення тієї чи іншої ЦСР ООН.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основна мета статті – охарактеризувати стійку діяльність ЗВО у досягненні ЦСР ООН крізь спектр базових стовпів глобальних суспільних відносин. З огляду на поставлену мету завданнями дослідження є: 1) охарактеризувати відмінності між взаємопов'язаними поняттями «сталий розвиток» і «стійкість»; 2) удосконалити наявну схему співвідношень ЦСР ООН і базових сфер глобального суспільства; 3) на підставі ключових критеріїв визнаних міжнародних рейтингів, зокрема на базі вимог THE Impact Rankings до діяльності ЗВО у досягненні ЦСР ООН, охарактеризувати її базові аспекти.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. У дослідженні для досягнення поставлених завдань і мети було застосовано систему методів наукового пізнання, яка включає формально-логічний, емпіричний, системно-структурний,

аналітично-порівняльний та догматичний методи. Перші три методи були використані при вивченні підходів до розуміння основних понять, що розглядаються, зокрема відмінностей у змісті понять «стійкість» і «сталий розвиток». Аналітично-порівняльний метод був корисним у проведенні порівняльного аналізу наукових досліджень і трактуванні основного змісту про співвідношення ЦСР ООН і складових стійкості. Догматичний метод було застосовано при опрацюванні змісту вимог THE Impact Rankings до діяльності ЗВО в контексті досягнення тієї чи іншої ЦСР ООН.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Про поняття «стійкість» і «сталий розвиток». Зміст поняття «стійкість» не є однозначним (Purvis, Mao, Robinson, 2019; Ramsey, 2015) внаслідок суперечливості його визначень різними вченими, що, ймовірно, пов'язано з особливостями суспільних відносин певної країни в той чи інший період історії. Сстійкість – це мета щодо тривалого та гармонійного існування суспільства й суспільних відносин на Землі взагалі. Зміст цього поняття базується на трьох основних складових (так званих стовпах) (Purvis, Mao, Robinson, 2019, p. 682) та логічно інтерпретується (рис. 1) як перетин трьох кіл, кожне з яких відображає певні ключові складові: екологія (довкілля), економіка та суспільство (соціум). Причому дві останні за ієрархією не є рівнозначними: довкілля включає суспільство, яке містить економіку.

Рис. 1. Схематичне зображення змісту поняття «стійкість» за допомогою діаграми Венна

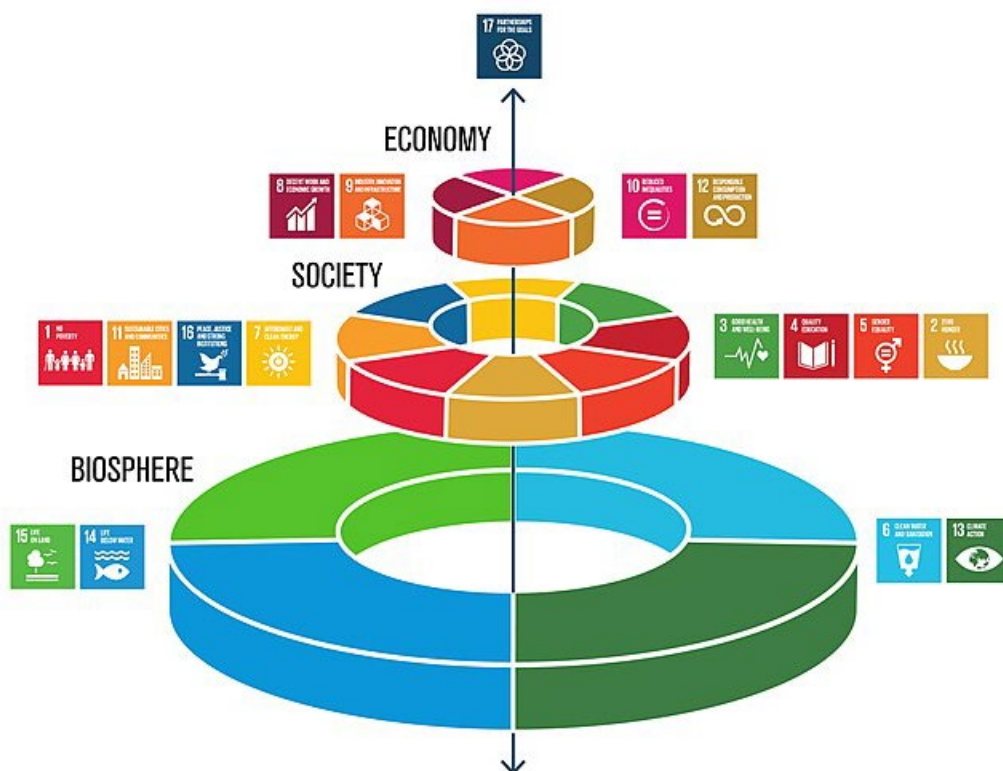
Отже, гармонійне поєднання розвитку економіки, високих соціальних стандартів та чистого довкілля і являє собою стійкість. Найімовірніше, ця діаграма найбільш точно відображає зміст розглядуваного поняття.

Також можна побачити й інші види діаграм (Purvis, Mao, Robinson, 2019, p. 682).

Пов'язаним із поняттям «стійкість» є поняття «сталий розвиток», які доволі часто ототожнюють. Проте ЮНЕСКО зауважує, що

«стійкість часто розглядається як довгострокова мета (тобто більш стійкий світ), тоді як сталий розвиток стосується багатьох процесів і шляхів її досягнення»¹. Крім того, це твердження можна доповнити тим фактом, що сталий розвиток фігурує як юридичний термін у міжнародній нормативній базі. Нагадаємо, що «сталий розвиток – це концептуальний принцип щодо прогресу земної цивілізації, зміст якого полягає в задоволенні життєвих потреб і прагнень нинішнього покоління без знищення ресурсів, що необхідні майбутнім поколінням для задоволення їх потреб. Він містить у собі концепції справедливого розподілу можливостей і ресурсів з урахуванням потреб бідного населення й обмежень щодо виснаження природних ресурсів через надмірне їх використання. Відповідне визначення було сформульоване в 1987 р. у звіті “Наше спільне майбутнє” Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку, відомому як Доповідь Брундтланд» (Сербенюк, 2024а, с. 44) та детально розглянуте Б. Кіблом (1988).

Співвідношення ЦСР ООН і складових стійкості. Як виявляється, питання щодо співвідношення ЦСР ООН і вимірів стійкості (довкілля, економіки та суспільства) містить багато суперечностей, які стосуються не лише розподілу ЦСР ООН до певного чи певних вимірів, а й критики щодо недотримання проголошених цінностей. Наприклад, піддається критиці відсутність пріоритету щодо захисту навколишнього середовища (Kotzé et al., 2022), адже відповідно до моделі «весільного торта» ЦСР ООН² екологічну спрямованість мають лише цілі 6, 13, 14 та 15 (рис. 2). Крім того, одним із недоліків є ідея про економічне зростання як бази для досягнення всіх основ сталого розвитку (Kotzé et al., 2022, р. 147). Деякі науковці говорять про відсутність переконливих доказів зв'язку між засобами реалізації та результатами (Bartram et al., 2018) та піддають критиці зміст ЦСР ООН (Arora-Jonsson, 2023; Biermann et al., 2022; Hickel, 2019).

Graphics by Sören Lohrer

Рис. 2. Модель «весільного торта» ЦСР ООН, представлена Stockholm Resilience Center

¹ Sustainable development // Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_development (дата звернення: 21.08.2024)

² The SDGs wedding cake // Stockholm Resilience Center : сайт. URL: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html> (дата звернення: 21.08.2024).

Розглядаючи рис. 2, варто звернути увагу на такі факти. По-перше, за своїм змістом деякі цілі взаємопов'язані і частково дублюють одна одну. По-друге, певні цілі містять не один, а два чи навіть три виміри стійкості. Наприклад, Ціль 1 «Подолання бідності» пов'язана¹ не лише з викоріненням бідності як соціального явища, а й з боротьбою з браком чистої питної води та наслідками збройних конфліктів і зміни клімату. Таким чином, соці-

альне спрямування Цілі 1 охоплює також певні елементи економічної стабільності та екологічної безпеки. Подібний підхід застосували схематично деякі вчені (Bali Swain, Yang-Wallentin, 2020, р. 99), досліджуючи причинно-наслідковий вплив економічних, соціальних та екологічних змінних на приховану змінну сталого розвитку. Розглядалися усі ЦСР ООН, окрім Цілі 14 та Цілі 17 (табл. 1).

Таблиця 1

Зв'язки між ЦСР ООН та базовими факторами

Цілі сталого розвитку ООН	Базові фактори		
	Екологічний	Соціальний	Економічний
Ціль 1	–	+	+
Ціль 2	+	+	+
Ціль 3	+	+	+
Ціль 4	–	–	+
Ціль 5	–	–	+
Ціль 6	–	–	+
Ціль 7	+	–	+
Ціль 8	–	–	+
Ціль 9	–	+	+
Ціль 10	+	–	–
Ціль 11	+	–	+
Ціль 12	–	+	+
Ціль 13	–	+	+
Ціль 15	–	+	–
Ціль 16	+	–	–

Враховуючи опис змісту ЦСР ООН², їхніх підцілей, індикаторів для вимірювання прогресу в досягненні та засоби реалізації, можна згенерувати класифікацію взаємозв'язків (наявний фактор «управління» вважатимемо показником виміру «економіка»), подану на рис. 3.

Таким чином, робимо висновок про справді певною мірою домінуючий акцент на економічну стійкість у ЦСР ООН.

Досягнення ЦСР ООН у контексті діяльності ЗВО. Нині поширеним явищем є публікації науковцями практик ЗВО в контексті досягнення ЦСР ООН. Так, зокрема, у деяких працях було приділено увагу інноваційно-реформа-

торській діяльності у сфері освіти щодо включення нових програм чи окремих курсів на основі сталого розвитку (Higgins, Thomas, 2016; Filho, 2018; Weber, Duderstadt, 2011), прикладам стійкої діяльності ЗВО (Weber, Duderstadt, 2011; Von Hauuff, Nguyen, 2014); досліджено відповідну нормативно-правову базу діяльності університетів (Lozano et al., 2013), практики звітності ЗВО в межах своєї діяльності по досягненню тих чи інших ЦСР ООН (Sassen, Azizi, 2018; Brusca, Labrador, Larran, 2018).

Зауважимо, що першим критерієм ефективної діяльності ЗВО у досягненні ЦСР ООН є наукова та освітня діяльність. Спектр наукових досліджень є доволі широким і науковці працюють над вирішенням надважливих проблем, зокрема права та безпеки (Myronets et al., 2019; Burlaka et al., 2023; Reznik et al., 2020; Sokurenko, Morhunov, Ablamskiy, 2023; Voitsikhovskiy et al., 2022; Zaika et al., 2022; Сербенюк, 2023; Сербенюк, 2024б; Сербенюк, Надопта, 2023). Тому надалі, розглядаючи кожну з ЦСР ООН, вважатимемо обов'язковими критеріями оцінювання ефективності діяльності ЗВО саме публікаційну

¹ Sustainable Development Goals // Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_Development_Goals (дата звернення: 21.08.2024).

² The 17 Goals // United Nations : офіц. сайт. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 21.08.2024); Sustainable Development Goals // Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_Development_Goals (дата звернення: 21.08.2024).

активність в індексованих у Scopus виданнях та кількість проведених семінарів, тренінгів тощо для співробітників, здобувачів освіти,

місцевої громади щодо ключових аспектів стійкості та сталого розвитку в контексті досягнення певних ЦСР ООН.

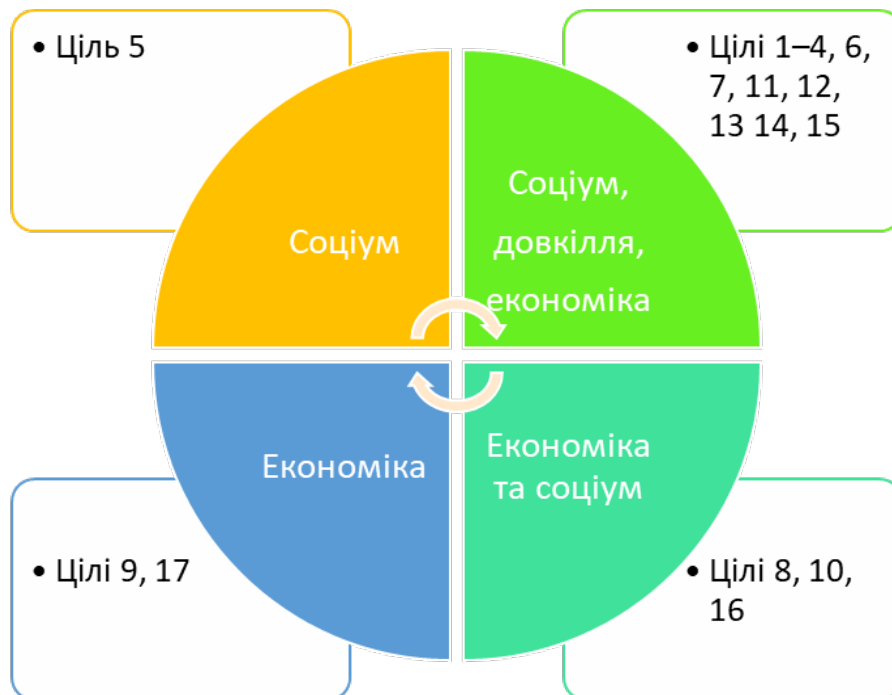

Рис. 3. Структурна схема розподілу ЦСР ООН за їхніми компонентами

Зауважимо, що першим критерієм ефектної діяльності ЗВО у досягненні ЦСР ООН є наукова та освітня діяльність. Спектр наукових досліджень є доволі широким і науковці працюють над вирішенням надважливих проблем, зокрема права та безпеки (Myronets et al., 2019; Burlaka et al., 2023; Reznik et al., 2020; Sokurenko, Morhunov, Ablamskyi, 2023; Voitsikhovskiy et al., 2022; Zaika et al., 2022; Сербенюк, 2023; Сербенюк, 2024б; Сербенюк, Надопта, 2023). Тому надалі, розглядаючи кожну з ЦСР ООН, вважатимемо обов'язковими критеріями оцінювання ефективності діяльності ЗВО саме публікаційну активність в індексованих у Scopus виданнях та кількість проведених семінарів, тренінгів тощо для співробітників, здобувачів освіти, місцевої громади щодо ключових аспектів стійкості та сталого розвитку в контексті досягнення певних ЦСР ООН.

Перейдемо до розгляду якісної діяльності ЗВО в контексті досягнення кожної з ЦСР ООН відповідно до критеріїв THE Impact Rankings¹.

Ціль 1 «Боротьба з бідністю». З точки зору університетської діяльності ЗВО мають суттєвий вплив та можливості, зважаючи на їх місцезнаходження, у допомозі населенню з низьким рівнем доходу, адже, по-перше, вони є роботодавцями, а по-друге, являють собою певного роду економічні центри (у поширеній за кордоном практиці виконання наукових замовлень для економіки, торгівлі та промисловості). Ключовим проявом такої допомоги виступає надання якісної освіти та належної соціальної підтримки саме здобувачам освіти серед мало захищених верств населення, зокрема особам із сімей з низьким або нижчим середнього доходом. За цим параметром до стандартів діяльності ЗВО включаються:

– наявність серед співавторів наукових публікацій представників закладів освіти, розташованих у країнах з низьким або нижче середнього рівнем доходу. Варто зауважити, що відповідний перелік країн складається Світовим банком щороку;

¹ Impact Rankings 2024: methodology // Times Higher Education : сайт. 05.06.2024. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/impact-rankings-2024-methodology> (дата

звернення: 21.08.2024); Impact Rankings Methodology 2024. Version 1.0. URL: https://sdg.swu.ac.th/files/THE_ImpactRankings_METHODOLOGY_2024.pdf (дата звернення: 21.08.2024).

– суттєвий рівень повної чи часткової фінансової підтримки саме малозабезпечених¹ здобувачів освіти (сюди відносяться не лише здобувачі освіти у звичайному розумінні, а й студенти за обміном чи інші абітурієнти за умови, що ЗВО ставить їм певну оцінку за результатами їхньої навчальної діяльності). Під терміном «суттєва фінансова підтримка» мається на увазі допомога, в разі відсутності якої здобувач освіти не зможе навчатися. Звісно, базовими потребами, які повністю або частково може покривати університетська фінансова підтримка, є такі: освітні послуги, проживання, харчування, доступ до мережі Інтернет, охорона здоров'я, одяг тощо. Формами такої підтримки, визнаними міжнародною спільнотою, є: знижки на оплату навчання, соціальні стипендії (одноразові чи постійні), кредитування/позики з низькими відсотками, участь у спеціальних програмах (що дозволяють заробляти кошти для оплати за навчання), ваучери на знижки на книги, канцелярське приладдя тощо, а також підтримка у витратах на транспорт та отримання юридичних послуг. Підготовчі програми (безкоштовні або зі знижкою) також є хорошою практикою;

– наявність зобов'язань у ЗВО захищати на навчання осіб з малозабезпечених верств населення та/або малозахищених осіб із країн з рівнем доходу нижче середнього. Відповідні зобов'язання або цілі такої діяльності мають бути закріплені окремим нормативним документом або бути частиною змісту іншого подібного документа. Рівень доходів малозахищених осіб орієнтовно становить щонайбільше 20 процентиль доходів у країні (найнижчий квінтіль). Сюди можна зараховувати біженців, внутрішньо переміщених осіб;

– співпраця та підтримка місцевих громад у боротьбі з бідністю. Прикладами, зокрема, є діяльність щодо допомоги (у формі навчальних проектів або доступу до матеріально-технічної бази ЗВО, надання матеріальної допомоги) у створенні фінансово, екологічно стійкого та соціально спрямованого бізнесу;

– допомога чи спеціальні програми щодо організації охорони здоров'я (включаючи харчування та педіатрію) і відповідного рівня життя (питна вода, енергія та паливо, забезпечення житлом, речами тощо);

– діяльність на місцевому, регіональному або національному рівнях у формуванні нор-

мативних правових актів, розробленні або впровадженні програм боротьби з бідністю.

Ціль 2 «Подолання голоду». Внесок ЗВО в досягнення цієї Цілі полягає в протидії голоду, покращенні харчування й продовольчої безпеки, розвитку сільського господарства. У цьому аспекті діяльність ЗВО має проявлятися у:

– моніторингу харчових відходів від спожитої продукції в системі громадського харчування університету (показник пропорції їжі, яка зіпсувалася/була викинута/перероблена в компост, причому як загальний, так і в розрахунку на одну особу у ЗВО). У разі організації харчування підрядником до уваги береться наявність договірних зобов'язань щодо обліку та звітності про обсяги харчових відходів. Продукція, яка безкоштовно, зокрема через швидке закінчення терміну придатності, надається людям для споживання до харчових відходів, не зараховується;

– веденні обліку здобувачів освіти, які перебувають у зоні ризику нестачі продовольства (відсутність доступу до належного поживного харчування), та наявності спеціальних програм для них;

– активній протидії голоду на території кампусу (наприклад, створення та надання доступу до благодійних продуктових фондів чи буфетів);

– наявності стійкого раціону харчування на території², включаючи вегетаріанську та веганську їжу, а також вибір здорового (тобто з необхідною кількістю мікро- та макроелементів, калорій) та доступного раціону харчування;

– підготовці фахівців із продовольчої стійкості (екологічна стійкість і стійке користування природними ресурсами; охорона здоров'я та ветеринарія, дотримання законодавства у сфері трудових відносин тощо) на курсах сільського господарства й аквакультури;

– наданні доступу місцевим аграріям до знань і технологій щодо продовольчої безпеки, сталого розвитку сільського господарства та аквакультури;

– проведенні освітніх заходів для місцевих аграріїв і виробників, наданні їм доступу до матеріально-технічної бази ЗВО з метою покращення екологічної стійкості та стійкого використання природних ресурсів;

² Стійкий раціон харчування – це споживання екологічно чистої або виготовленої з мінімальним негативним впливом на біосферу продукції; продукції, виготовленої в умовах економічної і торговельної відкритості, поваги та партнерства, підтримки економічної стійкості місцевої економіки.

¹ Poverty // World Bank Group : сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#1> (дата звернення: 21.08.2024).

– закупівлі продуктів у стійких місцевих виробників.

Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя». Основними параметрами діяльності ЗВО в контексті цієї Цілі є такі:

– підготовка фахівців у галузі охорони здоров'я (причому окрім суто медичних спеціальностей та фармацевтики; сюди включаються споріднені, зокрема оптометрія, фізіотерапія, психологія тощо¹);

– співпраця з підприємствами, установами та організаціями сфери охорони здоров'я на місцевому, національному й глобальному рівнях з метою покращення охорони здоров'я та благополуччя;

– просвітницька діяльність у місцевій громаді щодо здорового способу життя, харчування, планування сім'ї тощо, включаючи волонтерські заходи для внутрішньо переміщених осіб або біженців;

– наявність спільних із місцевою громадою спортивних об'єктів;

– надання здобувачам освіти, працівникам ЗВО доступу на платній/безоплатній основі до послуг охорони здоров'я або наявність даних про їх направлення у відповідні установи з надання таких послуг (сюди також включаються послуги з підтримки психологічного, репродуктивного здоров'я, а також відповідні освітні й інформаційні послуги);

– наявність політики щодо заборони куріння на території ЗВО.

Ціль 4 «Якісна освіта». Діяльність щодо досягнення цієї Цілі зосереджена на початковій освіті та освіті протягом життя. Її параметри є:

– підготовка фахівців, що можуть навчати школярів початкових класів;

– наявність загальнодоступних ресурсів та проведення відкритих заходів, зокрема для осіб, що не навчаються у ЗВО, спрямованих на професійне навчання чи підвищення кваліфікації;

– інформаційно-роз'яснювальна робота за межами ЗВО, наприклад, у місцевих школах, громаді;

– наявність антидискримінаційної політики доступу до освіти протягом життя;

– ведення обліку кількості здобувачів освіти I курсу першого покоління².

Ціль 5 «Гендерна рівність». У контексті діяльності ЗВО вона має на меті академічне зростання жінок, зокрема:

– наявність цитованих публікацій з гендерної рівності та наукових публікацій, авторами/співавторами яких є жінки;

– ведення обліку кількості здобувачів жіночої статі, а саме здобувачів освіти I курсу, I курсу першого покоління, а також випускниць та здобувачів освіти за окремими спеціальностями;

– ведення обліку кількості заяв від жінок на вступ і співвідношення їхньої кількості із загальною кількістю зарахованих на навчання;

– нормативні документи щодо особливостей вступу та зарахування на навчання жінок;

– спеціальні програми для жінок, таких як стипендії, наставництво, пільги тощо;

– документально зафіксоване сприяння жінкам у поданні вступних документів на спеціальності, де жінки недостатньо представлені, зокрема через співпрацю чи за допомогою інформаційно-просвітницької діяльності;

– наявність політики протидії дискримінації жінок, їх підтримки щодо материнства;

– наявність механізму допомоги по догляду за новонародженими дітьми здобувачів освіти та співробітників ЗВО, що дозволяє їм здобувати освіту, працювати;

– програми наставництва для жінок, у яких задіяні не менше 10 % здобувачів освіти;

– наявність нормативного документа про захист осіб, що повідомляють про дискримінацію.

Ціль 6 «Чиста вода та належні санітарні умови» вимагає від ЗВО належного забезпечення водою та дотримання стандартів санітарії, зокрема:

– моніторингу та зменшення загального обсягу річного споживання води (з централізованого водогону, свердловин, опрісненої чи здобутої з річок або озер). У разі відбору води з річок, озер чи свердловин має бути підтверджено екологічність цього процесу;

– наявності процесу оброблення стічних вод та його документування;

– наявності процесів щодо попередження потрапляння забрудненої води у водну систему, зокрема в разі прориву труб чи інших аварій на території ЗВО;

– безкоштовного доступу до питної води на території ЗВО;

– застосування будівельних стандартів щодо мінімізації витрат води;

– вирощування рослин з акцентом на мінімізацію витрат води (наприклад, вирощувати види рослин, що не потребують частого поливу);

¹ Код спеціальності має відповідати спеціальностям, пов'язаним з медициною.

² Здобувачі, найближчі родичі яких не мають вищої освіти (зазвичай враховуються три покоління).

– наявності політики та обліку повторного використання води (тобто перероблених стічних вод або використання дощової води в технічних цілях), навчання або надання такої можливості для місцевих громад, пропагування раціонального користування водними ресурсами;

– підтримку охорони водних ресурсів за межами ЗВО, співпрацю з органами управління різного рівня у сфері водної безпеки.

Ціль 7 «Доступна та чиста енергія». Основними параметрами діяльності ЗВО в контексті цієї Цілі є такі:

– політика щодо забезпечення стандартів енергоефективності¹ при будівництві чи проведенні ремонтних робіт на території ЗВО;

– плани/проекти модернізації будівель на території ЗВО з метою покращення їхньої енергоефективності та плани з покращення енергоефективності (раціонального енергоспоживання);

– зменшення викидів вуглекислого газу та наявність політики протидії інвестиціям в енергетичних галузях, що характеризуються найбільшими викидами вуглекислого газу (зокрема, нафтова й вугільна галузі);

– періодичні перевірки щодо виявлення нераціонального використання енергоресурсів;

– вимірювання обсягів використання енергії в ГДж на загальну площу усіх приміщень ЗВО та розрахунок використаної енергії на одиницю площі;

– співпраця ЗВО із місцевою громадою з питань енергоефективності та чистої енергії. Зокрема, сприяння стартапам щодо підтримки низьковуглецевої економіки чи технологій, участь у розробленні відповідних нормативних документів, надання освітніх послуг і послуг моніторингу, проведення наукових досліджень (зокрема, на замовлення).

Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання». Насправді, гідна робота в умовах безпеки та стабільності – це суттєвий інструмент для покращення здоров'я та боротьби з бідністю й голодом. Цей показник включає протидію трудовому рабству та розроблення інноваційних механізмів щодо найму. Ключовими параметрами тут є такі:

– виплата всім співробітникам заробітної плати, яка не менша за мінімальну;

– наявність профспілки;

– політика протидії дискримінації за будь-якою ознакою, зобов'язань протидії дитячій праці, торгівлі людьми та примусовій праці;

– політика, яка гарантує рівні права працівників під час аутсорсингу робіт третім особам;

– політика рівної оплати праці, включаючи зобов'язання щодо обліку, протидії та ліквідації гендерної нерівності в оплаті праці;

– наявність процедури оскарження працівниками порушень своїх прав при оплаті праці;

– проходження здобувачами освіти виробничої практики, яка триватиме більше місяця, ведення обліку такої практики та її контроль з боку ЗВО;

– наявність практики укладення трудового договору зі співробітниками на термін понад 24 місяці через зростання позаштатної зайнятості співробітників університетів.

Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» на рівні громад може бути досягнута завдяки інвестуванню у транспорт, зрошення та «зелену» енергію, а також розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. У цьому контексті діяльність ЗВО має проявлятися у:

– наявності інноваційних підприємств при ЗВО, а саме юридичних осіб, заснованих не менше трьох років тому з метою використання університетської інтелектуальної власності;

– отриманні ЗВО прибутку від наукових досліджень, проведених для сфери торгівлі або промисловості;

– цитованості праць наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО саме в патентах.

Ціль 10 «Зменшення нерівності». Попри певну, здавалося б, схожість із Ціллю 5, ця Ціль зосереджена на ширшому спектрі проблем, зокрема економічній нерівності та нерівностях у галузі охорони здоров'я, міжнародних відносин. Тут діяльність ЗВО проявляється в таких напрямках:

– облік здобувачів освіти першого покоління, що почали навчатися на I курсі;

– наявність іноземних здобувачів освіти з країн, що розвиваються (з низьким або нижче середнього рівнем доходу відповідно до даних Світового банку). До того ж такі здобувачі освіти повинні отримувати фінансову допомогу для навчання;

– облік здобувачів освіти та працівників з особливими потребами;

– наявність антидискримінаційної політики прийому на навчання або такої, що детально характеризує та обґрунтовує логіку будь-якої наявної у ЗВО політики позитивної дискримінації під час прийому на навчання

¹ Такими вважають сертифікацію LEED (система сертифікації в галузі проектування об'єктів енергоефективного та екологічного будівництва) або національні стандарти, представлені на сайтах органів державної влади.

(наприклад, якщо у вступній кампанії є додаткові творчі конкурси, відбір за рівнем фізичної підготовки тощо);

- облік заяв на вступ, наявність окремого плану дій щодо набору (як на навчання абітурієнтів, так і на роботу працівників), а також наявність програм підтримки, консультацій та наставництва для етнічних меншин, малозабезпечених верств населення, жінок, осіб з особливими потребами, біженців тощо;

- наявність політики протидії дискримінації, а також комітету, відділу чи посадової особи щодо забезпечення рівних можливостей та протидії дискримінації у ЗВО;

- доступність матеріально-технічної бази ЗВО для осіб з особливими потребами та надання послуг підтримки, наставництва, цільової підтримки, фінансування тощо для таких осіб.

Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад». Все більша частина населення у світі проживає в містах, де також часто розташовані університети. Міста можуть бути місцями неймовірних інновацій та можливостей, але вони також можуть ставати місцем глибокої бідності та нерівності. Взаємодія між університетами та міськими й сільськими населеними пунктами, в яких вони розташовані, має бути позитивною і такою, що може тривати з покоління в покоління¹. Університети повинні бути хранителями довкілля та культурної спадщини у своїх населених пунктах, а саме:

- мати відкритий доступ до будівель та/або пам'яток, природних ландшафтів, що належать до культурної спадщини²;

- надавати відкритий доступ до бібліотек, включаючи доступ до книг та публікацій;

- забезпечувати відкритий доступ до музеїв, виставкових просторів або галерей;

- надавати безкоштовний доступ до відкритих просторів та зелених зон;

- робити внесок у розвиток місцевого мистецтва шляхом щорічних публічних виступів університетських хорів, театральних труп,

- оркестрів тощо (ситуативних або згідно із затвердженою програмою);

- запроваджувати проекти з обліку та збереження такої нематеріальної культурної спадщини, як місцевий фольклор, традиції, мова та знання. Сюди включається й спадщина внутрішньо переміщених громад або біженців;

- нести витрати на підтримку мистецтва та культурної спадщини;

- мати та обліковувати цільові показники й заходи щодо екологічної стійкості маятникової міграції (ходьба пішки, користування велосипедами та іншим немоторизованим транспортом, спільне користування легкими пасажирськими фургонами, автомобілями, човниковими автобусами або громадським транспортом, мотоциклами, скутерами чи мопедами, електронними транспортними засобами);

- сприяти зменшенню маятникової міграції шляхом запровадження практики дистанційного режиму роботи співробітників, скороченого робочого тижня, зменшення поїздок за рахунок онлайн-зустрічей тощо;

- надавати доступне житло співробітникам і здобувачам освіти;

- забезпечити пріоритет пішохідного доступу на території ЗВО;

- працювати з місцевими органами влади з питань вирішення проблем планування та будівництва, включаючи можливість доступу до доступного житла для місцевих жителів;

- провадити будівництво нових споруд відповідно до стандартів екологічної стійкості, а також на занедбаних ділянках.

Ціль 12 «Відповідальне споживання та виробництво». Заклади вищої освіти мають проявити себе в раціональному виробництві та споживанні, тобто:

- запровадити політику етичного вибору постачальників продовольства;

- нормативно закріпити процедури та практики поводження з відходами, зокрема небезпечними;

- обліковувати відходи, що відправляються на звалища та проходять вторинну переробку;

- запровадити політики з мінімізації використання пластику, одноразових виробів;

- забезпечити поширення вищезгаданих політик на послуги, що надаються сторонніми організаціями, та ланцюжок поставок (постачальники обладнання і канцелярського приладдя, договори на будівництво тощо);

- публікувати звіти щодо стійкого розвитку.

Ціль 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату». Заклади вищої освіти мають використовувати сучасні екологічні технології виробництва

¹ Impact Rankings 2024: methodology // Times Higher Education : сайт. 05.06.2024. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/impact-rankings-2024-methodology> (дата звернення: 21.08.2024).; Impact Rankings Methodology 2024. Version 1.0. URL: https://sdg.swu.ac.th/files/THE_ImpactRankings_METHODODOLOGY_2024.pdf (дата звернення: 21.08.2024).

² Під відкритим доступом розуміємо вільний доступ до об'єкта принаймні для населення місцевої громади. Доступ до бібліотек може здійснюватися з використанням читацького квитка.

енергії, зокрема низьковуглецеві джерела, невикопні види палива, відновлювані джерела енергії (енергія сонця, вітру, атомна енергетика, гідроенергія), альтернативні види палива (біоспирт, метанол, етанол, бутан, водень, невикопний метан, невикопний природний газ), паливо з відходів, біопаливо (дерев'яні паливні гранули, тріски, трава/солома), біомаса, біогаз (з використаної харчової олії чи жирів нижчих сортів) тощо. До інших параметрів належать:

- облік низьковуглецевої енергії, що використовується в усіх приміщеннях ЗВО;
- проведення освітніх заходів на місцевому рівні з питань ризиків та наслідків зміни клімату, їх профілактики, адаптації до них;
- наявність у закладі освіти плану заходів з боротьби зі зміною клімату, який є спільним з місцевими органами управління та місцевою громадою;
- спільне з державними органами розроблення планів заходів на випадок катастроф, пов'язаних зі зміною клімату, включаючи евакуацію як усередині країни, так і за її межі;
- надання інформаційної підтримки місцевим та регіональним органам влади щодо можливих катастроф, які можуть бути спричинені зміною клімату, включаючи моніторинг ризиків та їх раннє попередження;
- співробітництво з неурядовими організаціями з питань адаптації до кліматичних змін;
- існування чіткої дати, до настання якої ЗВО прагне досягти вуглецевої нейтральності (абсолютного нуля) відповідно до протоколів про скорочення викидів парникових газів¹.

Ціль 14 «Збереження морських ресурсів». Заклади вищої освіти мають захищати і покращувати водні екосистеми, озера, ставки, струмки, болота, річки, гирла та відкритий океан, зокрема:

- через освітню діяльність шляхом:
 - запровадження освітніх програм та/або інформаційно-просвітницької діяльності на місцевому або національному рівні щодо стійкості прісноводних екосистем (практики водного зрошення, управління водними ресурсами та їх збереження), сталого управління рибними господарствами, аквакультурою та туризмом;
 - інформаційно-просвітницької діяльності на місцевому або національному рівні щодо

проблем незаконного й надмірного вилову риби та згубних способів вилову;

через діяльність у сфері підтримки екосистем шляхом:

- участі та організації заходів, спрямованих на сприяння збереженню та екологічно раціональному використанню водних ресурсів, співпраці з місцевою громадою щодо підтримки водних екосистем громади;
- запровадження політики раціонального видобутку ресурсів водних екосистем для університетського споживання;
- провадження екологічної діяльності (зокрема, дослідження та/або залучення до виробничих процесів промисловості) з підтримки екосистем та їх біорізноманіття, а також запровадження практик та технологій мінімізації шкоди водним екосистемам з боку морської промисловості;
- складання плану дій щодо мінімізації фізичних, хімічних та біологічних впливів на водні екосистеми;
- проведення моніторингу здоров'я водних екосистем;
- розвитку і підтримки програм та ініціатив, які сприяють належним практикам стійкого управління водними ресурсами.

Університетам необхідно продемонструвати суворо контрольовану практику щодо запобігання завданню потенційної шкоди людям, тваринам або навколишньому середовищу за допомогою впровадження:

- стандартів та правил якості води (очистки) у водовідведенні;
- плану дій щодо зменшення пластикових відходів;
- політики запобігання всім видам забруднень морського середовища та їх зменшення, зокрема внаслідок діяльності на землі.

Ціль 15 «Захист та відновлення екосистем суші». Оцінюється внесок ЗВО в екологічно стійке управління лісами, боротьба з опустелюванням, запобігання деградації ґрунтів, а також протидія втраті біорізноманіття. Зокрема:

- участь або організація заходів, спрямованих на сприяння збереженню та екологічно раціональному використанню земельних ресурсів, включаючи ліси та цілину;
- наявність політик, які забезпечують споживання продукції екологічно стійкого землеробства;
- екологічна діяльність (включає також дослідження та/або залучення до виробничих процесів промисловості) щодо підтримки екосистем та їхнього біорізноманіття (як рослин, так і тварин);

¹In 2023, 97 % of disclosing S&P 500 companies reported to CDP using GHG Protocol // Greenhouse Gas Protocol : сайт. URL: <https://ghgprotocol.org/> (дата звернення: 21.08.2024).

– наявність освітніх програм з вивчення екосистем (дикорослої флори та дикої фауни) на місцевому та/або національному рівнях;

– запровадження відповідних освітніх програм та інформаційно-просвітницької діяльності на місцевому чи регіональному рівні щодо сталого управління земельними ресурсами у сфері сільськогосподарської діяльності та туризму;

– наявність політики збереження, відновлення та екологічно стійкого використання екосистем суші, що перебувають у власності університету;

– наявність політики виявлення, моніторингу та захисту всіх видів, внесених до Червоної книги Міжнародного союзу охорони природи та природних ресурсів і до Червоної книги України, природним середовищем проживання яких є місця, на які має вплив діяльність ЗВО;

– врахування питання розвитку місцевого біорізноманіття в усіх процесах планування та будівництва (наприклад, при будівництві нових будівель);

– наявність політики щодо зниження впливу чужорідних видів.

Ціль 16 «Мир, справедливість та сильні інститути». Тут акцентується увага на тому, як ЗВО можуть підтримувати сильні інститути та бути такими у своїх країнах, а також сприяти миру і правосуддю. Критерієм є наявність наукових досліджень у галузі права та міжнародних відносин, участь представників ЗВО як радників уряду, а також політика закладу освіти щодо академічної свободи. Доповнюють добірку критеріїв такі пункти:

– наявність виборного представництва у вищому органі управління університету від здобувачів освіти (як бакалаврату, так і магістратури), професорсько-викладацького складу та іншого персоналу;

– визнання студентського самоврядування;

– наявність політик та процедур виявлення та взаємодії щодо зацікавлених сторін¹ місцевого рівня, але зовнішніх щодо університету;

– наявність спільних органів із зацікавленими сторонами місцевого рівня, включаючи місцевих жителів, місцеві органи влади, підприємців та інших представників;

¹ Зацікавлені сторони місцевого рівня – люди, які або є важливими для ЗВО, або на яких безпосередньо впливають дії ЗВО, але які безпосередньо не беруть участь у діяльності університету. Наприклад, це можуть бути представники місцевого бізнесу чи мешканці місцевої громади, тобто, люди, які не залучені до діяльності ЗВО.

– публікація принципів та зобов'язань закладу освіти щодо протидії організованій злочинності, корупції та хабарництву;

– наявність політики підтримки академічної свободи (свободи вибору галузі досліджень, висловлювань та викладання у своїй галузі);

– публікація фінансових даних та звітів ЗВО;

– письмові підтвердження надання конкретних експертних консультацій органам державної влади на місцевому, регіональному або національному рівні (наприклад, шляхом консультацій з питань політики, участі в засіданнях комітетів тощо);

– інформаційно-роз'яснювальна робота, загальна підготовка, підвищення кваліфікації та розвиток потенціалу осіб, відповідальних за формування нормативних документів щодо регулювання питань, зокрема, економіки, права, технологій, міграції та переміщення населення, а також щодо проблем, пов'язаних зі зміною клімату;

– проведення досліджень, зосереджених на політиці, разом із представниками державних відомств;

– створення нейтральної платформи та безпечного простору для різних політичних зацікавлених сторін, де вони можуть колективно обговорювати проблемні питання;

– моніторинг загальної кількості випускників у сфері права та забезпечення правопорядку на місцевому, регіональному, державному й міжнародному рівнях.

Ціль 17 «Партнерство заради сталого розвитку». Тут оцінюються способи, якими ЗВО підтримують ЦСР ООН шляхом співробітництва з іншими країнами, просування передових практик, а також публікації даних та підтверджувальних матеріалів. Цілей сталого розвитку ООН неможливо досягнути без активної співпраці всіх учасників над їх реалізацією. Критеріями для цього є:

– проведення наукових досліджень щодо всіх ЦСР ООН спільно з вченими із країн з низьким чи нижчим середнього рівнем доходу;

– участь або співучасть у розробленні політики щодо досягнення ЦСР ООН національними органами влади або регіональними неурядовими організаціями, включаючи виявлення проблем та викликів, розроблення політик та стратегій, моделювання ймовірних варіантів розвитку в разі запровадження заходів та без них, моніторинг заходів та звітність про них, а також забезпечення можливостей адаптивного управління;

– ініціювання та участь у міжгалузевому діалозі про ЦСР ООН (наприклад, конференції за участю представників органів державної влади);

– участь у міжнародному співробітництві щодо моніторингу різних даних з метою сталого розвитку;

– аналіз порівняльних підходів та розроблення передових міжнародних практик щодо досягнення ЦСР ООН у процесі міжнародного співробітництва та досліджень;

– співпраця з неурядовими організаціями щодо ЦСР ООН через студентські волонтерські програми, дослідні програми чи розвиток освітніх ресурсів;

– звіти по кожній ЦСР ООН із рекомендованою публікацією та оформленням згідно з міжнародними стандартами;

– цілеспрямовані дії щодо надання якісної освіти щодо ЦСР ООН;

– наявність профільних курсів (зі здобуттям академічного ступеня чи факультативних), на яких розглядається сталий розвиток та ЦСР ООН;

– наявність цільових інформаційно-просвітницьких заходів для спільноти (випускників, місцевого населення, переміщених осіб тощо).

ВИСНОВКИ. Діяльність ЗВО у контексті досягнення ЦСР ООН є одним із важливих чинників забезпечення економічної, соціальної та екологічної безпеки. Як освітні та наукові центри місцевих громад університети мають важливий вплив на їхніх мешканців, а за умови активної просвітницької діяльності та співпраці цей вплив значно зростає. Ще одним надзвичайно важливим фактором такого зростання є освітньо-наукова, просвітницька та консультативна діяльність і співпраця на регіональному, державному та міжнародному рівнях. Таким чином, ЗВО можуть мати вплив і на міжнародному рівні.

Важливим завданням є розмежування взаємопов'язаних понять «стійкість» і «сталий розвиток», які використовують у сучасній характеристиці розвитку суспільно-економічних відносин. Сстійкість являє собою гармонійне поєднання розвитку економіки, високих соціальних стандартів та чистого довкілля, вона відображає довгострокову мету існування суспільних відносин, у той час як відповідно до визначення ЮНЕСКО сталий розвиток стосується процесів та шляхів її досягнення. Крім того, сталий розвиток здебільшого фігурує як юридичний термін у міжнародній нормативній базі. Щодо базових складових стійкості (економіка, довкілля та соціум), то, вивчаючи співвідношення їх та ЦСР ООН, можна підтвердити висновок низки науковців, що кількісно у структурі змісту ЦСР ООН все ж таки переважає економічна складова. Певною мірою таке явище є суперечливим, адже економіка внаслідок розвитку промисловості негативно впливає на екологію, однак за відсутності економічних ресурсів неможливо інвестувати у відновлення екології та екологічно стійкі методи й засоби господарювання.

Щодо базових напрямів діяльності ЗВО в контексті досягнення ЦСР ООН, то окрім наукової, освітньої та консультативної діяльності, можна виокремити співпрацю з місцевим населенням та органами державної влади різного рівня, підтримку соціальної та економічної рівності вступників, здобувачів освіти і співробітників, моніторинг та оцінювання різних аспектів діяльності ЗВО (господарської, співпраці тощо) з акцентом на екологічну, економічну та соціальну стійкість, а також заходи з енергоефективності, підтримки культурної спадщини, екологічних систем, розвитку громади, протидії негативним явищам соціуму тощо.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Сербенюк С. О. Дискусійні аспекти сучасної вітчизняної доктрини речового права. *Право і безпека*. 2024б. № 1 (92). С. 173–185. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.1.16>.
2. Сербенюк С. О. Покращення показників України у досягненні цілей сталого розвитку ООН. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024а. Вип. 1 (104), ч. 1. С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.1.04>.
3. Сербенюк С. О. Покращення публікаційної активності українських учених: проблематика, шляхи вирішення, використання математико-статистичних методів. *Право і безпека*. 2023. № 4 (91). С. 129–138. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.11>.
4. Сербенюк С. О., Надопта Л. С. Організаційно-правові та фінансові засади наукової діяльності в закладах вищої освіти МВС України: проблеми і шляхи вирішення з використанням математико-статистичної методології. *Право і безпека*. 2023. № 3 (90). С. 214–225. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.18>.
5. Arora-Jonsson S. The sustainable development goals: A universalist promise for the future. *Futures*. 2023. Vol. 146. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.103087>.
6. Bali Swain R., Yang-Wallentin F. Achieving sustainable development goals: predicaments and strategies. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*. 2020. Vol. 27, No. 2. Pp. 96–106. DOI: <https://doi.org/10.1080/13504509.2019.1692316>.

7. Bartram J., Brocklehurst C., Bradley D., Muller M., Evans B. Policy review of the means of implementation targets and indicators for the sustainable development goal for water and sanitation. *NPJ Clean Water*. 2018. Vol. 1, No. 3. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41545-018-0003-0>.
8. Biermann F., Hickmann T., Sénit C.-A., Beisheim M., Bernstein S., Chasek P., Grob L., Kim R. E., Kotzé L. J., Nilsson M., Ordóñez Llanos A., Okereke C., Pradhan P., Raven R., Sun Y., Vijge M. J., Van Vuuren D., Wicke B. Scientific evidence on the political impact of the Sustainable Development Goals. *Nature Sustainability*. 2022. Vol. 5. Pp. 795–800. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41893-022-00909-5>.
9. Brusca I., Labrador M., Larran M. The challenge of sustainability and integrated reporting at universities: A case study. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 188. Pp. 347-354. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.03.292>.
10. Burlaka V., Hong J. S., Thornberg R., Serdiuk O., Panok V., Danylenko H., Ilchyshyn N., Burlaka J., Jones W. Parenting practices, bullying perpetration, and conduct problems among Ukrainian children. *Child Abuse & Neglect*. 2023. No. 3. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106508>.
11. Global Sustainability and the Responsibilities of Universities / ed. by L. E. Weber, J. J. Duderstadt. London ; Paris ; Geneva, 2011. 341 p.
12. Hickel J. The contradiction of the sustainable development goals: Growth versus ecology on a finite planet. *Sustainable Development*. 2019. Vol. 27. Pp. 873–884. DOI: <https://doi.org/10.1002/sd.1947>.
13. Higgins B., Thomas I. Education for Sustainability in Universities: Challenges and Opportunities for Change. *Australian Journal of Environmental Education*. 2016. Vol. 32, No. 1. Pp. 91–108. DOI: <https://doi.org/10.1017/ae.2015.56>.
14. Implementing Sustainability in the Curriculum of Universities / ed. by W. L. Filho. Switzerland : Springer Cham, 2018. 330 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-70281-0>.
15. Keeble B. R. The Brundtland report: 'Our common future'. *Medicine and War*. 1988. Vol. 4, No. 1. Pp. 17–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/07488008808408783>.
16. Kotzé L. J., Kim R. E., Burdon P., Du Toit L., Glass L.-M., Kashwan P., Liverman D., Montesano F. S., Rantala S., Sénit C.-A., Treyer S., Calzadilla P. V. Planetary Integrity // The Political Impact of the Sustainable Development Goals: Transforming Governance Through Global Goals? /ed. by F. Biermann, T. Hickmann, C.-A. Sénit. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. Pp. 140–171. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009082945.007>.
17. Lozano R., Lukman R., Lozano F. J., Huisingh D., Lambrechts W. Declarations for sustainability in higher education: becoming better leaders, through addressing the university system. *Journal of Cleaner Production*. 2013. Vol. 48. Pp. 10–19. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.10.006>.
18. Myronets O., Burdin M., Tsukan O., Nesteriak Yu. Prevention of human rights violations. *Asia Life Sciences*. 2019. Vol. 2. Pp. 577–591.
19. Purvis B., Mao Y., Robinson D. Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*. 2019. Vol. 14, No. 3. Pp. 681–695. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>.
20. Ramsey J. L. On Not Defining Sustainability. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 2015. Vol. 28, No. 6. Pp. 1075–1087. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10806-015-9578-3>.
21. Reznik O., Getmanets O., Kovalchuk A., Nastyuk V., Andriichenko N. Financial security of the state. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. Vol. 9, No. 3. Pp. 843–852. DOI: [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10)).
22. Sassen R., Azizi L. Assessing sustainability reports of US universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2018. Vol. 19, No. 7. Pp. 1158–1184. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJSHE-06-2016-0114>.
23. Sokurenko V., Morhunov O., Ablamskyi S. Assessing the scope of legal immunity in modern legal science: the need for questioning under Ukrainian law. *Journal of Liberty and International Affairs*. 2023. Vol. 9, No. 1. Pp. 265–276. DOI: <https://doi.org/10.47305/JLIA2391270s>.
24. Voitsikhovskiy A., Bakumov O., Ustyomenko O., Lohvynenko Ye. The role of international organizations in the protection of human right in Ukraine. *Novum Jus*. 2022. Vol. 16, No. 2. Pp. 305–340. DOI: <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2022.16.2.12>.
25. Von Hauff M., Nguyen T. Universities as Potential Actors for Sustainable Development. *Sustainability*. 2014. Vol. 6, No. 5. Pp. 3043–3063. DOI: <https://doi.org/10.3390/su6053043>.
26. Zaika Yu., Kukhariev O., Skrypnyk V., Burlakov S., Ilkiv O. Protection of honour and dignity: theoretical and practical issues. *International Journal of Public Law and Policy*. 2022. Vol. 8, No. 3/4. Pp. 202–214. DOI: <https://doi.org/10.1504/IJPLAP.2022.124423>.

Надійшла до редакції 02.09.2024

Прийнята до опублікування 11.12.2024

REFERENCES

1. Arora-Jonsson, S. (2023). The sustainable development goals: A universalist promise for the future. *Futures*, 146. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.103087>.
2. Bali Swain, R., & Yang-Wallentin, F. (2020). Achieving sustainable development goals: predicaments and strategies. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 27(2), 96–106. <https://doi.org/10.1080/13504509.2019.1692316>.
3. Bartram, J., Brocklehurst, C., Bradley, D., Muller, M., & Evans, B. (2018). Policy review of the means of implementation targets and indicators for the sustainable development goal for water and sanitation. *NPJ Clean Water*, 1(3). <https://doi.org/10.1038/s41545-018-0003-0>.
4. Biermann, F., Hickmann, T., Sénit, C.-A., Beisheim, M., Bernstein, S., Chasek, P., Grob, L., Kim, R. E., Kotzé, L. J., Nilsson, M., Ordóñez Llanos, A., Okereke, C., Pradhan, P., Raven, R., Sun, Y., Vijge, M. J., Van Vuuren, D., & Wicke, B. (2022). Scientific evidence on the political impact of the Sustainable Development Goals. *Nature Sustainability*, 5, 795–800. <https://doi.org/10.1038/s41893-022-00909-5>.
5. Brusca, I., Labrador, M., & Larran, M. (2018). The challenge of sustainability and integrated reporting at universities: A case study. *Journal of Cleaner Production*, 188, 347–354. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.03.292>.
6. Burlaka, V., Hong, J. S., Thornberg, R., Serdiuk, O., Panok, V., Danylenko, H., Ilchyshyn, N., Burlaka, J., & Jones, W. (2023). Parenting practices, bullying perpetration, and conduct problems among Ukrainian children. *Child Abuse Neglect*, 3. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106508>.
7. Filho, W. L. (Ed.). (2018). *Implementing Sustainability in the Curriculum of Universities*. Springer Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-70281-0>.
8. Hickel, J. (2019). The contradiction of the sustainable development goals: Growth versus ecology on a finite planet. *Sustainable Development*, 27, 873–884. <https://doi.org/10.1002/sd.1947>.
9. Higgins, B., & Thomas, I. (2016). Education for Sustainability in Universities: Challenges and Opportunities for Change. *Australian Journal of Environmental Education*, 32(1), 91–108. <https://doi.org/10.1017/aee.2015.56>.
10. Keeble, B. R. (1988). The Brundtland report: 'Our common future'. *Medicine and War*, 4(1), 17–25. <https://doi.org/10.1080/07488008808408783>.
11. Kotzé, L. J., Kim, R. E., Burdon, P., Du Toit, L., Glass, L.-M., Kashwan, P., Liverman, D., Montesano, F. S., Rantala, S., Sénit, C.-A., Treyer, S., & Calzadilla, P. V. (2022). Planetary Integrity. In F. Biermann, T. Hickmann, & C.-A. Sénit (Eds), *The Political Impact of the Sustainable Development Goals: Transforming Governance Through Global Goals?* (pp. 140–171). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009082945.007>.
12. Lozano, R., Lukman, R., Lozano, F. J., Huisingh, D., & Lambrechts, W. (2013). Declarations for sustainability in higher education: becoming better leaders, through addressing the university system. *Journal of Cleaner Production*, 48, 10–19. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.10.006>.
13. Myronets, O., Burdin, M., Tsukan, O., & Nesteriak, Yu. (2019). Prevention of human rights violations. *Asia Life Sciences*, 2, 577–591.
14. Purvis, B., Mao, Yo., & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681–695. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>.
15. Ramsey, J. L. (2015). On Not Defining Sustainability. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 28(6), 1075–1087. <https://doi.org/10.1007/s10806-015-9578-3>.
16. Reznik, O., Getmanets, O., Kovalchuk, A., Nastyuk, V., & Andriichenko, N. (2020). Financial security of the state. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(3), 843–852. [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10)).
17. Sassen, R., & Azizi, L. (2018). Assessing sustainability reports of US universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(7), 1158–1184. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-06-2016-0114>.
18. Serbenyuk, S. O. (2023). Improving the publication activity of Ukrainian scientists: problems, solutions, the use of mathematical and statistical methods. *Law and Safety*, 4(91), 129–138. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.11>.
19. Serbenyuk, S. O. (2024a). Improving Ukraine's progress in achieving the UN Sustainable Development Goals. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 1(104), 44–52. <https://doi.org/10.32631/v.2024.1.04>.
20. Serbenyuk, S. O. (2024b). Controversial aspects of the modern national doctrine of property law. *Law and Safety*, 1(92), 173–185. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.1.16>.
21. Serbenyuk, S. O., & Nadopta, L. S. (2023). Organisational, legal and financial bases for scientific activity in higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: problems and solutions based on mathematical and statistical methodology. *Law and Safety*, 3(90), 214–225. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.18>.

22. Sokurenko, V., Morhunov, O., & Ablamskyi, S. (2023). Assessing the scope of legal immunity in modern legal science: the need for questioning under ukrainian law. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(1), 265–276. <https://doi.org/10.47305/JLIA2391270s>.

23. Voitsikhovskiy, A., Bakumov, O., Ustylenko, O., & Lohvynenko, Ye. (2022). The role of international organizations in the protection of human right in Ukraine. *Novum Jus*, 16(2), 305–340. <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2022.16.2.12>.

24. Von Hauff, M., & Nguyen, T. (2014). Universities as Potential Actors for Sustainable Development. *Sustainability*, 6(5), 3043–3063. <https://doi.org/10.3390/su6053043>.

25. Weber, L. E., & Duderstadt, J. J. (Eds.). (2011). *Global Sustainability and the Responsibilities of Universities*. London; Paris; Geneva.

26. Zaika, Yu., Kukhariev, O., Skrypnyk, V., Burlakov, S., & Ilkiv, O. (2022). Protection of honour and dignity: theoretical and practical issues. *International Journal of Public Law and Policy*, 8(3/4), 202–214. <https://doi.org/10.1504/IJPLAP.2022.124423>.

Received the editorial office: 2 September 2024

Accepted for publication: 11 December 2024

SYMON OLEKSANDROVYCH SERBENYUK,

*Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Scientific Activity Organization;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6806-6319>,
e-mail: simon6@ukr.net*

RESILIENCE AND SUSTAINABILITY IN THE ACTIVITIES OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The activities of a higher education institution in the context of achieving the UN Sustainable Development Goals are one of the important factors in ensuring economic, social and environmental security. Being educational and research centres of local communities, universities have an important impact on their residents, and with active educational activities and cooperation, this impact increases significantly. Another extremely important factor in this growth is teaching, research, educational and advisory activities and cooperation at the regional, national and international levels.

The main purpose of this article is to describe the sustainable activities of a higher education institution to achieve the UN Sustainable Development Goals in the context of environmental, economic and social components in accordance with the standards assessed by international rankings of higher education institutions for sustainable development. Attention is focused on the international rankings of Times Higher Education University Impact Rankings. Additionally, the scheme of correlations between the UN Sustainable Development Goals and the basic spheres of global society and the differences between the interrelated concepts of “sustainable development” and “sustainability” are investigated.

Sustainability is a harmonious combination of economic development, high social standards and a clean environment, reflecting the long-term goal of social relations, while according to UNESCO, sustainable development refers to the processes and ways of achieving it. In addition, sustainable development is mostly used as a legal term in the international regulatory framework. With regard to the basic components of sustainability (economy, environment and society), when studying their correlation with the UN Sustainable Development Goals, we can agree with the conclusion of a number of scholars that the economic component still prevails in the structure of the content of the UN Sustainable Development Goals. To a certain extent, this phenomenon is controversial, as the economy has a negative impact on the environment through industrial development. At the same time, in the absence of economic resources, it is impossible to invest in environmental restoration and environmentally sustainable management methods and means.

Keywords: *sustainability, UN Sustainable Development Goals, university, activities of higher education institutions, education and science.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Сербенюк С. О. Стійкість і сталий розвиток у діяльності закладу вищої освіти. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 32–46. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.03>.

Citation (APA): Serbenyuk, S. O. (2024). Resilience and sustainability in the activities of a higher education institution. *Law and Safety*, 4(95), 32–46. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.03>.

UDC 323(669.1)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.04>

OLAGOKE OLUWAFEMI AWOTAYO,

*Master of Science,
Osun State University (Osogbo, Nigeria),
Department of Political Sciences;
 <https://orcid.org/0000-0001-9768-8910>,
e-mail: olagoke.awotayo@uniosun.edu.ng;*

NIMAT OLUWAYOMI YUSUF,

*Master of Science,
Osun State University (Osogbo, Nigeria),
Department of Peace Studies and Conflict Resolution;
 <https://orcid.org/0009-0003-7122-757>,
e-mail: Oluwayomi.yusuf@uniosun.edu.ng;*

SAMUEL OLADOSU ADEDAYO,

*Master of Science,
Osun State University (Osogbo, Nigeria),
Global Affairs and Sustainable Development Institute*

SAFEGUARDING NIGERIA: STRATEGIES FOR COMBATING INSURGENCY AND TERRORISM

The paper appraises the strategic responses by Nigeria's government to the intractable difficulties posed by insurgency, banditry, and terrorism experienced largely in its northern parts, identifying key initiatives such as the establishment of the 7th Division of the Nigerian Army, among other international and local collaborations and initiatives like the Civilian Joint Task Force. Another contentious issue is the vote of support by the National Assembly for a proposal to engage mercenaries in defence, reflecting the ongoing debate over security measures. The methodological approach of the paper is qualitative, with thematic analysis of data from secondary sources such as newspapers, books, and academic journals. The findings indicate that Nigeria's security strategy is largely reactive, failing to address the fundamental root causes of violence, which are socio-economic disparities, political marginalisation, and historical grievances. The limitations of ad hoc security policies are evident; they tend to favour short-term solutions over long-term stability. Notably, it is such options for employing mercenaries that have been strongly challenged, especially regarding the implications of the alternatives on national sovereignty and in adequately addressing the root causes of such a challenge. In the absence of such a policy intervening into the root causes, which this study strongly calls for, inclusive national dialogue among and between the diverse ethnic groupings should be pursued. This could resolve not only the ethno-religious tensions that breed but also the systemic marginalisation of Nigeria's diverse ethnic groups. The paper concludes by emphasising that what is needed is a coherent strategy beyond immediate security responses, which would integrate socio-economic development with good governance. It warns that unless these foundational issues are resolved, even if terrorism is resolved, the cycle of violence and the threat of separatist agitations will probably continue. A holistic approach toward national security is imperative for long-term peace and stability in Nigeria.

Keywords: *strategies, security, insurgency, banditry, terrorism, countermeasures, peace and development*

Original article

INTRODUCTION. Nigeria's insecurity and crime situations are attributed to political instability, ethnicity, citizen alienation, terrorism, and violence. Nigeria was included in a recent ranking of the world's nations with the least peace. Nigeria was classified as the 17th least peaceful nation

in the 2021 Global Peace Index¹. Additionally, Nigeria is ranked as the third most affected by terrorism, according to the Global Terrorism Index.

¹ *Global Peace Ranking.* <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/2012-GlobalPeaceIndexReport.pdf>.

An additional serious threat in Nigeria is the potential for mass murder or genocide is another serious threat in Nigeria. Nigeria also ranked second on the list of the most vulnerable countries in Africa and was also listed as the sixth most vulnerable country globally. This risk is increased by the nation's nearly 200 million-person population, a high infant mortality rate, on-going battle-related fatalities, a history of mass murder, and ethnic fragmentation. Kidnapping for ransom has become a widespread problem in Nigeria, with thousands of victims. According to a study of Nigeria's kidnapping industry, between 2011 and 2020, Nigerians paid at least \$18.34 million (N7 billion) in ransom to kidnappers. Kidnapping for ransom has become a widespread problem in Nigeria, with thousands of victims. According to a study on the country's kidnapping industry, Nigerian citizens paid nothing less than \$18.34 million (#7 billion) in ransom to the kidnapers between 2011 and 2020. Terrorism, as stated by Ogbaji (2023), has harmed numerous nations around the world. The most frequent is that resources are diverted away from development projects and onto internal security operations. These resources are also utilised to safeguard important areas, secure political leaders, and check travellers at airports. All of these tasks require an increasing amount of labor and time and have negative effects on the country's progress. In other words, terrorism can be simply understood as the use of violence and intimidation to force, convince, and garner public attention. Nobody or anything seems immune to the atrocities that terrorist organizations, bandits, kidnappers, and ritual killers are committing in Nigeria. Terrorists specifically targeted the elderly, children, men, women, the wealthy, the poor, politicians, religious leaders, churches, mosques, markets, banks, security personnel, and even domesticated animals such as cows and goats.

To combat terrorism, banditry, and insurgency, the Nigerian government has implemented a variety of policy measures. Hence, there is a need for policy change as a result of the previous military strategies, which had previously been ad hoc and had not addressed the threat. They went into effect in 2010, after the group began acting violently as a result of the passing of its leader and the ascension of Abubakar Shekau as a replacement (Loimeier, 2012). These include bringing arrested individuals to justice, deploying troops, temporarily closing a portion of the Northern Nigerian border, expelling unauthorised immigrants, enhancing the counterterrorism capabilities of security forces, installing surveillance technology, and starting government negotiations.

PURPOSE AND OBJECTIVES OF THE RESEARCH. The idea of this research is therefore to investigate the Nigerian responses to terrorism, banditry and insurgency in the northern regions with a view to providing lasting solutions to these multi-faceted security threats. In particular, it examines the range of measures in response to these threats undertaken by the Nigerian Army, international partners, and the Civilian Joint Task Force. Besides, this research aims at assessing the impact of mercenary involvement and the National Assembly's capacity to provide recommendations for these security problems.

The objective of this article is to give a clear perception of the ongoing security threats in the northern part of the Nigeria and recommend on the measures that could supplement the country's counter terrorism endeavors. Indeed, it is the view of this research that addressing these critical tasks can make significant contribution with policy decisions capable of enhancing the security landscape in the region.

METHODOLOGY. The methodology that was adopted for this research was qualitative nature and has used newspapers, internet articles and research papers. This basically formed the methodology of the study with an aim of undertaking an assessment of the security threats posed by these terrorist groups in Nigeria. The use of the diverse sources of information accustomed the researcher to a multi-faceted approach to the issue. Another advantage of newspapers and internet sources was that they gave immediate information and background information when necessary and focus group interviews gave an insight to real life experience in a certain culture. The use of scholarly materials again added credibility to the findings and This validation of data boosted the reliability of the results allowing the researcher to go deep in elucidating how terrorist groups have transformed the security landscape of Nigeria and proffer sustainable solutions for such security threats. By employing this comprehensive and methodologically sound approach, the study not only presents a robust analysis of the security threats in Nigeria but also ensures that its findings can be reliably replicated or reinterpreted in future research.

RESULTS AND DISCUSSION

Terrorism: Towards a Conceptual Orientation

Prior to the terrorist attack on the USA on September 11, terrorism was largely ignored. It is currently one of the top issues on the minds of both governments and people worldwide. Terrorism remains a global phenomenon that needs to be addressed with all seriousness; the trends of terrorism in the world persist as being a lot of

concern; for instance, in GTI 2024, 22 %, or 8,352 deaths have been shown—one of the highest tallies for terrorists since 2017. Significantly, the center of gravity of this crisis has now shifted to Central Sahel, which hosts more than half of all the fatalities attributed to terrorism and includes a substantial number in Nigeria¹. Terrorism deaths rose by 34 percent in Nigeria during 2023 amid rising conflict between the Islamic State West Africa and Boko Haram². Recent incidents that tend to point in this direction include increased attacks along the Lagos-Ibadan corridor and the killing of traditional rulers in Ekiti state (Badiora, 2024). These make the need for comprehensive and sustainable counter-terrorism strategies in Nigeria rather urgent to respond to these multidimensional threats posed by extremist groups. Liorca-Vivero (2008) argued, the subject remains unexplored. Over the past ten years, terrorism has been largely to blame for the deaths and suffering that have occurred throughout the world. For many nations today, terrorism is the biggest threat to national security. Terrorism has harmful effects on economic development due to its negative impact on trade and capital inflows, in addition to its devastating psychological trauma on victims and their families (Abadie, Gardeazabal, 2008; Enders, Sandler, 2012).

The United Nations has defined terrorism as “the threat or the actual use of illegal force and violence by a non-state actor to attain a political, economic, religious, or social goal through fear, coercion, or intimidation”. In the face of globalisation phenomena and integration dynamics, defining terrorism in a single sentence has become difficult, particularly when cyber technology is used in executing terrorism acts (Akinola, Uzodike, 2013; Isyaku, 2013). In Nigeria, terrorism has dominated media and public discourse for the last ten years, resulting in substantial physical and psychological consequences. Recurrent attacks, the killing of people, the destruction of property, population displacement, and other aggressive activities have been hallmarks of terrorism operations led by Boko Haram.

Since 2009, Boko Haram assaults have become more frequent and more severe. The cult planned and carried out a string of the deadliest

bombings in Kano, the major commercial hub in northern Nigeria, in January 2012. More than 180 people were killed as a result of the attacks, including a significant number of civilians and security officers, which is thought to be among the highest death tolls in a single day since the group started its violent campaign in July 2009³. The Islamist group’s activities include bombings, suicide bombings, shootings, church and police station arson, and kidnappings of girls and women. As a result, the nation is ranked among the top 10 countries with the highest rate of terrorism. Ever since its insurgent campaign to overthrow the Nigerian government and establish an Islamic state based on Sharia began in 2009, at least 3,500 people have lost their lives. Furthermore, the organization’s impact extends beyond security to the political and socioeconomic aspects of governance, exposing and further aggravating the country’s regional, ethnic, and religious fault lines.

The Federal Government extended the existing states of emergency that had been declared in some parts of Borno and Yobe in late 2011 to the three most affected states of the region in May 2013 as a result of the group’s attacks and activity escalating in 2013⁴. The cult used new strategies of kidnapping female students and women in the northeastern region of the country in April 2014 as a result of the attacks’ sharp increase in frequency between 2013 and 2014. The United Nations Security Council committee blacklisted Boko Haram on May 22, 2014, as a result of the group’s abduction of approximately 300 girls from the Government Girls Secondary School in Chibok on April 14, 2014⁵.

More than 5000 people were killed in Boko Haram fighting between 2013 and 2014. More than six million Nigerians have been impacted, and more than 300,000 have been displaced, according to United Nations and Nigerian officials. And in the first half of 2014, at least 2000 people

¹ Vision of Humanity. *Global Terrorism Index 2023*. <https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#/>.

² Michael, Ch. (2024, March 26). *Nigeria remains high in global terrorism index ranking 2024*. Business Day. <https://businessday.ng/news/article/nigeria-remains-high-in-global-terrorism-index-ranking-2024/>.

³ Human Right Watch. (2012, January 23). *Nigerian: Boko Haram widens Terror Campaign*. <https://www.hrw.org/news/2012/01/23/nigeria-boko-haram-widens-terror-campaign>.

⁴ Blanchard, L. P. (2014). *Nigeria’s Boko Haram: Frequently Asked Questions*. The UN Refugee Agency. <https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2014/en/99695>.

⁵ Nicholas, M. (2014, May 23). *United Nations Council Committee Blacklists Nigeria’s Boko Haram*. Reuters Report. <https://www.reuters.com/article/markets/commodities/un-security-council-committee-blacklists-nigerias-boko-haram-idUSL1N0081TJ/>.

died¹. As a result, the group's recent threats have called into question Nigeria's status as a single territory. Shekau, the sect leader, announced the territories under his group's control as the "New Caliphate" on August 24, 2014, with stringent Islamic laws governing them².

F. C. Onuoha (2013) stated that Boko Haram has effectively become a topic of interest for states, security agencies, journalists, and scholars due to its escalating violent attacks on a variety of civilian and military targets in Nigeria since July 2009, when it launched a fleeting anti-government revolt. He further noted that attacks on Nigeria's telecommunications infrastructure, using the Taliban case in Afghanistan, show how new jihadist organisations frequently mimic the tactics or strategies used by more established terrorist organisations to solve problems or accomplish their strategic goals. D. E. Agbiboa (2013) hypothesised that the violation of basic human rights, corruption, poverty, and unconstitutional and anti-democratic practices in the northern region of the Nigerian state were the root causes of Boko Haram's terrorist activities, which he described as a twin phenomenon that emerged from religious tenets. B. Maiangwa, U. O. Uzodike, A. Whetho and H. Onapajo (2012) agreed that the rise of the radical Islamist group Boko Haram has increased unrest in Nigeria and beyond, leading to deadly bombings of police officers, public figures, houses of worship, and innocent bystanders. The embers that fan the flames of the terrorist insurgency include a lack of security, widespread elite corruption and military brutality, ongoing economic difficulties, and outdated and underdeveloped infrastructure. The violence shows no signs of ceasing.

National Security Strategy and Terrorism

National security is a critical aspect of any nation's welfare and prosperity. In Nigeria, the National Security Strategy (NSS) of 2019 outlines the various security challenges that the country faces under different threats. These threats range from terrorism and extremism to armed banditry, militia group activities, farmers-pastoralist clashes, transnational organised crimes, border security,

cyber and technology challenges, socio-political developments, environmental challenges, economic challenges, as well as regional and global challenges. The NSS aims to ensure physical security, a just society, peaceful co-existence, national unity, prosperity, and sustainable development while also promoting Nigeria's influence in regional, continental, and global affairs.

Key figures in the security sector have played crucial roles in developing and implementing the NSS and addressing the country's security challenges. These individuals include government officials, military leaders, intelligence heads, and policymakers who have worked tirelessly to enhance Nigeria's security architecture. Their contributions have been instrumental in coordinating efforts to combat terrorism, improve border security, tackle cyber threats, address socio-political issues, mitigate environmental challenges, and bolster economic stability.

The NSS identifies terrorism and extremism as significant security threats, particularly in the form of Boko Haram in the Northeast region. The group has carried out numerous attacks, resulting in the loss of lives and the displacement of populations. The Armed Forces have been engaged in various operations, such as Operations HADARIN DAJI and EX SAHEL SANITY, to counter these threats and restore peace in affected areas. Despite these efforts, the insurgency persists, indicating the need for a comprehensive approach that addresses the root causes of extremism and promotes sustainable peacebuilding initiatives.

Armed banditry and militia group activities pose another challenge to Nigeria's security landscape, especially in the North-West region. The presence of multiple bandit groups has resulted in widespread violence, kidnappings, and attacks on communities. State governments have initiated reconciliatory peace meetings with these groups, leading to the release of kidnapped victims and some level of success. However, the complex nature of the problem necessitates a multifaceted political, military, and economic strategy to effectively address the underlying grievances and enhance security in the region.

Farmers-pastoralist clashes have also emerged as a significant security concern, fuelled by competition over resources, land disputes, and ethnic tensions. These conflicts have led to the loss of lives, the destruction of livelihoods, and the displacement of populations. Through policy interventions and community engagement, the government has taken steps to mediate between the conflicting parties and mitigate the root causes of clashes. Efforts to promote peaceful coexistence and address the underlying socio-political

¹ Blanchard, L. P. (2014). *Nigeria's Boko Haram: Frequently Asked Questions*. The UN Refugee Agency. <https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2014/en/99695>.

² Sahara Reporters. (2014, August 24). *Boko Haram Declares Caliphate, Shows Scenes of Fleeing Soldiers, Captured Arms & Civilian Massacres*. <http://saharareporters.com/2014/08/24/new-gruesome-video-boko-haramdeclares-caliphate-shows-scenes-fleeing-soldiers-civilian>.

issues are essential for sustainable peace and security in the affected regions.

Transnational organised crimes, border security challenges, cyber threats, environmental degradation, economic instability, and regional and global security threats further complicate Nigeria's security landscape. Addressing these multifaceted challenges requires a holistic approach that involves all sectors of society and leverages national power to promote security, peace, and prosperity. By implementing the objectives outlined in the NSS, Nigeria can enhance its security architecture, strengthen resilience against threats, and position itself as a key player in regional and global security dynamics.

Nigeria's National Security Strategy of 2019 provides a comprehensive framework for addressing the diverse security challenges facing the country. By leveraging all elements of national power and fostering a whole-of-government and whole-of-society approach, Nigeria can effectively mitigate security threats, promote peace and stability, and advance its national interests on the regional and global stage. The contributions of key figures in the security sector are crucial in implementing the NSS and shaping Nigeria's security landscape for a more secure and prosperous future.

Insurgency and Terrorism Emboldened: They Fear No Authority

In 2022, C. Ndujihe, H. Umoru and I. Hassan (2022) revealed that terrorists had assaulted the Abuja-Kaduna train, leading to numerous Nigerians questioning the government over its responsibility to ensure the safety of citizens and their belongings, to which it made an oath to uphold. B. Gbadebo¹ stated that the assailants of the Abuja-Kaduna train had threatened to take their lives if their demands were not satisfied. In response to this atrocity, people who lived in Kaduna State organized a peaceful demonstration, imploring the administration to conduct a large-scale raid on terrorist hideouts in the jungle. Additionally, they asked for a final end to the ongoing killings and kidnappings by criminals in the area. K. Omonobi, I. Nwabughioqu and I. Hassan-Wuyo² reported that the Nigerian Railway Corporation

noted that 141 of those abducted were unaccounted for. The captors claimed, however, to hold 168 individuals hostage, among whom was Alwan Ali Hassan, the acting manager of the Bank of Agriculture, who was released after a ransom of a hundred million naira was supposedly paid, an amount that the terrorists considered "nothing". Also claimed that the terrorists may be looking for negotiations involving exchanging hostages, which gives some explanation as to why they said they were not looking for monetary rewards. "Before we transform this place into an abattoir, the government should move quickly to communicate with us. It is not about money; the government knows what we want".

G. Isenyo (2022) noted that over 200 criminals took control of the Kaduna International Airport twice, managing the navigational system, averting fights, actively engaging officers, and murdering a Nigerian Airspace Management Agency worker. The confidence of the terrorists made Nigeria look like a failed state, raising suspicions about the ability of the security services to secure important assets, persons, and valuables. N. Ayitogo³ also reported that criminals shot down an Alpha fighter jet near the border between Zamfara and Kaduna States in the same month. According to the Council on Foreign Relations, 5,067 Nigerians were murdered by terrorists in 2021, which could grow to even include government houses if adequate caution is not taken. He suggested that the Nigerian government is not employing novel or creative methods to maintain its internal security structure, reflecting that the Taliban used a similar strategy that ultimately led to its acquisition of the Afghan government in August 2021, a chain of events that could repeat itself if left uncontrolled.

According to B. Maiangwa, U. O. Uzodike, A. Whetho and H. Onapajo (2012), the emergence of Boko Haram has caused significant security alarms in Nigeria and other countries. This is visible in the fact that grave violence, such as fatal strikes on the military, government figures, temples, public places, and regular people, is now commonplace. The terrorism is intensified by a few issues, like lacking safety, extensive elite unfairness, military fierceness, standing fiscal issues, and old and faltering infrastructure. Evidently, there is no certain signal that this devastating cycle of events will finish anytime soon.

¹ Gbadebo, B. (2022). *Kidnapped Train Passengers Beg International Community To Come To Their Aid*. Leadership. <https://leadership.ng/kidnapped-train-passengers-beg-international-community-to-come-to-their-aid/>.

² Omonobi, K., Nwabughioqu, L. & Hassan-Wuyo, I. (2022). *Terrorists to FG: Talk to us or we'll kill all 167 captives*. Vanguard. <https://www.vanguardngr.com/2022/04/terrorists-to-fg-talk-to-us-or-we-kill-all-our-captives/>.

³ Ayitogo, N. (2022). *Bandits Shoot Down Nigerian Air Force Jet – Official*. Premium Times. <https://www.premiumtimesng.com/news/headlines/474542-just-in-bandits-shoot-down-nigerian-air-force-jet-official.html>.

Worsening Insecurity in Nigeria and Its Implications for Peace and National Development

B. H. Odalonu (2022) discussed the effects of Nigeria's escalating insecurity on national development and peace. Nigeria is currently plagued by an escalating number of security issues. These include acts of armed banditry, terrorism, farmer-herdsmen clashes, the Boko Haram insurgency, religious crises, intergroup tensions, ethnic and racial cleansing, ritual killings, and more. The threat of unemployment, poverty, and hunger has increased as a result of all these security issues, adding to the danger to citizens' lives and property.

E. B. Onime (2018) investigated the impact of security on Nigeria's economic development. In addition to having a direct impact on the populace, it also has an impact on the economy. Using descriptive qualitative analysis techniques and secondary source data, he examined its impact on a few economic parameters. According to the study, increased unemployment and declining tax revenue are just two of the ways that insecurity stifles economic growth, Aliyu, Ifatimehin and Benjamin (2024) stated that the socioeconomic development of Nigeria is being stifled and delayed by the level and extent of insecurity, which has increased over time and threatens life and property, hinders business operations, and deters both domestic and foreign investors. This growing wave of unease has not subsided and now poses a serious threat to the nation as a whole, threatening its continued existence as a single geographical entity. The proliferation of weapons, Nigeria's porous border, religious fanaticism, marginalisation, poverty, poor governance, unemployment, inadequate security architecture, and a weak security system are some of the factors that have contributed to the country's rising rate of insecurity (Igbuzor, 2011; Adeola, Oluyemi, 2012). According to estimates, Nigeria is home to more than 70 % of the estimated 8 million illegal firearms in West Africa (Edeko, 2011). The increase in insecurity has resulted in more deaths and property damage, as well as forced emigration, business closures, higher rates of unemployment and poverty, decreased domestic and foreign investment, and increased hunger and food shortages in Nigeria. The leaders should firmly establish ethical governance while securing the borders.

Another cause of insecurity in the nation, according to Nwagboso (2012), is the failure of Nigeria's successive administrations to address issues of poverty, unemployment, and unequal wealth distribution among ethnic groups. A. Oluwarotimi (2012) contended that effective administration is the answer to Nigeria's problem with insecurity. She claims that only through strengthening gov-

ernance standards – that is, by fostering a culture of good governance in which the government is accountable to the people – can the war against insecurity be won. According to her, good governance and security engagement are inextricably linked. Many others have made the connection between security and governance. The widespread consensus is that effective government is what maintains peace and security. Many others have made the connection between security and governance. The widespread consensus is that effective government is what maintains peace and security. However, as K. Oluwa¹ has noted, good governance is a function of effective, visionary, transparent, reliable, and credible political leadership, whose driving force is an improvement in the general well-being of the citizens through carefully planned, successfully implemented economic policies and human development programmes. The focus on people' welfare is the ultimate goal of governance. The operational circumstances of security apparatuses should be enhanced, and the whole security structure should be reformed and decentralised to enable swift responses to emergency security crises.

Combating insurgency and terrorism in Nigeria: The Parliamentary Thesis

The Policy and Legal Advocacy Centre² noted that, as part of its efforts to stop insecurity in Nigeria, the House of Representatives established a Special Committee on Security on Thursday, March 18. The resolution to set up the ad hoc committee followed a closed-door session of the House on Wednesday, March 17. The Cable Newspaper³ also noted that the goal assigned to the Special Committee is to create a proposal that will be submitted to President Muhammadu Buhari for implementation in order to address the security situation in Nigeria. As one of the 19 recommendations made by the Special Committee on National Security, whose report was submitted to the President on the day after the escalation of insecurity in the country, the House of Representatives urged President Buhari to urgently consider using private

¹ Oluwa, K. (2012). *Fixing Nigeria: Good Governance as the Missing Link*. <http://newsbreaknigeria.com/.../Fixing+Nigeria%3A+Good+governance>.

² Policy and Legal Advocacy Center. (2021, March 18). *House of Representatives Sets Up Special Committee on Security*. <https://placng.org/i/house-of-representatives-sets-up-special-committee-on>.

³ Akpan, S. (2021, July 13). *Create forest police, fish out moles in army – reps' security recommendations to Buhari*. TheCable. <https://www.thecable.ng/create-forest-police-fish-out-moles-in-army-reps-security-recommendations-to-buhari/>.

defence contractors for targeted security operations against insurgency and terrorism in the nation. The report of the committee presented to the House of Representatives was discussed in the Committee of the Whole, and the House called a summit to help find long-term solutions to the problem. In moving the motion for the summit's consideration, the Speaker claimed that many Nigerians from various backgrounds and experiences had been consulted on the issue to provide input. The following recommendations are made to the president:

The following are critical points from the recommendations of the Special Committee on National Security in Nigeria:

1. *There shall be increased training for the 40 000 Police Mobile Unit officers, and 1 000 shall be sent to each state and dispatched forthwith.*

2. *A new group shall be created within the Nigeria Police Force to oversee the training and assistance given to state-governed forest guards.*

3. *Screening and vetting of all military frontline officers shall be conducted in order to fish out moles and double agents amongst them that compromise security efforts.*

4. *To drive change, establish a Presidential Police Reform initiative and an operationally specialized unit within the Nigeria Police Force.*

5. *Immediate equipment requirements for rank-and-file police officers procured using the Nigerian Police Trust Fund.*

6. *Consider engaging private defense contractors in targeted operations against insurgency and terrorism.*

7. *Intelligence sharing amongst all security agencies is made compulsory by an executive protocol.*

8. *Roll out early warning systems – including CCTV cameras and surveillance equipment – across the country.*

9. *A national crisis centre is to be established within the Nigeria Police to coordinate civil security response and incident reporting.*

10. *Establish a civilianization program that should see civilian staff occupy positions, including non-tactical duties, in security agencies.*

11. *Articulate strategic communications campaigns to position national unity and peaceful coexistence.*

12. *Encourage the establishment of local security committees at each level of government, this time headed by the Nigerian Police Force.*

13. *The judicial and law enforcement systems should be digitised, and the national criminal database should be modernised.*

14. *Identify, map, and apprehend cult group leaders, violent agitators, and criminal networks.*

15. *Reduce reliance on imported security equipment by improving local military production facilities and private businesses.*

Insurgency, Banditry, and Terrorism and the Impact of Foreign Partnership

S. C. Unachukwu and I. B. Unachukwu (2021) noted that terrorism and insurgency continue to be difficult occurrences that require significant responses from governments, international communities, and agencies. Because of the countless hardships and harm it has caused to Nigeria and its worldwide allies, terrorism has assumed a central role in our country's discourse. The widespread disease has caused a number of social and economic upheavals, including the loss of life and property. Without success, the Nigerian Federation administration has waged a protracted war against terrorism for more than ten years.

A. P. Odeyemi (2022) claimed that for over 50 years now, the United States has maintained a close friendship and security alliance with Nigeria. He therefore noted that the key areas of concentration for these diplomatic connections include improved maritime and border security cooperation, military professionalisation, counterterrorism operations against Boko Haram and ISIS-West Africa, defence commerce, and an enhanced security sector. Diplomatic ties between the United States and Nigeria have significantly contained the surge of insecurity in Nigeria. Partners from all over the world have helped to reduce terrorism in Nigeria. According to the U.S. Department of State¹ (DOS), U.S. Africa Command² (AFRICOM), Defence Security Cooperation Agency (DSCA), and Congressional Research Service (CRS), the U.S. has greatly invested in military assistance for Nigeria, largely to strengthen its operations against terrorist groups like Boko Haram and affiliates of ISIS. Assistance includes critical military equipment, such as the A-29 Super Tucano aircraft, with extensive associated training to build Nigeria's defence capabilities. In order to stop the group's cross-border activities in the Lake Chad region, the Lake Chad Basin Commission (LCBC) has also established a Multi-national Joint Task Force (MNJTF) of up to 10,000 soldiers made up of soldiers from Nigeria, the Niger Republic, Chad, Cameroon, and the Benin Republic⁴ (Clarke, Lekalake, 2016).

¹ U.S. Department of State. <https://www.state.gov/>.

² United States Africa Command. <https://www.africom.mil/media-room/press-releases>.

³ Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/>.

⁴ Amnesty International. (2015, June 2). *Nigeria: Stars on their shoulders: Blood on their hands:*

A. P. Odeyemi (2022) questioned the effectiveness of aid given to Nigeria to reduce insecurity. US intervention programs, including maritime security, military professionalisation, counterterrorism efforts, and surplus defence items, had minimal impact. To ensure a secure society with productive citizens, Nigeria should seek assistance from neighboring countries and develop closer ties with them. Addressing potential reasons for kidnapping can help Nigeria create a forward-thinking and productive nation.

Outsourcing the War on Insurgency and Terrorism in Nigeria

The former Governor of Kaduna, Malam Nasir el-Rufai¹, reportedly told President Buhari that if military action against bandits was not taken, governors from the region might hire mercenaries to defend their people. It has been noted that Section 14(2)(b) of the 1999 Constitution conflicts with the threat to hire mercenaries. "That is why I have come to see Mr. President, and I have also said that, if these actions are not taken, it becomes necessary for us as governors to take measures to protect our citizens, even if it means we will import mercenaries from outside the country to do it if our soldiers fail", he says, interrupting himself. We are going to do that; I swear to God. These individuals (terrorists) are making money. Due to their confidence and lack of respect for authority, Kaduna's governor, Malam Nasir el-Rufai, claimed to have told President Buhari that governors in the region might hire mercenaries to protect their citizens if military action against bandits was not taken.

The UN Mercenary Convention, also known as the International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries, was adopted by the UN on December 4, 1989, through resolution 44/34. A mercenary is someone who is hired to overthrow a "government or otherwise undermine the constitutional order of a state or undermine the territorial integrity of a state" and who is "motivated to take part therein primarily by the desire for significant private gain and is prompted by the promise or payment of material compensation", according to Article 1.2 of the definition of a mercenary in Article 1. On December 4, 1989, the United Nations adopted resolution 44/34 of the International

Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries, also known as the UN Mercenary Convention².

A German who joins the military of a country in which they are also citizens runs the risk of losing their citizenship if they are called up "for military duty in a military or military-like facility in support of a foreign power." British citizens are prohibited from enlisting in the armed forces of any country that is at war with another country that is at peace with Britain under the Foreign Enlistment Acts of 1819 and 1870, respectively, in the United Kingdom. One branch of the mercenary trade is the private military company (PMC), which is defined as "legally established enterprises that make a profit, either by providing services involving the potential exercise of armed force". Popular examples of PMCs include Sandline International, Gurkha Security Guards, Ltd., DynCorp International, and Blackwater Security Guards. The 1989 United Nations Mercenary Convention prohibiting the use of mercenaries is not ratified by a large number of nations, including the United States and the United Kingdom. They secure foreign investments, protect influential African leaders' real estate, intervene in intra-African conflicts, and do so mostly without considering the potential costs. Foreign private military companies are stationed in an increasing number of Africa's crisis-ridden nations. The Group for Research and Information on Peace and Security (GRIP), an independent research organisation with its headquarters in Brussels, recently published a study in which it was discovered that many mercenaries do not hesitate to commit crimes and violate human rights. The private security industry has a lengthy history on the African continent, whether in the Sahel, Mali, or the Central African Republic, said GRIP researcher Dusoulier. According to Dusoulier, the continent's abundant natural wealth and the weakness of some countries' governmental structures are the two elements that contribute to this scenario. According to the OERI expert, some African countries that have used private mercenary forces in the past include Angola, Sierra Leone, the G5 Sahel nations, Sudan, Chad, the Democratic Republic of the Congo, and CAR. However, opposition to using mercenaries in Africa is growing. Bankole Adeoye of Nigeria, the AU commissioner for political

War crimes committed by the Nigerian military. <https://www.amnesty.org/en/documents/afr44/1657/2015/en/>.

¹ Daily Trust. (2022, April 2). *We'll Bring In Foreign Mercenaries If FG Fails To End Terrorism – El-Rufai.* <https://dailytrust.com/well-bring-in-foreign-mercenaries-if-fg-fails-to-end-terrorism-el-rufai/>.

² *General Assembly resolution 44/34 International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries. Adopted 04 December 1989.* <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-against-recruitment-use-financing-and>.

affairs, peace, and security, demanded the complete exclusion of mercenaries from the African continent.

Recalling the Ex-Service Men to Address Nigerian Insecurity

The Nigerian government is considering recalling retired law enforcement and military personnel to address the country's escalating insecurity and food security threats. This suggestion comes amid internal difficulties faced by the Nigerian Army during counterinsurgency campaigns against Boko Haram, such as corruption and poor soldier welfare conditions, which have hindered efforts to combat the rebels. These difficulties have been downplayed or denied by military authorities, leading to frequent mutinies among troops. Several retired military officers have advocated for the recall of former service members who are qualified to assist in the ongoing fight against terrorism, banditry, and other criminal activities¹. These former officers argue that their experience can benefit and educate newer service members, and if called back into service, they can also provide assistance in areas where active service members are currently overwhelmed.

The argument immediately brings in variables such as age and physical capabilities, as one can see from the argument that retired military personnel should be harnessed to solve the security challenges in Nigeria. The retirees are 60 years old and thus might not have the physical capacity to perform some demanding security-related duties. Indeed, advancing age may diminish physical capacity, and people of younger years could be better positioned to handle tasks that involve speed, stamina, and sharp reflexes. Even though some people over 60 could still be fit, their willingness and ability to undertake riskier roles could be at a lower level compared to those in their younger years.

This explains why there might be another way to solve Nigeria's insecurity than by banking on retired military personnel. Security challenges are so dynamic and require fresh people at their peak of physical ability and sharpness of mental strategy. This is not to undermine the benefit of experience, exposure, and expertise that the retired military personnel would have brought to the advisory and strategic board on security matters. This will, therefore, mean that a balanced approach that puts in both persons who are younger and physically able with retired people of experience in advisory positions may just be the right recipe for curbing Nigeria's security

challenges. His view shows that there should be consideration of age and physical limitations in deployment to such sensitive positions, such that only those best suited for the job are recruited².

In effect, therefore, concerns raised have thrown up important considerations that must be factored into any deployment of retired military personnel in solving the security problems of Nigeria. Experience is good, but there's also a factor of age and physical capacity in ensuring the most effective response to such complex security issues.

Discussion of Findings

The findings of this research paint a rather disturbing picture of the nation's security situation. Key among them are: The terrorist groups have become so emboldened to act without fear of any authority at all. Throughout the country, they have very successfully carried out a lot of socio-economic pain, killing, and displacement. All efforts to counter terrorist threats have been ad hoc and have not produced the required results to effectively deal with the crisis at hand. Current approaches have proved inadequate. Apart from the terrorist threat, the study harps on the growing separatist agitations, this cut almost across all regions of Nigeria. This implies that when terrorism is finally brought under control, the underlying tensions and calls for self-determination that cut across several groups will remain very potent. The findings suggest that a fundamentally new approach is required to deal with challenges such as terrorism, insurgency, banditry, and separatist movements. One key recommendation of this research work, therefore, is the convocation of a sovereign national conference, a platform wherein all the major groups and stakeholders in Nigeria can get together to talk about how they want to see their country and live together.

An all-inclusive dialogue and negotiation process is therefore essential. It will be an opportunity to air grievances, explore solutions, and establish a new national consensus on structure, governance, and the future of Nigeria. It is in this open and participatory process that sustainable peace and security can be achieved, solving not only the terrorist threat but also the deeper root causes of instability and conflicting visions in the country. These ad hoc, piecemeal approaches have been inadequate. What is now needed is an inclusive, comprehensive, and participatory process to chart a new pathway for Nigeria and its people. The outcome of this research thus serves

¹ Insecurity: Recall ex-service men now, retired military officers tell FG. <https://www.vanguardngr.com/2022/11>

² New Agency of Nigeria. (2024). *Insecurity: any role for the ex-servicemen*. <https://nannews.ng/2024/02/03/insecurity-any-role-for-ex-servicemen/>.

as a clarion call and impetus for bold action to facilitate such a transformative national dialogue and negotiation.

CONCLUSIONS. The paper discusses countermeasures and engagements to address terrorism, banditry, and insurgency in northern Nigeria. It suggests poverty reduction, economic growth illumination programs, social reorientation, and primary school education. However, the study reveals that reactive security responses are incoherent and unsustainable, offering temporary

relief rather than permanent solutions. It calls for inclusive policies that capture the needs and aspirations of the people. An inclusive national conference is suggested to address ethno-religious issues and systemic marginalization, reducing political and religious tensions while aligning government policies with the people's will. This holistic approach can build long-term stability and peace, preventing separatist movements and ensuring lasting peace and stability for the nation.

REFERENCES

1. Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European Economic Review*, 52(1). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2007.08.005>.
2. Adeola, G. L., & Oluyemi, F. (2012). The Political and Security Implications of Cross Border Migration between Nigeria and Her Francophone Neighbours. *International Journal of Social Science Tomorrow*, 1(3). <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Political-and-Security-Implications-of-Cross-Adeola-Fayomi/e22b62534b539662d00ecd9f61c0c9e119ad0cbb>.
3. Agbiboa, D. E. (2013). The Ongoing Campaign of Terror in Nigeria: Boko Haram versus the State. *Stability: International Journal of Security and Development*, 2(3). DOI: <http://doi.org/10.5334/sta.cl>.
4. Akinola, A., & Uzodike, U. (2013). The Threat of 'Boko Haram' Terrorism and Niger Delta Militancy to Security and Development in Africa: From Myth to Reality. *Gandhi Marg*, 35(3), 391–418.
5. Aliyu, A., Ifatimehin, O. O., & Benjamin, F. U. (2024). Insecurity A Harbinger to Industrial Growth for Economic Development in Kogi State, Nigeria. *Journal of Public Administration, Policy and Governance Research*, 2(3), 218–227.
6. Badiora, A. I. (2024, June 25). *Terror attacks and kidnappings spread in Nigeria: why Lagos could be a target*. The Conversation. <https://theconversation.com/terror-attacks-and-kidnappings-spread-in-nigeria-why-lagos-could-be-a-target-231881>
7. Clarke, S., & Lekalake, R. (2016). Extremism in Africa: Public opinion from the Sahel, Lake Chad, and the Horn. *Policy Paper*, 32. <https://www.afrobarometer.org/wp-content/uploads/2022/02/r6-afropaperno32-violent-extremism-in-ss-africa-en.pdf>.
8. Edeko, S. E. (2011). The Proliferation of Small Arms and Light Weapons in Africa: A Case Study of the Niger Delta in Nigeria. *Sacha Journal of Environmental Studies*, 1(2), 55–80.
9. Enders, W., & Sandler, T. (2012). *The political economy of terrorism* (2nd ed.). Cambridge University Press.
10. Igbuzor, O. (2011). Peace and Security Education: A Critical Factor for Sustainable Peace and National Development. *International Journal of Peace and Development Studies*, 2(1). <https://www.internationalscholarsjournals.com/articles/peace-and-security-education-a-critical-factor-for-sustainable-peace-and-national-development.pdf>.
11. Isenyo, G. (2022, March 26). *Kaduna Confirms Airport Attack, Says Troops Repelled Terrorists*. Punch. <https://punchng.com/kaduna-confirms-airport-attack-says-troops-repelled-terrorists/>.
12. Isyaku, A. (2013). Terrorism: A New Challenge to Nigeria Stability in the 21st Century. *International Affairs and Global Strategy*, 12(1), 16–24.
13. Liorca-Vivero, R. (2008). Terrorism and international tourism: New evidence. *Defense and Peace Economics*, 19(2), 169–188. <https://doi.org/10.1080/10242690701453917>.
14. Loimeier, R. (2012). Boko Haram: The Development of a Militant Religious Movement in Nigeria. *Africa Spectrum*, 47(2/3), 137–155.
15. Maiangwa, B., Uzodike, U. O., Whetho, A., & Onapajo, H. (2012). "Baptism by Fire": Boko Haram and the Reign of Terror in Nigeria. *Africa Today*, 59(2), 41–57. <https://doi.org/10.2979/africatoday.59.2.41>.
16. Ndujihe, C., Umoru, H., & Hassan, I. (2022, March 31). *Kaduna Train Attack Questions Our Capacity to Govern Govs*. Vanguard. <https://www.vanguardngr.com/2022/03/kaduna-train-attack-questions-our-capacity-to-govern-govs/>.
17. Nwagboso, C. I. (2012). Security Challenges and Economy of the Nigerian State (2007–2011). *American International Journal of Contemporary Research*, 2(6), 244–258.
18. Odalonu, B. H. (2022). Worsening Insecurity in Nigeria and its Implications on Governance and National Development. *African Journal of Humanities and Contemporary Education Research*, 5(1), 31–49.
19. Odeyemi, A. P. (2022). United States-Nigeria Diplomatic Ties and Control of Insecurity in Nigeria. *International Journal of International Relations, Media and Mass Communication Studies*, 8(2), 25–32.

20. Ogbaji, J. O. (2023). The Role of Nigerian Financial Intelligence Unit (Nfiu) In Curbing Money Laundering and Terrorism Financing 2005–2021. *Yamtara-Wala Journal of Arts, Management and Social Sciences*, 3(3). <https://yajamss.com.ng/index.php/yajamss/article/view/145>.

21. Oluwarotimi, A. (2012). *US to use more Balanced Security Strategy to Fight Insecurity in Nigeria*. Leadership Newspaper, 10 Feb.

22. Onime, B. E. (2018). Insecurity and Economic Growth in Nigeria: A Diagnostic Review. *European Scientific Journal*, 14(4), 377–391. <https://doi.org/10.19044/esj.2018.v14n4p377>.

23. Onuoha, F. C. (2013). Understanding Boko Haram's Attacks on Telecommunication Infrastructure. In I. Mantzikos (Ed.), *Boko Haram: Anatomy of a Crisis* (pp. 16–22). E-International Relations.

24. Unachukwu, S. C., & Unachukwu, I. B. (2021). An Appraisal of the Scope and Implications of Terrorism and Security Challenges in Nigeria. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*, 6(1), 1831–1837.

Received the editorial office: 28 September 2024

Accepted for publication: 16 December 2024

ОЛАГОКЕ ОЛУВАФЕМІ АВОТАЙО,

магістр наук,

Державний університет Осуна (Осогбо, Нігерія),

кафедра політичних наук;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9768-8910>,

e-mail: olagoke.awotayo@uniosun.edu.ng;

НІМАТ ОЛУВАЙОМІ ЮСУФ,

магістр наук,

Державний університет Осуна (Осогбо, Нігерія),

кафедра досліджень миру та врегулювання конфліктів;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7122-757>,

e-mail: Oluwayomi.yusuf@uniosun.edu.ng;

САМУЕЛЬ ОЛАДОСУ АДЕДАЙО,

магістр наук,

Державний університет Осуна (Осогбо, Нігерія),

інститут глобальних проблем та сталого розвитку

БЕЗПЕКА НІГЕРІЇ: СТРАТЕГІЯ БОРОТЬБИ З ПОВСТАНЦЯМИ ТА ТЕРОРИЗМОМ

У статті оцінено стратегічні відповіді уряду Нігерії на нерозв'язні проблеми, пов'язані з повстанцями, бандитизмом і тероризмом, з якими стикаються переважно північні райони країни, а також визначено ключові ініціативи, такі як створення 7-ї дивізії нігерійської армії, серед інших міжнародних і місцевих ініціатив, таких як Об'єднана цивільно-військова оперативна група. Іншим спірним питанням є голосування на підтримку Національної асамблеєю пропозиції про залучення найманців до оборони, що відображає дебати, які тривають, щодо заходів безпеки. Методологічний підхід роботи – якісний, з тематичним аналізом даних із вторинних джерел, таких як газети, книги і наукові журнали. Отримані дані свідчать про те, що стратегія безпеки Нігерії є здебільшого реактивною і не спрямована на усунення фундаментальних першопричин насильства, якими є соціально-економічна нерівність, політична маргіналізація та історичні образи. Обмеження спеціальних політичних заходів у сфері безпеки очевидні: вони, як правило, надають перевагу короткостроковим рішенням, а не довгостроковій стабільності. Зокрема, саме такі варіанти використання найманців піддаються серйозній критиці, особливо з точки зору наслідків альтернатив для національного суверенітету й адекватного реагування на першопричини такого виклику. За відсутності політики, спрямованої на усунення першопричин, до чого наполегливо закликає це дослідження, слід продовжувати інклюзивний національний діалог між різними етнічними групами та всередині них. Це могло б вирішити не лише етнорелігійну напруженість, але й системну маргіналізацію різноманітних етнічних груп Нігерії. У висновку наголошено, що необхідна послідовна стратегія, яка б виходила за межі негайного реагування на проблеми безпеки і поєднувала соціально-економічний розвиток із належним урядуванням. Застережено, що якщо ці фундаментальні питання не будуть вирішені, навіть якщо буде подолано тероризм, цикл насильства і загроза сепаратистських виступів, ймовірно, продовжуватиметься.

Цілісний підхід до національної безпеки є обов'язковим для забезпечення довгострокового миру і стабільності в Нігерії.

Ключові слова: стратегії, безпека, повстанці, бандитизм, тероризм, контрзаходи, мир і розвиток.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Awotayo O. O., Yusuf N. O., Adedayo S. O. Safeguarding Nigeria: strategies for combating insurgency and terrorism. *Law and Safety*. 2024. No. 4 (95). Pp. 47–58. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.04>.

Citation (APA): Awotayo, O. O., Yusuf, N. O., & Adedayo, S. O. (2024). Safeguarding Nigeria: strategies for combating insurgency and terrorism. *Law and Safety*, 4(95), 47–58. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.04>.

СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ ДЕМЧЕНКО,

народний депутат України,

Верховна Рада України;

 <https://orcid.org/0009-0004-4059-3549>,

e-mail: 1303sad@gmail.com

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СУДДІВСЬКОГО ІНДЕМНІТЕТУ

Статтю присвячено аналізу феномена суддівського індемнітету крізь призму міжнародно-правового регулювання, сформованого в Західній Європі протягом останніх десятиліть. На основі аналізу українського та європейського права зроблено висновок, що панівною нині є доктрина обмеженого суддівського індемнітету, яка збалансовує публічні інтереси та слугує свободі висловлення й зміцненню засад незалежності у структурі юридичного статусу судді. Показано, що міжнародно-правове регулювання суддівського індемнітету сприяє інституційному зміцненню судової влади, піднесенню її авторитету в суспільстві, усвідомленню високої місії суддів в утвердженні засад верховенства права, запобіганню та протидії будь-яким проявам агресії проти судової влади, що становлять не лише загрозу її незалежності, а й також часто позбавляють суддів можливостей законного публічного висловлення своєї думки. Суддівський індемнітет розглядається в контексті концепції суб'єктивних прав людини як похідне від фундаментального права на свободу вираження поглядів. Цей індемнітет належить професійним суддям відповідно до концепції добросовісності. З'ясовано, що свобода висловлення думки судді можлива у його як судовій, так і позасудовій діяльності, що слід чітко відобразити у змінах до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Держава гарантує суддям захист від переслідувань за висловлювання як у суді, так і поза ним. В українських умовах зміст і система таких гарантій потребують як нормативного, так і інституційного зміцнення. Обсяг захисту індемнітету судді варіюється залежно від законодавства, правил суддівської етики, специфіки судоустрою, авторитету судової влади, судової практики та правових традицій. Висвітлено особливості прояву концепції «охладжувального ефекту» у сфері суддівського індемнітету. Зроблено висновок, що ключові елементи практики Європейського суду з прав людини, які стосуються сутності суддівського індемнітету та його меж, необхідно адаптувати й інтегрувати в судову систему України, враховуючи їх значення для розвитку відповідної доктрини.

Ключові слова: *судова влада, правосуддя, свобода вираження поглядів, верховенство права, суддівський індемнітет, добросовісність, відповідальність, суддівська етика.*

Оригінальна стаття

ВСТУП. Як відомо, свобода вираження поглядів – одне з ключових прав людини, яким користуються всі люди, але воно не є абсолютним (Барнич та ін., 2021, с. 59, 146). Що ж стосується суддів, то вони не користуються цим правом так само, як інші громадяни, оскільки суддівська професія підпорядковує їх особливим правилам, які забезпечують баланс між індивідуальними правами суддів, потребами професійного розвитку та підтриманням авторитету судової влади, яку вони представляють. Часто висловлювання суддів сприймаються як голос усієї судової влади, тому їхні рішення та аргументація не повинні залишати жодних сумнівів у суддівській незалежності, об'єктивності та неупередженості. Розсудливість і мудрість суддів повинні відображатися не лише в

їхніх рішеннях, а і в публічних виступах (Rosales, Vargas, 2022, р. 67), адже коли судді висловлюють свої думки, йдеться не про їхні особисті інтереси, а про захист авторитету та легітимності судової влади, права сторони на належну правову процедуру (Seibert-Fohr, 2021). Отже, йдеться про узгоджене співіснування в судді суперечливих думок, оцінок тощо, а також про обов'язок віднайти необхідний баланс між приватними інтересами та інтересами суспільства в забезпеченні авторитету судової влади (Городовенко, 2023, с. 15).

Вираження суддями своїх поглядів спрямоване на захист основ верховенства права, незалежності й належного функціонування судової влади, що є питанням публічного інтересу. Будь-які заходи, спрямовані проти

такої діяльності, не можуть вважатися виправданими в демократичному суспільстві¹.

Способом закріплення свободи вираження поглядів суддів є інституціалізація суддівського індемнітету, що є елементом їхньої незалежності та полягає, зокрема, у: 1) неможливості будь-яких форм переслідування судді за думки, висловлені ним при виконанні службових обов'язків; 2) захисті судді від притягнення до відповідальності за прийняте ним рішення, окрім чітко зазначених випадків, наприклад, якщо вироком суду, який набув законної сили, не буде встановлено винність судді у злочинному зловживанні (Іванцова, 2018, с. 24; Драгневич, 2021, с. 173). Водночас як і будь-який правовий феномен, що передбачає винятки із загального правила, суддівський індемнітет потребує свого доктринального опрацювання з урахуванням міжнародно-правового досвіду.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є аналіз феномена суддівського індемнітету крізь призму міжнародно-правового регулювання, сформованого в Західній Європі протягом останніх десятиліть, та формулювання пропозицій щодо зміцнення його засад в Україні. Для досягнення зазначеної мети потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати погляди зарубіжних учених на інституціалізацію суддівського індемнітету; виявити особливості закріплення елементів суддівського індемнітету в міжнародних правових документах із функціонування судової влади та статусу суддів; з'ясувати специфіку формулювання складників конструкції цього індемнітету в контексті практики Європейського суду з прав людини.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Питанням суддівського індемнітету присвячено чимало досліджень зарубіжних фахівців, з-поміж яких слід виокремити наукові роботи М. Аддо, Т. Баумбаха, М. Галчинської, К. Грея, С. Дейкстра, К. Юінга, Ж. П. Жана, Дж. Йена, Т. Кека, Д. Козаря, К. Шипулової, К. Лемменса, Х. П. Лі, В. МакКея, М. Маршалл, І. Мілінковича, М. Міллера, Дж. Морана, К. М. Росалеса, О. Р. Варгаса, Ж. С. Мульор, Л. Пека, А. Зайберт-Фора, Дж. Тауненда, М. Файджіга, Р. О. Фатайха, З. Флека, С. Шетріт та С. Тюренна та ін. При цьому особлива увага приділена аналізу правових засад свободи висловлення думок у суспільстві, гарантуванню свободи висловлення думок суд-

дями в контексті зміцнення засад незалежності судової влади та підвищення її авторитету в суспільстві, ролі юриспруденції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у розвиткові інституту суддівського індемнітету, його ключових засад, особливостей інституціалізації суддівського індемнітету в різних європейських державах тощо.

В українській юриспруденції ці питання привернули увагу окремих наукових розвідок К. Барнич, Я. Берназюка, Н. Гданського, В. Городовенка, А. Іванцової, О. Калашника, Н. Квасневської, В. Кравчука, С. Кучера, А. Мірошниченка, В. Паришкури, Т. Пашука, М. Погорецького, С. Подкопаєва, О. Хотинської-Нор, Е. Тітко, Н. Сташків, О. Овсянникової, О. Овчаренко, О. Острогляда, Я. Скоромного, Р. Сопільника, В. Стратонова, М. Хавронюка та ін. Зокрема, аналізувався зарубіжний досвід забезпечення свободи слова для суддів у демократичній державі, способи балансування між свободою та відповідальністю в суддівському індемнітеті, межі свободи висловлювання суддів у сучасних публічних і соціальних медіа, роль органів суддівського самоврядування в утвердженні стандартів суддівського індемнітету з урахуванням зарубіжного досвіду та в контексті попередження корупційних ризиків тощо. Вітчизняними вченими була сформульована думка про необхідність ухвалення спеціального загальноєвропейського правового акта, присвяченого визначенню меж свободи вираження поглядів суддів під час судового провадження (Ярмол, 2019, с. 16). Натепер роль такого керівного документа у сфері суддівського індемнітету відіграє Висновок № 25 Консультативної ради європейських суддів (2022) про свободу вираження поглядів суддів². Наразі наукове узагальнення міжнародно-правового досвіду регулювання суддівського індемнітету в українській юриспруденції відсутнє, що детермінує необхідність заповнення цієї прогалини.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Окреслені у статті питання були досліджені за допомогою системи методів наукового пізнання: загальнонаукових методів аналізу і синтезу, системного, функціонального та аксіологічного методів. Герменевтичний метод було застосовано для аналізу текстів відповідних

¹ Справа «Бака проти Угорщини» (*Baka v. Hungary*) (Заява № 20261/12) : Рішення ЄСПЛ від 23.06.2016 // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b51c7> (дата звернення: 15.09.2024).

² Висновок Консультативної ради європейських суддів № 25 (2022) про свободу вираження поглядів суддів : від 02.12.2022 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/OPINION_No_25_UK_final.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

правових документів та інтерпретації вміщених у них висновків і пропозицій, актуальних для сучасної України. Компаративний (порівняльно-правовий) метод було використано при порівнянні положень зарубіжних та вітчизняних правових документів, що стосуються регламентації питань суддівського індемнітету. Соціолого-правовий метод став у пригоді при осмисленні взаємозв'язку інституціалізації суддівського індемнітету та загальних напрямів розвитку судової й правової систем суспільства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Передусім варто розглянути ключові елементи вітчизняної моделі суддівського індемнітету. Відповідно до ч. 4 ст. 126 Конституції України встановлено: «Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку»¹. Таке формулювання міститься також в абз. 2 ч. 1 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»². Крім того, ч. 3 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якою суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, що перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом, та ч. 2 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої скасування або зміна судового рішення не тягне за собою дисциплінарної відповідальності судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли порушення допущено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків, вказують на законодавче закріплення суддівського індемнітету³. Свобода висловлювань судді тут спеціально не формалізується, проте вона проявляється в процесі судового провадження, яким керує суддя, а також у передбаченому процесуальними кодексами праві висловити свою окрему думку (Сподарик, 2020).

Водночас суддівський індемнітет передбачає певні межі. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 57

Закону України «Про судоустрій і статус суддів» особа, вперше призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді, відповідно до змісту якої, поряд з іншими обов'язками професійного характеру, суддя присягає дотримуватись морально-етичних принципів поведінки, а також не вчиняти дій, що порочать звання судді та принижують авторитет судової влади. При цьому поняття «поведінка» включає поведінку судді як під час здійснення правосуддя, так і його позасудову поведінку⁴. Відповідно до Кодексу суддівської етики: 1) заборонені суддівські висловлювання, що несумісні зі званням судді; 2) у судовому засіданні суддя повинен говорити якомога менше і суто в межах, визначених процесуальним законом, не поводити себе зверхньо, не моралізувати, не проводити порівнянь, вміти слухати і своєчасно ставити запитання, з'ясовуючи лише необхідні деталі для розгляду справи по суті; 3) при дослідженні обставин справи в судовому засіданні суддя не повинен висловлювати свою оцінку, надавати критичні зауваження; 4) суддя не має права піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили, адже вказані дії підривають довіру до судової влади в цілому і до окремих суддів; 5) суддя не повинен публічно висловлювати свою думку щодо політичних питань, якщо такі стали предметом судового розгляду, або з приводу політичної ситуації, що склалася в країні, не має права обговорювати ці питання з учасниками судового провадження⁵.

Так само європейське право дає підстави для формулювання доктрини обмеженого суддівського індемнітету. Цей підхід втілено у ст. 10 Європейської конвенції з прав людини (далі – Конвенція)⁶ та в юриспруденції ЄСПЛ,

⁴ Коментар до Кодексу суддівської етики : затв. рішенням Ради суддів України від 04.02.2016 № 1 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: [https://rsu.court.gov.ua/userfiles/Komentar%20do%20kodeksy%20syddivska%20etuka\(1\).pdf](https://rsu.court.gov.ua/userfiles/Komentar%20do%20kodeksy%20syddivska%20etuka(1).pdf) (дата звернення: 15.09.2024).

⁵ Коментар до Кодексу суддівської етики : затв. рішенням Ради суддів України від 04.02.2016 № 1 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: [https://rsu.court.gov.ua/userfiles/Komentar%20do%20kodeksy%20syddivska%20etuka\(1\).pdf](https://rsu.court.gov.ua/userfiles/Komentar%20do%20kodeksy%20syddivska%20etuka(1).pdf) (дата звернення: 15.09.2024).

⁶ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 15.09.2024).

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.09.2024).

² Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 15.09.2024).

³ Там само.

який неодноразово наголошував на обмеженості суддівського індемнітету. Він не є абсолютним, але підлягає певним обмеженням, властивим судовій функції. Якщо говорити про суддів, то необмежене здійснення права на свободу вираження поглядів може поставити під загрозу їхню незалежність або неупередженість, наприклад, якщо вони розголошують інформацію щодо конкретної справи однієї зі сторін або медіа. Судді повинні утримуватися від порушення права на справедливий суд (Dijkstra, 2017).

Концепція суддівського індемнітету залежить від специфіки суддівської діяльності та базується на її розумінні як такої, що ґрунтується на засадах добросовісності. Так, Декларація щодо принципів незалежності судової влади, прийнята Конференцією голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи, проголосила: «Добросовісне прийняття суддею рішення у справі по суті та із застосуванням закону не повинно призводити до звільнення судді з посади, навіть якщо рішення судді є помилковим, непопулярним або не вигідним для державних посадових осіб чи установ. Виходом для тих, хто не задоволений судовим рішенням, є подання апеляції відповідно до закону»¹. У Додатку до Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки зазначено, що тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів, які здійснюють судді для вирішення справи, не повинні бути приводом для кримінальної відповідальності, крім випадків злочинного наміру; судді не повинні нести особисту відповідальність за випадки, коли їхні рішення були скасовані або змінені в процесі апеляційного розгляду². Це не означає, що суддівський індемнітет передбачає право суддів безкарно ухвалювати неправосудні рішення: у разі прямого умислу такі дії мають кваліфікуватися як злочинні та передбачати настання кримінальної відповідальності в порядку та у

спосіб, що визначені законодавством конкретної країни (Хавронюк, 2019).

Крім того, встановлюючи суддівський індемнітет в європейських країнах, законодавці виходили з того, що: 1) він є правовою гарантією забезпечення незалежності судді, безперешкодного та ефективного здійснення ним своїх повноважень, відстоювання своєї позиції, вільного волевиявлення при прийнятті судових рішень; 2) забезпечення судді можливості вільного волевиявлення в суді зовсім не означає всездозволеності у висловленні ним безвідповідальних власних думок та прийнятті свавільних судових рішень; 3) суддівський індемнітет призначений для забезпечення незалежної позиції судді під час провадження суддівської діяльності, яка апіорі має бути правомірною; 4) повноваження на здійснення судової влади є одним із найпотужніших засобів впливу на суспільні процеси в кожній державі, який при неправомірному його використанні може завдати істотної або навіть непоправної шкоди національним інтересам³. При цьому обмеженість індемнітету детермінується й обмеженістю державної влади, яка за визначенням є лімітованою в демократичних державах: відповідно до цієї настанови судді повинні діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені конституцією та законами держави. Межі індемнітету визначаються як загальними конституційними положеннями, які поширюються на всі органи державної влади та їхніх посадових осіб, так і тими конституційними приписами, що стосуються діяльності лише суддів. Зокрема, вони визначаються функціями і повноваженнями органів судової влади, змістом суддівської присяги, імперативними конституційними приписами щодо заборони вчиняти певні дії та приймати певні рішення (наприклад, щодо зміни конституційного ладу, узурпації державної влади тощо). Нині спільні риси правового регулювання суддівського індемнітету в європейських державах додатково зміцнюються завдяки тому, що його реалізація відбувається в межах країн, які переважно є

¹ Декларація щодо принципів незалежності судової влади, прийнята Конференцією голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи 14.10.2015 // LIGA 360 : сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU15093> (дата звернення: 15.09.2024).

² Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : від 17.11.2010 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38 (дата звернення: 15.09.2024).

³ Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України (конституційності) пункту 7 частини другої статті 42 Закону України «Про вищу освіту» : від 20.12.2017 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na02d710-17> (дата звернення: 15.09.2024).

членами ЄС. Отже, саме в його межах насамперед виробляються, утверджуються, реалізуються не лише спільні правові моделі, а й практики впровадження суддівського індемнітету. Сьогодні важлива роль відводиться не лише таким традиційним джерелам права, як конституції та закони, а й актам суддівської правотворчості, починаючи від рішень ЄСПЛ і закінчуючи актами суддівської етики. Важливе значення мають положення актів «м'якого права» ЄС, до яких дослідники відносять правила поведінки, закріплені в документах, що мають обов'язкову юридичну силу, але можуть спричинити деякі непрямі правові наслідки та здійснювати практичний вплив (Senden, 2004, р. 111; Грималюк, 2014, с. 341). Так, у межах таких європейських юридичних інституцій, як, наприклад, Консультативна рада європейських суддів, виробляються спільні юридичні підходи до уніфікації елементів суддівського індемнітету та тлумачення його сутності, спрямованості і правових проблем, пов'язаних із застосуванням відповідних юридичних положень на практиці.

Міжнародно-правові документи з питань суддівської етики передбачають, що суддівський індемнітет прямо обумовлюється обсягом права суддів на свободу вираження поглядів. Принцип 8 Основних принципів незалежності судових органів констатує: «Відповідно до Загальної декларації прав людини члени судових органів, як і інші громадяни, користуються свободою слова, віровизнання, асоціацій та зборів; однак, керуючись такими правами, судді повинні поводитись завжди таким чином, щоб забезпечити повагу до своєї посади і зберегти неупередженість і незалежність судових органів»¹. Право суддів на свободу вираження поглядів фіксується і в Бангалорських принципах поведінки суддів².

Суддівський індемнітет кваліфікується як важливий елемент суддівського мандату. Так, положення Європейської хартії про статус суддів вимагають, що свобода судді щодо здійснення діяльності поза межами судового мандату не повинна обмежуватися доти, доки

така стороння діяльність не стає несумісною з вірою в неупередженість або незалежність судді чи з його готовністю сумлінно та в розумний строк розглядати справи; визнають право суддів висловлювати свою точку зору з метою уникнення ситуації, яка може призвести до виникнення бар'єрів між суспільством та суддями³. Отже, важливою вимогою є дотримання балансу між правом суддів на свободу думки, вираження поглядів та вимогою нейтральності⁴. Вона зводиться до такого: 1) судді висловлюють свою позицію насамперед через рішення та не повинні роз'яснювати їх або робити публічні заяви в медіа щодо справ, які перебувають у їхньому провадженні⁵; 2) коли суддя робить заяву в медіа про нерозглянуті справи або справи, розглянуті відповідно до закону, вкрай важливим є розсудливість судді та обережний підбір слів суддею⁶; 3) судді повинні зберігати конфіденційність щодо прийняття рішення судом та бути неупередженими, що передбачає, між іншим, утримання від коментування судових проваджень та дій адвокатів⁷. Крім того, можливість висловлювати думку стосується як процесуальних,

³ Європейська Хартія про статус суддів : від 10.07.1988 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/05.pdf> (дата звернення: 15.09.2024).

⁴ Consultative Council of European Judges (CCJE). 19 November 2002 // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Opinion_3_eng.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

⁵ Висновок № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про правосуддя та суспільство : від 25.11.2005 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_7_2005_2005_11_25.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

⁶ Висновок № 12 (2009) Консультативної ради європейських суддів та Висновок № 4 (2009) Консультативної ради європейських прокурорів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про відносини між суддями та прокурорами в демократичному суспільстві : від 08.12.2009 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_12_2009_2009_12_8.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

⁷ Висновок № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про відносини між суддями та адвокатами : від 15.11.2013 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_16_2013_2013_11_15.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

¹ Основні принципи незалежності судових органів : схвал. резолюціями 40/32 та 40/146 Ген. Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201 (дата звернення: 15.09.2024).

² Бангалорські принципи поведінки суддів : від 19.05.2006 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення: 15.09.2024).

так і позапроцесуальних аспектів діяльності судді, зокрема оцінювання його діяльності спеціально уповноваженими на те суб'єктами¹.

Іншою важливою вимогою в доктринальному оформленні суддівського індемнітету є вимога стриманості. Так, стаття 4.3 Європейської хартії про статус суддів зазначає, що судді повинні утримуватися від будь-якої поведінки, дій або висловлювань, здатних впливати на впевненість у їхній неупередженості та незалежності². У статті 19 Рекомендацій CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки наголошується, що судді мають виявляти стриманість у відносинах із медіа³. При цьому вони повинні мати необмежену свободу щодо неупередженого розгляду справ відповідно до законодавства та власного розуміння фактів; судові рішення мають бути обґрунтовані й оголошені публічно, але судді не зобов'язані роз'яснювати, якими переконаннями вони керувалися при прийнятті рішень; тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів не повинні бути приводом для кримінальної відповідальності, крім випадків злочинного наміру⁴.

У цьому розумінні цікавим є обсяг можливої критики з боку носіїв судової влади, який вважається допустимим Консультативною радою європейських суддів: 1) діалог між судовою й іншими гілками державної влади, а також громадськістю не може використовуватися для порушення незалежності суду; 2) неприйнятним є звільнення представника судової влади з посади законодавчою або виконавчою гілками влади за його обґрунтовані критичні коментарі щодо будь-якої іншої гілки державної влади,

зроблені ним під час виконання суддівських обов'язків; 3) тлумачення суддею закону, оцінка доказів та фактів під час розгляду справ не повинні бути підґрунтям для притягнення його до цивільної або дисциплінарної відповідальності, окрім як у випадках злочинних намірів, умисного невиконання службових обов'язків чи, можливо, грубої недбалості; 4) судова влада може висловлювати свої думки щодо можливих наслідків запропонованого законодавства або рішень виконавчої влади про здатність судової влади виконувати свою конституційну роль; 5) судова влада не повинна виступати проти всіх пропозицій щодо внесення змін до судової системи, називаючи їх посяганням на незалежність судової влади; 6) якщо судова незалежність чи здатність судової влади здійснювати свої конституційні повноваження перебуває під загрозою або піддається нападу, судова влада повинна мужньо відстоювати свою позицію; 7) суди не повинні заохочувати непокору й неповагу до виконавчої та законодавчої гілок влади⁵.

Обсяг суддівського індемнітету в умовах розвитку комунікації судової влади із суспільством має надзвичайно важливе значення, що детермінувало увагу на цих питаннях з боку ЄСПЛ, який у своїх рішеннях сформулював і розвинув низку важливих для розвитку статусу судді позицій (Тітко, 2013; Хотинська-Нор, 2020). Ці позиції відіграють важливу роль у реалізації суддівського індемнітету, адже юриспруденція ЄСПЛ є джерелом національного права для країн – членів ЄС (Синицин, 2019). Ще в одній зі своїх ранніх справ «Гендсайд проти Сполученого Королівства» (*Handyside v. The United Kingdom*) (1976) ЄСПЛ чітко встановив, що свобода вираження поглядів є «суттєвою основою демократичного суспільства; ідеї, які шокують або турбують, користуються захистом відповідно до Конвенції, як того вимагає толерантність і плюралізм... Вирішення питання про вжиття заходів захисту залишається на розсуд держави» (Tsomidis, 2022, р. 382). Свобода вираження поглядів, на думку ЄСПЛ, «є умовною свободою, яка супроводжується "обов'язками та відповідальністю", а не абсолютною свободою» (Tsomidis, 2022, р. 383).

¹ Висновок № 17 (2014) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади : від 24.10.2014 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_17_2014_2014_10_24.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

² Європейська Хартія про статус суддів : від 10.07.1988 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/05.pdf> (дата звернення: 15.09.2024).

³ Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : від 17.11.2010 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38 (дата звернення: 15.09.2024).

⁴ Там само.

⁵ Висновок № 18 (2015) консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях : від 16.10.2015 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_18_2015_2015_10_16.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

Відтоді, як у 1999 р. було прийнято рішення у справі «Віллі проти Ліхтенштейну» (*Wille v. Liechtenstein*) (1999)¹, ЄСПЛ суттєво консолідував свою прецедентну практику щодо обсягу суддівського індемнітету відповідно до ст. 10 Конвенції у зв'язку з тлумаченням принципу незалежності судової влади. Так, ЄСПЛ глибоко вкоринив інституційні проблеми у своєму аналізі допустимих обмежень суддівського індемнітету. Після ухвалення рішення у справі «Бака проти Угорщини» (*Baka v. Hungary*) (2016)² цей зв'язок став ще більш наочним. Так, у юриспруденції ЄСПЛ була сформульована концепція «охолоджувального ефекту» (*chilling effect*), зміст якої полягає в тому, що побоювання переслідування суддів за висловлені ними думки відображається в реалізації свободи вираження поглядів, особливо в інших суддів, які бажатимуть взяти участь у публічних дискусіях з питань відправлення правосуддя³. Концепція «охолоджувального ефекту» описує негативний вплив дій держави на суддів (а також на фізичних і юридичних осіб), який спонукає їх уникати реалізації своїх прав, зумовлених суддівським індемнітетом. Це відбувається через побоювання офіційного переслідування, що може спричинити санкції або неофіційні наслідки, такі як погрози, напади чи наклепницькі кампанії. У цьому контексті дії держави розуміють як будь-який захід, практика чи бездіяльність органів державної влади, що можуть перешкоджати суддям реалізувати свої права на свободу висловлення думки під час судового процесу та постановлення законного судового рішення, надані їм згідно з національним, європейським та/або міжнародним правом, або можуть перешкоджати потенційному виконання професійних обов'язків під час судового провадження (Pech, 2021). Саме «страх перед стягненнями зумовлює “охолоджувальний вплив” на реалізацію свободи вираження поглядів і, зокрема, створює ризики знеохочення суддів до висловлення критичних зауважень на адресу державних установ або по-

літики...», що може поставити «під загрозу незалежність судової влади»⁴.

Поряд із цим ЄСПЛ сформулював деякі універсальні вимоги щодо реалізації суддівського індемнітету: 1) від суддів «можна очікувати стриманості у здійсненні свободи вираження поглядів у всіх випадках, коли авторитет і неупередженість судової влади можуть ставитися під сумнів»⁵; 2) поширення суддями навіть точної інформації має здійснюватися помірковано і належним чином⁶; 3) органи судової влади тією мірою, якою це стосується здійснення ними своєї судової функції, зобов'язані проявляти максимальну обачність у справах, якими вони займаються, задля збереження своєї репутації неупереджених суддів⁷; судові органи, здійснюючи свою судову функцію, повинні проявляти максимальну обачність не лише щодо справ, які вони розглядали, але також у вираженні критики на адресу колег – державних службовців і, зокрема, інших суддів⁸; 4) характер і суворість накладених покарань також є елементами, які слід брати до уваги, коли справа доходить до вимірювання пропорційності втручання⁹; 5) судді можуть бути притягнуті до відповідальності за професійні порушення, пов'язані з їхньою свободою вираження поглядів, за умови, що це не здійснюється як помста за використання цього основного права¹⁰; 6) загальне право суддів на свободу вираження поглядів для розгляду питань, що

⁴ Справа «Бака Проти Угорщини» (*Baka V. Hungary*) (Заява № 20261/12) : Рішення ЄСПЛ від 23.06.2016 // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b51c7> (дата звернення: 15.09.2024).

⁵ *Affaire Di Giovanni c. Italie* (Requête no 51160/06). 09.12.2013 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122174> (дата звернення: 15.09.2024).

⁶ Справа «Бака Проти Угорщини» (*Baka V. Hungary*) (Заява № 20261/12) : Рішення ЄСПЛ від 23.06.2016 // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b51c7> (дата звернення: 15.09.2024).

⁷ Там само.

⁸ *Affaire Di Giovanni c. Italie* (Requête no 51160/06). 09.12.2013 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122174> (дата звернення: 15.09.2024).

⁹ Там само.

¹⁰ *Miroslava Todorova v. Bulgaria* (App. No. 40072/13). 19 October 2021 // Global Freedom of Expression Columbia University : сайт. URL: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/miroslava-todorova-v-bulgaria/> (дата звернення: 15.09.2024).

¹ Case of *Wille v. Liechtenstein* (*Application no. 28396/95*). 28 October 1999 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58338> (дата звернення: 15.09.2024).

² Справа «Бака Проти Угорщини» (*Baka v. Hungary*) (Заява № 20261/12) : Рішення ЄСПЛ від 23.06.2016 // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b51c7> (дата звернення: 15.09.2024).

³ Там само.

стосуються функціонування системи правосуддя, може бути трансформовано у відповідний обов'язок висловлюватись на захист верховенства права та незалежності суддів, коли ці фундаментальні цінності під загрозою¹.

Означені юридичні позиції ЄСПЛ мають безпосередній вплив як на формулювання правових норм у сфері суддівського індемнітету в європейських країнах, так і на їх реалізацію з огляду на те, що там вони розглядаються як важливе та обов'язкове джерело права.

ВИСНОВКИ. Міжнародно-правове регулювання суддівського індемнітету сприяє інституційному зміцненню судової влади, її авторитету в суспільстві, усвідомленню високої місії суддів в утвердженні засад верховенства права, запобіганню та протидії будь-яким проявам агресії проти судової влади, що є не лише загрозою її незалежності, а й позбавляють суддів можливостей законного публічного висловлення думки.

З огляду на слабкість доктринального розвитку концепції суддівського індемнітету в Україні вивчення, акумулювання та адаптація міжнародно-правового досвіду інституціалізації суддівського індемнітету видаються пріоритетною справою для зміцнення засад незалежності й неупередженості судової влади в державі. Вищенаведений юридичний підхід концентрує в собі кілька визначальних висновків, що мають значення в контексті

нашого дослідження: 1) суддівський індемнітет розглядається в контексті концепції суб'єктивних прав людини і є похідним від фундаментального права людини на свободу вираження своїх поглядів; 2) цей індемнітет належить професійним суддям відповідно до концепції добросовісності – все, що говорить суддя, є проявом його сумлінного ставлення до своїх професійних обов'язків, поки не доведено протилежне за встановленою законодавством правовою процедурою; 3) свобода висловлення думки судді може мати місце як у його судовій (процесуальній), так і в позасудовій діяльності (що слід було б чітко відобразити у змінах до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»); 4) держава гарантує суддям захист від переслідування за висловлювання як у суді, так і поза ним (водночас в українському контексті зміст і система таких гарантій мають бути зміцнені як нормативно, так і інституційно); 5) суддівський індемнітет не є абсолютним, обсяг його захисту варіюється залежно від законодавства, правил суддівської етики, специфіки судоустрою, авторитету судової влади в суспільстві і державі, напрацьованої судової практики, правових традицій тощо; 6) з огляду на значущість практики ЄСПЛ у сфері розвитку доктрини суддівського індемнітету її ключові елементи щодо сутності індемнітету та його меж (предметних, функціональних тощо) варто адаптувати й інтегрувати в судову систему України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Городовенко В. Право судді на вільне вираження своїх поглядів у контексті утвердження авторитету судової влади в суспільстві. *Слово Національної школи суддів України*. 2023. № 1 (42). С. 6–21. DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2023-1\(42\)-1](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2023-1(42)-1).
2. Грималюк П. О. Загальний аналіз актів «м'якого права» («soft law») у праві Європейського Союзу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 3 (6). С. 340–349.
3. Драгневич О. В. Сучасна концепція суддівського імунітету в Україні. *Правові новели*. 2021. № 13. С. 167–178. DOI: <https://doi.org/10.32847/ln.2021.13.24>.
4. Іванцова А. В. Визначення поняття суддівський індемнітет: загальна характеристика та міжнародно-правовий аналіз // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 18–19 жовт. 2018 р.) / МОН України, Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Німецько-укр. об'єднання юристів. Чернівці, 2018. С. 22–25.
5. Реалізація конституційного права конституційного права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань: монографія К. І. Барнич, Ю. М. Бисага, В. В. Берч та ін. Ужгород: РІК-У, 2021. 220 с.
6. Синицин П. М. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 19–23. DOI: <https://doi.org/10.15421/391949>.
7. Сподарик М. Б. Окрема думка судді суду загальної та конституційної юрисдикції: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 54–57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/12>.

¹ Case of Tuleya v. Poland (Applications nos. 21181/19 and 51751/20). 6 October 2023 // HUDOC: сайт. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225672> (дата звернення: 15.09.2024).

8. Тітко Е. В. Правомірне обмеження свободи вираження поглядів: досвід Європейського суду з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2013. 217 с.
9. Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за постановлення суддею неправосудного судового рішення: міжнародні стандарти, законодавство України та інших держав Європи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Т. 4. С. 83–95. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2019.4.83-95>.
10. Хотинська-Нор О. Етика судді та свобода вираження ним думки в контексті рішень Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 284–289. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.49>.
11. Ярмол Л. В. Свобода вираження поглядів та проблеми юридичного забезпечення її реалізації в Україні (загальнотеоретичне дослідження) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2019. 42 с.
12. Dijkstra S. The Freedom of the Judge to Express His Personal Opinions and Convictions under the ECHR. *Utrecht Law Review*. 2017. Vol. 13, Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.18352/ulr.371>.
13. Pech L. The Concept of Chilling Effect: Its Untapped Potential to Better Protect Democracy, the Rule of Law, and Fundamental Rights in the EU. Brussel : Open Society European Policy Institute, 2021. 36 p. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/the-concept-of-chilling-effect> (дата звернення: 15.09.2024).
14. Rosales C. M., Vargas O. R. Freedom of Expression of Judges' Communication. *Regional Law Review*. 2022. Vol. 9. Pp. 48–70. DOI: https://doi.org/10.56461/iup_rlr.2022.3.ch3.
15. Seibert-Fohr A. The Independence of Judges and their Freedom of Expression: An Ambivalent Relationship // The Rule of Law in Europe / M. Elósegui, A. Miron, Iu. Motoc. Switzerland : Springer Cham, 2021. Pp. 89–110. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3375038>.
16. Senden L. Soft Law in European Community Law. Oxford and Portland Oregon : Hart publishing, 2004. 533 p.
17. Tsomidis T. Freedom of expression in turbulent times – comparative approaches to dangerous speech: the ECtHR and the US Supreme Court. *The International Journal of Human Rights*. 2022. Vol. 26, Iss. 3. Pp. 379–399. DOI: <https://doi.org/10.1080/13642987.2021.1928084>.

Надійшла до редакції: 17.09.2024

Прийнята до опублікування: 15.12.2024

REFERENCES

1. Barnych, K. I., Bysaha, Yu. M., Berch, V. V., Dешko, L. M., & Fridmanskyi, R. M. (2021). *Realization of the constitutional right to freedom of thought and speech, to free expression of one's views and beliefs*. RIK-U.
2. Dijkstra, S. (2017). The Freedom of the Judge to Express His Personal Opinions and Convictions under the ECHR. *Utrecht Law Review*, 13(1). <https://doi.org/10.18352/ulr.371>.
3. Dragnevich, O. V. (2021). The modern concept of judicial immunity in Ukraine. *Legal Novels*, 13, 167–178. <https://doi.org/10.32847/ln.2021.13.24>.
4. Gorodovenko, V. (2023). Judge's right to freely express own views in the context of establishing the authority of the judicial power in society. *Slovo of the National School of Judges of Ukraine*, 1(42), 6–21. [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2023-1\(42\)-1](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2023-1(42)-1).
5. Hrymalyuk, P. O. (2014). The General Analysis of Soft Law Acts in European Union Law. *Subcarpathian Law Herald*, 3(6), 340–349.
6. Ivantsova, A. V. (2018, October 18–19). *Definition of the concept of judicial indemnity: general characteristics and international legal analysis [Conference presentation abstract]*. II International Sciences and Practical Conference “Modern challenges and actual problems of judicial reform in Ukraine”, Chernivtsi, Ukraine.
7. Khavroniuk, M. I. (2019). Criminal Liability for Making an Unlawful Court Decision by Judiciary: International Standards, Legislation of Ukraine and Other European States. *NaUKMA Research Papers. Law*, 4, 83–95. <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2019.4.83-95>.
8. Khotynska-Nor, O. (2020). Ethics of a judge and his freedom of expression in the context of decisions of the European Court of Human Rights. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 284–289. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.49>.
9. Pech, L. (2021). *The Concept of Chilling Effect: Its Untapped Potential to Better Protect Democracy, the Rule of Law, and Fundamental Rights in the EU*. Open Society European Policy Institute. <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/the-concept-of-chilling-effect>.
10. Rosales, C. M., & Vargas, O. R. (2022). Freedom of Expression of Judges' Communication. *Regional Law Review*, 9, 48–70. https://doi.org/10.56461/iup_rlr.2022.3.ch3.
11. Seibert-Fohr, A. (2021). The Independence of Judges and their Freedom of Expression: An Ambivalent Relationship. In M. Elósegui, A. Miron, & Iu. Motoc, *The Rule of Law in Europe* (pp. 89–110). Springer Cham. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3375038>.

12. Senden, L. (2004). *Soft Law in European Community Law*. Hart publishing.
13. Spodyaryk, M. B. (2020). Separate opinion of a judge of a court of general and constitutional jurisdiction: comparative and legal analysis. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 1, 54–57. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/12>.
14. Synytsyn, P. M. (2019). Decisions of the European Court of Human Rights as the source of the constitutional law of Ukraine. *Actual Problems of Native Jurisprudence*, 5, 19–23. <https://doi.org/10.15421/391949>.
15. Titko, E. V. (2013). *Legitimate restriction of freedom of expression: experience of the European Court of Human Rights* [Candidate dissertation, V. M. Koretskyi Institute of State and Law NAS of Ukraine].
16. Tsomidis, T. (2022). Freedom of expression in turbulent times – comparative approaches to dangerous speech: the ECtHR and the US Supreme Court. *The International Journal of Human Rights*, 26(3), 379–399. <https://doi.org/10.1080/13642987.2021.1928084>.
17. Yarmol, L. V. (2019). *Freedom of expression and problems of legal support for its implementation in Ukraine (general theoretical study)* [Lviv Polytechnic National University].

Received the editorial office: 17 September 2024

Accepted for publication: 15 December 2024

SERHII OLEKSIIOVYCH DEMCHENKO,

Member of Parliament of Ukraine,
Verkhovna Rada of Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4059-3549>,
e-mail: 1303sad@gmail.com

INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK FOR THE REGULATION OF JUDICIAL IMMUNITY

The article analyses the phenomenon of judicial indemnity through the prism of international legal regulation developed in Western Europe in recent decades. Based on the analysis of Ukrainian and European law, it has been concluded that the doctrine of limited judicial indemnity is currently dominant, which balances public interests and serves the freedom of expression and strengthening of the principles of independence in the structure of the legal status of a judge. It is demonstrated that the international legal regulation of judicial indemnity contributes to the institutional strengthening of the judiciary, enhancement of its authority in society, and awareness of the high mission of judges in establishing the rule of law, preventing and counteracting any manifestations of aggression against the judiciary which not only threaten its independence but also often deprive judges of the opportunity to legally express their opinions in public. Judicial indemnity is considered in the context of the concept of subjective human rights as a derivative of the fundamental right to freedom of expression. This indemnity belongs to professional judges in accordance with the concept of good faith. It is established that a judge's freedom of expression is possible both in his/her judicial and extrajudicial activities, which should be clearly reflected in the amendments to the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges". The state guarantees judges protection from prosecution for their statements both in and out of court. In the Ukrainian context, the content and system of such guarantees require both regulatory and institutional strengthening. The scope of judicial indemnity protection varies depending on the legislation, rules of judicial ethics, specifics of the judicial system, authority of the judiciary, case law and legal traditions. Moreover, there are some peculiarities of the 'cooling effect' concept in the field of judicial indemnity. Finally, the author concludes that the key elements of the European Court of Human Rights case law relating to the essence of judicial indemnity and its limits should be adapted and integrated into the Ukrainian judicial system, given their importance for the development of the relevant doctrine.

Keywords: *judiciary, justice, freedom of expression, rule of law, judicial indemnity, good faith, responsibility, judicial ethics.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Демченко С. О. Міжнародно-правові засади регулювання суддівського індемнітету. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 59–68. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.05>.

Citation (APA): Demchenko, S. O. (2024). International legal framework for the regulation of judicial immunity. *Law and Safety*, 4(95), 59–68. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.05>.

UDC 347.961(594)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.06>**HEPPY LATIVA DINAR,***Candidate of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0009-0003-1090-2622>,*e-mail: dinarheppy@student.ub.ac.id;***RACHMI SULISTYARINI,***Doctor of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0009-0004-9540-8996>,*e-mail: rachmi@ub.ac.id;***ARINI JAUHAROH,***Doctor of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0009-0000-7643-0769>,*e-mail: jauhaharoh@gmail.com*

THE OBLIGATION OF “SAKSAMA” IN ARTICLE 16 OF THE LAW ON NOTARY POSITIONS: A PERSPECTIVE ON THE PRINCIPLE OF DILIGENCE IN PARTIJ DEED

This study analyzes the implementation of the principle of “due care” as stipulated in Article 16 of Law No. 2 of 2014 concerning the Position of Notary. This principle requires notaries to act with high levels of diligence, honesty, and integrity in carrying out their duties. The objective of this research is to explore the normative, substantive, and practical meanings of the principle of “due care” and to identify challenges in its implementation. Employing normative legal research methods, this study integrates a statutory approach to understand the normative framework of the regulation and a hermeneutic approach to interpret the social context and legislative intent. The analysis technique used is content analysis of legal documents, academic literature, and relevant court decisions. The findings reveal that the implementation of the principle of “due care” faces challenges such as the lack of operational definition, limited technical competence of notaries, and weaknesses in supervisory mechanisms. These issues can lead to varying interpretations and risks of violations by notaries. This study recommends regulatory reforms to clarify the legal boundaries of the “due care” principle, the development of continuous training to enhance notary competence, and the strengthening of technology-based supervision and periodic audits. In conclusion, reforms in regulation, education, and supervision are necessary to ensure the consistent application of the principle of “due care”. This research provides practical and theoretical contributions by offering strategic steps to strengthen the integrity of the notary profession and increase public trust in Indonesia’s legal system.

Keywords: *due care principle, notary position, hermeneutic approach, legal regulation, supervision mechanisms, legal system, public trust.*

Original article

INTRODUCTION. A notary is a public official entrusted with specific legal authority, particularly in drafting authentic deeds. Appointed by the state, a notary bears the responsibility of ensuring that the deeds they prepare comply with legal requirements, provide legal certainty, and protect the rights of the involved parties (Kamelia, 2017). In accordance with Law Number 2 of 2014 on Notary Positions, the principle of diligence serves

as one of the fundamental principles that notaries must uphold. This principle mandates notaries to act with care, thoroughly examine documents, and ensure that the content of the deed reflects the legitimate and genuine intentions of the parties (Sibuea, 2010). Article 16, paragraph (1), letter a of the Law on Notary Positions explicitly requires notaries to act diligently. This obligation includes verifying the validity of legal requirements, ensuring

clarity in the content of deeds, and preventing ambiguous interpretations that might lead to future legal disputes (Nurwulan, 2018).

Notaries are responsible for ensuring the formal validity of the deeds they draft, which includes verifying the identity and legal capacity of the parties involved and ensuring the completeness of the required documents. The principle of diligence acts as a critical foundation that ensures notarial duties are executed in alignment with professional standards and applicable legal provisions (Sundari, 2015). Despite this, the practical application of “diligence” often leads to multiple interpretations, creating legal ambiguities that may be exploited in disputes. For example, when a deed prepared by a notary is deemed legally defective, it is not unusual for the notary to be named as a defendant, even when their actions adhere to established procedures (The, Kawuryan, 2018).

Cases such as the annulment of a sale and purchase deed in Supreme Court Decision Number 89/Pdt.G/2023/PN Tlg underscore the critical importance of adhering to the principle of diligence at every stage of deed drafting. In this ruling, the notary was found negligent in verifying the validity of the documents submitted by the transacting parties, resulting in the deed being declared legally invalid. The principle of diligence, as articulated in the Law on Notary Positions, plays a vital role in ensuring legal protection for notaries while simultaneously providing legal certainty for the public (The, Kawuryan, 2018).

A notary is a public official authorized to draft authentic deeds under the mandate of Law Number 2 of 2014 on Notary Positions. Among the key obligations outlined in Article 16 paragraph (1) letter a is the requirement to act “trustworthy, honest, diligent, independent, impartial, and to safeguard the interests of the parties involved in legal actions”. However, the regulation does not provide a clear and explicit definition or scope of the term “diligent”. This regulatory gap has resulted in varying interpretations within legal practice, particularly when determining the extent of a notary’s responsibility for the deeds they prepare. For instance, in the context of drafting a *partij* deed, the notary’s role is limited to recording the statements made by the appearing parties and does not extend to verifying the substantive accuracy of those statements (Kamelia, 2017). Despite this, notaries are frequently held liable in legal disputes over deeds deemed defective or procedurally noncompliant, highlighting the need for clearer regulatory guidelines.

The absence of clear boundaries regarding the meaning of “diligence” significantly affects its application as a fundamental principle in notarial

duties. Without explicit guidelines, the principle of diligence is prone to subjective interpretation, which can burden notaries legally and create legal uncertainty for the public (Anand, Syafruddin, 2016). This highlights the need for a thorough analysis to identify gaps in current regulations and to formulate more comprehensive policies that protect notaries’ roles while enhancing legal certainty.

As public officials, notaries are mandated to act diligently, as stipulated in Article 16 paragraph (1) letter a of Law Number 2 of 2014 on Notary Positions. This principle not only ensures the formal validity of deeds but also serves as a moral and legal foundation to protect parties involved in *partij* deeds. However, the lack of a clear definition for “diligence” often leads to varying interpretations among legal practitioners and academics (Paramaningrat Manuaba, Parsa, Ketut Ariawan, 2018). This ambiguity increases the risk of disputes, particularly regarding the validity of authentic deeds.

This study seeks to provide a clearer understanding of the application of the principle of diligence and to advocate for more specific regulations. The findings aim to strengthen legal certainty while enhancing public protection, particularly for parties involved in *partij* deeds. Cases of annulled deeds due to alleged negligence in preparation underline the urgency of defining operational boundaries for the principle of diligence (Adjie, 2008). Cases of annulment of authentic deeds due to a lack of diligence in their preparation emphasize the need for further study to establish clear and practical boundaries for this principle. Notaries, as public officials, are tasked not only with recording and drafting the intentions of the parties but also with ensuring document validity and compliance with legal procedures. This research aims to explore how the concept of “diligence” in Article 16 can be practically applied in drafting *partij* deeds and its implications for legal protection for all parties. The findings are expected to strengthen legal certainty and uphold the integrity of the notarial profession.

PURPOSE AND OBJECTIVES OF THE RESEARCH. The purpose of this research is to analyze the principle of “due care” as stipulated in Article 16 of Law No. 2 of 2014 concerning the Position of Notary, focusing on its normative, substantive, and practical dimensions. The study aims to achieve a comprehensive understanding of the challenges associated with the implementation of this principle in notarial practices and to propose actionable recommendations for its improvement. The ultimate scientific result expected from this research is the formulation of reform

strategies that strengthen the regulatory, educational, and supervisory frameworks necessary for enhancing the integrity and effectiveness of notarial functions in Indonesia.

This research explores the normative framework of the “due care” principle as outlined in current legal regulations while interpreting its substantive meaning through a hermeneutic approach. This interpretation considers both the legislative intent and the broader social context in which the principle operates. Furthermore, the study examines gaps and challenges in the current application of this principle within notarial practices, highlighting areas where improvements are urgently needed. Based on these findings, the research proposes recommendations to clarify regulatory definitions, enhance training programs for notaries, and reinforce supervisory mechanisms.

By addressing these dimensions, the study contributes to a more consistent and effective application of the principle of “due care”, ultimately fostering greater public trust in the notary profession and enhancing the reliability of the legal system in Indonesia.

METHODOLOGY. This study adopts a normative legal research method, relying on the analysis of legal texts and official documents as its primary sources (Irwansyah, 2020). A statutory approach is applied to examine various related regulations, including Law Number 2 of 2014 on Notary Positions, its implementing regulations, and other relevant legal instruments. The main objective of this approach is to explore the normative framework underlying the principle of “diligence” and evaluate the extent to which existing regulations provide adequate guidelines for its implementation.

As a complement, the study employs a hermeneutic approach to delve deeper into the meaning of the principle of “diligence”. This approach considers the historical context, legislative intent, and social conditions in which the principle is applied (Phelps, Pitts, 1984). Through the hermeneutic approach, the research goes beyond textual analysis of the law to assess the substantive and ethical dimensions embedded in the principle. This enables the identification of gaps between legal norms and practices in the field and offers guidance for the application of the principle of “diligence” in the notarial profession.

For its analytical techniques, the study employs content analysis, systematically analyzing legal documents, academic literature, and relevant court decisions (Krippendorff, 2018). This analysis aims to identify patterns, key themes, and data related to the application of the principle of “diligence”, its normative interpretation, and its

implications for notarial practices. This approach enables the disclosure of regulatory gaps and generates recommendations based on legal theory and professional ethics. Consequently, the study is expected not only to have academic value but also to provide practical contributions to the development of Indonesia’s legal system.

RESULTS AND DISCUSSION. The discussion in this analysis will utilize a hermeneutic approach, a method that emphasizes the process of interpreting legal texts, contexts, and legislative intent. Hermeneutics provides a framework that enables a deep interpretation of the principle of “diligence” as stipulated in Article 16 of the Law on Notary Positions, considering the literal, historical, and teleological meanings of the provision. Through this approach, the discussion not only focuses on the normative aspects of the legal text but also explores the substantive intent behind its application and how this principle is understood in practice.

The hermeneutic approach is relevant for addressing ambiguities arising from the absence of an operational definition of the principle of “diligence” in the current regulations. By delving into the social, cultural, and legal contexts in which the law was formulated, this analysis aims to uncover the true purpose of this principle while providing a stronger argumentative foundation for recommending regulatory improvements. Additionally, this approach facilitates the exploration of ethical and moral values embedded in the principle of “diligence”, ensuring its consistent application in upholding the professionalism and integrity of notaries. Hermeneutics also opens the possibility of comparing the application of this principle in other legal systems, offering additional insights for developing a more adaptive and responsive legal system to contemporary challenges.

The hermeneutic approach in legal studies emphasizes the importance of interpreting legal texts while considering their historical, cultural, and legislative contexts. According to Gadamer, legal understanding cannot be separated from an interpretative process involving a dialogue between the text and its reader (Gadamer, 2013). In the context of notarial practice, this approach allows for an in-depth analysis of the principle of “diligence” in Article 16 of the Law on Notary Positions, considering how the principle is applied in practice and understood by legal professionals. For instance, research by Smith demonstrates that applying hermeneutics in legal interpretation can uncover more complex layers of meaning relevant to contemporary situations (Sherman, 1988). Thus, the hermeneutic approach not only aids in understanding legal texts more holistically

but also encourages critical reflection on existing legal practices.

The Legal Framework of Diligence

The principle of “diligence” constitutes a cornerstone in the legal framework governing the duties of notaries, as mandated by Law Number 2 of 2014 on Notary Positions. This principle underlines the notary’s obligation to ensure that every authentic deed they draft adheres to legal norms, safeguards the interests of the parties involved, and provides legal certainty. Article 16, paragraph (1), letter a of the law explicitly requires notaries to act trustworthy, honest, diligent, independent, impartial, and to safeguard the interests of the parties involved in legal actions (Salamah, Iriantoro, 2022). This mandate reflects the legislative intent to establish diligence not only as a procedural requirement but also as a moral and ethical standard that upholds the credibility of the notarial profession.

The normative structure of the principle of diligence emphasizes thoroughness in examining the authenticity and validity of documents, the legal capacity of the parties, and the procedural correctness in drafting deeds. Acting “diligently” demands notaries to align their actions with legal provisions, including ensuring that the deeds prepared are free from ambiguities and are drafted in clear, precise language to prevent future disputes (Anand, Syafruddin, 2016). This principle is integral to maintaining public trust in the notarial profession as a pillar of legal reliability and protection.

Historically, the principle of diligence in notarial practice is rooted in the Continental European legal system, specifically the Dutch legal tradition, which heavily influences Indonesia’s legal framework. The concept of due care, as derived from Roman legal principles, has been adapted into modern regulations to ensure that legal actions are performed with precision and responsibility. In the context of notarial law, this principle ensures the validity of authentic deeds and fortifies the rights of parties engaged in legal transactions.

By embedding the principle of diligence into notarial duties, the law not only delineates the procedural boundaries for notaries but also reinforces the fundamental values of justice and legal certainty. This framework establishes diligence as a critical mechanism for ensuring professional accountability, mitigating risks of legal defects, and enhancing the integrity of Indonesia’s legal system (Koos, 2023). In notarial law, this principle aims to uphold the validity of authentic deeds and protect the rights of parties involved in legal transactions.

From the perspective of professional ethics, the principle of “diligence” is closely tied to the

moral obligation of a notary to ensure integrity and honesty in every document they draft. This principle is reflected in various codes of ethics requiring notaries to thoroughly examine all documents, understand the intentions of the parties, and ensure that no elements could lead to legal disputes in the future (Adjie, 2011). Internationally, this principle of caution is widely applied in various legal systems, such as in *notarial acts* in England and *akte van notarissen* in the Netherlands, which provide more specific operational guidelines compared to regulations in Indonesia.

Domestically, Article 16 of Law Number 2 of 2014 emphasizes the notary’s obligation to act diligently. However, the absence of an explicit definition of this term often leads to differing interpretations in legal practice (Catur, 2023). This highlights the need for further research to formulate clearer operational guidelines for implementing this principle in Indonesia, thereby providing legal certainty for the public and strengthening the integrity of the notarial profession.

The principle of “diligence” in the notarial profession serves not only as a legal principle but also as an ethical foundation guiding professional behavior in all aspects of a notary’s duties. This principle is implicitly reflected in the Indonesian Notary Code of Ethics, which underscores the importance of honesty, responsibility, and meticulousness as core values that a notary must uphold. The code of ethics mandates that notaries thoroughly verify the validity of documents, ensure the accuracy of party information, and maintain confidentiality as part of professional integrity (Wagner, 2023). When this principle is properly applied, notaries not only maintain public trust but also prevent potential conflicts that could damage the reputation of the profession.

The integration of the principle of “diligence” with values of professionalism also acts as a deterrent against potential ethical violations in notarial practice. For example, negligence in verifying the validity of documents or indifference to the interests of the parties involved can be deemed serious violations, leading to ethical or legal sanctions. In some cases, notaries who fail to act diligently face legal lawsuits as they are held responsible for legal defects in the deeds they prepare. These consequences not only affect the parties involved but also tarnish the reputation of the notarial profession as a whole.

To mitigate such risks, the principle of “diligence” must be consistently applied through strengthening competencies and ethical understanding within the notarial profession. Continuous education emphasizing the importance of integrity and thoroughness can serve as a strategic

step in ensuring that every notary performs their duties in accordance with the expected standards of professionalism.

The application of the principle of “diligence” in Indonesia’s notarial profession shares several similarities with practices in countries with Continental legal systems, such as the Netherlands and Germany. In the Netherlands, the principle of notarial caution is explicitly regulated under the *Wet op het notarisambt* (Law on Notarial Positions), which provides specific guidelines regarding the notary’s duties to examine documents, ensure the validity of party statements, and maintain neutrality in executing their tasks (Catur, 2023). Similarly, in Germany, notaries are required to undergo rigorous training and are subject to strict oversight by the *Notarkammer* (Chamber of Notaries) to ensure high-quality services and optimal application of the principle of caution (Wagner, 2023).

Conversely, the implementation of the principle of “diligence” in Indonesia still faces challenges, particularly due to the lack of clear operational guidelines. The regulation in Law Number 2 of 2014 only outlines this principle in general terms without providing technical guidance to assist notaries in applying it in practice. This lack of clarity often results in multiple interpretations, both among notaries themselves and in the legal enforcement process (McCorquodale et al., 2017). Additionally, differences in supervisory mechanisms between Indonesia and those countries also influence the effectiveness of implementing the principle of “diligence”. In Indonesia, oversight of notaries is conducted by the Regional Supervisory Council (*Majelis Pengawas Daerah*, MPD), which often faces resource constraints.

Although there are differences in the level of regulatory specificity and oversight, the shared foundational principles remain a bridge between Indonesia’s legal system and those of other countries. To improve the implementation of the principle of “diligence”, Indonesia can draw inspiration from the Netherlands and Germany in designing more detailed operational guidelines and strengthening oversight through better-organized institutions. By doing so, the principle of “diligence” can be applied more consistently to enhance public trust in the notarial profession.

As discussed earlier, this principle serves as the foundation for notaries to ensure the validity of documents, the accuracy of party statements, and compliance with legal procedures. However, its application in Indonesia still faces challenges, particularly due to the lack of an explicit operational definition in the legislation. This creates the potential for multiple interpretations, which can

disadvantage both notaries and the parties relying on the validity of authentic deeds.

Comparisons with practices in countries such as the Netherlands and Germany show that the regulation of the principle of caution can be more detailed to provide clear technical guidelines for notaries. A stronger supervisory system, like that of the Chamber of Notaries in Germany, also ensures consistency in the application of this principle. Therefore, strengthening regulations and oversight mechanisms in Indonesia is an urgent step to optimize the implementation of the principle of “diligence”.

In conclusion, the principle of “diligence” is an essential element that must be consistently applied in the notarial profession to maintain public trust and prevent legal disputes. Further study is needed to formulate clearer operational guidelines, enhance professional training for notaries, and strengthen oversight by authorized institutions. The next subsection will focus on analyzing cases involving violations of the principle of “diligence” to identify legal implications and practical solutions for improving its implementation within Indonesia’s legal framework.

Challenges in Interpreting Diligence under Article 16 of the Notary Law

The ambiguity surrounding the term “diligence” complicates its consistent application in notarial practice, leaving room for subjective interpretations among practitioners and regulatory bodies. This lack of clarity not only places an undue burden on notaries but also risks undermining public trust in the profession. Without a concrete definition, the principle is susceptible to being interpreted differently depending on the context, leading to potential inconsistencies in legal proceedings and oversight.

A well-defined concept of “diligence” is essential for creating a standardized framework that guides notaries in fulfilling their duties responsibly and in accordance with legal provisions. For example, the requirement to “act diligently” should explicitly include verifying the authenticity and legality of documents, ensuring that the parties involved have the legal capacity to act, and drafting deeds in a manner that eliminates ambiguities and legal uncertainties. These elements must be clearly outlined in the regulatory framework to prevent varying interpretations and ensure the principle’s effective application.

The absence of clear normative boundaries also challenges the enforcement of accountability when disputes arise. Law enforcement officials and the Regional Supervisory Council (MPD) often face difficulties in assessing whether a notary has acted diligently, as the standard of diligence

remains undefined. This situation highlights the urgency for regulatory reform to incorporate a detailed and operational definition of “diligence”, enabling notaries, supervisory bodies, and legal practitioners to operate within a unified framework that upholds the integrity of notarial practice.

A concrete example of the implications of this weakness is the annulment of an authentic deed in the Bandung District Court Decision Number 89/Pdt.G/2023/PN BDG, where a notary was accused of negligence for failing to thoroughly verify documents. Although there was no evidence of procedural violations, the court ruled that the responsibility remained with the notary, who was deemed insufficiently “diligent” in performing their duties. This case highlights how the lack of operational guidelines places notaries in a vulnerable position against legal claims, even when they have attempted to comply with formal procedures. The interpretation of “diligence” can be derived from in-depth exploration, including the following points:

1. Normative Meaning

In a normative context, the principle of “diligence” in Article 16 of the Law on Notary Positions can be interpreted as a legal obligation requiring notaries to act with a high degree of caution and meticulousness in performing their duties. This includes verifying the validity of documents, identities, and the legal capacity of the parties before drafting an authentic deed. The principle aims to ensure that every deed prepared by a notary possesses legal force and protects the rights of all parties involved in the legal action. Strict adherence to legal procedures is also part of the interpretation of “diligence”, such as ensuring that supporting documents are complete, valid, and in accordance with the provisions of the applicable laws and regulations.

Additionally, the principle of “diligence” is intended to prevent legal irregularities that could harm the parties or create legal conflicts in the future. In practice, this action reflects the notary’s responsibility to integrate the principle of caution with compliance with the law. For instance, in a land sale and purchase deed, a notary is not only responsible for ensuring the validity of the land documents but also for verifying that the transaction does not violate prevailing agrarian laws. With this normative understanding, the principle of “diligence” provides a strong foundation for notaries to perform their duties with integrity and full responsibility while ensuring legal certainty for the public.

2. Practical Meaning

In legal practice, the principle of “diligence” requires notaries to perform their duties with a

high level of caution, involving both technical and substantive verification of documents. This principle includes verifying the validity of documents, such as land certificates or powers of attorney, used in drafting authentic deeds. Notaries must also ensure that the parties involved fully understand the contents of the deed and provide their consent without coercion or undue pressure. This highlights the importance of being sensitive to the interests of the parties as part of the application of the principle.

The principle also demands that notaries use clear and unambiguous legal language when drafting deeds. Clarity in formulation is essential to prevent misunderstandings or legal conflicts in the future. For instance, in a land sale and purchase agreement, notaries must ensure that all provisions, including the price, conditions of the object being sold, and the timeline for execution, are explicitly stated in the deed. By applying the principle of diligence, notaries not only fulfill their legal duties but also protect the legal interests of the parties who rely on the deed.

3. Ethical Meaning

The principle of “diligence” in the notarial profession not only has a legal dimension but also holds significant ethical importance in maintaining public trust in the integrity of the deeds produced. In practice, this principle requires notaries to act with honesty, caution, and impartiality in every stage of the deed-making process. Its practical implications are evident in the concrete steps a notary must take, such as thoroughly verifying the completeness of documents, ensuring the accuracy of data, and providing clear explanations to the parties about the contents of the deed before they give their consent. Thus, notaries serve not only as document drafters but also as guardians of justice, ensuring a balance of interests among the parties.

Moreover, the principle of “diligence” ethically requires notaries to avoid any conflicts of interest that could compromise their objectivity. For instance, if a notary has a personal or professional relationship with one of the parties, they must decline to handle the case to maintain neutrality. Violations of this principle can have serious consequences, such as diminished public trust or even legal and ethical sanctions that could jeopardize the notary’s career.

In the context of public service, the ethical dimension of the principle of “diligence” lies in the moral and professional responsibility of the notary to ensure that every deed drafted provides optimal legal certainty. By acting diligently, notaries ensure that all processes are conducted transparently and accurately, thereby not only

protecting the rights of the parties involved but also enhancing the reputation of the notarial profession as a fair and trustworthy institution..

Holistic Recommendations for Optimizing the Principle of “Diligence”

The application of the principle of “diligence” in the notarial profession requires integrated improvements in the areas of regulation, competency, and oversight to ensure legal certainty and protect the integrity of the profession.

The following diagram illustrates the process of applying the principle of “diligence”, highlighting the key stages in preparing an authentic deed. Each step reflects the notary’s role in maintaining the integrity of the legal process and providing legal protection for all involved parties. By understanding this flow, it is essential for notaries to adhere not only to technical standards but also to integrate caution as a foundation of ethics and professionalism in their duties.

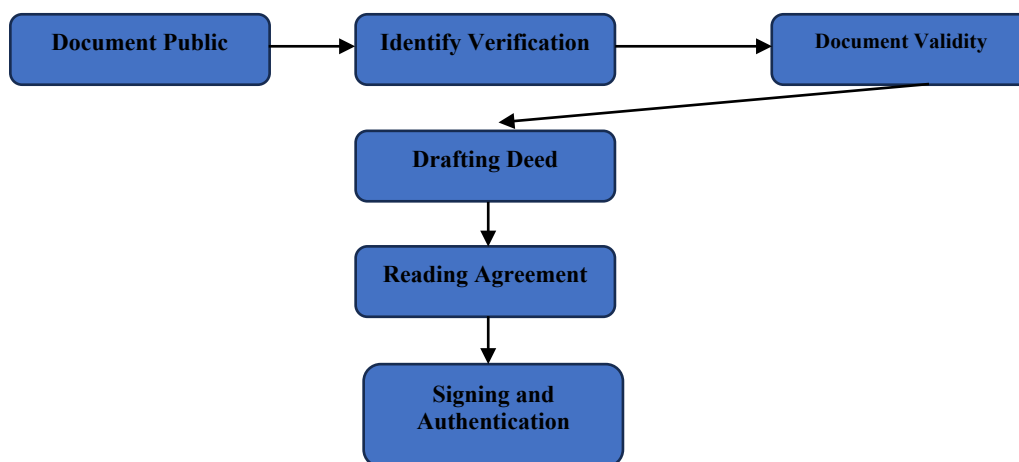

Table 1. *Process of Applying The Principle of Diligence in Authentic Deed Preparation* (source: processed by author)

First, formulating clearer legal boundaries regarding this principle is a top priority to reduce the potential for interpretive abuse. Currently, Article 16 of the Law on Notary Positions only generally mentions the principle of “diligence” without an explicit operational definition, which often creates challenges in interpretation for both notaries and law enforcement officials. This gap creates a loophole that complicates notaries’ efforts to determine the extent of the due care required, placing them at risk of legal claims even when they have acted in accordance with formal procedures.

More specific regulations are needed to provide detailed technical guidelines, including concrete steps such as document verification, testing the legal capacity of parties, and drafting deeds that are clear and unambiguous. For instance, the Dutch legal system, through the *Wet op het notarisambt*, includes detailed notarial obligations, including the procedures required to ensure the validity of documents and the intentions of the parties. With such regulations, Dutch notaries have a clear framework to avoid procedural errors that could lead to legal violations.

Furthermore, detailed guidelines help build public trust in the notarial profession. The public needs assurance that deeds created through a

notary are not only legally valid but also reflect fair and transparent treatment. Therefore, an operational definition of the principle of “diligence” is crucial not only to protect notaries but also to strengthen the legitimacy of the legal system as a whole. Without regulatory revisions, the principle of “diligence” risks losing its effectiveness as an essential foundation for performing notarial duties.

Second, enhancing notarial competencies through continuous training is a strategic step to optimize the application of the principle of “diligence”, particularly in addressing the increasingly complex challenges of legal practice. This training should not only focus on the technical aspects of deed preparation, such as drafting documents in accordance with legal procedures, but also include the development of a deep understanding of the principles of caution, neutrality, and professional ethics. Additionally, it is important to incorporate real-case simulations that focus on complex situations, such as disputes over deed validity, allegations of neutrality violations, or conflicts of interest in the creation of authentic deeds.

In Germany, for instance, the notary training model includes advanced education designed to address complex cases through practice-based

simulations. Prospective notaries are required to undergo competency assessments that evaluate not only their technical skills but also their ethical understanding and decision-making based on the principle of diligence. This approach not only enhances professionalism but also helps prospective notaries understand the legal and moral implications of their actions.

Indonesia could adopt this model by designing a structured training program that integrates legal, ethical, and oversight aspects. For example, the introduction of specialized modules on dispute resolution and case-based learning could help notaries identify potential risks in drafting deeds. Moreover, this training should be supported by consistent supervision and performance evaluation through recertification processes, ensuring that notaries continuously adhere to professional standards. With such continuous training, the application of the principle of “diligence” can be better guaranteed, and public trust in the notarial profession can be further strengthened.

Third, the oversight mechanism for implementing the principle of “diligence” must be strengthened to ensure notaries’ adherence to standards of professionalism and integrity. Currently, supervision by the Regional Supervisory Council (*Majelis Pengawas Daerah*, MPD) faces significant challenges, such as budget constraints, a lack of expert personnel, and the absence of standardized evaluation guidelines. These conditions result in oversight of the implementation of the principle of “diligence” being less effective and often reactive, conducted only after violations or legal disputes arise. In contrast, systematic proactive supervision is needed to prevent violations at an early stage and to protect the reputation of the notarial profession.

A more structured oversight approach could refer to practices in the United Kingdom, where the Notaries Society routinely conducts periodic audits of documents and deeds produced by notaries. These audits aim to ensure compliance with the principle of due care and detect potential violations before they have widespread consequences. Supervision in the UK also includes additional training based on audit results, enabling notaries to understand and rectify mistakes in their practices. This model could be adapted in Indonesia by introducing a self-audit mechanism conducted by the MPD, supported by periodic reports from each notary.

To strengthen this mechanism, the government must allocate sufficient resources to the MPD, including funding and training for supervisors. Adding expert personnel who understand the dynamics of the notarial profession is also an urgent need. Furthermore, technology-based evaluation systems, such as online monitoring applications, could be implemented to streamline the oversight and reporting processes. With more targeted supervision, the implementation of the principle of “diligence” can become more consistent, reduce the potential for violations, and enhance public trust in the notarial profession.

CONCLUSIONS. The principle of “diligence” in Article 16 of the Law on Notary Positions is a fundamental principle that requires notaries to act with caution, honesty, and high integrity in performing their duties. However, the implementation of this principle faces significant challenges due to the lack of a clear operational definition, limited technical and ethical competence among some notaries, and ineffective supervisory mechanisms. Ambiguity in regulations leads to the potential for interpretive misuse, both by notaries and involved parties, thereby undermining public trust in authentic deeds.

To improve the application of the principle of “diligence”, comprehensive reforms encompassing three main pillars are necessary.

First, more specific regulations must be formulated to provide clear technical guidelines for notaries, as seen in countries with advanced legal systems.

Second, enhancing notarial competence through continuous training, including case simulations and ethical understanding, is a strategic step to ensure professional quality.

Third, the supervisory mechanism by the Regional Supervisory Council (*Majelis Pengawas Daerah*, MPD) must be strengthened through periodic audits, technology-based supervision, and adequate resource allocation.

With these measures, the principle of “diligence” can be applied consistently, not only to protect the parties involved but also to uphold the integrity of the notarial profession and enhance public trust in the legal system. These reforms are not only relevant in the Indonesian context but also contribute to the development of a more equitable, transparent, and reliable legal system.

REFERENCES

1. Adjie, H. (2008). *Indonesian Notary Law: Thematic Interpretation of Law No. 30 of 2004 on Notary Office*. Refika Aditama.
2. Adjie, H. (2011). *Weaving Thoughts in the World of Notaries & PPAT*. CV Citra AdityaBakti. <http://repository.narotama.ac.id/id/eprint/1295>.

3. Anand, G., & Syafruddin, S. (2016). *Supervision of Notaries in Relation to Compliance in Performing Duties*. *Lambung Mangkurat Law Journal*, 1(1). <https://doi.org/10.32801/lamlaj.v1i1.10>.
4. Catur, R. (2023). *Comparison of Legal Systems Related to the Implementation of Cyber Notary in Indonesia with Common Law and Civil Law Systems*. *Jurnal Hukum Bisnis Bonum Commune*, 6(1), 41–52. <https://doi.org/10.30996/jhbbc.v6i1.7108>.
5. Gadamer, H.-G. (2013). *Truth and method*. A&C Black.
6. Irwansyah, I. (2020). *Legal Research: Method Choices & Article Writing Practices*. Mirra Buana Media. https://opac.fhukum.unpatti.ac.id/index.php?p=show_detail&id=8111.
7. Kamelia, M. (2017). *The Role of Notaries in Drafting Credit Agreement Deeds in the Perspective of Positive Law and Islamic Law*. *Jurnal Akta*, 4(4). <https://doi.org/10.30659/akta.v4i4.2500>.
8. Koos, S. (2023). The Digitization of Notarial Tasks – A Comparative Overview and Outlook of ‘Cyber Notary’ In Indonesia and Germany. *The Indonesian Journal of Socio-Legal Studies*, 2(2). <https://doi.org/10.54828/ijsls.2023v2n2.1>.
9. Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sagepublications.
10. McCorquodale, R., Smit, L., Neely, S., & Brooks, R. (2017). Human Rights Due Diligence in Law and Practice: Good Practices and Challenges for Business Enterprises. *Business and Human Rights Journal*, 2(2), 195–224. <https://doi.org/10.1017/bhj.2017.2>.
11. Nurwulan, P. (2018). *Sharia Banking Contracts and Their Application in Notary Deeds According to the Notary Office Law*. *Jurnal Hukum Ius Quia Iustum*, 25(3). <https://doi.org/10.20885/iustum.vol25.iss3.art10>.
12. Paramaningrat Manuaba, I. B., Parsa, I. W., & Ketut Ariawan, I. G. (2018). *The Principle of Prudence for Notaries in Drafting Authentic Deeds*. *Acta Comitas*, 3, 241–261. <https://doi.org/10.24843/AC.2018.v03.i01.p05>.
13. Phelps, T. G., & Pitts, J. A. (1984). Questioning the text: The significance of phenomenological hermeneutics for legal interpretation. *Louis ULJ*, 29. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/stlulj29&div=23&id=&page=>.
14. Salamah, S., & Iriantoro, A. (2022). *The Principle of Prudence and Notary Responsibility in Drafting Deeds Based on Article 16 Paragraph (1) Letter A of the Notary Office Law (Case Study of Decision Number 457 PK/Pdt/2019)*. *Imanot: Jurnal Kemahasiswaan Hukum & Kenotariatan*, 1(2), 550–574.
15. Sherman, B. (1988). Hermeneutics in law. *The Modern Law Review*, 51(3), 386–402.
16. Sibuea, H. P. (2010). *The Principles of the Rule of Law, Policy Regulations, and General Principles of Good Governance*. Erlangga. <https://simpus.mkri.id/opac/detail-opac?id=9603>.
17. Sundari, E. (2015). *Class Action Practices in Indonesia*. Cahaya Atma Pustaka. <https://balaiyanpus.jogjaprov.go.id/opac/detail-opac?id=297339>
18. The, F., & Kawuryan, E. S. (2018). *Legal Protection Against Criminalization of Notaries*. *Al-Daulah: Jurnal Hukum Dan Perundangan Islam*, 7(2), 466–487. <https://doi.org/10.15642/ad.2017.7.2.466-487>.
19. Wagner, P. (2023). *Mind the Gap(s): Moral Philosophy, International Law, and Interpretative Historical Sociology*. *European Journal of Social Theory*, 26(4), 527–535. <https://doi.org/10.1177/13684310231164258>.

Received the editorial office: 21 September 2024

Accepted for publication: 13 December 2024

ХЕППІ ЛАТІВА ДІНАР,

кандидат юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1090-2622>,
e-mail: dinarheppy@student.ub.ac.id;

РАХМІ СУЛІСТЯРІНІ,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9540-8996>,
e-mail: rachmi@ub.ac.id;

АРІНІ ДЖАУХАРОХ,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7643-0769>,
e-mail: jauharoharini@gmail.com

**ОБОВ'ЯЗОК НАЛЕЖНОЇ РЕТЕЛЬНОСТІ У СТАТТІ 16 ЗАКОНУ ПРО ПОСАДУ
НОТАРІУСА: ПЕРСПЕКТИВА ПРИНЦИПУ РЕТЕЛЬНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ
НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ**

У цьому дослідженні проаналізовано реалізацію принципу належної ретельності, передбаченого ст. 16 Закону про посаду нотаріуса від 2014 року № 2. Цей принцип вимагає від нотаріусів діяти з високим рівнем старанності, чесності та добросовісності при виконанні своїх обов'язків. Метою цього дослідження є вивчення нормативного, змістовного та практичного значення принципу належної ретельності та виявлення проблем у його реалізації. За допомогою нормативно-правових методів дослідження інтегровано статутний підхід для розуміння нормативної бази регулювання та герменевтичний підхід для інтерпретації соціального контексту та законодавчого наміру. У роботі використано метод контент-аналізу нормативно-правових документів, наукової літератури та відповідних судових рішень. Результати показують, що реалізація принципу належної ретельності стикається з такими проблемами, як відсутність операційного визначення, обмежена технічна компетентність нотаріусів і слабкість наглядових механізмів. Ці проблеми можуть призвести до різного тлумачення та ризиків порушень з боку нотаріусів. Рекомендовано провести нормативні реформи для уточнення правових меж принципу належної ретельності, розвивати безперервне навчання для підвищення компетентності нотаріусів, а також посилити технологічний нагляд і періодичний аудит. Таким чином, для забезпечення послідовного застосування принципу належної ретельності необхідні реформи у сфері регулювання, освіти та нагляду. Це дослідження робить практичний і теоретичний внесок, пропонуючи стратегічні кроки для зміцнення добросовісності нотаріальної професії та підвищення довіри громадськості до правової системи Індонезії.

Ключові слова: принцип належної ретельності, посада нотаріуса, герменевтичний підхід, правове регулювання, механізми здійснення контролю, правова система, суспільна довіра.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Dinar H. L., Sulistyarini R., Jauharoh A. The obligation of “saksama” in article 16 of the Law on notary positions: a perspective on the principle of diligence in partij deed. *Law and Safety*. 2024. No. 4 (95). Pp. 69–78. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.06>.

Citation (APA): Dinar, H. L., Sulistyarini, R., & Jauharoh, A. (2024). The obligation of “saksama” in article 16 of the Law on notary positions: a perspective on the principle of diligence in partij deed. *Law and Safety*, 4(95), 69–78 <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.06>.

ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ ПРИСЯЖНЮК,*кандидат юридичних наук,**Харківський національний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0009-0000-3178-6809>,*e-mail: AlexAnatPris@gmail.com***ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ»
ТА «ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ» В МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ
СИСТЕМАХ**

У статті здійснено порівняльний аналіз понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах на прикладі США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Японії. Метою роботи є вивчення нормативно-правових актів, які визначають функціонування цих понять у кожній країні, а також глибокий аналіз механізмів їх реалізації в межах законодавчої та практичної діяльності правоохоронців. Важливою частиною дослідження є оцінювання того, як національні правові системи трактують повноваження органів правопорядку, зокрема поліції, прокуратури та інших державних установ, що сприяють забезпеченню правопорядку та безпеки. Особливу увагу приділено тому, як саме ці повноваження впливають на оперативність і ефективність правоохоронної діяльності, а також на можливість правоохоронців ухвалювати рішення в реальних, часто непередбачуваних ситуаціях.

Окрім цього, досліджено важливі аспекти правового регулювання дискреційних повноважень, зокрема механізми контролю та відповідальності, які дозволяють забезпечити їх справедливе застосування в кожній країні. З'ясовано, як нормативно-правова база впливає на функціонування правоохоронних органів, а також якими принципами повинні керуватися органи державної влади під час реалізації дискреційних повноважень для запобігання можливим зловживанням.

Основна ідея дослідження полягає в тому, що, хоча поняття «правоохоронні органи» в усіх зазначених країнах має спільні риси, підходи до їхньої діяльності та визначення дискреційних повноважень можуть суттєво різнитися залежно від національних правових систем, культурних традицій і конкретних законодавчих актів. Висвітлено, як країни регулюють дискреційні повноваження поліції та інших органів, надаючи їм свободу дій у ситуаціях, де чітке законодавче керівництво відсутнє, і які інструменти контролю та відповідальності застосовуються до таких органів. Розглянуто такі аспекти, як вплив конституцій та спеціальних законів, зокрема Закону про поліцію у Великій Британії, Закону про адміністративну процедуру в Німеччині, а також окремих положень законодавства Японії та США щодо дискреційних повноважень. Окрему увагу приділено тому, як ці повноваження дозволяють органам застосовувати гнучкі рішення в різних правових ситуаціях, зберігаючи баланс між законністю та оперативністю.

У результаті дослідження зроблено висновки, що дискреційні повноваження є невід'ємною частиною правоохоронних систем, але вимагають чіткої регламентації та контролю для забезпечення їх справедливого застосування, що дозволяє гарантувати правопорядок і захист прав громадян.

Ключові слова: *правоохоронні органи, дискреційні повноваження, правоохоронна діяльність, правові системи, порівняльний аналіз, культурні особливості, поліція, прокуратура.*

Оригінальна стаття

ВСТУП. Актуальність теми дослідження, що стосується порівняльного аналізу понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах, зумовлена необхідністю чіткого розуміння та тлумачення цих понять у контексті правової системи сучасного суспільства. Правоохоронні органи є основними інститутами забезпечення правопорядку, справедливості

та стабільності в державі. Вони стежать за дотриманням законів, виконанням правових норм і процедур, відповідають за безпеку громадян. Однак їхня роль набагато глибша, оскільки на них також покладено функцію захисту прав людини та запобігання протиправним діям, що вимагає раціонального підходу до використання наданих їм державою повноважень. Водночас розвиток міжнародного співробітництва

правоохоронних органів порушує важливе питання узгодженості використання таких повноважень у різних правових системах.

В українській правовій доктрині поняття «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» досліджувалися і досліджуються науковцями, однак вітчизняних наукових розвідок, присвячених тлумаченню цих понять у зарубіжних країнах, доволі мало.

Одним з основних аспектів, який необхідно розглянути в процесі дослідження, є використання дискреційних повноважень, що дозволяють органам влади, зокрема правоохоронним органам, ухвалювати рішення в умовах невизначеності або недостатньої інформації. Дискреційні повноваження у правоохоронній діяльності використовують для вирішення складних правових ситуацій, зокрема, коли неможливо однозначно застосувати правові норми до конкретних випадків. Це надає правоохоронним органам певну свободу дій, однак існує ризик її зловживання, що може призвести до порушень прав людини не лише у сфері прийняття процесуальних рішень, а й під час вирішення управлінських питань, пов'язаних з їхньою внутрішньоорганізаційною структурою та ухваленням адміністративних рішень.

Актуальність дослідження полягає також у необхідності вивчення і порівняння досвіду різних країн у застосуванні цих понять. Аналіз міжнародних правових систем дозволяє виявити спільні та відмінні риси в регулюванні діяльності правоохоронних органів та застосуванні дискреційних повноважень у різних країнах. Це, своєю чергою, відкриває можливості для адаптації зарубіжного досвіду до вітчизняної правової системи, а також для вироблення нових підходів до забезпечення правової безпеки та прав людини в Україні.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою цієї статті є порівняльний аналіз понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах для виявлення ключових особливостей та відмінностей у їх застосуванні в різних країнах. Вивчення цих понять є важливим для розуміння того, як міжнародні правові системи організують і регулюють діяльність правоохоронних органів і які принципи та обмеження накладаються на використання дискреційних повноважень.

Поставлена мета конкретизується в таких завданнях: визначити поняття «правоохоронні органи» з урахуванням специфіки його змісту та функцій у правових системах різних країн; проаналізувати поняття «дискреційні повноваження», зосередивши увагу на його

теоретичному та нормативному тлумаченні в міжнародному контексті; виявити спільні риси та основні відмінності у трактуванні цих понять у правових системах США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Японії.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для дослідження понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах у статті використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, що дозволили здійснити порівняльний аналіз і забезпечити наукову обґрунтованість результатів.

Метод аналізу нормативно-правових актів дозволив дослідити офіційні документи, які регулюють функціонування правоохоронних органів та визначають межі їхніх дискреційних повноважень. У межах цього методу розглянуто конституційні акти, закони та міжнародні угоди, що впливають на діяльність правоохоронних органів у різних правових системах. Особливу увагу приділено актам, які стосуються прав людини та контролю за діяльністю правоохоронних органів.

За допомогою порівняльно-правового методу було здійснено порівняння підходів до визначення ролі правоохоронних органів і дискреційних повноважень у різних країнах. Це дозволило виявити спільні риси та відмінності в організації правоохоронної діяльності, а також у застосуванні дискреційних повноважень у міжнародному контексті. Порівняння включало аналіз правових систем таких країн, як Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Німеччина, Франція та Японія.

Інтерпретаційний метод був використаний для того, щоб розглянути та розтлумачити значення ключових термінів у контексті різних правових систем, зокрема в питаннях, пов'язаних із дискреційними повноваженнями та правами людини. Завдяки цьому методу було з'ясовано, як різні правові системи трактують і застосовують ці поняття в повсякденній практиці.

Використані методи сприяли глибшому розумінню теми дослідження, дозволили порівняти різні підходи в застосуванні дискреційних повноважень у міжнародних правових системах та виявити основні тенденції в регулюванні діяльності правоохоронних органів. Аналіз нормативно-правових актів і судових рішень дозволив оцінити ефективність наявних підходів і запропонувати рекомендації щодо вдосконалення механізмів контролю за використанням дискреційних повноважень в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Аналізуючи досвід зарубіжних

країн, які належать до різних правових систем, можна зазначити, що концепція правоохоронних органів є здебільшого універсальною і виконує ключову роль у забезпеченні функціонування держави та суспільства. Ці органи являють собою систему державних установ, які функціонують з метою підтримки правопорядку, громадської безпеки, боротьби з правопорушеннями, а також захисту прав і законних інтересів громадян. У багатьох країнах їхня структура, повноваження та підпорядкування можуть суттєво відрізнятись, що залежить від правової традиції, політичного устрою та історичних особливостей розвитку держави.

Правоохоронні органи можуть бути як централізованими, так і децентралізованими. У країнах із централізованою системою, таких як Франція або Японія, управління правоохоронними структурами здійснюється з єдиного центру, що дозволяє забезпечити уніфікований підхід до вирішення завдань у сфері громадської безпеки. Водночас у країнах із федеративним устроєм, наприклад у Сполучених Штатах Америки чи Німеччині, правоохоронні органи часто мають децентралізовану структуру, де значна частина повноважень делегована регіональним або місцевим органам влади. Такий підхід дозволяє враховувати регіональні особливості та специфіку правопорушень у різних частинах країни (Dammer, Albanese, 2013).

Основними завданнями правоохоронних органів є забезпечення громадського порядку, охорона життя, здоров'я та майна громадян, боротьба з різними видами злочинності, включаючи економічні та кіберзлочини, а також захист конституційного ладу. Крім того, важливу роль відіграє профілактика правопорушень, яка включає як соціальну, так і просвітницьку діяльність, спрямовану на підвищення правової культури населення. У багатьох країнах також виокремлюється напрям діяльності, пов'язаний із захистом прав людини, що стає особливо актуальним в умовах глобалізації та інтеграційних процесів (Oberwittler, Höfer, 2007).

Варто зазначити, що правоохоронні органи функціонують не лише у вузькому кримінально-правовому полі, а й у ширшому адміністративному, соціальному та навіть економічному контекстах. Наприклад, поліція як один із ключових правоохоронних органів у багатьох країнах виконує не лише традиційні функції боротьби зі злочинністю, а й забезпечує порядок під час масових заходів, бере участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також активно взаємодіє з місцевими громадами. Інші ж правоохоронні органи, такі як прокуратура або суди, опікуються питаннями захисту

державних інтересів, забезпечення законності та реалізації правосуддя.

Хоча структура правоохоронних органів у кожній країні має свої особливості, загальною рисою є виконання базових функцій, спрямованих на підтримку суспільного порядку та забезпечення законності. Наприклад, у Великій Британії значний акцент робиться на співпраці поліції з місцевими громадами в межах концепції *community policing*, тоді як у Франції велике значення приділяється централізованому управлінню правоохоронними структурами. У Скандинавських країнах, зокрема у Швеції, основна увага зосереджена на соціальній профілактиці правопорушень і створенні умов для реабілітації правопорушників (Маркова, 2023).

Важливо наголосити, що роль правоохоронних органів в умовах сучасних викликів, таких як тероризм, кіберзлочинність, транснаціональна організована злочинність, значно зростає. Ці виклики вимагають тісної міжнародної співпраці між правоохоронними структурами різних держав, обміну інформацією та узгодження спільних стратегій. Такі організації, як Інтерпол або Європол, сприяють координації дій правоохоронців на глобальному рівні.

Таким чином, аналізуючи досвід різних країн, можна зробити висновок, що, хоча правоохоронні органи мають різну структуру, підпорядкування та механізми функціонування, їхня основна мета є універсальною – забезпечення правопорядку, громадської безпеки, захисту прав і свобод громадян. Ефективність їхньої роботи залежить від узгодженості дій, взаємодії з суспільством та здатності адаптуватися до нових викликів, що постають перед сучасним світом.

Для цього дослідження ми вирішили проаналізувати поняття «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» на основі досвіду найрозвиненіших країн світу: Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Німеччини, Франції та Японії.

Вважаємо за доцільне спочатку звернутися до теорії. Так, британський дослідник Дж. Беклі (2015) не надає чіткого визначення поняття «правоохоронні органи», але зазначає, що правоохоронні органи є «однією з найменш вивчених проблем демократії». І ми погоджуємося із цією думкою, оскільки ефективність роботи та відповідність діяльності правоохоронних органів демократичним принципам часто залишаються поза увагою дослідників. Це призводить до недостатнього аналізу аспектів прозорості, відповідальності та підзвітності правоохоронних структур, які є важливими для забезпечення

верховенства права та захисту прав громадян. Аналіз цих аспектів є необхідним для встановлення чітких стандартів функціонування правоохоронних органів у демократичному суспільстві та забезпечення їх належної взаємодії з громадянами.

Р. В. Еріксон та К. Д. Хеггерті (1997) переосмислюють роль правоохоронних органів у сучасному суспільстві як «інформаційних брокерів». Вони стверджують, що крім традиційних функцій, поліція відіграє важливу роль у зборі, обробці та поширенні інформації, що інтегрує їхню діяльність у ширші системи управління ризиками.

Вважаємо за доцільне навести думку науковця Д. Скланскі (2007), який підкреслює важливість відповідності діяльності правоохоронних органів не лише вимогам закону, а й очікуванням суспільства. Це зумовлює висування особливих вимог до професіоналізму поліції, включаючи незалежність від політичного впливу, ієрархічну структуру, квазівійськовий характер, здатність ефективно виконувати операції, централізоване керівництво, технологічну компетентність, добре підготовлений персонал і високі етичні стандарти. Ці характеристики створюють умови для роботи правоохоронної системи, яка узгоджується з демократичними принципами. Професіоналізм правоохоронців тісно пов'язаний із верховенством права і концепцією доброго уряду (*good government*). Належне функціонування правоохоронних органів забезпечує ефективне виконання державою її позитивних зобов'язань щодо захисту прав людини. Таким чином, професійна, незалежна й етично орієнтована правоохоронна система є важливим елементом підтримки демократії та правопорядку.

І. Лодер та Н. Волкер (2016) розглядають правоохоронні органи як ключовий елемент концепції публічної безпеки. Вони визначають правоохоронні органи не лише через їхню традиційну функцію боротьби зі злочинністю, а як багатофункціональні інституції, що забезпечують превентивний контроль за правопорядком та сприяють стабільності суспільства. Науковці наголошують, що ці органи діють у межах публічної відповідальності, яка охоплює як державні, так і приватні суб'єкти, залучені до забезпечення безпеки.

На думку дослідників, поняття «правоохоронні органи» має динамічний характер, враховуючи такі сучасні виклики, як глобалізація, цифровізація та еволюція концепції прав людини. Вони стверджують, що правоохоронні органи є частиною ширшої системи управління безпекою, яка повинна базуватись

на таких демократичних принципах, як прозорість, підзвітність та ефективність у захисті громадянських прав.

Загалом І. Лодер та Н. Волкер (2016) наголошують, що визначення правоохоронних органів варто розглядати не лише у вузькому контексті діяльності поліції, а й як сукупність інституцій, які активно сприяють забезпеченню громадського порядку та соціальної справедливості.

Правоохоронні органи в різних країнах мають різні визначення та функції, які змінюються залежно від національної системи управління та правового контексту. Тому в подальшому ми розглянемо правоохоронні органи зарубіжних країн з урахуванням їхнього місця в системі державних органів, а також функцій і повноважень, що дозволить сформулювати чітке визначення поняття «правоохоронні органи».

Наприклад, у межах американської конституційної системи правоохоронна діяльність є частиною виконавчої влади, що чітко відокремлює її від інших гілок влади: законодавчої, яка створює закони, та судової, яка їх інтерпретує. Це розмежування сприяє забезпеченню балансу між гілками влади, де кожна має свої чітко визначені функції та завдання.

У широкому розумінні, відповідно до законодавства США, термін «правоохоронна діяльність» охоплює не лише діяльність правоохоронних органів, а й процес правозастосування та імплементацію законів. Це означає, що виконавча влада не обмежується лише забезпеченням дотримання законів через такі органи правопорядку, як поліція, а також виконує інші функції, що стосуються підтримання правопорядку, наприклад, через регулюючі органи (Хамула, 2015).

Аналогічно до США, у Франції правоохоронні органи входять до складу виконавчої влади та охоплюють різні сфери суспільного життя, включаючи внутрішні справи, фінансовий сектор, економіку й оборону. Визначення поняття «правоохоронні органи» у Франції охоплює державні установи, які функціонують у межах виконавчої влади та несуть відповідальність за забезпечення правопорядку, охорону громадської безпеки й виконання законів (Dammer, Albanese, 2013).

На відміну від США та Франції, у Німеччині термін «правоохоронні органи» відображає складну організаційну структуру, що формується під впливом федеральної системи управління. Країна має 16 земельних поліцейських сил, які підпорядковуються відповідним федеральним землям (*Länder*). Кожна з цих

сил виконує функції, пов'язані з підтриманням громадського порядку, контролем за дорожнім рухом і розслідуванням злочинів на своїй території.

Залежно від специфіки земель ці органи можуть мати різні повноваження та структури. Однак їхнє основне завдання полягає в забезпеченні правопорядку та громадської безпеки. Децентралізована модель, характерна для Німеччини, дозволяє органам більш оперативно реагувати на специфічні проблеми безпеки, що виникають на місцевому рівні (Oberwittler, Höfer, 2007).

У Великій Британії правоохоронні органи також є частиною уряду, але функціонують як автономні підрозділи з високим рівнем незалежності. Вони підпорядковані місцевим органам влади, що забезпечує децентралізований характер поліції. Основними структурами є місцеві відділення поліції, кожне з яких діє на певній територіальній ділянці, зосереджуючись на охороні правопорядку, запобіганні злочинності та забезпеченні громадської безпеки. Центральний орган, такий як Національне агентство по боротьбі зі злочинністю (NCA), координує діяльність на національному рівні для вирішення більш серйозних кримінальних проблем, таких як організована злочинність і тероризм (Слюсарчук, Слюсарчук, Ковальова, 2021).

Оцінюючи досвід різних країн із різними правовими системами, можна зробити висновок, що розуміння поняття «правоохоронні органи» здебільшого є універсальним, хоча є певні особливості, що залежать від специфіки національних правових систем. Правоохоронні органи являють собою систему державних установ, які відповідають за підтримання громадського порядку, забезпечення безпеки громадян та боротьбу зі злочинністю. Ці органи можуть бути як централізованими, так і децентралізованими, залежно від того, як організована система державного управління в конкретній країні.

Загалом всі правоохоронні органи виконують ключові функції, спрямовані на забезпечення правопорядку, включаючи розслідування злочинів, захист прав і свобод громадян, а також попередження порушень закону та реагування на них. У країнах із централізованою системою управління, таких як Франція або Японія, основна частина правоохоронних функцій здійснюється на рівні центральної влади через національні установи. Водночас у країнах із децентралізованою системою, наприклад у США, правоохоронні органи можуть функціонувати на місцевому рівні, де правоохоронні функції виконують органи, підпорядковані різним рівням уряду, – від місцевих поліцій до федеральних агентств.

Попри ці відмінності, всі ці органи мають спільну мету: забезпечення безпеки та захисту прав людини, створення умов для належного функціонування суспільства. Вони є основними інструментами держави для забезпечення дотримання законності та справедливості, що є фундаментальним принципом у правових системах будь-якої країни.

Поняття «правоохоронні органи» тісно пов'язане з поняттям «дискреційні повноваження», оскільки у своїй практичній діяльності правоохоронці часто стикаються з необхідністю ухвалювати оперативні рішення, що не завжди мають чітке законодавче регулювання. Дискреційні повноваження дозволяють їм діяти на основі власного судження, враховуючи конкретні обставини кожного випадку. Це особливо важливо в ситуаціях, де чітке дотримання законодавчих норм може призвести до неефективних чи несправедливих результатів або закон не передбачає чітких вказівок.

Законодавчі акти різних країн по-різному визначають межі та характер дискреційних повноважень правоохоронних органів. Наприклад, у США та Великій Британії органи влади мають певний ступінь свободи при ухваленні рішень щодо арештів, обшуків та інших оперативних дій, але ці повноваження регулюються через принципи прозорості та підзвітності, щоб уникнути зловживань. В інших країнах, таких як Німеччина та Японія, поняття «дискреційні повноваження» тісно пов'язане із забезпеченням гнучкості управлінських процесів та необхідністю адаптувати дії до специфіки кожного випадку, зберігаючи при цьому баланс між правами громадян та виконанням службових обов'язків.

Таким чином, поняття «правоохоронні органи» і «дискреційні повноваження» є взаємопов'язаними, адже дискретність у рішенні є важливим аспектом діяльності таких органів, що дозволяє їм ефективно реагувати на динаміку ситуацій у межах правових норм і принципів. Концепція дискреційних повноважень в адміністративному праві зазнала змін у трактуванні, особливо в контексті сучасного врядування та регуляторних систем. Вчені наголошують на гнучкості і залежності цих повноважень від контексту, коли органам влади надається свобода ухвалювати рішення в межах, визначених законом, при цьому вони все ще підлягають судовому контролю.

Одним із ключових підходів є класифікація дискреційних повноважень на різні типи

залежно від їхнього обсягу та обмежень. У деяких випадках адміністрація має широку дискрецію для вибору серед рівнозначних варіантів, що називається типовою дискрецією. В інших ситуаціях дискреція є більш обмеженою юридичними принципами, що призводить до нетипової дискреції, де одне рішення може бути кращим за інші, але в межах розумних виборів. Третя категорія – обмежена дискреція – охоплює випадки, коли повноваження ухвалювати рішення обмежені чіткими правилами або критеріями, такими як юридичні вимоги або об'єктивні критерії (Schmidt, Scott, 2021).

Крім того, сучасні науковці наголошують, що, хоча дискреція є невід'ємною частиною адміністративного процесу, її не слід вважати позбавленою судового контролю. У різних юрисдикціях, зокрема тих, що мають вплив європейських моделей, судовий контроль над дискреційними актами є необхідним для запобігання зловживанням і забезпечення того, щоб ці повноваження використовувалися розумно. У такому контексті судовий контроль має на меті оцінку, чи відповідають дискреційні дії таким принципам, як справедливість, розумність і пропорційність, гарантуючи, що органи влади не застосовують свою дискрецію арбітрарно (Schmidt, Scott, 2021).

Варто зазначити, що, на думку науковців Б. Муніра, А. Наваза Хана та Н. Ахмада (2020), поняття «дискреційні повноваження» ґрунтується на ідеї дискреції, яка розвивалася паралельно з еволюцією концепції держави. Вони стверджують, що у процесі становлення держави виникла необхідність у керівництві для управління державними справами. Жодна управлінська чи адміністративна одиниця не може функціонувати без використання адміністративної дискреції, і ця ідея набула поширення з появою концепції держави загального добробуту, що призвело до розширення функцій держави.

Враховуючи це, можна зробити висновок, що дискреційні повноваження – це не лише інструмент управління, а й необхідність, яка впливає з розвитку держави як організації, що прагне до ефективного виконання своїх функцій у складних соціально-економічних умовах. Зокрема, з розвитком концепції держави загального добробуту виникла потреба в розширенні функцій держави, що значно посилило значення дискреційних повноважень.

Розвиток цих повноважень дозволяє органам державної влади ухвалювати рішення в умовах невизначеності, де чітко визначені правила можуть бути недостатніми. Однак, попри гнучкість, дискреційні повноваження

повинні бути підзвітними і відповідати принципам правової держави, що вимагає збалансованості між свободою управлінського вибору та контролем з боку громадськості й судових органів.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на науковий блог Т. Дейлі The IACL Blog, у якому аналізуються думки бразильського науковця та юриста М. Фігерейда щодо поняття «дискреційні повноваження» і його співвідношення з поняттям «адміністративний розсуд» (Daily, 2018). М. Фігерейдо наголошує на тому, що адміністративний розсуд відкриває можливість для креативності в управлінні та діяльності органів державної влади. Ми погоджуємося з такими думками, адже ці терміни відображають здатність органів влади ухвалювати рішення в умовах невизначеності, що є важливою частиною сучасного управлінського процесу. Адміністративний розсуд дає змогу ефективно реагувати на ситуації, які не завжди чітко регулюються законодавчими актами, сприяючи гнучкості та інноваціям у задоволенні суспільних потреб.

Ми погоджуємося із цією думкою, оскільки вказані терміни відображають здатність органів державної влади діяти гнучко й адаптивно в управлінських процесах, що є важливою частиною сучасної адміністративної практики. Адміністративний розсуд надає можливість швидко реагувати на нові виклики та умови, що не завжди можуть бути чітко врегульовані чинним законодавством, сприяючи інноваціям та більш ефективному задоволенню суспільних потреб.

У Сполучених Штатах Америки дискреційні повноваження розглядаються як право державних службовців ухвалювати рішення на основі власного судження в ситуаціях, де законодавство не надає чітких та однозначних вказівок. Це означає, що органи державної влади мають свободу вибору у вирішенні певних проблем, враховуючи унікальні обставини кожного конкретного випадку. Така система дозволяє органам влади діяти з більшою гнучкістю, що є важливим елементом для забезпечення адаптивності в управлінських процесах, особливо в умовах середовища, що швидко змінюється.

Проте, попри всі переваги, які дає використання дискреційних повноважень, існують і потенційні ризики. Якщо таке право використовують без належного контролю, це може призвести до зловживань, дискримінації або упередженості у прийнятті рішень. Тому важливо, щоб процес використання дискреційних повноважень був ретельно врегульований

принципами прозорості та підзвітності. Прозорість у прийнятті рішень дозволяє громадянам і організаціям відслідковувати, як і чому були прийняті ті чи інші рішення, а підзвітність забезпечує необхідний контроль і коригування дій у разі виявлення зловживань. Тільки за таких умов дискреційні повноваження можуть бути ефективно використані для поліпшення управління, зменшуючи ймовірність корупції або недобросовісного використання влади.

Тому, незважаючи на важливість дискреційних повноважень для забезпечення гнучкості й ефективності державного управління, критично важливо встановлювати чіткі механізми контролю, які гарантують, що ці повноваження не будуть використовуватись на шкоду інтересам громадян або з порушенням етичних стандартів (Sklansky, 2007).

Зокрема, американська правова система вимагає, щоб державні службовці діяли в межах встановлених законодавчих норм і стандартів, а також мали можливість коригувати свої рішення у випадках, коли це необхідно. Такий підхід сприяє підтриманню правової держави та захисту прав громадян (Daily, 2018).

У Великій Британії дискреційні повноваження є важливим та невід'ємним елементом діяльності правоохоронних органів, включаючи поліцію. Вони дозволяють поліцейським та іншим державним службовцям ухвалювати рішення на основі власного судження, а не лише чітко слідувати визначеним правовим нормам. Така гнучкість дає можливість правоохоронним органам ефективно реагувати на різноманітні ситуації, враховуючи конкретні обставини кожного випадку. Дискреція особливо важлива в умовах, де не існує єдиного правильного або універсального підходу і де необхідно враховувати різноманітні факти й обставини, щоб забезпечити справедливість та ефективність.

Теоретично дискреційні повноваження вважаються ключовим інструментом для адаптації до специфіки кожного індивідуального випадку, що дозволяє враховувати його унікальність. Це особливо важливо в тих ситуаціях, коли суворе дотримання процедурних норм може призвести до несправедливих наслідків або обмеження прав осіб. Наприклад, у деяких випадках, де немає чітких вказівок у законодавстві, поліцейський може застосувати дискрецію для ухвалення рішень, що сприятиме більш справедливому вирішенню ситуації.

Дискреційні повноваження закріплені на законодавчому рівні, зокрема в Законі про полі-

цію та кримінальні докази 1984 року¹, який визначає межі дискреційних повноважень поліції, зокрема у питаннях арештів та розслідувань.

У Німеччині концепція дискреційних повноважень є важливим елементом адміністративного права та системи управління в цілому. Вона закріплена як на теоретичному рівні, так і на практиці, що відображається в численних нормативно-правових актах, зокрема в Основному Законі Німеччини та законодавстві, що регулює діяльність правоохоронних органів. Дискреційні повноваження дають можливість органам державної влади, зокрема правоохоронним, ухвалювати рішення на власний розсуд у межах чинного законодавства, адаптуючи свої дії до конкретних умов і обставин. Це особливо важливо для ситуацій, де законодавство не дає чітких вказівок або коли необхідно швидко реагувати на обставини, що змінюються.

Один із ключових аспектів використання дискреційних повноважень у Німеччині – це балансування між чітким застосуванням законів і захистом індивідуальних прав громадян. Вищі посадові особи, включаючи поліцейських, повинні враховувати всі фактори, що можуть вплинути на результат ухваленого рішення. Це включає як обставини конкретної ситуації, так і принципи правової держави, які вимагають, щоб будь-які рішення, які мають вплив на права особи, були справедливими, обґрунтованими і пропорційними (Vano, Ahmeti, 2023).

Такий підхід до дискреційних повноважень забезпечує не лише гнучкість у діяльності органів влади, а й дозволяє запобігти механічному застосуванню норм, що може призвести до несправедливих або надмірних санкцій. Водночас використання дискреції вимагає чіткої підзвітності та контролю, щоб уникнути можливих зловживань. Законодавство Німеччини забезпечує ці принципи, вимагаючи від державних службовців дотримання процедурних стандартів і обґрунтування ухвалених рішень, щоб гарантувати справедливість і правову визначеність у діях органів влади.

Основою для використання дискреційних повноважень є Основний Закон Німеччини², який підкреслює важливість верховенства

¹ Police and Criminal Evidence Act 1984 // legislation.gov.uk : сайт. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents> (дата звернення: 01.10.2024).

² Basic Law for the Federal Republic of Germany // Federal Ministry of Justice : сайт. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html (дата звернення: 01.10.2024).

права та захисту основних прав. Різні нормативні акти, такі як Закон про адміністративну процедуру¹, визначають межі та обсяг дискреційних повноважень, гарантують їх справедливе та обґрунтоване застосування. Крім того, Закон про Федеральну кримінальну поліцію² визначає функції цього органу, зокрема регулює використання дискреційних повноважень під час розслідування кримінальних правопорушень.

У дослідженні французького вченого А. Спайра (2020) зазначається, що термін «дискреційні повноваження» зазвичай використовують юристи, і він означає можливість «здійснювати вільний вибір, обмежений лише правовими межами». На нашу думку, це визначення правильно відображає основну сутність дискреційних повноважень, однак важливо наголосити, що вільний вибір, про який йдеться, насправді є вибором у межах, встановлених не лише формальними законами, а й правовими принципами, такими як пропорційність, справедливість і захист прав людини. Дискреція в цьому контексті повинна використовуватись з урахуванням цих фундаментальних принципів, оскільки їх порушення може призвести до зловживань і порушення прав громадян.

На нашу думку, хоча А. Спайр чітко виокремлює правові обмеження в контексті дискреційних повноважень, необхідно також враховувати важливість балансу між гнучкістю, яку надає дискреція, і захистом основних прав людини та законних інтересів осіб, що можуть бути піддані впливу цих рішень.

На думку О. Маркової (2023), яка підтримує та розвиває ідеї французького науковця Г. Бребана, «правильне використання дискреційних повноважень є вирішальним для публічного права і залежить від концепції належного управління». Ми вважаємо, що вищезгадане твердження про важливість правильного використання дискреційних повноважень у публічному праві є надзвичайно влучним, а ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від здатності посадових осіб збалан-

сувати свою дискрецію в межах правових норм і принципів належного управління. Оскільки ці повноваження дозволяють діяти в умовах невизначеності, їх правильне використання є критичним для забезпечення прозорості, підзвітності та довіри до органів влади. Належне управління, яке враховує інтереси громадян і захищає їхні права, сприяє досягненню балансу між ефективністю державного управління та забезпеченням справедливості.

У Японії дискреційні повноваження регулюються через різноманітні нормативно-правові акти, які визначають функціонування правоохоронних органів. Одним з основних документів є Закон про поліцію, який чітко визначає права поліцейських при виконанні своїх обов'язків. Згідно із цим Законом, поліцейські мають право діяти на свій розсуд в низці ситуацій, зокрема при запобіганні злочинам та забезпеченні громадського порядку.

Головною метою таких повноважень є підтримка безпеки та правопорядку в суспільстві з урахуванням конкретних обставин. Наприклад, у разі надзвичайних ситуацій поліцейські можуть вжити необхідних заходів без попереднього схвалення вищим керівництвом, що дозволяє їм швидко реагувати на виклики, що виникають.

У Японії термін «дискреційні повноваження» часто використовують для позначення здатності правоохоронців діяти гнучко та ухвалювати рішення на основі конкретних обставин кожного випадку. Ця здатність дозволяє органам правопорядку адаптувати свої дії до унікальних ситуацій, що є критично важливим у системі японського права, яка поєднує суворе дотримання законів із необхідністю оперативно реагувати на динамічно змінювані умови. Така гнучкість забезпечує більш ефективне й обґрунтоване управління, особливо в умовах, коли законодавство не дає чітких вказівок або коли процедура потребує негайної реакції для захисту громадської безпеки (Parker, 2001).

Дискреційні повноваження в Японії також служать механізмом балансування між забезпеченням прав людини та підтриманням публічного порядку. Поліцейські мають можливість вирішувати, чи застосовувати певні процедури в конкретних ситуаціях, що дозволяє запобігти необґрунтованому втручанням в особисті права громадян, одночасно забезпечуючи ефективність боротьби з правопорушеннями. Це важливий аспект, оскільки японська правова система, попри свою суворість, також має на меті гарантувати пропорційність

¹ Administrative Procedure Act // Federal Ministry of the Interior and Community : сайт. URL: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/gesetztestexte/VwVfg_en.html (дата звернення: 01.10.2024).

² Federal Police Act. Validity from 01.11.1994 // Amnesty International : сайт. URL: <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Federal-Police-Act-Germany-1994.pdf?x86271> (дата звернення: 01.10.2024).

та справедливості при застосуванні правових норм¹.

Дискреційні повноваження правоохоронних органів є важливим аспектом їхньої діяльності, оскільки вони дають змогу ухвалювати рішення у ситуаціях, де законодавство не надає чітких вказівок. Аналіз цього явища в контексті США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Японії виявляє як спільні риси, так і суттєві відмінності, зумовлені різними правовими системами, культурними традиціями та організаційними структурами (Galligan, 1990).

По-перше, всі ці країни визнають необхідність дискреційних повноважень, оскільки вони дозволяють правоохоронцям адаптувати свої рішення до конкретних ситуацій. У США ці повноваження регулюються як на федеральному, так і на місцевому рівнях, що надає правоохоронним органам значну свободу у прийнятті рішень. Однак водночас зберігаються механізми контролю з боку судової системи та громадськості, що сприяють запобіганню зловживанням. У Великій Британії нагляд за виконанням дискреційних повноважень здійснюють незалежні органи, зокрема Незалежний офіс з питань поведінки поліції (Independent Office for Police Conduct, IOPC), який забезпечує підзвітність поліції перед суспільством і державою.

По-друге, у Німеччині дискреційні повноваження чітко визначені на законодавчому рівні, що сприяє дотриманню принципів правової держави. Законодавство Німеччини регулює використання цих повноважень, підкреслюючи важливість пропорційності та необхідності, щоб уникнути зловживань владою. У Франції поліція має більшу свободу дій, але це можливе лише в межах законодавчого поля, що забезпечує дотримання прав людини та сприяє адаптації до конкретних ситуацій. Однак така свобода може призводити до різних підходів у застосуванні дискреційних функцій залежно від обставин або регіональних особливостей.

По-третє, культурні фактори також впливають на використання дискреційних повноважень. У Японії традиція колективізму стимулює поліцію ухвалювати рішення, спрямовані на запобігання конфліктам і підтримання громадського порядку, що суттєво відрізняється від американського підходу, де особа, що ухвалює рішення, має більше свободи для дій, що іноді призводить до конфліктам із суспільством.

ВИСНОВКИ. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що поняття «правоохо-

ронні органи» та «дискреційні повноваження» у правових системах різних розвинених країн світу, зокрема США, Великої Британії, Франції, Німеччини та Японії, у змістовному значенні є тотожними, проте наявні деякі відмінності. Правоохоронні органи визначаються як органи, основним призначенням яких є забезпечення правопорядку, законності та захист прав і свобод громадян. Залежно від правової системи до цієї категорії можуть належати поліція, прокуратура, суди, а в деяких країнах – спеціалізовані органи, такі як служби безпеки. Це поняття є універсальним, але його зміст і структура можуть суттєво відрізнятися залежно від національних правових традицій.

Поняття «дискреційні повноваження» в загальному розумінні в усіх розглянутих країнах описується як право органу ухвалювати рішення на власний розсуд у межах закону, особливо в ситуаціях, які чітко не врегульовані законодавством. Цей інструмент дозволяє враховувати індивідуальні обставини кожної справи, що робить його важливою складовою адміністративного права. У деяких країнах світу поняття «дискреційних повноважень» прямо прописане в законодавстві, в інших же тлумачити це поняття можливо з урахуванням сукупності нормативно-правових документів. На відміну від досвіду зарубіжних країн, в українському законодавстві відсутнє чітке визначення поняття «дискреційних повноважень», що є недоліком, який слід усувати.

Порівняльний аналіз показав, що в континентальних правових системах таких країн, як Німеччина та Франція, дискреційні повноваження більш жорстко регламентовані, що сприяє правовій визначеності. В англосаксонських системах (США, Велика Британія) використання дискреційних повноважень тісно пов'язане із судовим прецедентом, що залишає більше простору для індивідуального тлумачення, але водночас забезпечує сильний контроль через судову практику.

В Японії особливість розуміння цих понять полягає в акценті на колективістському підході, коли правоохоронні органи прагнуть уникати конфліктам, зберігаючи при цьому гармонію в суспільстві. Таким чином, поняття «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» є не лише юридичними категоріями, а й відображенням соціокультурних особливостей кожної країни. Це підкреслює важливість комплексного підходу до їх аналізу в міжнародному контексті.

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне імплементувати досвід зарубіжних країн, закріпивши поняття «дискреційні повноваження» на законодавчому рівні.

¹ National Police Agency of Japan : сайт. URL: <https://www.npa.go.jp/english/index.html> (дата звернення: 01.10.2024).

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Маркова О. О. Концептуальні основи правового регулювання адміністративної процедури: порівняльно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2023. 474 с.
2. Слюсарчук І, Слюсарчук В., Ковальова І. Провадження оперативно-розшукових заходів у Великій Британії та США. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 201–207. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.36>.
3. Хамула П. І. Правоохоронні органи в системі державної влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 23 с.
4. Bano E., Ahmeti E. The discretionary power of EU member states and national public administrations in according their citizenship (ius pecuniae). *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*. 2023. Vol. 13, Iss. 3. Pp. 473–489.
5. Beckley J. Challenges of Police Accountability in Democracies. *Journal of Democratic Studies*. 2015. Vol. 12, No. 4. Pp. 45–67.
6. Daily T. Administrative Discretion: A Comparative Analysis // IACL-AIDC : сайт. 28.03.2018. URL: <https://blog-iacl-aidc.org/blog/2018/5/17/administrative-discretion-a-comparative-analysis> (дата звернення: 01.10.2024).
7. Dammer H., Albanese J. *Comparative Criminal Justice Systems*. Hampshire : Cengage Learning, 2013. 344 p.
8. Ericson R. V., Haggerty K. D. *Policing the Risk Society*. Toronto : University of Toronto Press, 1997. 502 p.
9. Ericson D. J. The Exercise of Discretionary Powers. *Discretionary Powers: A Legal Study of Official Discretion*. Oxford : Clarendon Press, 1990. 402 p.
10. Loader I., Walker N. In Search of Civic Policing: Recasting the ‘Peelian’ Principles. *Criminal Law and Philosophy*. 2016. Vol. 10. Pp. 427–440. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11572-014-9318-1>.
11. Munir B., Khan A. N., Ahmad N. Necessity of Discretionary Powers: A Critical Appreciation as a Necessary Evil. *Global Regional Review*. 2020. Vol. 5, Iss. 3. Pp. 183–191. DOI: [https://doi.org/10.31703/grr.2020\(V-III\).19](https://doi.org/10.31703/grr.2020(V-III).19).
12. Oberwittler D., Höfer S. Crime and justice in Germany: An analysis of recent trends and research. *European Journal of Criminology*. 2007. Vol. 2, Iss. 4. DOI: <https://doi.org/10.1177/1477370805056058>.
13. Parker L. C. *Japanese Police System Today: A Comparative Study*. New York, USA : Jr. Armonk, 2001. 284 p.
14. Schmidt R., Scott C. Regulatory discretion: Structuring power in the era of regulatory capitalism. *Legal Studies*. 2021. Vol. 41, Iss. 3. Pp. 454–473. DOI: <https://doi.org/10.1017/lst.2021.13>.
15. Sklansky D. A. *Democracy and the Police*. Redwood City, USA : Stanford University Press, 2007. 280 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780804763226>.
16. Spire A. Discretionary power as a political weapon against foreigners. *Etikk i praksis*. 2020. Vol. 14, No. 2. Pp. 89–106. DOI: <http://dx.doi.org/10.5324/eip.v14i2.3479>.

Надійшла до редакції 02.10.2024

Прийнята до опублікування 15.12.2024

REFERENCES

1. Bano, E., & Ahmeti, E. (2023). The discretionary power of EU member states and national public administrations in according their citizenship (ius pecuniae). *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*, 13(3), 473–489.
2. Beckley, J. (2015). Challenges of Police Accountability in Democracies. *Journal of Democratic Studies*, 12(4), 45–67.
3. Daily, T. (2018, March 28). *Administrative Discretion: A Comparative Analysis*. IACL-AIDC. <https://blog-iacl-aidc.org/blog/2018/5/17/administrative-discretion-a-comparative-analysis>.
4. Dammer, H., & Albanese, J. (2013). *Comparative Criminal Justice Systems*. Cengage Learning.
5. Ericson, R. V., & Haggerty, K. D. (1997). *Policing the Risk Society*. University of Toronto Press.
6. Galligan, D. J. (1990). *The Exercise of Discretionary Powers. Discretionary Powers: A Legal Study of Official Discretion*. Clarendon Press.
7. Khamula, P. I. (2015). *Law enforcement agencies in the system of state power* [Candidate thesis, Yaroslav Mudryi National Law University].
8. Loader, I., & Walker, N. (2016). In Search of Civic Policing: Recasting the ‘Peelian’ Principles. *Criminal Law and Philosophy*, 10, 427–440. <https://doi.org/10.1007/s11572-014-9318-1>.
9. Markova, O. O. (2023). *Conceptual foundations of legal regulation of administrative procedure: a comparative legal aspect* [Candidate dissertation, Zaporizhzhia National University].
10. Munir, B., Khan, A. N., & Ahmad, N. (2020). Necessity of Discretionary Powers: A Critical Appreciation as a Necessary Evil. *Global Regional Review*, 5(3), 183–191. [https://doi.org/10.31703/grr.2020\(V-III\).19](https://doi.org/10.31703/grr.2020(V-III).19).
11. Oberwittler, D., & Höfer, S. (2007). Crime and justice in Germany: An analysis of recent trends and research. *European Journal of Criminology*, 2(4). <https://doi.org/10.1177/1477370805056058>.

12. Parker, L. C. *Japanese Police System Today: A Comparative Study*. Jr. Armonk.
13. Schmidt, R., & Scott, C. (2021). Regulatory discretion: Structuring power in the era of regulatory capitalism. *Legal Studies*, 41(3), 454–473. <https://doi.org/10.1017/lst.2021.13>.
14. Sklansky, D. A. (2007). *Democracy and the Police*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804763226>.
15. Sliusarchuk, I., Sliusarchuk, V., & Kovalova, I. (2021). Carrying out intelligence operations in Great Britain and the USA. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 2, 201–207. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.36>.
16. Spire, A. (2020). Discretionary power as a political weapon against foreigners. *Etikk i praksis*, 14(2), 89–106. <http://dx.doi.org/10.5324/eip.v14i2.3479>.

Received the editorial office: 2 October 2024

Accepted for publication: 15 December 2024

OLEKSANDR ANATILIOVYCH PRYSYAZHNYUK,

Candidate of Law,

Kharkiv National University of Internal Affairs;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3178-6809>,

e-mail: AlexAnatPris@gmail.com

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF “LAW ENFORCEMENT AGENCIES” AND “DISCRETIONARY POWERS” IN THE INTERNATIONAL LEGAL SYSTEMS

The article makes a comparative analysis of the concepts of “law enforcement agencies” and “discretionary powers” in the international legal systems on the example of the USA, the UK, Germany, France and Japan. The purpose of the study is to examine the legal acts that define the functioning of these concepts in each country, as well as to analyse in-depth the mechanisms of their implementation within the framework of legislative and practical activities of law enforcement agencies. An important part of the study is an assessment of how national legal systems interpret the powers of law enforcement agencies, including the police, prosecutors and other state institutions that contribute to law enforcement and security. Particular attention is paid to how these powers affect the efficiency and effectiveness of law enforcement, as well as the ability of law enforcement officers to make decisions in real, often unpredictable situations.

In addition, important aspects of the legal regulation of discretionary powers, including control and accountability mechanisms, which allow ensuring their fair application in each country, are investigated. The research shows how the legal framework affects the functioning of law enforcement agencies, and what principles should guide public authorities in the exercise of discretionary powers to prevent possible abuse.

The main idea of the study is that although the concept of ‘law enforcement agencies’ in all these countries has common features, approaches to their activities and the definition of discretionary powers may differ significantly depending on national legal systems, cultural traditions and specific legislative acts. The article highlights how countries regulate the discretionary powers of the police and other agencies, giving them freedom of action in situations where there is no clear legislative guidance, and what control and accountability instruments are applied to such agencies. In particular, the influence of constitutions and special laws, such as the Police Act in the UK, the Administrative Procedure Act in Germany, as well as certain provisions of Japanese and US legislation on discretionary powers are considered. Particular attention is paid to how these powers allow agencies to apply flexible solutions in different legal situations, while maintaining a balance between legality and efficiency.

The study concludes that discretionary powers are an integral part of law enforcement systems, but require clear regulation and control to ensure their fair application, which allows ensuring law and order and protection of citizens’ rights.

Keywords: *law enforcement agencies, discretionary powers, law enforcement, legal systems, comparative analysis, cultural peculiarities, police, prosecution.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Присяжнюк О. А. Порівняльний аналіз понять «правоохоронні органи» та «дискреційні повноваження» в міжнародних правових системах. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 79–89. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.07>.

Citation (APA): Prsyazhnyuk, O. A. (2024). Comparative analysis of the concepts of “law enforcement agencies” and “discretionary powers” in the international legal systems. *Law and Safety*, 4(95), 79–89. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.07>.

МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ САМБОР,*кандидат юридичних наук,**член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України,**депутат Прилуцької районної ради,**Головне управління Національної поліції в Чернігівській області,**Прилуцький районний відділ поліції, сектор моніторингу;* <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>,*e-mail: nikolas783@ukr.net***ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ З ДОТРИМАННЯ ПРАВ,
СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ У СПРАВАХ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Статтю присвячено аналізу розуміння та особливостей реалізації принципу законності в діяльності суду під час розгляду справ про адміністративні правопорушення. Дослідження зосереджено на емпіричному аспекті застосування судами Конституції та законів України стосовно дотримання прав і свобод людини під час провадження у справах про адміністративні правопорушення щодо окремих категорій громадян, які потребують додаткового захисту, – неповнолітніх. Адміністративно-правозастосовна практика демонструє, що суди першої та апеляційної інстанцій, користуючись власною правосвідомістю, застосовують до неповнолітніх адміністративні стягнення, не передбачені законом, тим самим нехтуючи принципом законності в діяльності органів державної влади. Досліджено питання права на захист неповнолітніх та представництва неповнолітніх у справах про адміністративні правопорушення. Як вбачається, суди вказують, що право на захист неповнолітніх не є обов'язком державних органів, а є лише правом неповнолітнього. Водночас слід зауважити, що представництво інтересів неповнолітньої особи викликане тим, що вона не наділена повною правоздатністю та дієздатністю, а отже, не здатна самотійно використовувати та здійснювати свої права і свободи.

Фідуціарний характер рішень знаходить відгук серед сторін справи та в соціальному середовищі, сприяючи утвердженню авторитету влади через довіру до її інститутів і суб'єктів, уповноважених вирішувати спори та усувати конфліктність у відповідних суспільних відносинах.

Ігнорування принципу законності в конкретних судових справах призводить до формування прецедентної практики для судів першої інстанції щодо застосування норм позитивного права у контексті принципу законності. Як наслідок, знижується ефективність адміністративно-деліктного права як здатності його норм урегулювати суспільні відносини, що виникають через учинення адміністративних правопорушень, відповідно до інтересів суспільства. Саме інтереси суспільства виступають основою для прийняття таких норм і визначають їхні цілі та завдання з дотриманням принципів верховенства права, прав і свобод людини та законності. Ефективність адміністративно-деліктного права має передусім спиратися на те, що право виступає універсальним регулятором суспільних відносин. Отже, його ефективність повинна реалізуватися в застосуванні норм у фактичних суспільних відносинах, тобто відповідно до норм інтересів суспільства.

У зв'язку із цим надзвичайно чутливим для кожного індивідуума є розуміння порушень принципу законності під час застосування заходів юридичної відповідальності, зокрема адміністративної. У згаданому контексті законність у застосуванні адміністративної відповідальності до неповнолітніх є надзвичайно важливою складовою. Поряд із забезпеченням неухильного виконання законів органами державної влади цей принцип суттєво впливає на правові знання, правову культуру молоді та нового покоління населення країни. Він формує їхнє ставлення до держави загалом та до її інститутів, зокрема суду, а також зміцнює довіру до держави як інституції.

Ключові слова: законність, суд, неповнолітній, права неповнолітнього, провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Реалізація інтересів учасників суспільних відносин із дотриманням їх прав – це довгий баланс та свободи використання й здійснення є одним із найважливіших і

найпріоритетніших завдань держави в суспільстві. Досягнення балансу інтересів, обмеження сваволі держави, а точніше державного апарату та його посадових осіб, підкорення держави суспільним інтересам відображається в конституційних нормах, які, власне, і формують фундамент для взаємодії особи, суспільства і держави, справедливого балансу інтересів цих суб'єктів.

Досягнення проголошених цілей можливо крізь призму обмеження втручання держави у приватну сферу життєдіяльності особистості, з одного боку, та створення сприятливих умов державою для її реалізації – з другого, що зумовлює необхідність передбачуваності та прогнозованості діяльності держави в соціальному середовищі.

Роздуми щодо згаданого питання дозволяють стверджувати про те, що в діяльності органів державної влади визначальною є законність діянь, тобто їх відповідність нормативним приписам, а також використання адміністративного розсуду виключно в межах закону або нормативно-правових актів, які, своєю чергою, мають відповідати закону, що забезпечує ієрархію нормативно-правових актів та норм.

Принцип законності залишає багато питань до свого змістовного наповнення та його дії в системі права. Як результат, чимало науковців предметом своїх досліджень обирає саме принцип законності, його дію в тій чи іншій галузі права і законодавства, формування єдиної доктрини, спрямованої на утвердження сталих підвалин застосування цього принципу у сфері правотворчості та законотворчості, а також правозастосування. Водночас незаперечним залишається й те, що принцип законності – це не лише критерій, а заздалегідь узгоджений базовий фундамент організації діяльності органів державної влади (всіх її гілок). Він містить наперед окреслений алгоритм (механізм) дій, що гарантує більш високий рівень фундаментальної побудови правової системи, системи законодавства та регулювання суспільних відносин, а саме верховенство права, забезпечення таких його складових, як правова визначеність, правова передбачуваність і правова очікуваність поведінки представників органів влади щодо особи.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є дослідження особливостей реалізації принципу законності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення в судах, а також актуальних проблем ефективності вказаного принципу в адміністративно-деліктному праві.

Для досягнення окресленої мети необхідно вирішити такі завдання: 1) з'ясувати зміст

принципу законності й ефективність його дії в адміністративно-деліктному праві; 2) провести моніторинг судової адміністративно-деліктної правозастосовної практики з урахуванням виконання принципу законності; 3) проаналізувати дію принципу законності під час ухвалення рішень у справах про адміністративні правопорушення.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Дослідженням принципу законності опікувалися як знані, так і молоді вчені, зокрема В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, М. Журавель, Т. Коломоєць, В. Колпаков та ін. Вивчення принципу законності під різними кутами ставало предметом багатьох дисертаційних досліджень, однак кожне з них залишало по собі низку питань для дискусій, важливість яких як для індивідууму, так і соціуму не викликає сумнівів.

Рефлексія навколо принципу законності дозволяє сформулювати основні міркування щодо цього поняття та особливостей його дії. Водночас практика правозастосування, яка ґрунтується на принципі законності, а також правовій культурі, правових знаннях, уміннях та навичках суб'єктів правозастосування, подекуди демонструє зовсім інші підходи як до розуміння принципу законності, так і особливостей його застосування, що позначається на правозастосовній практиці та суспільних процесах і відносинах, зокрема на формуванні інституту фідучіарності до державної влади в цілому та судової гілки зокрема.

В. Бондар (2011) досліджувала особливості ухвалення рішень у справах про адміністративні правопорушення, розглядаючи їх як усвідомлений, творчо-вольовий акт. Підґрунтям такого акту є організаційна діяльність компетентної особи, змістом якої є владне волевиявлення в конкретній адміністративній справі в межах закону. Науковиця звертала увагу на процедури ухвалення таких рішень, удосконалення природи їх прийняття, проте залишила поза увагою питання законності ухвалення рішень і таких його складових, як обґрунтованість та вмотивованість, що негативно впливає на законність такого рішення і його сприйняття в суспільстві з огляду на згаданий принцип права. О. Жильцов (2007) у своєму дисертаційному дослідженні адміністративної відповідальності юридичних осіб також поза увагою залишає питання законності рішень у справах про адміністративні правопорушення, доступності та зрозумілості їхнього змісту, довіри до них як з боку осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, так і соціуму, що істотно впливає на формування відповідної правової культури,

заснованої на усвідомленні принципів верховенства права та його складової – законності діяльності суб'єктів публічної адміністрації, наділених повноваженнями із застосування заходів адміністративної відповідальності. Згадані вище дослідження спрямовують подальші пошуки саме в річищі з'ясування дії принципу законності під час ухвалення відповідних рішень у справах про адміністративні правопорушення.

Маємо усвідомлювати й те, що позиція державної влади, зокрема її судової гілки, має ґрунтуватися на здобутках юридичної доктрини в розумінні змісту та дії принципу законності, який має втілюватися в діяльності держави, її органів, інститутів, окремих посадових осіб, забезпечуючи реалізацію інтересів суспільства та кожної особи. Саме принцип законності діяльності судової гілки влади гарантує упевненість особи в дотриманні її прав, свобод та інтересів, а також ефективності правових механізмів їх охорони, захисту та поновлення.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічною базою дослідження став комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання, що обиралися відповідно до мети та завдання дослідження правових явищ. Зокрема, застосовувалися такі загальнонаукові методи, як метод аналізу та синтезу, метод сходження від абстрактного до конкретного, системний метод, герменевтичний метод. Логіко-семантичний і логіко-юридичний методи забезпечили ефективне використання мовних ресурсів у формулюванні аргументів і застосуванні дефініцій для обґрунтування результатів дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Конституцієдавець глибоко інтегрувався у сферу соціального регулювання, забезпечуючи правовими засобами поведінку державних органів у суспільстві. Представники цих органів мають суттєві переваги для реалізації як загальносуспільних, так і особистих інтересів та цілей. Це зумовлено комплексом повноважень і компетенцій, наданих таким посадовим особам, зокрема правом застосовувати заходи примусу, а точніше – законного примусу.

У зв'язку із цим у Конституції України у ст. 6 сформульована норма, яка вказує на те, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України¹. Зазначене поло-

ження є однією з визначальних засад правового порядку в Україні, про що йдеться у ст. 19 Конституції України, яке, на наш погляд, є дорогоказом для організації державної влади на довгостроковий період розвитку держави і державності. Ми переконані в тому, що така відкритість і зрозумілість суб'єктів публічної адміністрації, якими є державні органи взагалі та суди зокрема, наголошує на неодмінній складовій принципу верховенства права – правовій визначеності поведінки таких суб'єктів та їх передбачуваності для людини або громадянина. Щодо судової гілки влади зауважимо, що принцип законності розглядається в аспекті діяльності судів, а не ухвалення та формування рішень, навіть якщо вони аналізуються крізь призму принципу законності, верховенства права та його складових.

Очевидно, що конституційна норма запрограмована на тривале застосування для регулювання відповідних суспільних відносин та підтримання балансу інтересів, насамперед соціальних і державних, уникнення конфліктності між ними та усунення ознаки антагоністичності в такій взаємодії інтересів, а також можливість прогнозувати поведінку держави, її органів та окремих посадових осіб для окремої особи чи соціальної спільноти, забезпечивши стабільність, прогностичність, динамічність і прогресивність розвитку відносин. Така норма визначила формулювання та змістовне наповнення принципу законності, який став однією з невід'ємних складових верховенства права. Це проявляється в характеристиці діяльності органів державної влади (усіх її гілок), спрямованої на забезпечення реалізації прав, свобод та інтересів особи в аспектах її екзистенції та гносеології.

Сучасна юридична наука сформулювала доктрину розуміння принципу законності, яка залишає маневри для вдосконалення його змісту, наповнення та відповідно встановлення меж його форми. Водночас вона містить статичні позиції щодо необхідності його застосування в діяльності органів державної влади, зокрема судової гілки влади.

О. Капля (2017) вказує на критерії, що відповідають принципу законності, а саме: критерії законності – відповідність нормам матеріального права та нормам процесуального права; критерії обґрунтованості – повнота і всебічність з'ясування обставин, підтвердженість доказів. Такого розмежування недостатньо для

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД)

«Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 10.09.2024).

чіткого відокремлення цих понять, тому наукове розроблення остаточного визначення потребує подальшого розвитку. Дослідник наголошує, що принцип законності, попри прискіпливу увагу науковців до нього, залишає багато питань, які потребують доповнення з огляду на темпорально-правову та соціальну складові.

У діяльності органів виконавчої влади принцип законності доктринально визначається як правовий режим їх функціонування (точніше вимога до такого функціонування), коли службові та посадові особи органів виконавчої влади зобов'язані точно й неухильно дотримуватися та виконувати вимоги чинного законодавства з метою забезпечення публічних інтересів (Марушій, 2021). Зміст принципу законності, на думку О. Марушій (2021), становить систему конкретних вимог: 1) загальність законності, яка відображається в обов'язковості законів та інших нормативно-правових актів для всіх без винятку учасників суспільних відносин; 2) суворе дотримання закону всіма суб'єктами відносин; 3) верховенство закону як нормативного документа особливого порядку в системі правових актів; єдність і цілісність системи законності; 4) реальність законності, що проявляється у виконанні вимог, сформованих у юридичних нормах, учасниками правовідносин; 5) єдина спрямованість діяльності органів державної влади (законодавчої, виконавчої та судової гілок влади); доцільність законності (вибір законних альтернатив здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності, які відображають найбільш оптимальні заходи досягнення цілей правового регулювання); 6) рівність усіх перед законом; допустимість застосування покарання тільки за порушення абсолютно визначених приписів закону; 7) невідворотність покарання за вчинене порушення закону; 8) розроблення та реалізація дієвого механізму впровадження принципу законності в усіх сферах буття, створення системи гарантій, які забезпечуватимуть дотримання принципу законності в соціальному середовищі. Складно заперечити важливість цього принципу в діяльності органів державної влади, особливо її судової гілки, яка має діяти в межах і у спосіб, визначені насамперед процесуальним законодавством. Це забезпечуватиме як законність дій представників судової влади, так і прийняття рішень, які соціум сприйматиме як такі, що відповідають букві закону та ґрунтуються на засадах справедливості, тобто за своєю суттю узгоджуються з духом правового закону.

Якщо відійти від загального розуміння поняття «законність» і розглянути особливос-

ті прояву принципу законності у сфері регулювання відносин державного управління, то слід зазначити, що він ґрунтується на таких засадах: а) загальнообов'язковість законів для всіх органів та посадових осіб державного управління та інших суб'єктів, що вступають у відносини державного управління; б) єдність використання тлумачення законів усіма суб'єктами відносин державного управління¹; в) неприпустимість антитези законності та доцільності в регулюванні відносин у сфері державного управління (Журавель, 2013). Судову діяльність слід розглядати з позиції державно-владної функції її посадових осіб, які як у процесуальній, так і в організаційній діяльності повинні підкорятися закону. Це означає діяти виключно в межах і у спосіб, визначені Конституцією та законами України, застосовуючи розсуд тільки у встановлених законом межах і, керуючись внутрішнім переконанням, для досягнення справедливого балансу інтересів під час вирішення спорів про право.

Принцип законності є невід'ємною частиною додержання уповноваженими органами та окремими їхніми особами процесуальної складової застосування заходів адміністративного впливу. Водночас, як показує практика правозастосовної діяльності, порушення процесуальних норм доволі часто ігноруються, а перевага віддається винятково матеріальним нормам адміністративно-деліктного права і законодавства, матеріальній складовій адміністративного правопорушення. Такий стан справ створює умови для зневіри громадян у законності, саме в тій її складовій, що стосується врегулювання дій уповноважених органів влади та їхніх посадових осіб (Самбор, 2015), оскільки, власне, вказаний принцип є визначальним у діяльності органів державної влади. У чинних адміністративно-деліктних нормах, представлених у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), простежується континуїтет радянщини та проникнення архаїчних норм у сучасну правову систему України. Історико-правовий період, коли на перший план висувалися питання державно-владного регулювання всіх без винятку суспільних відносин, зокрема й тих, що стосуються притягнення осіб до адміністративної відповідальності, залишився в минулому. Водночас підходи, засновані на теоретичних засадах того періоду, намагаються проникнути в сучасне правове поле та повернути суспільні відносини, що розвиваються, в минуле. У цьому контексті

¹ А головне – це єдність розуміння правової норми, її природи та призначення.

простежується не лише нехтування правами і свободами людини та громадянина, а й утвердження домінуючої ланки державних органів у вигляді формування доктринальних поглядів на розуміння змісту принципів верховенства права, поваги прав, свобод та інтересів людини і громадянина, рівності прав людини, учасників провадження, пріоритету інтересів держави над інтересами людини тощо. Водночас таке посилення на принципи верховенства права і законності скоріше є спробою пристосування до загальнолюдських ідеалів, ніж формування реальної основи реалізації повноважень держави, уповноважених нею органів та посадових осіб щодо документування адміністративних правопорушень та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності (Самбор, 2015) на засадах свободи, рівності та справедливості, демократичного та природно-правового праворозуміння.

Утвердження законності в суспільстві та регулювання суспільних відносин залежить як від якості норм, так і від їх застосування, коли останнє формує цілісну систему уявлень, міркувань, довіри, а отже, і культури щодо принципу законності. У згаданому контексті формування гетерономного підходу до застосування норм для регулювання суспільних відносин визначальна роль належить судовій гілці влади та судам. Їх наділено повноваженнями здійснювати правосуддя, засноване на верховенстві прав, свобод і інтересів людини, справедливості, верховенстві права та дотриманні закону в поведінці суду під час розгляду справ. Формування аргументів судами має відповідати нормам позитивного процесуального та матеріального права і знаходити позитивний відгук у соціальному середовищі.

Вертикаль судової гілки влади уособлює систему справедливості у вирішенні спорів, що виникають між учасниками суспільних відносин. Залежно від того, як діють такі органи, неухильно додержуючись норм матеріального та процесуального законодавства, діючи у межах та спосіб, визначених Конституцією та законами України, залежить здатність суспільства та окремих його членів довіряти і вірити державній владі, тому що остання діє законно, спираючись не лише на етатистські основи правового порядку, а й на справедливість та свободу як базові елементи побудови правової системи і громадянського суспільства.

Якість правозастосування, перевірка норми позитивного права практикою її реалізації значною мірою залежать від професіоналізму та кваліфікації суб'єктів правозастосування. Зокрема, від наявності в таких суб'єктів до-

статніх знань, умінь і навичок правильного застосування норм позитивного права з урахуванням принципів законності, верховенства права та дотримання прав і свобод людини. Важливу роль відіграє правозастосовна практика національних судів у правовому регулюванні однорідних суспільних відносин. З огляду на сучасний розвиток суспільства, суди уміло застосовують право як регулятор суспільних відносин, враховуючи джерела його походження, природу самої людини, рівень розвитку суспільства та відносин у ньому, надаючи цим аргументам правового значення для забезпечення справедливого балансу інтересів. Не менш важливою є дискреція повноважень судової гілки влади, яка не повинна зводитися виключно до шаблонної поведінки, а також необхідності застосування до суб'єктів, які не бажать чи не здатні використовувати весь арсенал правового інструментарію для якісного регулювання суспільних відносин, засобів, механізмів, алгоритмів, спрямованих насамперед на утвердження прав і свобод людини, незалежно від її соціального статусу, статі чи віку, відповідних правових засобів впливу (Самбор, 2022a). Незважаючи на це, мають місце факти, коли окремі посадові особи тлумачать закон на власний розсуд, тим самим намагаючись його видати за внутрішнє переконання суду, що нівелює принцип законності, який є базовим у діяльності судової гілки влади та складовою більш широкого та глибокого принципу – принципу верховенства права, спрямованого на дотримання прав, свобод та інтересів особи, забезпечення її автономії та якісної взаємодії з правовими нормами, що існують у суспільстві.

Основою провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке пропонують розуміти як чітко визначену послідовність процедурних дій, що здійснюються уповноваженими на те суб'єктами з метою своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин справи, вирішення її у чіткій відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови (Панасюк, 2021), є принцип законності, який звернений передусім до суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, проявляючись саме в процесуальній формі та правильному розумінні, а отже, і застосуванні норм матеріального права.

Звідси важливим у складанні постанов у справах про адміністративні правопорушення є їх обґрунтування та вмотивування як складових елементів правової аргументації та правового аргументування.

Практика обґрунтованості рішення у справі про адміністративне правопорушення, що має полягати в об'єктивному встановленні обставин справи, які мають значення для правильного її вирішення, та головне підтвердженні таких обставин доказами, дослідженими під час розгляду справи по суті, має прогалини як законодавчого, оскільки зазначене не знаходить відображення в нормах КУпАП, так і правозастосовного характеру, оскільки не висвітлюються у відповідних рішеннях (Самбор, 2017). Водночас факти поведінки суду, які ставлять його поза межами цих відносин, зокрема підносячи на щабель вище та усуваючи принцип законності з арсеналу регулювання своєї діяльності, особливо під час ухвалення рішень, застосування стягнень, а також обґрунтування й мотивування їхнього застосування, нівелюють досягнення правотворення у регулюванні суспільних відносин.

Це відбувається за обставин, коли поведінка уповноважених здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення органів та їхніх посадових осіб має спрямовуватися на своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи з урахуванням фундаментальних принципів права: законності, верховенства права, дотримання прав і свобод людини (Самбор, 2022б). Водночас важливим є усвідомлення того, як правова вимога співмірна із правовою реальністю.

Так, 30 жовтня 2023 року судом було винесено постанову у справі № 742/5652/23 про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 175-1 КУпАП¹, якою неповнолітню особу, 2007 року народження, притягнуто до адміністративної відповідальності, визнано винною у скоєнні адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 175-1 КУпАП та застосовано щодо неї адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 51 грн. Крім того, було стягнуто на користь держави судовий збір (0,2 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня 2023 року), що становить 536 грн 80 коп. Судом було встановлено, що 19 вересня 2023 року, близько 12 год. 50 хв., неповнолітній на території навчального закладу курив електронну сигарету, чим порушив вимоги ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання

тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення». У судовому засіданні неповнолітній визнав себе винним у скоєнному адміністративному правопорушенні та підтвердив вищевикладене. Заслухавши пояснення неповнолітнього, дослідивши матеріали справи, суд дійшов висновку, що неповнолітній винен у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 175-1 КУпАП, що підтверджується протоколом про адміністративне правопорушення серія ВАВ № 247450 від 19 вересня 2023 року. Відповідно до ч. 1 ст. 175-1 КУпАП особу може бути притягнуто до адміністративної відповідальності за куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради. Оцінюючи докази у справі, суд вважав їх належними, допустимими, достовірними та достатніми, що у своїй сукупності надало можливість зробити висновок про винуватість неповнолітнього у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 175-1 КУпАП. Згідно зі ст. 33 КУпАП стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, установлених КУпАП та іншими законами України. При накладенні стягнення враховується характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Відповідно до ст. 34 КУпАП суд визнав обставини, що пом'якшують відповідальність неповнолітнього, а саме щире каяття та вчинення ним адміністративного правопорушення у статусі неповнолітнього. Відповідно до ст. 35 КУпАП обставин, що обтяжують відповідальність неповнолітнього, який притягається до адміністративної відповідальності, судом не було встановлено. З урахуванням всіх обставин справи, відомостей про особу, яка притягується до адміністративної відповідальності, суд вважав за можливе призначити неповнолітньому стягнення в межах санкції ч. 1 ст. 175-1 КУпАП у вигляді штрафу. Згідно зі ст. 40-1 КУпАП у провадженні у справі про адміністративне правопорушення в разі винесення судом (суддею) постанови про накладення адміністративного стягнення судовий збір сплачується особою, на яку накладено таке стягнення. Відповідно до Закону України «Про судовий збір» у разі ухвалення судом постанови про накладення адміністративного стягнення особами, щодо яких ухвалене судове рішення, сплачується судовий збір у розмірі 0,2 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що на момент винесення постанови становило

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2024).

536 грн 80 коп.¹ Дослідження змісту цієї постанови суду викликає питання щодо її вмотивованості та обґрунтованості крізь призму принципу законності. Ця постанова суду у справі про адміністративне правопорушення примітна тим, що до адміністративної відповідальності притягається неповнолітня особа віком від 16 до 18 років, яка не працює, отже, власного доходу не має. До речі, питання відсутності праці як елемент, що характеризує неповнолітню особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, взагалі не досліджується, що ставить під сумнів можливість неповнолітнього виконати відповідне стягнення, оскільки законодавство України про працю не зобов'язує неповнолітню особу мати джерело доходу, з якого можливе добровільне чи примусове виконання адміністративного стягнення. У контексті досліджуваної теми постає питання законності такого рішення, яке відповідатиме букві закону, на що, власне, і вказує принцип законності в діяльності державного апарату, всіх гілок влади, зокрема судової. Це передбачає дотримання її посадовими особами прав, свобод та інтересів людини як учасника суспільних відносин, де однією зі сторін є орган державної влади. Виконання принципу законності суддями як посадовими особами має здійснюватися безпосередньо в межах верховенства права, з урахуванням того, що така особа не має особистих джерел доходу. Реалізуючи за цих обставин прагнення до вартісної оцінки адміністративного правопорушення та його складової – штрафу, суду варто було б ініціювати клопотання про порушення адміністративного провадження щодо батьків неповнолітнього, який вчинив адміністративне правопорушення. Це провадження стосувалося б невиконання ними обов'язків щодо забезпечення належних умов життя, навчання та виховання малолітніх чи неповнолітніх дітей. Зазначене відповідало б не лише автономному баченню цієї події, а й владно-організуючому розумінню кваліфікації події та загальносуспільному інтересу.

Недарма Ф. Марчук, Г. Рудник та М. Шевченко переконують, що однією з умов ухвалення законного та обґрунтованого рішення у справі про адміністративне правопорушення є неухильне дотримання судом форми і змісту

¹ Постанова Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 30.10.2023 : справа № 742/5652/23, провадження № 3/742/2409/23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114511660> (дата звернення: 10.09.2024).

такого рішення, вимоги до якого встановлені законом. Постанова судді про визнання особи винною у вчиненні адміністративного правопорушення має бути обґрунтована достатніми і допустимими доказами (у сукупності: протокол про адміністративне правопорушення, пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, висновки експерта, пояснення свідків, речові докази тощо). Однак у багатьох постановках у справах про адміністративні правопорушення, зокрема в досліджуваній вище постанові суду, не наводяться пояснення та елементи суб'єктивної сторони складу правопорушення, що охоплює ставлення до вчиненого порушення особою, яка притягається до відповідальності, пояснень очевидців та інші докази вини правопорушника, міркування й мотиви відповідного рішення суду, а лише одним реченням зазначаються формальні ознаки правопорушення. У деяких постановках на підтвердження вчинення правопорушення суд посилається винятково на протокол про адміністративне правопорушення або на те, що обставини вчинення правопорушення підтверджуються матеріалами справи, за обставин, коли у справі про адміністративне правопорушення наявний один протокол².

Д. Черкез (2023) запевняє, що аргументація рішень суду повинна базуватися на раціональному змісті та логічних правилах. Судді при ухваленні рішення застосовують різні аргументи або сукупність аргументів залежно від особливостей справи. Сила аргументів має вирішальне значення для судді, який через певну логічну послідовність умовиводів ухвалює рішення. Вмотивоване судове рішення забезпечує учасникам судового розгляду та іншим особам можливість сформулювати власну правову позицію щодо висновків суду, викладених у рішенні, переконатися в його правосудності та сприйняти його як єдине можливе законне й обґрунтоване рішення, навіть у разі незгоди з ним. На досягнення саме таких результатів має бути спрямована діяльність всієї системи судів у процесі здійснення правосуддя (Черкез, 2023), а також уповноважених органів та їхніх посадових осіб.

² Марчук Ф. М., Рудник Г. І., Шевченко М. В. Про якість складання й оформлення судових рішень у кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення // Верховний Суд України : офіц. сайт. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DBAE9855550C9F0DC2257B7C00383388](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DBAE9855550C9F0DC2257B7C00383388) (дата звернення: 10.09.2024).

Аналізована вище постанова суду у справі про адміністративне правопорушення на перший погляд нічим особливим не вирізняється: є встановлений склад адміністративного правопорушення (зараз не будемо акцентувати увагу на доказах такого правопорушення), дослідження якого зводиться до аналізу об'єктивної сторони, що притаманно всім таким рішенням, обґрунтування рішення джерелами доказів, посилення на їх допустимість і достатність. Якби не таке: звертаючись до положень адміністративного та адміністративно-деліктного права, пригадаймо, що останні мають певну структуру, яка позначилася на змісті та структурі КУпАП (Загальна та Особлива частини, норми матеріального і процесуального права). За загальним правилом, норми Загальної частини з огляду на їхній базовий характер та фундаментальність для галузі права і законодавства мають певний пріоритет щодо положень Особливої частини та визначають певні правила і порядки, процедури та процес. Недарма у вказаних нормах неодноразово згадується принцип законності, який наводиться як незаперечний базис діяльності суб'єктів публічної адміністрації, наділених повноваженнями здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення та застосовувати заходи адміністративного примусу – адміністративні стягнення. Ураховуючи вказане, цілком доречним було б притягнути до адміністративної відповідальності батьків такого неповнолітнього за ст. 184 КУпАП, застосувавши у вигляді адміністративного стягнення штраф, що відповідало б насамперед принципу законності в адміністративно-деліктному праві, а також не стало би підґрунтям для розмов щодо такого судового рішення та формування соціальної думки про зверхність інституту судової влади, можливість таких посадових осіб бути на іншому боці законності, на власний розсуд, без сходження до принципу законності застосовувати заходи адміністративного стягнення.

Окремо зауважимо й на тому, що ч. 1 ст. 175-1 КУпАП встановлює заборону на «...куріння *тютюнових виробів* у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради...»¹ (курсив наш. – М. С.). Дійсно, нормою п. 3 ч. 2 ст. 13 Закону України

«Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення»² забороняється куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів у приміщеннях та на території навчальних закладів. Однак наявність такої заборони не кореспондується повною мірою з адміністративною відповідальністю за діяння, яке міститься в диспозиції ч. 1 ст. 175-1 КУпАП. Вказана норма встановлює адміністративну відповідальність за куріння тютюнових виробів, тобто виробів, які можуть бути використані для вживання та до складу яких, навіть частково, входить тютюн, незалежно від того, чи є він генетично модифікованим або ні. Отже, може йтися виключно про тютюн, а не про інші вироби. Водночас жодним чином не зазначено, чи курил неповнолітній тютюномісню електронну сигарету або ні, оскільки це є істотною та необхідною умовою для наявності в діях особи складу адміністративного правопорушення та подальшого притягнення до адміністративної відповідальності. Все викладене формує підстави для оскарження такої постанови суду у справі про адміністративне правопорушення.

Отже, не дивним є те, що неповнолітній та його законний представник не погодилися з таким рішенням суду першої інстанції, і законний представник в інтересах неповнолітньої особи подав апеляційну скаргу до апеляційного суду, в якій було наведено низку порушень норм матеріального та процесуального законодавства, зазначених вище, здійснивши посилення на те, що було грубо проігноровано право неповнолітнього, гарантоване ст. 59 Конституції України, на професійну правничу допомогу. На неможливість скористатися правовою допомогою вказує й незначний час між моментом виявлення правопорушення, складенням протоколу про адміністративне правопорушення та винесенням постанови без присутності законного представника і захисника, що позбавило неповнолітнього можливості скористатися правничою допомогою і реалізувати свої

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2024).

² Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15> (дата звернення: 10.09.2024).

права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст. 13 КУпАП до осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП. У разі вчинення особами віком від 16 до 18 років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 89, 121–127, 130, 139, ч. 3 ст. 154, ч. 2 ст. 156, статтями 173, 173-4, 174, 183-1, 185, 190–195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені ст. 185 КУпАП) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП¹.

Оскільки неповнолітня особа, якщо й вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 175-1 КУпАП (що викликає значний сумнів), то вона не несе адміністративної відповідальності на загальних підставах і до неї має бути застосовано виключно заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП. Відповідно до ст. 24-1 КУпАП за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років можуть бути застосовані такі заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення в потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання².

Відповідно до ст. 251 КУпАП доказами у справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення,

поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також тими, що працюють в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також тими, що працюють в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, безпеки на автомобільному транспорті та паркування транспортних засобів, актом огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами. Обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених ст. 255 КУпАП³.

Єдиним доказом у розглянутій вище справі про адміністративне правопорушення неповнолітнього став протокол про адміністративне правопорушення, складений начальником сектору ювенальної превенції, яка, нібито одноосібно, і виявила правопорушення неповнолітнього, що додатково підтверджує суб'єктивність встановленого в діях неповнолітнього складу адміністративного правопорушення. Очевидно, що неповнолітня особа не має досвіду відстоювання своїх прав, та й недарма як у цивільному, так і в адміністративно-деліктному законодавстві визначено, що неповнолітні особи є особливою категорією учасників адміністративно-деліктного провадження, чії права і свободи перебувають під посиленням захистом держави як особливий соціальний інститут.

Отже, ключовими аргументами для подачі апеляційного позову стали: 1) порушення права на захист неповнолітнього; 2) недостатність допустимих доказів, які вказували б на те, що неповнолітній вчинив адміністративне правопорушення, та його винність у вчиненні

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2024).

² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2024).

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.09.2024).

такого правопорушення; 3) порушення процесуальних норм права, що стало причиною неправильного застосування адміністративного стягнення до неповнолітнього. У сукупності вказані аргументи вказували на порушення принципу законності під час провадження у справі про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 175-1 КУпАП щодо неповнолітнього та застосування адміністративного стягнення до нього, яке за жодних обставин справи не могло бути застосоване до вказаної особи.

Апеляційний суд Чернігівської області 6 грудня 2023 року виніс постанову, якою апеляційну скаргу законного представника в інтересах особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, залишив без задоволення, а постанову Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 30 жовтня 2023 року про притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 175-1 КУпАП без змін. На обґрунтування та вмотивування свого рішення суд навів такі аргументи.

Неповнолітнього було притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 175-1 КУпАП з накладенням стягнення у вигляді штрафу у розмірі 51 грн.

Як встановив суд, 19 вересня 2023 року, близько 12 год. 50 хв., неповнолітній за адресою: м. Прилуки, вул. Київська, 178, на території навчального закладу курив електронну сигарету, чим порушив вимоги ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення».

Не погодившись із рішенням суду, законний представник неповнолітнього в інтересах особи, що притягується до адміністративної відповідальності, подала апеляційну скаргу, в якій просить постанову місцевого суду скасувати як незаконну та закрити провадження у справі. Законний представник вважає, що постанову винесено з неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права. В обґрунтування доводів скарги було зазначено, що матеріали справи не містять відомостей про присутність законного представника неповнолітнього та захисника при їх складанні, чим було порушено право на захист.

До початку розгляду справи на адресу апеляційного суду законний представник особи, що притягується до адміністративної відповідальності, надіслала заяву, в якій просила розглянути справу без її участі, вимоги викладені в апеляційній скарзі підтримала.

У судовому засіданні апеляційної інстанції законний представник неповнолітнього, який

подав апеляційну скаргу, не з'явилася, хоча про час і місце розгляду справи була повідомлена належним чином, заяв про відкладення розгляду справи подано не було.

Відповідно до вимог ч. 6 ст. 294 КУпАП участь особи, яка подала скаргу, чи інших осіб, які беруть участь у провадженні справи про адміністративне правопорушення, у розгляді справи судом апеляційної інстанції, не є обов'язковою. Наведене положення відповідає практиці Європейського суду з прав людини, аналіз якої свідчить про те, що відсутність особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, під час розгляду справи судом апеляційної інстанції не може автоматично вважатися порушенням п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Перевіривши доводи апеляційної скарги та матеріали справи, апеляційний суд дійшов такого висновку.

Відповідно до статей 245, 251, 252, 280, 283 КУпАП доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, свідків, а також іншими документами.

Зазначені вимоги закону судом першої інстанції при встановленні фактичних обставин справи та визначенні адміністративного стягнення було дотримано в повному обсязі.

Згідно із ч. 7 ст. 294 КУпАП апеляційний суд переглядає справу в межах апеляційної скарги.

Факт учинення неповнолітнім адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 175-1 КУпАП, в апеляційній скарзі не оскаржувався, тому висновок суду першої інстанції в цій частині апеляційним судом не перевірявся.

Відповідно до ст. 270 КУпАП інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, котрі через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їхні законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).

Згідно з вимогами правила 7.1 Мінімальних стандартних правил ООН, що стосується

відправлення здійснення правосуддя щодо неповнолітніх, право мати адвоката та право на присутність батьків є основними процесуальними гарантіями захисту прав неповнолітніх¹.

Твердження апелянта про порушення ст. 256 КУпАП під час складання протоколу через відсутність відомостей про присутність законного представника, а також про неповідомлення відповідних органів у справах дітей щодо захисту прав неповнолітнього, суд вважає непереконаливими, оскільки ст. 270 КУпАП передбачає *право, а не обов'язок законних представників або адвоката представляти інтереси неповнолітнього*.

Стягнення неповнолітньому призначено відповідно до ст. 33 КУпАП згідно із санкцією ч. 1 ст. 175-1 КУпАП, за якою його притягнуто до адміністративної відповідальності.

Оскільки суд першої інстанції не допустив порушень ст. 280 КУпАП, які могли б істотно вплинути на висновки щодо винуватості особи, кваліфікації її дій чи обґрунтованості стягнення, підстав для скасування або зміни постанови суд не вбачає².

Можна стверджувати, що суд скористався своїм правом на адміністративний розсуд в адміністративно-деліктному праві, що є інтелектуально-вольовою діяльністю посадових осіб органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування (або уповноважених ними осіб). Така діяльність ґрунтується на нормах позитивного права, здійснюється відповідно до Конституції та законів України, на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені законодавством. Вона пов'язана з оцінкою доказів, всебічним, повним і об'єктивним дослідженням обставин справи за внутрішнім переконанням, керуючись правосвідомістю, задля утвердження верховенства права та захисту прав, свобод і законних інтересів людини, а також завершується ухваленням індивідуального акта застосування права (Sambor, 2018)

¹ Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила) : приняты резолюцией 40/33 Генеральной Ассамблеи от 29.11.1985. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/beijing_rules.shtml (дата звернення: 10.09.2024).

² Постанова Чернігівського апеляційного суду : від 06.12.2023 : справа № 742/5652/23, провадження № 33/4823/929/23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115491072> (дата звернення: 10.09.2024).

під час обґрунтування та вмотивування свого рішення, що відповідає сучасній доктрині доказування та формування судового рішення на підставі допустимих та достатніх доказів, належного їх вмотивування. Водночас слід мати на увазі, що такий розсуд суду не повинен виходити за межі наданих йому повноважень, визначених у законі, зокрема щодо застосування відповідних видів адміністративних стягнень до неповнолітньої особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Аналіз зазначеного рішення суду апеляційної інстанції свідчить, що суд фактично перевірів лише одну з підстав, наведених в апеляційній скарзі, а саме відсутність законного представника та адвоката в неповнолітнього, зауваживши, що представництво неповнолітнього законним представником є лише правом неповнолітнього, яке він не реалізував. Однак маємо нагадати про те, що особи у віці від 14 до 18 років наділені неповною дієздатністю фізичної особи (ст. 32 Цивільного кодексу України³). До сказаного додамо, що у віці від 16 до 18 років неповнолітня особа позбавлена можливості повноцінно працювати з метою отримання доходу, з якого і могла б сплатити відповідне стягнення у вигляді штрафу. Недарма законодавець, виражаючи волю соціуму та демонструючи цілісність і послідовність законотворчої діяльності, узгодження норм позитивного права, включив до КУпАП статтю 24-1, у якій визначив особливості застосування адміністративних стягнень до неповнолітніх. У цьому разі суди першої та апеляційної інстанції не перевірили можливість неповнолітнього сплатити адміністративне стягнення у вигляді штрафу, а також прямо знехтували положеннями ст. 24-1 КУпАП.

З точки зору фундаціоналізму, суд ухвалив рішення, ігноруючи загальновідомі обставини, які визначають базові засади провадження у справах про адміністративні правопорушення та застосування адміністративної відповідальності. Зокрема, суд не дослідив принцип законності в діяльності суду першої інстанції, демонструючи надмірну автономність не лише в суспільстві, а й у сфері позитивного права. Водночас слід пам'ятати, що право однієї сторони без обов'язку іншої не існує, що обумовлює їх парний характер.

³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.09.2024).

Попри відсутність у законі чіткого визначення принципу збереження фідучіарного характеру рішень як основи діяльності судової гілки влади, цей характер має знаходити відгук серед сторін справи та в соціальному середовищі. Це сприяє утвердженню авторитету влади через довіру до її інститутів і суб'єктів, уповноважених вирішувати спори та усувати конфлікти у відповідних суспільних відносинах.

Досягнення зазначеної мети можливе шляхом ефективної аргументації судами своїх рішень, що, своєю чергою, вимагає глибоких не лише практичних, а й теоретичних знань від суддів, які пов'язані із загальнотеоретичною юриспруденцією, а також розуміння особливостей функціонування публічно-правових інститутів, що є специфікою буття держави. Як результат, цілісність державних інституцій залежить, зокрема, і від обґрунтованості судових рішень (Кістяник, 2021), наслідком чого є довіра до таких рішень та їх сприйняття, незалежно від того, чи задовольняють такі рішення інтереси сторін з боку як учасників провадження, так і усього суспільства.

Подібні рішення судів негативно не лише позначаються на дотриманні принципу законності в конкретних судових справах, а й формують прецедентну практику для судів першої інстанції щодо застосування норм позитивного права крізь призму того ж принципу законності. Як наслідок, знижується ефективність адміністративно-деліктного права як здатності його норм урегульовувати суспільні відносини, що виникають унаслідок учинення адміністративних правопорушень, відповідно до інтересів суспільства. Саме інтереси суспільства виступають основою для прийняття таких норм і визначають їхні цілі та завдання з дотриманням принципів верховенства права, прав і свобод людини та законності. По-перше, ефективність адміністративно-деліктного права передусім спирається на те, що право виступає універсальним регулятором суспільних відносин. Отже, його ефективність повинна реалізуватися в застосуванні норм у фактичних суспільних відносинах, тобто відповідно до норм інтересів суспільства. По-друге, своєчасність прийняття норми адміністративно-деліктного права характеризується її ефективністю з огляду на своєчасність заповнення правового вакууму, а отже, визначить мету норми адміністративно-деліктного права. По-третє, ефективність норми адміністративно-деліктного права характеризується частотою її застосування або незастосування за умови відсутності виникнення підстав для

таких правовідносин. По-четверте, економічна ефективність норми адміністративно-деліктного права визначається співвідношенням затрат, пов'язаних із виявленням, припиненням, документуванням адміністративного правопорушення та притягненням винної особи до відповідальності, із заподіяними цим правопорушенням збитками. По-п'яте, ефективність адміністративно-деліктного права відображає практику правозастосування, яка повинна неухильно відповідати нормативним приписам, принципам верховенства права і законності (Самбор, 2016).

Власне, така адміністративно-правозастосовна практика ставить на порядок денний необхідність унесення змін до КУпАП, а саме: 1) ухвалення на законодавчому рівні необхідності відображення в постанові у справі про адміністративні правопорушення формулювання та обґрунтованості доказами відповідної форми вини особи, яка вчинила правопорушення; 2) обґрунтування відповідними доказами складу правопорушення та його вчинення конкретною особою; 3) законодавче встановлення вимоги вмотивованості ухваленого рішення, що гарантує його зрозумілість і довіру до нього (Самбор, 2017), адже будь-яке судове рішення має бути доступним і передбачуваним.

Принцип юридичної визначеності як складовий елемент принципу законності є істотно важливим для питання довіри до судової системи та верховенства права. Щоб досягти цієї довіри, держава повинна зробити текст закону (*the law*) легко доступним, вона також зобов'язана дотримуватись законів (*the laws*), які запровадила або санкціонувала, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб та з логічною послідовністю. Передбачуваність означає, що закон має бути проголошений наперед (до його застосування), із забезпеченням ознайомлення з його змістом, а отже, інтерпретацією. Він має бути передбачуваним щодо його наслідків, сформульованим із достатньою мірою чіткості, щоб особа мала можливість скерувати свою поведінку (Берназюк, 2020), а суспільство – оцінити затребуваність, якість і застосування такої норми.

ВИСНОВКИ. Судова гілка влади та її рішення відіграють ключову роль у формуванні правового порядку в Україні. Вони асоціюються із законністю дій органів державної влади, ефективністю управлінського впливу на соціальні відносини, збалансуванням інтересів особи, суспільства і держави, а також з утвердженням верховенства права та дотриманням прав і свобод людини. Принцип законності в діяльності органів державної влади в цілому

та суду зокрема гарантує передбачуваність, прогнозованість відповідних рішень, а отже, гарантує якісне регулювання суспільних відносин за допомогою норм права. Особливо чутливою є сфера державного примусу, оскільки вона передбачає застосування до особи негативних заходів впливу. У зв'язку із цим розуміння порушень принципу законності під час застосування заходів юридичної відповідальності, зокрема адміністративної, є питанням надзвичайно чутливим як для окремої особи, так і суспільства у цілому.

Для забезпечення таких фундаментальних принципів права, як дотримання прав і свобод людини, верховенство права та законність у діяльності державних органів і їхніх посадових осіб, важливо розуміти зміст складу адміністративного правопорушення (Самбор, 2020), зокрема передбаченого ст. 175-1 КУпАП. Поряд з об'єктом та об'єктивною стороною невід'ємними складовими є також суб'єкт і суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення.

Принцип законності в застосуванні адміністративної відповідальності до неповнолітніх є надзвичайно важливим, оскільки поряд із забезпеченням неухильного виконання законів органами державної влади вказаний принцип справляє неабиякий вплив на правові знання та правову культуру молоді, нового покоління країни та їхнє ставлення до держави в цілому, до її інститутів, зокрема суду, формують принцип довіри до інституту держави. Це підґрунтя для фідуціарного підходу до поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави, зокрема через здійснення правосуддя. Його першочергове призначення полягає в неухильному дотриманні законності в діяльності цих органів та їхніх посадових осіб, а також у забезпеченні прав і свобод людини. Ми переконані в тому, що від якості аргументації рішень судів, їх обґрунтування та вмотивування залежить ефективність правового регулювання суспільних відносин у цілому та здатність до розбудови демократичної держави і громадянського суспільства.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Берназюк Я. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону // Верховний Суд : сайт. 22.10.2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Бондар В. В. Прийняття рішень у справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 16 с.
3. Жильцов О. Л. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: процесуально-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 20 с.
4. Журавель М. В. Принцип законності в процесі розвитку державного управління в Україні. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2013. Т. 13. С. 220–227.
5. Капля О. М. Втілення принципу законності адміністративного судочинства в законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 44, т. 2. С. 28–31.
6. Кістяник В. І. Судова аргументація: особливості, порівняльний аналіз та вітчизняна і зарубіжна практика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2021. 215 с.
7. Марушій О. А. Забезпечення законності в діяльності органів виконавчої влади: адміністративно-правова характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Львів, 2021. 18 с.
8. Панасюк О. В. Адміністративно-деліктне право України: теоретичні питання розвитку та реформування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 32 с.
9. Самбор М. А. Недотримання процесуальної форми адміністративно-деліктного провадження та порушення гарантій прав і свобод людини: шляхи усунення порушень та прогалин законодавства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022б. № 4 (100). С. 186–206. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.186-206>.
10. Самбор М. А. Обґрунтованість і вмотивованість рішень у справах про адміністративні правопорушення // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1 груд. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 126–129.
11. Самбор М. А. Принципи права у нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1 (75). С. 244–256.
12. Самбор М. А. Склад адміністративного правопорушення щодо порушення правил карантину людей. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 2 (90). С. 155–170. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.90.155-170>.

13. Самбор М. Ефективність адміністративно-деліктного права України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки*. 2016. № 2 (103). С. 45–48.

14. Самбор М. Захист економічних інтересів держави шляхом дотримання прав і свобод людини з боку суб'єктів публічної адміністрації та використання останніми судових прецедентів з принципом людиноцентризму та законності у діяльності цих органів // Податкові спори в адміністративному судочинстві : зб. тез доп. П'ятої Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 4–5 лип. 2022 р.) / редкол.: М. І. Смокович, Р. Ф. Ханова, М. П. Кучерявенко та ін. Київ : ВАІТЕ, 2022а. С. 126–129.

15. Черкез Д. Л. Вмотивованість судового рішення у господарському судочинстві : дис. ... д-ра філософії : 081. Кропивницький, 2023. 276 с.

16. Sambor M. Administrative discretion in administrative-delict law. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2018. Iss. 2 (92). Pp. 115–121.

Надійшла до редакції 13.09.2024

Прийнята до опублікування 15.12.2024

REFERENCES

1. Bernaziuk, Ya. (2020, October 22). *The category of “quality of law” as a component of the principle of the rule of law and a guarantee of the application by the court of the interpretation of the law most favorable to the individual*. Supreme Court. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199>.

2. Bondar, V. V. (2011). *Decision-making in cases of administrative offenses* [Candidate thesis, Open International University of Human Development “Ukraine”].

3. Cherkez, D. L. (2023). *Motivation of a court decision in commercial proceedings* [Doctor of philosophy dissertation, Donesk State University of Internal Affairs].

4. Kaplia, O. M. (2017). The implementation of the principle of legality of administrative proceedings in law of Ukraine. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 44(2), 28–31.

5. Kistianyuk, V. I. (2021). *Judicial argumentation: features, comparative analysis and domestic and foreign practice* [Candidate dissertation, National University of Kyiv Mohyla Academy].

6. Marushii, O. A. (2021). *Ensuring legality in the activities of executive authorities: administrative and legal characteristics* [Candidate thesis, National University “Lviv Polytechnic”].

7. Panasiuk, O. V. (2021). *Administrative and tort law of Ukraine: theoretical issues of development and reform* [Candidate thesis, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs].

8. Sambor, M. (2018). Administrative discretion in administrative-delict law. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2(92), 115–121.

9. Sambor, M. A. (2015). Principles of law in the norms of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 1(75), 244–256.

10. Sambor, M. A. (2016). The effectiveness of administrative tort law in Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Sciences*, 2(103), 45–48.

11. Sambor, M. A. (2017, December 1). *Justification and motivation of decisions in cases of administrative offenses* [Conference presentation abstract]. VI International Scientific and Practical Conference “Modern problems of legal, economic and social development of the state”, Kharkiv, Ukraine.

12. Sambor, M. A. (2020). Composition of an administrative offense for violating the rules of quarantine of people. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, 2(90), 155–170. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.90.155-170>.

13. Sambor, M. A. (2022a, July 4–5). *Protection of the economic interests of the state through observance of human rights and freedoms by public administration entities and the use by the latter of judicial precedents with the principle of human-centrism and legality in the activities of these bodies* [Conference presentation abstract]. Fifth International Scientific and Practical Conference “Administrative justice in Ukraine: problems of theory and practice”, Kyiv, Ukraine.

14. Sambor, M. A. (2022b). Law enforcement practice as a discussion of non-observance of the procedural form of administrative-delict proceedings and violation of the guarantee of human rights and freedoms. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, 4(100), 186–206. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.186-206>.

15. Zhuravel, M. V. (2013). The principle of legality in the process of development of public administration in Ukraine. *Research Papers of National University “Odessa Law Academy”*, 13, 220–227.

16. Zhylytsov, O. L. (2007). *Administrative liability of legal entities: procedural and legal aspect* [Candidate thesis, Kharkiv National University of Internal Affairs].

Received the editorial office: 13 September 2024

Accepted for publication: 15 December 2024

MYKOLA ANATOLIIOVYCH SAMBOR,

Candidate of Law,

Associate Member of National Ukrainian Higher Education Academy,

Deputy of the Pryluky District Council,

The Main Department of the National Police in the Chernihiv Region,

Pryluky District Police Office,

Monitoring Department;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>,

e-mail: nikolas783@ukr.net

LEGALITY AS A PRINCIPLE OF COURT ACTIVITY IN RESPECTING THE RIGHTS, FREEDOMS AND INTERESTS OF MINORS IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENCES

The article is devoted to the analysis of the interpretation and peculiarities of implementation of the principle of legality in the court's activity during the consideration of cases on administrative offences. The study focuses on the empirical aspect of the application by courts of the Constitution and laws of Ukraine regarding the observance of human rights and freedoms in proceedings on administrative offences involving certain categories of citizens who need additional protection – minors. Administrative law enforcement practice demonstrates that the courts of first instance and appellate courts, using their own legal consciousness, apply administrative penalties to minors which are not provided for by law, thereby neglecting the principle of legality in the activities of public authorities. The issue of the right to defence of minors and representation of minors in cases of administrative offences is investigated. It appears that the courts point out that the right to defence of minors is not an obligation of public authorities, but is only a right of a minor. At the same time, it should be noted that the representation of a minor's interests is caused by the fact that he or she does not have full legal capacity and the capacity to act, and therefore is not able to independently use and exercise his or her rights and freedoms.

The fiduciary nature of decisions resonates with the parties to the case and the social environment, contributing to the establishment of the authority of the government through trust in its institutions and entities authorised to resolve disputes and eliminate conflict in relevant social relations.

Ignoring the principle of legality in specific court cases leads to the formation of precedent-setting practice for first instance courts to apply positive law in the context of the principle of legality. As a result, the effectiveness of administrative tort law as the ability of its provisions to regulate social relations arising from administrative offences in accordance with the interests of society is reduced. It is the interests of society that serve as the basis for the adoption of such rules and determine their goals and objectives in compliance with the principles of the rule of law, human rights and freedoms and legality. The effectiveness of administrative tort law should primarily be based on the fact that law is a universal regulator of social relations. Consequently, its effectiveness should be realised in the application of rules in actual social relations, i.e. in accordance with the rules of public interest.

In this regard, it is extremely sensitive for each individual to understand violations of the principle of legality in the application of legal liability, including administrative liability. In this context, legality in the application of administrative liability to minors is an extremely important component. Along with ensuring the strict implementation of laws by public authorities, this principle has a significant impact on the legal knowledge and legal culture of young people and the new generation of the country's population. It shapes their attitude towards the state in general and its institutions, in particular the courts, and strengthens their trust in the state as an institution.

Keywords: *legality, court, minor, rights of a minor, proceedings on an administrative offence.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Самбор М. А. Законність як принцип діяльності суду з дотримання прав, свобод та інтересів неповнолітніх у справах про адміністративні правопорушення. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 90–104. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.08>.

Citation (APA): Sambor, M. A. (2024). Legality as a principle of court activity in respecting the rights, freedoms and interests of minors in cases of administrative offences. *Law and Safety*, 4(95), 90–104. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.08>.

UDC 343.126:343.35.08

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.09>**VITALII VOLODYMYROVYCH ROMANIUK,**

*Candidate of Law, Associate Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Educational and Scientific Institute No. 1;*

 <https://orcid.org/0000-0001-6077-4591>,
e-mail: romaniukukraine@gmail.com;

ROMAN ILLICH LOGIN,

Kharkiv National University of Internal Affairs;

 <https://orcid.org/0009-0003-7251-6209>,
e-mail: romanlogin7@gmail.com

GROUNDS AND CONDITIONS FOR THE APPLICATION OF PREVENTIVE MEASURES DURING THE PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES

The article is devoted to clarifying the content of the grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses. The specified scientific search was carried out taking into account the specifics of the mechanism of commission and, accordingly, investigation of the selected category of criminal offenses. The main purpose of the study is to identify and characterize the grounds and conditions for applying preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses. It is proved that during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, preventive measures are applied only if there are legal and procedural grounds. The legal basis is the existence of a reasonable suspicion that a person has committed a corruption criminal offense and risks that give the investigating judge sufficient grounds to believe that the suspect may not fulfill the procedural duties assigned to him and try to hide from the pre-trial investigation bodies, commit actions to destroy or damage evidentiary information, illegally influence other participants in the criminal proceedings, or otherwise obstruct criminal proceedings, or continue criminal illegal activities. It is emphasized that when deciding on the application of preventive measures in the category of criminal proceedings under study, it is necessary to clarify the presence of risks stipulated in Part 2 of Article 177 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and justify their sufficiency in relation to the elements of the mechanism of committing a specific corruption criminal offense. The procedural basis is the ruling of the investigating judge at the request of the investigator, agreed with the prosecutor, or the prosecutor. If the corruption criminal offense is attributed to the jurisdiction of the High Anti-Corruption Court, then the procedural basis for applying preventive measures during the pre-trial investigation of such offenses is the ruling of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court. Such a ruling is made at the request of the investigator, agreed with the prosecutor of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, or at the request of the prosecutor of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office. When making a procedural decision, the investigating judge is obliged to take into account the conditions for applying preventive measures in criminal proceedings: the presence of evidence of circumstances indicating the presence of both components of the legal basis for applying preventive measures and the insufficiency of applying milder preventive measures to prevent the risk or risks specified in the request; ensuring the legality of restrictions on the suspect's rights during criminal proceedings.

Keywords: *preventive measures, pre-trial investigation, corruption criminal offenses, criminal proceedings, application of preventive measures, grounds, conditions.*

Original article

INTRODUCTION. During the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, situations often arise when it is necessary to apply preventive measures in order to create conditions favorable for solving the tasks of criminal proceedings, prevent/stop counteraction to the pre-trial investigation and ensure the effectiveness of criminal

proceedings. However, given that preventive measures are measures of criminal procedural coercion and are associated with the restriction of human rights and freedoms, the procedure for their application must be clearly regulated. In this case, such an international legal standard as the quality of the law will be observed. The latter is

one of the components of the principle of the rule of law, which, in turn, is a guarantee of a favorable interpretation of the law for the individual, and therefore its application. Only in this case is it possible to guarantee the rights and freedoms of the individual (Ablamskyi et al., 2021), in our case – during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses.

Investigating the concept of “quality of law” as a component of the principle of the rule of law and a guarantee of the application by the court of the interpretation of the law most favorable to the individual, Ya. Bernaziuk (2020), first of all, drew attention to the decision of the Constitutional Court of Ukraine dated December 24, 2004 No. 22-рп/2004на¹, which emphasizes that “in accordance with Part 2 of Article 3 of the Constitution of Ukraine, the main duty of the state is to affirm and ensure human rights and freedoms; ensuring rights and freedoms, among other things, requires, in particular, legislative consolidation of mechanisms (procedures) that create real opportunities for the exercise of rights and freedoms by every citizen.” Accordingly, the rule of law is ensured by the predictability of legal acts, the constancy and consistency of legal prescriptions (Tsebenko, 2021).

In the case law of the European Court of Human Rights (hereinafter – the ECtHR), the standard of quality of law has also found its coverage and establishment. In particular, the ECtHR has concluded that the following features are inherent in the requirement of “quality of law”: “1) the law must be accessible; 2) the law must be clear (so that a citizen can regulate his behavior and understand what is written in the law); 3) a person must be able to obtain an interpretation of the law in case of application of the law in certain circumstances (for example, it may be consultations with state bodies); 4) the possibility for a person to foresee the consequences of his actions” (Oliinyk, 2019, p. 258; Tsebenko, 2021, p. 33).

The concept, characteristics and system of preventive measures, as well as the grounds, con-

ditions and procedural procedure for their application in criminal proceedings, constantly arouse increased interest from the scientific community. Scholars have made a significant contribution to solving important problems for theory and law enforcement practice related to determining the place of preventive measures in the system of measures to ensure criminal proceedings, clarifying the algorithm for choosing preventive measures with due regard to the ECtHR practice, and identifying ways to improve the regulation of the application of preventive measures in criminal proceedings. However, scholars have not paid attention to determining the peculiarities of application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, in particular, to clarifying the content of the grounds and conditions for such application, taking into account the specifics of the mechanism of committing and, accordingly, investigating a particular category of criminal offenses, and this issue remains unexplored, which, in turn, necessitates a relevant scientific study.

Thus, the essence, grounds and conditions for the application of measures of restraint in criminal proceedings, including during the pre-trial investigation of corruption-related criminal offenses, should be clearly regulated by criminal procedural law. In this case, the entities authorized to apply them will understand the algorithm of their actions, which, in turn, will reduce the likelihood and number of cases of violations during the application of preventive measures, and thus violations of human rights and freedoms as a result of unlawful actions of authorized entities. In addition, the clarity and unambiguity of interpretation of the provisions of the criminal procedural legislation in terms of determining the grounds and procedural procedure for the application of preventive measures is a guarantee of protection of their rights, freedoms and legitimate interests by participants in criminal proceedings. In this regard, in the context of studying the issues related to the application of measures to ensure criminal proceedings during the pre-trial investigation of corruption-related criminal offenses, the issue of the regulation of the institute of preventive measures at the legislative level, as well as law enforcement practice and peculiarities of application of preventive measures with due regard for the specifics of the category of criminal offenses under study is relevant.

PURPOSE AND OBJECTIVES OF THE RESEARCH. The *purpose* of this article is to single out and characterize the grounds and conditions for applying preventive measures during the pre-trial investigation of the offenses under study. This purpose leads to the following *objectives*: firstly,

¹ Constitutional Court of Ukraine (2004). *Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 46 people's deputies of Ukraine on the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine “On Peculiarities of Application of the Law of Ukraine ‘On Elections of the President of Ukraine’ during the repeated voting on December 26, 2004” (Case on Peculiarities of Application of the Law of Ukraine “On Elections of the President of Ukraine”) (Decision No. 22-рп/2004).* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-04>.

to clarify the essence of preventive measures, their features and purpose of application; secondly, to determine the essence of the grounds for application of preventive measures in criminal proceedings; thirdly, to reveal the content of the legal and procedural grounds for application of preventive measures during pre-trial investigation of corruption-related criminal offenses; fourthly, to determine the conditions for application of preventive measures during pre-trial investigation of the category of offenses under study.

METHODOLOGY. To achieve the purpose of the research and fulfill the objectives assigned by it, a complex of general scientific and special methods was used. In particular, using the dialectical method, the state of formation and development of scientific approaches to determining the essence and distinguishing the features of preventive measures as a component of the system of measures to ensure criminal proceedings and one of the forms of application of procedural coercion during pre-trial investigation and judicial proceedings was analyzed; a definition of the concept of “precautionary measures” was formed; the formation and development of theoretical, legal and praxeological foundations for determining the grounds and conditions for applying preventive measures in criminal proceedings, including during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, was shown; a comprehensive approach to the use of the grounds and conditions for applying preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses was formed when making a decision on the possibility and necessity of their application in a specific criminal proceeding. Using the methods of logic, the provisions of regulatory legal acts and scientific approaches to the interpretation of the concept of preventive measures, the grounds for their application, the determination of the characteristics of the features of preventive measures, the role and content of the grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses were analyzed. The system-structural method was used to identify the features of preventive measures and determine their place in the system of measures to ensure criminal proceedings, the grounds and conditions for the application of preventive measures, as well as to disclose their content. Using the specified method, it was established that the grounds for applying a preventive measure in criminal proceedings include two components (the presence of a reasonable suspicion that a person has committed a criminal offense; the presence of risks that give sufficient grounds for the investigating

judge or court to believe that the suspect, accused, or convicted person may commit the actions provided for in Part 1 of Article 177 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC of Ukraine)), which are not mutually exclusive, but rather complement each other. A detailed analysis of the provisions of the CPC of Ukraine that regulate the grounds and procedural procedure for applying preventive measures in criminal proceedings allows us to conclude that it is worth distinguishing between the legal and procedural grounds for applying preventive measures. The comparative legal method allowed to compare international legal standards, the practice of the ECtHR, the norms of criminal procedural legislation and law enforcement practice in terms of determining the grounds and conditions for applying preventive measures at the stage of pre-trial investigation of corruption criminal offenses and crimes. Accordingly, the use of the selected set of methods of scientific knowledge created the necessary prerequisites for conducting a qualitative study, which ensured the optimal combination of pragmatic and praxeological components.

RESULTS AND DISCUSSION. The general provisions on preventive measures, as well as the grounds and procedural procedure for their election, cancellation or change are defined in Chapter 18 of the CPC of Ukraine. However, an analysis of the provisions of this chapter shows that the term “preventive measures” has not been defined at the legislative level. The legislator is limited to providing a list of measures that are preventive measures in Part 1 of Article 176 of the CPC of Ukraine. These are personal obligation, personal guarantee, bail, house arrest, and detention. In addition, Part 2 of the same article states that a temporary preventive measure is the detention of a person, which is applied on the grounds and in the manner prescribed by the CPC of Ukraine¹.

Interpretations of precautionary measures can be found in the professional scientific literature. In particular, Yu. Goshovska (2015, p. 143) emphasizes that “the CPC of Ukraine does not define the term ‘preventive measures’, which leads to different understanding and application of this concept”. At the same time, the scholar offers her own interpretation of preventive measures. In her opinion, this is a type of measure to ensure criminal proceedings, which consists in the use of procedural coercion in order for the suspect or accused to fulfill their procedural obligations. This interpretation emphasizes that:

¹ Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *Criminal Procedural Code of Ukraine* (Law No. 4651-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

– preventive measures are a structural element of measures to ensure criminal proceedings, which is obvious and follows from the provisions of Paragraph 9, Part 2, Article 131 of the CPC of Ukraine;

– the application of preventive measures is associated with the use of procedural coercion, which means that it involves the restriction of the rights, freedoms and legitimate interests of the person to whom they are applied;

– preventive measures are applied to an exhaustive list of persons – suspects and accused;

– the purpose of the application of preventive measures is to ensure that the suspect or accused fulfills the procedural obligations set forth in the CPC of Ukraine.

An interesting and noteworthy definition of preventive measures proposed by Yu. Hroshevyi (2013, p. 166). In his view, these measures are a type of preventive measures to ensure criminal proceedings, which are applied by the investigating judge or court, if there are grounds and in accordance with the procedure established by law, to the suspect or accused and consist in restricting their constitutional rights and freedoms in order to ensure the fulfillment of procedural obligations imposed on these persons, as well as to prevent attempts of their possible misconduct. In the proposed interpretation of preventive measures, the author identifies the following main features:

– preventive nature, which determines not only the focus of their application but also their place in the structure of measures to ensure criminal proceedings;

– clear regulation of subjects, grounds and procedure for their application;

– are applied exclusively by the investigating judge or court depending on the stage of criminal proceedings;

– are applied to suspects and accused persons;

– are based on the actual restriction of constitutional rights and freedoms of a suspect or accused person during criminal proceedings;

– the purpose of their application is to simultaneously ensure that the suspect or accused fulfills their procedural obligations and prevent attempts at possible misconduct.

It is not unreasonably argued in the scientific literature that preventive measures are the most severe type of measures to ensure criminal proceedings, which, in turn, are coercive measures provided for by the CPC of Ukraine, which are applied on the grounds and in accordance with the procedure established by law in order to prevent and overcome negative circumstances that impede or may impede the solution of the tasks of

criminal proceedings, ensuring its effectiveness (Bandurka et al., 2012; Vakulenko et al., 2017). In other words, the proposed statement emphasizes the strict nature of preventive measures as compared to other measures to ensure criminal proceedings, which means that during their application the restriction of the rights and freedoms of a suspect or accused is more severe than during the application of other measures of criminal proceedings. At the same time, it is obvious that scholars reduce the main features of preventive measures to the features of measures to ensure criminal proceedings, of which they are an integral part. In addition, it is emphasized that preventive measures are neither punishment nor means of proof in criminal proceedings (Vakulenko et al., 2017).

We are more impressed by the position of T. Fomina (2016, p. 244) regarding the epistemological characterization of preventive measures. The scientist rightly points out that it is difficult to characterize all their features, attributes, purpose, grounds and procedure for applying preventive measures in one definition. Therefore, taking into account the work of scholars and her own research on this issue, she proposes to define preventive measures as “a type of measures to ensure criminal proceedings of a law-restrictive and coercive nature, which are applied, if there are sufficient grounds, by an investigating judge or court against a suspect, accused, convicted person, the main purpose of which is to ensure the fulfillment of his/her duties, as well as to prevent attempts at his/her possible misconduct”. In other words, T. Fomina (2016) defines the essence of preventive measures by identifying its distinctive features, which in their entirety directly affect the procedure for their election, change and cancellation.

Based on the foregoing, it can be concluded that preventive measures are a type of measures to ensure criminal proceedings, which are applied to a suspect or accused person solely on the grounds and under the conditions set forth in the CPC of Ukraine in order to ensure the fulfillment of their procedural obligations and prevent the commission of any unlawful acts aimed at continuing illegal activities, evading criminal liability and obstructing criminal proceedings. Accordingly, it is impossible to determine either the essence of preventive measures or the procedure for their application, change and cancellation, in particular in the investigation of corruption criminal offenses, without clarifying the content of the grounds and conditions for such application.

V. Butenko (2019, p. 120) rightly notes that it is difficult to clearly and unambiguously determine the grounds for applying preventive

measures in criminal proceedings without understanding their essence and content. At the same time, he concludes that only a comprehensive application of the grounds for the application of preventive measures provided for by the CPC of Ukraine can objectively assist in making a procedural decision and ensure guarantees of the rights and freedoms of a person. From the above, it follows that the scholar is a supporter of an integrated approach to defining the concept and system of grounds for choosing preventive measures. In view of this, he supports scientific opinions according to which “the grounds for choosing a preventive measure should be understood as a set of data indicating the person’s involvement in the crime; his/her possible illegal behavior; circumstances that are taken into account when choosing a preventive measure”; “the grounds for applying preventive measures are the factual data indicating that the person committed the crime and the data establishing the possibility of evading investigation and trial and serving a sentence, as well as committing other illegal actions that impede the establishment of the truth”; “to implement the relevant procedure ... requires a set of substantive and criminal procedural grounds”.

We fully share the opinion that the grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses are categories that require comprehensive use when deciding on the possibility and necessity of their application in a particular criminal proceeding. In particular, in Article 177 of the CPC of Ukraine, the legislator considers the grounds for the application of preventive measures for the purpose of such application. Part 1 of this article states that “the purpose of applying a preventive measure is to ensure that the suspect or accused fulfills the procedural obligations imposed on him/her, as well as to prevent attempts to: 1) hide from the pre-trial investigation bodies and/or the court; 2) destroy, hide or distort any of the things or documents that are of significant importance for establishing the circumstances of the criminal offense; 3) illegally influence the victim, witness, other suspect, accused, expert, specialist in the same criminal proceedings; 4) obstruct the criminal proceedings in any other way; 5) commit another criminal offense or to continue the criminal offense of which the person is suspected or accused”¹. That is, the purpose of applying preventive measures in criminal proceedings in general and during the pre-

trial investigation of corruption criminal offenses in particular is both to ensure that the suspect or accused fulfills the procedural duties assigned to him, and to prevent attempts at possible unlawful behavior by the suspect or accused during criminal proceedings (Fomina, 2020).

At the same time, in Part 2 of Article 177 of the CPC of Ukraine, the legislator defines the grounds for applying a preventive measure in criminal proceedings. It includes two components that are not mutually exclusive, but rather complement each other. These are, firstly, the existence of a reasonable suspicion that a person has committed a criminal offense, and, secondly, the existence of risks that give the investigating judge or court sufficient grounds to believe that the suspect, accused, or convicted person may commit the actions provided for in Part 1 of Article 177 of the CPC of Ukraine². In other words, “the grounds for choosing preventive measures should be understood as two types of factual data (evidence): evidence establishing the fact of a past event and evidence establishing the possibility of a future event. The first group of grounds includes evidence confirming the commission of a crime and the degree of danger of the person who committed it. The second group includes evidence proving the suspect’s ability to evade investigation and trial and serving a sentence, the possibility of obstructing the investigation or committing new illegal actions” (Fomina, 2020, p. 117).

However, a more detailed analysis of the provisions of the CPC of Ukraine regulating the grounds and procedural procedure for the application of preventive measures in criminal proceedings leads to the conclusion that it is necessary to distinguish between legal and procedural grounds for the application of preventive measures. In the first case, we are talking about the grounds upon which the authorized entities have the right to initiate the application of a preventive measure. These grounds are specified in Part 2 of Article 177 of the CPC of Ukraine. In the second case, we are talking about a court decision on the basis of which a preventive measure is applied to a suspect or accused. The procedural grounds for applying a preventive measure are set forth in Part 4 of Article 176 of the CPC of Ukraine. According to this procedural rule, “preventive measures are applied: during the pre-trial investigation and before the preparatory court hearing – by the investigating judge at the request of the investigator, agreed with the prosecutor, or at the

¹ Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). Criminal Procedural Code of Ukraine (Law No. 4651-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

² Ibid.

request of the prosecutor, and during the trial – by the court at the request of the prosecutor”¹.

It follows from the above that the legal basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses is the existence of a reasonable suspicion that a person has committed a corruption criminal offense and risks that give the investigating judge sufficient grounds to believe that the suspect may not fulfill his procedural duties and try to hide from the pre-trial investigation authorities, take actions to destroy, damage evidence, unlawfully influence other participants in the investigation. The procedural basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of the investigated category of criminal offenses is the decision of the investigating judge at the request of the investigator, agreed with the prosecutor, or the prosecutor. At the same time, if a corruption criminal offense is within the jurisdiction of the High Anti-Corruption Court (hereinafter – HACC), the procedural basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of such offenses is the decision of the HACC investigating judge at the request of the investigator, agreed with the prosecutor of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor’s Office (hereinafter – SAPO), or at the request of the SAPO prosecutor.

We would like to emphasize that the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses is possible only if there are legal and procedural grounds. Only a legal basis allows the investigator or prosecutor to initiate the application of a preventive measure. At the same time, a preventive measure cannot be applied in the absence of a procedural basis – a relevant decision of the investigating judge or court. Therefore, an intermediate conclusion can be made that the existence of a legal basis gives the right to initiate the application of preventive measures in criminal proceedings, and the application of such measures is possible only if there are legal and procedural grounds.

Let us dwell in more detail on the disclosure of the content of the grounds for applying preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses.

The first component of the legal basis for the application of preventive measures, in particular during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, is the existence of a reasonable suspicion that a person has committed a criminal offense. It is worth noting that the term “reasonable suspicion” is not explained by the legislator in

the CPC of Ukraine. In fact, we are faced with the need to apply an evaluative criminal procedural rule. This situation, of course, is characterized by contradictions both in the interpretation of this evaluative term and in its application when deciding on the choice of a preventive measure. This, in turn, contradicts the position of the ECHR, according to which “in cases where national law allows deprivation of liberty, the law must be clear and foreseeable in order to avoid any risk of arbitrary arrest” (Titko, 2010, p. 124). After all, as rightly noted by I. Titko (2010, p. 43), “the quality of the language and style of the criminal procedure law is of particular importance for the unity of approaches to its understanding and practical application”.

Therefore, taking into account the fact that the CPC of Ukraine does not define the concept and criteria for the reasonableness of suspicion, when deciding on the existence of grounds for applying preventive measures and choosing the appropriate preventive measure, the investigating judge, the court, in accordance with the principles of criminal proceedings (in particular, the rule of law, legality (Articles 8, 9 of the CPC of Ukraine)), applies the ECtHR case law.

Taking into account the study of the ECtHR case law² researchers note the formation of new approaches to the interpretation of reasonable suspicion:

- facts or information that can convince an objective observer that a person may have committed the offense (Titko, 2010; Butenko, 2019);

- the facts giving rise to suspicion do not yet reach the level necessary to convict a person or even to bring charges against him or her, which occurs at the next stages of the criminal process (Titko, 2010).

At the same time, as the ECtHR notes, “the requirement that suspicion must be based on reasonable grounds is an essential part of the guarantee against arbitrary arrest and detention. Moreover, in the absence of a reasonable suspicion, a person may not under any circumstances be detained or taken into custody with the aim of forcing him to confess to a crime, to testify against other persons or to obtain from him facts or information that may serve as a basis for a reasonable suspicion”³.

² European Court of Human Rights. (2011). *The Case of Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine* (Application No. 42310/04). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683; European Court of Human Rights. (1997). *The Case of K.-F. v. Germany* (Application No. 25629/94). <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58119>.

³ European Court of Human Rights. (2011). *Case of Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine* (Application

¹ Ibid.

At the same time, we fully agree with the statement of R. Kokosh (2020) that the reasonableness of suspicion contains two aspects. The first one concerns the issue of committing a criminal offense (the fact of committing an unlawful act that contains the features provided for in the disposition of the relevant article of the Special Part of the Law on Criminal Liability), and the second one is proving the circumstances that, upon a reasonable impartial interpretation, raise suspicion of a person's involvement in a particular criminal offense. At the same time, the circumstances set forth in the notice of suspicion are proved exclusively by the evidence available in the proceedings.

Reasonableness of suspicion can be established only in relation to an act that falls under the elements of an offense under the law on criminal liability. Reasonableness of suspicion cannot be established *in abstracto* or based on subjective assumptions, but must be supported by specific evidence in criminal proceedings. The "reasonable suspicion" standard of proof does not imply that the authorized bodies must operate with evidence sufficient to bring charges or convict, which is due to the lower degree of probability required in the early stages of criminal proceedings to restrict a person's rights. The standard of proof "reasonable suspicion" is dynamic, i.e. over time, such suspicion of a criminal offense cannot be an independent basis for continuing to restrict a person's rights, relevant and sufficient grounds (risks) must be provided, supported by evidence. Even when making the first decision to apply a preventive measure in the form of detention, national courts must provide evidence of the existence of reasonable suspicion and relevant risks cumulatively (Hloviuk, Zhovtan, Ponomarenko, 2020; Pohoretskyi, Mitskan, 2019a). In other words, it is necessary to establish simultaneously the evidence that allows to confirm the existence of reasonable suspicion and risks provided for by the criminal procedural law. In no way is there an alternative to establishing these circumstances, as they are complementary. It is their symbiosis that allows motivating the decision to apply preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses.

With regard to establishing the validity of suspicion when applying preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses, it is worth noting that the investigating judge should in no case establish the involvement of a person beyond a reasonable

doubt, however, reasonable suspicion must be supported by specific facts and circumstances that can convince an objective observer, i.e. a layperson, of the existence of a link between the person's actions and the event. Such factual circumstances must be clear and understandable and reflected in the relevant decision of the competent authority (Hloviuk, Stepanenko, 2018, p. 19; Hloviuk, Zhovtan, Ponomarenko, 2020).

The second component of the legal basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses is the presence of risks specified in part 1 of Article 177 of the CPC of Ukraine, which give sufficient grounds for the investigating judge to believe that the suspect may fail to fulfill his procedural obligations and attempt to hide from the pre-trial investigation authorities, take actions to destroy or damage evidence, unlawfully influence other participants in criminal proceedings or otherwise impede the criminal investigation.

The list of risks is exhaustive and is provided in part 1 of Article 177 of the CPC of Ukraine. At the same time, it is worth noting that the legislator formulates the second component of the legal basis, by analogy with the existence of reasonable suspicion, using an evaluative concept. In particular, part 2 of Article 177 of the CPC of Ukraine indicates the existence of risks that provide sufficient grounds. In this aspect, scholars note that the standard of proof in the criminal procedure of Ukraine "reasonable grounds" is based on "common sense" and on the actual analysis (assessment) of the entire set of facts and circumstances in their integrity by authorized entities using special knowledge and experience to establish the existence of "reasonable grounds" for making the relevant decision. This standard applies to most procedural decisions at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings, when a reasonable suspicion of a criminal offense is not enough in view of the significant restriction of a person's rights as a result of making the relevant decision (Pohoretskyi, Mitskan, 2019b, p. 39).

We should agree with the position of A. Pavlyshyn, Kh. Slyusarchuk (2018, pp. 107–108), that "the standard of proof 'reasonable grounds' is more aimed at proving the probability of a certain event occurring in the future and provides for obtaining probable prospective knowledge in criminal proceedings... The 'prospective' character of the 'reasonable grounds' standard of proof when deciding on the application of a preventive measure is determined by the object of knowledge, which is the probability of a certain event in the future (a reasonable probability of one or more risks)... In turn, the retrospective character of the

'reasonable grounds' standard of proof is that the probability of a certain risk is substantiated by reliable factual data of the past. For example, the probability that the suspect or accused will hide from the pre-trial investigation authorities may be substantiated by the existence of a previous fact of evasion (hiding) from the pre-trial investigation authorities".

It should be emphasized that the sufficiency of grounds to believe that the presence of risks in criminal proceedings that will actually lead to negative consequences defined by the criminal procedure legislation correlates with the specifics of corruption criminal offenses. First of all, the mechanism of committing the studied category of criminal offenses is characterized by the presence of a special subject. The person of the offender is an official who uses his/her status to facilitate the preparation, commission and concealment of his/her illegal activities, as well as as a way to counteract the pre-trial investigation. Accordingly, typical methods of committing corruption criminal offenses are associated with the use of a person's official position or other opportunities of his or her status. In particular, it can be power, corrupt connections, large amounts of money obtained through criminal means. In view of this, when deciding on the application of preventive measures in the studied category of criminal proceedings, it is necessary to find out whether there are risks provided for in Part 2 of Article 177 of the CPC of Ukraine and to substantiate their sufficiency in relation to the elements of the mechanism of committing a specific corruption criminal offense.

When making a procedural decision on the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption-related criminal offenses, it is important to determine not only the grounds but also the conditions for applying preventive measures in criminal proceedings. There is no separate article in the CPC of Ukraine that would define the conditions for the application of preventive measures in criminal proceedings. At the same time, an analysis of the provisions of the CPC of Ukraine regulating the grounds and procedural procedure for the application of preventive measures in criminal proceedings leads to the conclusion that a decision to apply a preventive measure cannot be made in the absence of conditions for its application. In particular, Part 3 of Article 176 of the CPC of Ukraine states that "the investigating judge or court shall refuse to apply a preventive measure unless the investigator or prosecutor proves that the circumstances established during the consideration of the motion for application of preventive

measures are sufficient to convince that none of the more lenient preventive measures provided for in part one of this article can prevent the risk or risks proved during the consideration"¹. It follows from the above that the conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses are the existence of circumstances that, taken together, are sufficient to convince that it is impossible to prevent the risk(s) defined in Part 1 of Article 177 of the CPC of Ukraine in a way other than applying one of the preventive measures. At the same time, a more severe preventive measure is applied to a suspect only if it is not possible to prevent the risk(s) mentioned above with a softer preventive measure.

Also, Part 1 of Article 194 of the CPC of Ukraine states that "when considering a motion for the application of a preventive measure, the investigating judge or court is obliged to establish whether the evidence provided by the parties to the criminal proceedings proves the circumstances that indicate: 1) the existence of a reasonable suspicion that the suspect or accused has committed a criminal offense; 2) the existence of sufficient grounds to believe that there is at least one of the risks provided for in Article 177 of this Code and indicated by the investigator or prosecutor; 3) the insufficiency of applying more lenient preventive measures to prevent the risk or risks specified in the motion"². In other words, the legislator refers to the conditions for the application of preventive measures in criminal proceedings as the availability of evidence of circumstances that, in turn, indicate the presence of both components of the legal basis for the application of preventive measures and the insufficiency of applying more lenient preventive measures to prevent the risk or risks specified in the motion. Moreover, in part 2 of the same article, the legislator imposes on the investigating judge or court the obligation to refuse to apply a preventive measure if the circumstances specified in Part 1 of Article 194 of the CPC of Ukraine are not proven³.

In addition, the conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses should include those that ensure the legality of restrictions on the rights of the suspect during criminal proceedings. For example, as rightly noted by T. Fomina (2016, pp. 242–243), the legality of

¹ Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *Criminal Procedural Code of Ukraine* (Law No. 4651-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

² Ibid.

³ Ibid.

restrictions on the rights and freedoms of citizens when applying preventive measures in criminal proceedings is ensured by observing the following rules

- restriction of individual rights is allowed only by law. That is, preventive measures may be applied exclusively on the grounds and in the manner prescribed by the criminal procedural legislation of Ukraine;

- restriction of individual rights should not be implemented if it does not meet the objectives of criminal proceedings. At the same time, the preventive measure applied must be proportionate to the task to be solved in a particular criminal proceeding, taking into account both the type and nature of the criminal offense under investigation, as well as the behavior and other circumstances characterizing the suspect or accused;

- restrictions on a person's rights may be carried out for a certain period of time;

- the rights of an individual must be provided with legal guarantees.

CONCLUSIONS. Summarizing the above, it can be concluded that the grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses are categories that require a comprehensive use when deciding on the possibility and necessity of their application in a particular criminal proceeding. It is worth noting that during the pre-trial investigation of corruption-related criminal offenses, preventive measures are applied only if there are legal and procedural grounds. First of all, this is due to the fact that the existence of a legal basis gives the right to initiate the application of preventive measures in criminal proceedings, and the application of such measures is possible only if there are legal and procedural grounds.

The legal basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses is the presence of a reasonable suspicion that a person has committed a corruption criminal offense and risks that give the investigating judge sufficient grounds to be-

lieve that the suspect may not fulfill the procedural duties assigned to him and try to hide from the pre-trial investigation bodies, commit actions to destroy, damage evidentiary information, illegally influence other participants in the criminal proceedings or otherwise obstruct criminal proceedings, continue criminal illegal activity. In our opinion, it is necessary to synchronously establish evidence that allows confirming the existence of reasonable suspicion and risks provided for by criminal procedural legislation, because they are complementary. It is their symbiosis that allows motivating the decision to apply preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses. At the same time, when deciding on the application of preventive measures in the studied category of criminal proceedings, it is necessary to clarify the presence of risks stipulated in Part 2 of Article 177 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and justify their sufficiency in relation to the elements of the mechanism of committing a specific corruption criminal offense: the status of the offender, the presence of corrupt connections; typical methods of committing an offense related to the use by the offender of his official position or other opportunities of his status; the post-criminal behavior of the offender; the presence of assets obtained by criminal means and their size; facts of resistance to the pre-trial investigation and methods of its implementation, etc.

The procedural basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of the investigated category of criminal offenses is the decision of the investigating judge at the request of the investigator, agreed with the prosecutor, or the prosecutor. It should be noted that if a corruption criminal offense falls within the jurisdiction of the HACC, the procedural basis for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of such offenses is the decision of the investigating judge of the HACC at the request of the investigator, agreed with the SAPO prosecutor, or at the request of the SAPO prosecutor.

REFERENCES

1. Ablamskyi, S., Nenia, O., Drozd, V., & Havryliuk, L. (2021). Substantial Violation of Human Rights and Freedoms as a Prerequisite for Inadmissibility of Evidence. *Justicia*, 26(39), 47–56. <https://doi.org/10.17081/just.26.39.4819>.
2. Bandurka, O., Blazhivskyi, Ye., Burdol, Ye. et al. (2012). *Criminal Procedure Code of Ukraine* (Vol. 1). (V. Tatsii, V. Pshonka, & A. Portnov, Eds). Pravo.
3. Bernaziuk, Ya. (2020, October 22). *The category of "quality of law" as a component of the principle of the rule of law and a guarantee of the application by the court of the interpretation of the law most favorable to the individual*. The Judiciary of Ukraine. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199>.
4. Butenko, V. (2019). Concepts and reasons for selecting preventive measures. *Law and Innovations*, 3(27), 118–122. <https://doi.org/10.31359/2311-4894-2019-27-3-118>.

5. Fomina, T. (2016). Epistemological characteristics of preventive measures in the context of the current Criminal Procedure Code of Ukraine. *Scientific Journal of Public and Private Law*, 2(3), 241–244.
6. Fomina, T. (2020). *Application of preventive measures in criminal proceedings: problems of theory and practice* (O. Yukhno, Ed.). Panov.
7. Goshovska, Yu. (2015). The use of preventive measures in a criminal proceeding on minors. *Scientific Herald of International Humanitarian University*, 17(2), 143–146.
8. Hloviuk, I., & Stepanenko, A. (2018). Standard of proof “reasonable suspicion” in criminal proceedings. *Legal Position*, 1(20), 13–20.
9. Hloviuk, I., Zhovtan, Yu., & Ponomarenko, D. (2020, February 20). *Verification by the investigating judge of the validity of suspicion as a means of counteracting unfounded criminal prosecution*. National Bar Association of Ukraine. <https://unba.org.ua/publications/5251-perevirka-slidchim-suddeyu-obuntovanosti-pidozri-yak-zasib-protidii-neobuntovanomu-kriminal-nomu-peresliduvannyu.html>.
10. Hroshevyi, Yu., Tatsii, V., Tumanians, A. et al. (2013). *Criminal process* (V. Tatsii, Yu. Hroshevyi, V. Kaplina, & O. Shylo, Eds). Pravo.
11. Kokosh, R. (2020, October 27). *Reasonableness of suspicion: criteria and their interpretation in practice*. Legal Newspaper Online. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/obruntovanist-pidozri-kriteriyi-iyih-tlumachennya-na-praktici.html>.
12. Oliinyk, O. (2019). Principles of criminal law in the light of the practice of the ECHR. *Law and Society*, 4, 254–260. <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-38>.
13. Pavlyshyn, A., & Slyusarchuk, Kh. (2018). Standard of proof “probable cause”: interpretation of the supreme court of the USA and national practice of applying. *Legal Position*, 1(20), 103–110.
14. Pohoretskyi, M., & Mitskan, O. (2019b). Standard of proof «sufficient reason» in the criminal procedure of Ukraine. *Herald of Criminal Justice*, 3, 31–42. <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/31-42>.
15. Pohoretskyi, M., & Mitskan, O. (2019a, March 21). “Reasonable Suspicion”: An Unrecognized Phenomenon of Ukrainian Criminal Procedure. *Law and Business*. https://zib.com.ua/ua/print/136819-yak_minimum_5_kriteriiv_obruntovanosti_pidozri_mae_vrahovuva.html.
16. Titko, I. (2010). *Evaluative concepts in the criminal procedural law of Ukraine*. Pravo.
17. Tsebenko, S. (2021). Requirement of “quality” of the law as one of the main aspects of the principle of the rule of law. *Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, 4, 31–35. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.4.6>.
18. Vakulenko, O., Drozd, V., Ponomarenko, A. et al. (2017). *Procedural features of the application of preventive measures during pre-trial investigation*. Helvetyka.

Received the editorial office: 1 October 2024

Accepted for publication: 16 December 2024

ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ РОМАНЮК,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
навчально-науковий інститут № 1;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6077-4591>,
e-mail: romaniukukraine@gmail.com;

РОМАН ІЛІЧ ЛОГІН,

Харківський національний університет внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7251-6209>,
e-mail: romanlogin7@gmail.com

ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Статтю присвячено уточненню змісту підстав і умов застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Означений науковий пошук здійснено з урахуванням специфіки механізму вчинення та відповідно розслідування виокремленої категорії кримінальних правопорушень. Основною метою дослідження є виокремлення та надання характеристики підставам та умовам застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Доведено, що під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень запобіжні заходи застосовуються тільки за наявності правової та процесуальної підстав. Правовою підставою є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою корупційного кримінального правопорушення та ризиків, які

дають достатні підстави слідчому судді вважати, що підозрюваний може не виконувати покладені на нього процесуальні обов'язки та спробувати переховуватися від органів досудового розслідування, вчинити дії зі знищення, псування доказової інформації, незаконного впливу на інших учасників кримінального провадження чи в інший спосіб перешкоджати кримінальному провадженню, продовжити кримінальну протиправну діяльність. Акцентовано, що під час вирішення питання про застосування запобіжних заходів у досліджуваній категорії кримінальних проваджень потрібно з'ясувати наявність ризиків, передбачених ч. 2 ст. 177 Кримінального процесуального кодексу України, та обґрунтувати їх достатність релевантно до елементів механізму вчинення конкретного корупційного кримінального правопорушення. Процесуальною підставою є ухвала слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, чи прокурора. Якщо корупційне кримінальне правопорушення віднесено до підсудності Вищого антикорупційного суду, то процесуальною підставою застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування таких правопорушень є ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду. Така ухвала постановляється за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, чи за клопотанням прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Слідчий суддя під час прийняття процесуального рішення зобов'язаний урахувати умови застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: наявність доказів про обставини, які свідчать про наявність обидвох компонентів правової підстави застосування запобіжних заходів і недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні; забезпечення законності обмежень прав підозрюваного під час здійснення кримінального провадження.

Ключові слова: запобіжні заходи, досудове розслідування, корупційні кримінальні правопорушення, кримінальне провадження, застосування запобіжних заходів, підстави, умови.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Romaniuk V. V., Login R. I. Grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses. *Law and Safety*. 2024. No. 4 (95). Pp.105–115. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.09>.

Citation (APA): Romaniuk, V. V., & Login, R. I. (2024). Grounds and conditions for the application of preventive measures during the pre-trial investigation of corruption criminal offenses. *Law and Safety*, 4(95), 105–115. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.09>.

УДК 351.749:355.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.10>**ІГОР ВОЛОДИМИРОВИЧ ВЛАСЕНКО,**

кандидат технічних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
навчально-науковий інститут № 2,
кафедра тактико-спеціальної підготовки;
 <https://orcid.org/0000-0001-7752-6068>;

ІГОР ПАВЛОВИЧ ЛИХИЙ,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
навчально-науковий інститут № 2,
кафедра оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів;
 <https://orcid.org/0009-0003-6266-0688>;

ЯРОСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ СЛАТІН,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
навчально-науковий інститут № 2;
 <https://orcid.org/0009-0007-0014-4660>,
e-mail: slatin.yaroslav@gmail.com

ПІДВИЩЕННЯ БОЄДАТНОСТІ МАЛИХ ТАКТИЧНИХ ГРУП ПОЛІЦІЇ

У статті проаналізовано методи підвищення боєдатності малих тактичних груп поліції, зокрема з огляду на їхню участь у бойових діях під час воєнного стану в Україні. Основну увагу приділено важливості оптимального розташування командира у складі малої тактичної групи, що забезпечує ефективність виконання службово-бойових завдань, оперативність ухвалення рішень, мобільність і безпеку підрозділу.

У дослідженні застосовано науковий підхід до підвищення боєдатності та вдосконалення тактики дій малих тактичних груп. Для цього використано такі методи: аналізу, зокрема першоджерел; порівняльного аналізу; статистичного та математичного аналізу; опитування й експертного опитування; оптимізації та апроксимації; графічного методу шикунів та оптимізації розташування командира у складі малої тактичної групи; експериментальних досліджень.

Досліджено різні типи бойових шикунів, зокрема лінія, колона, клин, ромб, зірка, змійка та інші, які є базовими тактичними елементами. Для кожного виду шикунів проведено експерименти з визначення оптимального розташування командира. Зокрема, проаналізовано швидкість передачі команд та ризики втрати інформації залежно від позиції командира і відстані між бійцями. Встановлено, що найбільш оптимальним є розташування командира в центрі шикунів, оскільки це забезпечує швидкий зв'язок і мінімізує ризик втрат під час атаки.

Запропоновано критеріальний підхід, який включає кількісні, просторові й тактичні критерії для вибору місця розташування командира. Серед основних критеріїв виокремлено особисту безпеку командира, оперативність передачі команд, зменшення трансформацій команд та мінімізацію рухів під час перешикувань. Емпіричними результатами підтверджено важливість комплексного врахування цих факторів для підвищення боєдатності малої тактичної групи.

Практична значущість дослідження полягає в його можливому використанні в системі підготовки Національної поліції. Це сприятиме забезпеченню безперервного виконання службово-бойових завдань та мінімізації втрат особового складу. На основі отриманих результатів розроблено рекомендації щодо оптимізації розташування командира в різних типах бойових шикунів.

Ключові слова: МТГ, мала тактична група, ефективність, поліція, боєдатність, боєготовність.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Підвищення боєдатності та боєготовності особового складу підрозділів Національної поліції завжди є актуальною темою для досліджень, а з урахуванням воєнного

стану, запровадженого в Україні з 2022 року, та залучення підрозділів Національної поліції до бойових дій актуальність упровадження нових методів, методик і способів підвищення

ефективності підрозділів поліції зростає. Види бойових шикувань, їх призначення, способи перешикування, мобільність, зміни напрямку руху, якісні та кількісні показники малих тактичних груп мають велику наукову та практичну значущість (Ларсен, 2022, с. 22). Значення керування й управління діями малих тактичних груп також не викликає сумнівів (Фрідман, 2024, с. 12). Боездатність підрозділу при виконанні службово-бойових завдань цілком залежить від ефективності дій командира підрозділу, швидкого ухвалення ним правильного рішення, його знань та вмінь. Підвищення боездатності малої тактичної групи за умов покращення керування та управління підрозділом розглядається в дослідженні з урахуванням оптимізації місцерозташування командира у складі малої тактичної групи. Вирішальна роль командира в умовах оперативної обстановки дозволяє ефективно, швидко й без втрат серед особового складу виконувати поставлені завдання.

На командира покладено організаційні, управлінські функції, а його втрата часто унеможливує виконання завдання. Правильне місцерозташування командира повинно покращити ефективність підрозділу (керованість, злагодженість, мобільність, оперативність, безпеку, тактику, оцінку обстановки, передачу та отримання інформації тощо). Аналіз першоджерел та опитування поліцейських засвідчили недостатню увагу до тематики, пов'язаної з виконанням службово-бойових завдань поліцейськими у складі групи. Розташування поліцейських у бойових шикуваннях з урахуванням їхньої спеціалізації, досвіду, фізіологічних та антропометричних особливостей, навичок і вмінь майже не розглядалося. Ці аспекти частково враховуються лише під час підготовки підрозділів поліції особливого призначення. Аналогічний досвід малих і середніх груп збройних сил інколи або зовсім не відповідає вимогам, що висуваються до малих тактичних груп підрозділів сил правопорядку.

На жаль, проблемам, пов'язаним із виконанням завдань поліцейськими у складі груп, приділяється недостатньо уваги. Особливо це стосується випадків залучення особового складу Національної поліції до виконання службових обов'язків в умовах загальновійськового бою, а також протидії розвідувальним і диверсійно-розвідувальним силам ворожих збройних сил. Практичне значення дій поліцейських у складі малих і середніх тактичних груп під час ведення поліцейського бою в умовах загальновійськового бою важко переоцінити. Тактика поліцейського бою, його особливості

та порядок ведення, особливо у складі малої тактичної групи, потребують подальших досліджень.

У навчальній програмі з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» на вивчення та опрацювання теми, пов'язаної з шикуваннями та діями малих тактичних груп, відводиться шість годин, з яких лише чотири становлять аудиторне навантаження. У пункті 6 наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26 січня 2016 року № 50¹ вказано про навчання з тактики для кожної категорії працівників, але немає жодного слова про вивчення матеріалів, пов'язаних з діями у складі малих тактичних груп. І такий стан професійної підготовки працівників Національної поліції ми вважаємо недостатнім.

Наукова новизна роботи впливає з її актуальності та практичної значущості. Зважаючи на недостатню увагу до вивчення цієї теми та наявний дослідницький досвід, нами було впроваджено й розглянуто критеріальний підхід до підвищення боездатності малих тактичних груп поліції.

Вперше було розглянуто критерії місцерозташування командира у складі малої тактичної групи з подальшою їх оптимізацією (критеріальний підхід). Запропоновані нами критерії не є остаточними і потребують подальших досліджень. Крім того, було виявлено процеси синергізму (непропорційного збільшення загальних показників ефективності малої тактичної групи) та нейтралізації (непропорційного зменшення загальних показників ефективності малої тактичної групи). Опрацьована методика визначення місцерозташування командира у складі малої тактичної групи залежно від виду бойових шикувань, службово-бойових завдань, рівня небезпеки, місцевості, якою пересувається група, та рівня боеготовності особового складу групи. Визначені процеси, що значно впливають на ефективність дій малої тактичної групи, були апроксимовані та представлені у вигляді рекомендацій. Використаний нами метод експериментальних досліджень дозволив удосконалити методіку підбору якісного складу малої

¹ Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 21.10.2024).

тактичної групи та підготовку поліцейських до дій у складі групи під час виконання службово-бойових завдань.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Meta* статті – підвищення боєздатності та боєготовності малих тактичних груп поліції під час виконання службово-бойових завдань.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати критерії оптимізації місцерозташування командира у складі малої тактичної групи;

2) дослідити показники ефективності малих тактичних груп, що залежать від місцерозташування командира в бойових шикуваннях;

3) з'ясувати особливості місцерозташування командира;

4) визначити оптимальне місцерозташування командира у складі малої тактичної групи.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. До переліку наукових методів, використаних у дослідженні, належать: аналіз, зокрема першоджерел; порівняльний аналіз; статистичний та математичний аналіз; опитування та експертне опитування; оптимізація та апроксимація; графічний метод шикувань та оптимізації місцерозташування командира у складі малої тактичної групи; експериментальні дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Мала тактична (оперативна) група (англ. *small tactical group, STG*) – це тактична одиниця, що складається з 2–15 правоохоронців, які виконують одне (спільне) завдання, спеціальну операцію згідно з планом і задумом, із застосуванням спеціальних засобів, вогнепальної і травматичної зброї, спеціальних транспортних засобів. Причому кожен із підрозділів виконує свою функцію під час проведення операції (Бондаренко та ін., 2017, с. 123).

Бойові шикування малої тактичної групи (далі – МТГ) належать до базових тактичних навичок на рівні групових рефлексів і передбачають певне розташування бійців на місцевості залежно від обстановки, яка склалася. Шикування використовують для покращення ефективності дій у складі групи, її керованості, мобільності, захищеності, прихованості та ін. (Біліченко, 2021, с. 296). Основними видами шикувань є: лінія, колона, змійка, клин, ромб, стріла, зірка, підкова, хрест та скорпіон (див. рис. 1) (Сідельников, 2018, с. 116). Їхній перелік є значно більшим, але для встановлення основних закономірностей та спрощення методики дослідження, з урахуванням шикувань, які найчастіше використовують підрозділи поліції у складі груп, нами в подальшому розглядався тільки перелік основних бойових шику-

вань МТГ (Пасечник, Синовицька, 2018, с. 103). Дистанція між бійцями залежить від особливостей місцевості, відстані, яка проглядається ними, рельєфу, рослинності, тощо і становить від 5 до 10 м, але не більш ніж відстань прямої видимості (Межевікін та ін., 2024, с. 50). Вибір та способи побудови бойових шикувань не розглядалися в цій роботі, проте вони мають значну важливість і викликають зацікавлення, що визначає їх як подальший напрям наших досліджень. Якісний склад групи та рівень її підготовки враховувався нами, однак цей аспект також потребує подальших досліджень (Власенко, 2015, с. 222).

Тактичні (оперативні) групи використовують як на відкритій місцевості, так і в будівлях та приміщеннях для несення служби у складі нарядів, оточення, переслідування, затримання, блокування, спостереження, витиснення, використання спецзасобів, прикриття, вогневої підтримки, виконання пошукових та штурмових завдань (Лук'янов та ін., 2021, с. 23; Сушинський, 2020, с. 235). В умовах населеного пункту дії МТГ є основою тактичного задуму при плануванні бойових дій і мають певні особливості та тактику використання (Тінін, Антипова, 2022, с. 5).

У процесі дослідження нами було запроваджено критеріальний підхід, який передбачає вибір, визначення та аналіз критеріїв, що впливають на ефективність дій МТГ під час виконання службово-бойових завдань підрозділами Національної поліції (Власенко та ін., 2022, с. 14). Пропонуємо таку класифікацію критеріїв щодо підвищення боєздатності МТГ:

1) кількісний критерій:

- кількість противників;
- кількість правоохоронців;
- передача сигналу у групі;
- геометричний критерій;

2) просторовий критерій:

- навички групи;
- час шикування та перешиккування;
- визначення змін;
- сектор обстрілу;
- сектор огляду;
- постановка;

3) тактичний критерій:

- розстановка сил і засобів;
- місцерозташування командира в групі;
- бойові шикування;
- швидкість виконання завдання;
- відсутність втрат;
- мобільність;
- прихованість;
- тактика дій у різних екстремальних ситуаціях.

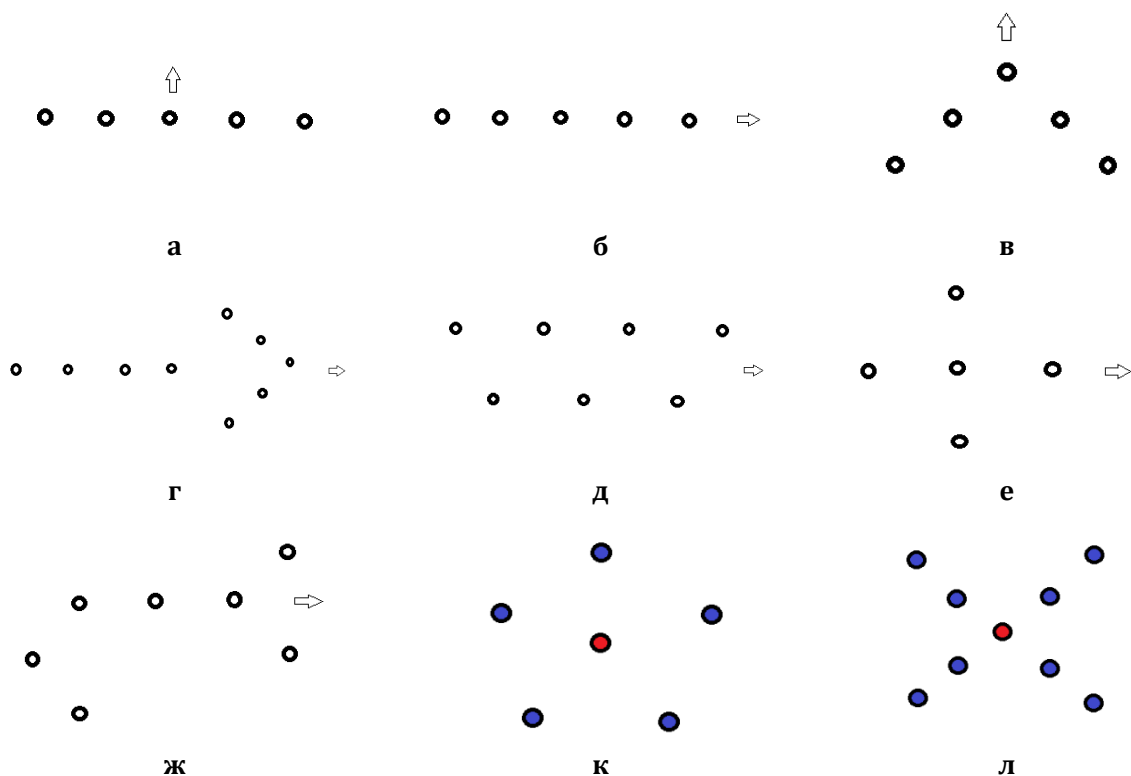

Рис. 1. Основні види бойових шиків:

а – лінія, б – колона, в – клин, г – стріла, д – змійка, е – ромб, ж – скорпіон, к – зірка, л – хрест

На нашу думку, тільки за умови врахування всіх критеріїв ефективності дій МТГ можливе підвищення її боєздатності та покращення ефективності виконання службово-бойових завдань підрозділами Національної поліції (Власенко, Котелюх, 2020, с. 8). Використовуючи порівняльний аналіз різних бойових шиків МТГ, залежно від завдань, які ставилися перед МТГ, різних спрямованостей, оперативної ситуації, що склалася, рівня небезпеки для особового складу групи та за умови швидкого виконання завдань, проводилися оптимізаційні розрахунки та коригування в якісних та кількісних показниках МТГ (Власенко, Шевченко, 2019, с. 138). Перелік критеріїв підвищення боєздатності МТГ не є остаточним і може доповнюватися.

У цьому дослідженні було розглянуто один із критеріїв, що має вирішальне значення у підвищенні боєздатності МТГ, – місцерозташування командира у групі. Основна роль командира – управління підрозділом. Він акумулює зібрану підрозділом інформацію, оцінює обстановку, ухвалює рішення та спостерігає за правильністю його виконання, реагує на зміни обстановки. Таким чином, його вдале розташування у групі може сприяти максимальній ефективності підрозділу, і навпаки, втрата командира призводить до зниження ефективності та невиконання поставленого

завдання, а у найгіршому випадку – втрат у складі групи й самого підрозділу. Тому цій критерій потребує комплексного дослідження з використанням експериментального методу. Вказаний критерій, своєю чергою, також складається з елементів, які впливають на вибір місцерозташування командира у складі МТГ (особиста безпека командира у складі групи, можливість швидко отримувати та передавати інформацію, зменшення ймовірності трансформування інформації, що передається, зменшення рухів командира при перешикуванні) (Слатін, Власенко, 2024, с. 698).

Першим із критеріїв, який буде розглянутий нами, є зниження загрози для командира в МТГ при збереженні всіх інших показників його ефективності (керівність, мобільність групи, управління, проходження команди, оцінка обстановки). Для оптимізації місцерозташування командира в МТГ у службово-бойовій діяльності правоохоронних органів на першому етапі нашого дослідження проаналізовано такий тактичний критерій, як зменшення ймовірності втрат. Задля визначення оптимального місцерозташування командира у складі МТГ було проведено низку опитувань та експериментів.

Метою першого опитування було оцінювання знань щодо основних бойових шиків МТГ. Опитування відбувалося у двох групах:

перша група – спецпризначенці, друга група – курсанти Харківського національного університету внутрішніх справ. Крім того, у результатах опитування відображена наша особиста думка. Критерії опитування були такі: 10 балів – повністю знаю такий вид шикування і повністю орієнтуюсь у ньому, 1 – абсолютно нічого не знаю про такий вид шикування. Потім розраховувався середній бал у кожній групі. Були отримані такі результати: всі опитуванні спецпризначенці повністю орієнтуються у видах бойових шикувань (середнє значення – 10 балів), середній бал серед опитуваних курсантів – 4,53.

Критерій забезпечення особистої безпеки командира впливає на виконання бойового завдання всієї групи (знищення командира унеможливорює та припиняє виконання завдання). Метою другої частини експерименту було встановлення місцерозташування командира залежно від зменшення ризику його знищення при обстрілі МТГ з фронту, з флангу та під кутом 45° до фронту у різних бойових шикуваннях на однаковій відстані групи від стрільця.

Особовий склад бойового шикування розташовувався певним чином, залежно від його виду, та отримував відповідний номер (номер

МТГ). Приклад нумерації особового складу МТГ із п'яти осіб наведений на рис. 2.

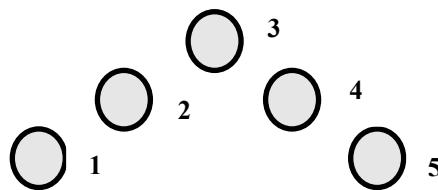

Рис. 2. Зразок нумерації особового складу на прикладі бойового шикування «Клин»

Учасники МТГ вставали в різні бойові шикування і кожний респондент вказував місцерозташування командира з мінімальним ризиком для нього (рис. 3). Нами були розглянуті основні бойові шикування МТГ, до складу якої входить 5 та 10 осіб. Після розроблення плану експерименту (кількість учасників, відстань та інтервали між ними, відстань від МТГ до стрільця і напрямок ведення вогню по МТГ) були проведені експерименти на відкритій місцевості (тактичне поле в денний час доби). Фіксувався номер тактичної групи, яка є більш уразливою при веденні вогню стрільцем по групі. Результати експерименту для 5 осіб у складі МТГ наведені в табл. 1, для 10 осіб у складі МТГ – у табл. 2.

Рис. 3. Етап проведення першого експерименту

Таблиця 1

Результати опитування щодо місцерозташування командира у МТГ, до складу якої входять п'ять осіб

Група респондентів	Вид бойового шикування								
	Клин	Колона	Зірка	Стріла	Скорпіон	Підкова (увігнута)	Підкова (вигнута)	Лінія	Змійка
Автори дослідження	2/4	3	5/2	4	3	3	1/5	2/4	3
Спецпризначенці	2/4	4/3	4/3	4	4	2/4	2/4	2/4	3
Курсанти	2/4	4/3	4/3	4/5	4/3	3/2	1/5	2/4	3/4

Таблиця 2

**Результати опитування щодо місцезоташування командира у МТГ,
до складу якої входять десять осіб**

Група респондентів	Вид бойового шиккування									
	Клин	Колона	Зірка	Стріла	Скорпіон	Трилисник	Підкова (увігнута)	Підкова (вигнута)	Лінія	Змійка
Автори дослідження	3/7	8	6	8	6	8	4/7	3/8	4/7	6/5
Спецпризначенці	8/7	8/7	6	9/8	7/6	8	4/7	3/8	4/7	6/7
Курсанти	3/7	7/5	6/7	8/10	6/7	8/4	4/7	3/8	7/5	6/5

Аналіз результатів першої частини експерименту вказує на варіативність місцезоташування командира МТГ і залежить від виду бойового шиккування та кількісного складу групи. Емпіричним шляхом встановлено, що у групі з п'яти осіб командир займає місце другого або четвертого номеру, а у групі з десяти осіб – сьомого або третього номеру, іноді восьмого номеру. Таким чином, цей спосіб розглядає особисту безпеку командира у складі бойового шиккування та його місцезоташування за цією умовою.

Метою другого експерименту було визначення оптимального місцезоташування

командира з урахуванням швидкого проходження сигналу до всього особового складу бойового шиккування. Експеримент проводиться таким чином: особовий склад МТГ по черзі ставав у різні бойові види шиккування, інтервали та дистанції між бійцями групи завжди залишалися постійними, однак місцезоташування командира кожного разу змінювалося. Командир давав команду, яка передавалася по черзі особовому складу групи. Фіксувався час проходження сигналу. Результати експерименту для групи з 10 осіб подані на рис. 4.

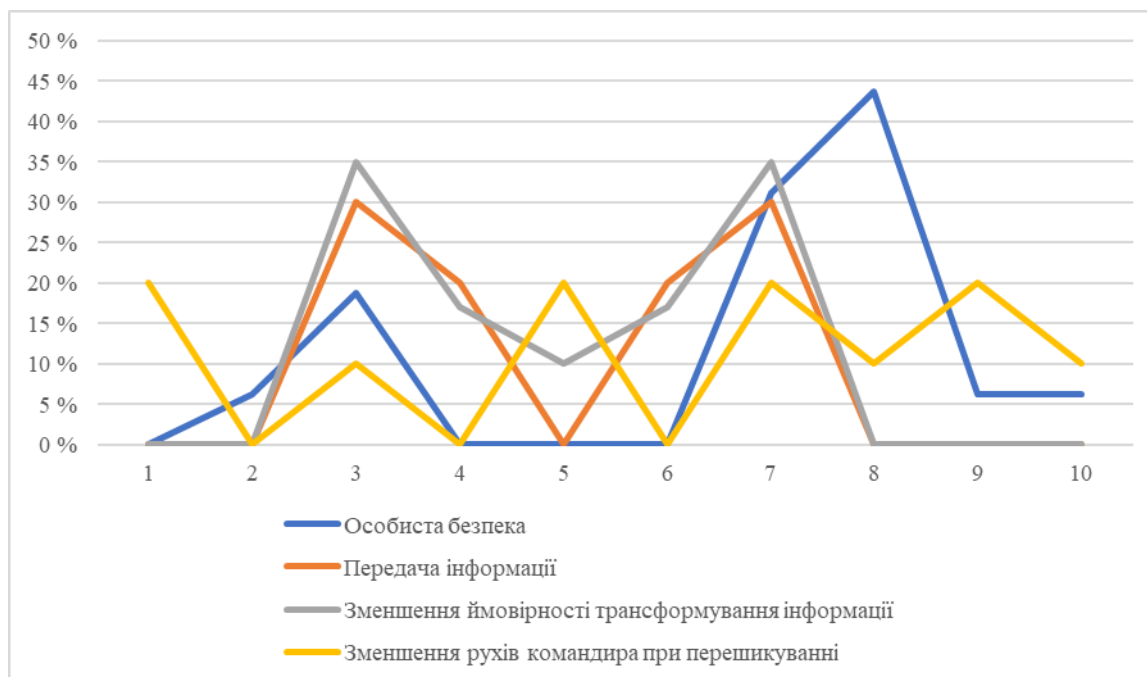

Рис. 4. Зведений графік встановлення місцезоташування командира у бойовому шикванні (зліва, у відсотках – показник ефективності, внизу – кількість осіб у групі)

Аналіз результатів другого експерименту вказує на необхідність розташування командира в середині шиккування. Закономірність, за

якої зі збільшенням кількості бійців у ланцюгу передачі інформації зростає час її передавання, є цілком очікуваною. Дещо змінюється час

проходження сигналу при зміні дистанції між бійцями групи. Одним із негативних результатів, отриманих під час проведення експериментів, були випадки втрати сигналу. При дистанції 6 м між бійцями почала спостерігатися втрата сигналу і повторна його передача. Підвищення гучності голосу для передачі сигналу не завжди є доцільним, група може за рахунок цього розкрити своє місцезнаходження. Отримані результати потребують повторних та розширених досліджень у цьому аспекті.

Метою третього експерименту було встановлення способу, який дозволяв би передавати сигнал без похибок від командира до всього складу МТГ (зміна змісту команди). Експеримент проводився таким чином: особовий склад МТГ по черзі ставав у різні бойові шиківання. Кожного разу місцезнаходження командира змінювалося, інтервали та дистанції між бійцями групи завжди залишалися постійними. Дистанції між бійцями групи у подальших експериментах змінювалися для отримання оптимальної дистанції з урахуванням умови експерименту. Командир надавав команду, яка передавалася по черзі особовому складу групи. Фіксувалася відсутність похибки при передачі сигналу. Результати експерименту для групи чисельністю 10 осіб подані на рис. 4.

Аналіз результатів третього експерименту вказує на аналогічну закономірність з результатами другого експерименту: необхідно розташувати командира в середині шиківання. Закономірність, за якої зі збільшенням кі-

лькості бійців у ланцюгу передачі інформації зростає ймовірність її спотворення або навіть втрати, є цілком очевидною. Як і в попередньому експерименті, у результаті досліджень було встановлено негативну закономірність: зі збільшенням дистанції між бійцями групи зростає ймовірність похибки під час передачі сигналу. Цей процес залежить від тривалості команди, швидкості її передачі та відволікаючих чинників. За відсутності відволікаючих чинників і при нормальній швидкості передачі інформації (фраза з чотирьох слів) зміна змісту команди почала спостерігатися вже при відстані 7 м між бійцями групи. Форма надання команди, її зміст і тривалість є перспективними напрямками для подальших досліджень.

Метою четвертого експерименту було встановлення порядку перешикування з одного бойового шиківання в інше. Зрозуміло, що основною вимогою перешикувань є їхня швидкість, зменшення кількості пересувань, правильність і відсутність випадків перетину лінії вогню іншими бійцями групи. Експеримент проводився таким чином: особовий склад МТГ по черзі ставав у різні бойові шиківання і проводив перешикування в інші види. На рис. 5 зображено порядок перешикувань МТГ на прикладі двох видів перешикувань з бойового шиківання: колона у клин та колона у лінію. Фіксувався номер бійця в бойовому шиківанні, який менш за всіх рухався під час перешикування групи. Результати експерименту для групи з п'яти осіб подані на рис. 5.

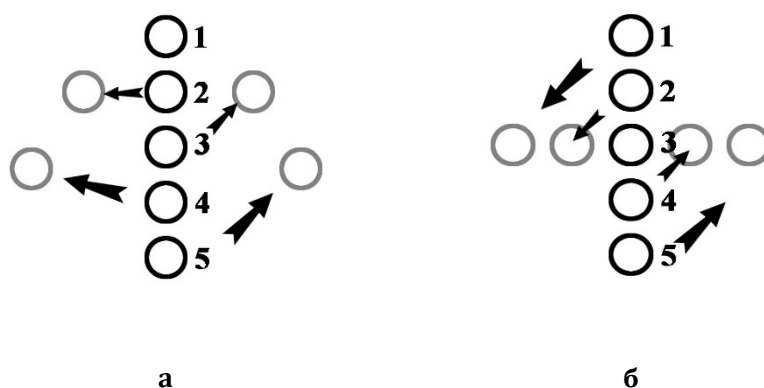

Рис. 5. Порядок перешикувань МТГ: а – колона – клин, б – колона – лінія

Для встановлення місцезнаходження командира у складі групи було використано графічний метод. Обирався вид бойового шиківання і на схемах з нього проводилося перешикування в усі інші види шиківання. У результаті встановлювався номер бійця у складі групи, який пересувався на меншу відстань.

Проведення перешикування залежить від виду вихідного та кінцевого шиківання, а також від кількості особового складу в групі. Залежно від цих факторів місцезнаходження командира у складі групи змінюється. Для спрощення визначення місцезнаходження командира у складі бойового шиківання

обирається номер у складі МТГ, який найчастіше відповідає обраним критеріям.

Результати проведення четвертого експерименту вказують на наявність кількох проблемних питань. Перше з них стосується необхідності розроблення уніфікованого порядку перешикувань, адже існує безліч способів залежно від досвіду осіб, які навчають особовий склад, тематики МТГ. Друге проблемне питання впливає з першого і визначає необхідність створення нормативів із перешикування особового складу МТГ. Під час проведення експериментів нами було з'ясовано, що порядок перешикування залежить і від рухливості групи: для нерухомої групи і групи, яка пересувається, існують певні відмінності. Крім того, встановлено, що напрямок перешикування є дуже важливим (назад, вперед, ліворуч, праворуч) у разі відкриття ворожого вогню та напрямку його ведення. Отримані результати цього експерименту потребують також додаткового вивчення і є перспективними напрямками для подальших досліджень.

З метою визначення оптимального місцерозташування командира у складі МТГ та з огляду на результати чотирьох проведених нами експериментів було побудовано графіки (див. рис. 4) для чотирьох складових критерію місцерозташування командира в групі (особиста безпека командира у складі групи; можливість швидко отримувати та передавати інформацію; зменшення ймовірності трансформування інформації, що передається; зменшення рухів командира при перешикуванні) з урахуванням оцінки кожного номеру МТГ. Оцінка кожного номеру МТГ розраховувалася залежно від кількості учасників експерименту та кількості раз обраного місцерозташування командира (відсоток від загальної кількості учасників експерименту). Отриманий зведений графік дає змогу об'єктивно визначити виправдане місцерозташування командира у складі групи. Графік кожної складової розглянутого критерію має піки, які вказують на доцільніше розташування командира у складі групи. Ці піки графіків є оцінювальною характеристикою певного номеру тактичної групи. Що більша доцільність місцерозташування командира, то вищий пік графіка (див. рис. 4). Крім того, було проведено вимірювання висоти кожного піку для всіх чотирьох графіків і кожного номеру МТГ, їх значення додавалися. Отримане найбільше сумарне значення відповідає вимозі оптимального розташування командира у складі групи за номерами. Окрім максимального сумарного значення піків графіків на рис. 4 є і мінімальне,

яке вказує на менш доцільні місця розташування командира у складі групи, але альтернативні.

ВИСНОВКИ. Проведені нами дослідження вказують на їхню важливість для підрозділів Національної поліції, особливо з урахування військового стану, запровадженого в Україні. Визначення виду та характеристик МТГ здатне значно підвищити ефективність підрозділів поліції. Одним з основних аспектів підвищення ефективності МТГ є встановлення місцерозташування командира групи. Нами було проведено комплексне дослідження складових лише одного критерію: місцерозташування командира в групі. Опрацьовано такі складові критерію, як особиста безпека командира у складі групи (зменшення ймовірності втрат серед особового складу групи); можливість швидко отримувати та передавати інформацію; зменшення ймовірності трансформування інформації, що передається; зменшення рухів командира при перешикуванні.

Місцерозташування командира підвищує боєздатність МТГ і залежить від виду бойового шикування, виконуваних завдань, кількості особового складу в групі та місцевості, якою вона пересувається. Опрацьовано методику визначення місцерозташування командира у складі МТГ, у результаті чого встановлені відповідні номери, де повинен розташовуватися командир. Для кожного шикування це місце змінюється, але за якісними показниками можна обрати найбільш доцільні. Наприклад, для МТГ чисельністю 10 осіб найбільш доцільним місцерозташуванням командира є сьомий номер у складі бойового шикування, потім – третій і восьмий.

Для кожного шикування та кількісного складу МТГ існує найбільш доцільне місцерозташування командира. Для спрощення методики підготовки правоохоронців до дій у складі МТГ можна встановити уніфіковане місцерозташування командира у складі групи.

Отримана методика графічного оцінювання оптимального розташування командира у складі МТГ є простою у використанні та об'єктивною, тому що враховує чотири складові. У подальших дослідженнях заплановано збільшити кількість складових критерію розташування командира у складі МТГ та вивчити їх задля підвищення ефективності розробленої методики. Впровадження розробленої в цьому дослідженні методики в систему професійної підготовки органів та підрозділів Національної поліції – це ще один крок у розбудові та реформуванні правоохоронної системи України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Біліченко В. В. Дослідження ефективності виконання завдань у малих тактичних групах. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 296–298. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-65>.
2. Бондаренко Я. Г., Прокопенко О. Ю., Сергієнко Д. В., Кущенко В. О. Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 308 с.
3. Власенко І. В. Оптимізація кількісного складу малих оперативних груп міліції // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 трав. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 222–223.
4. Власенко І. В., Котелюх М. О. Критеріальні дослідження показників ефективності малих оперативних (тактичних) груп в службово-бойовій діяльності Національної поліції // Участь правоохоронних органів та військових формувань держави у забезпеченні безпеки України : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / Нац. акад. Нац. гвардії України. Харків, 2020. С. 7–9.
5. Власенко І. В., Шевченко Т. В. Дослідження ефективності дій малих оперативних груп // Питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки оборони : матеріали регіонал. круг. столу (м. Харків, 19 квіт. 2019 р.) / Служба безпеки України ; МОН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : ФОП Бровін О. В., 2019. С. 137–141.
6. Власенко І. В., Шевченко Т. В., Сідельников Б. С., Панченко В. Ю. Дослідження ефективності дій малих тактичних груп у службово-бойовій діяльності правоохоронних органів. *Честь і закон*. 2022. № 3 (82). С. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/3/82/267155>.
7. Ларсен К. Е. Тактика легкої піхоти для малих підрозділів / пер. з англ. А. Пилипенко, М. Федяй, Н. Мелешкова та ін. Київ : Наш Формат, 2022. 328 с.
8. Лук'янов С. М., Медінець І. Р., Тітов О. С., Блащук С. В. Аналіз проблемних питань використання малих тактичних груп для виконання багатофункціональних завдань під час ведення бойових дій. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2021. № 4 (70). С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.30748/zhups.2021.70.03>.
9. Пасечник В. В., Синовицька Т. В. Покращення тактики дій малих оперативних груп // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. праць / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 102–106.
10. Підготовка тактичних груп (відділення, взвод). Альбом схем та методичних матеріалів (за досвідом російсько-Української війни 2022–2023 років) / розроб.: Є. Межевікін, С. Щербина, О. Любарець та ін. Київ : Центр учб. літ., 2024. 64 с.
11. Сідельников Б. С. Аналіз бойових шиків малих тактичних груп // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. праць / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 115–117.
12. Слатін Я. О., Власенко І. В. Оптимізація місцезнаходження командира у малій тактичній групі // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 21 черв. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. правових наук України. Харків, 2024. С. 696–699.
13. Сушинський Д. О. Аналіз застосування тактичних груп у сучасних військових конфліктах // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доп. 28-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2020 (м. Харків, 28–30 жовт. 2020 р.) : у 5 ч. / за ред. Є. І. Сокол. Харків : Плана-та-Прінт, 2020. Ч. 5. С. 235.
14. Тінін Д., Антипова А. Тактичні особливості вибору порядку та способу ведення бою в умовах населеного пункту. *Молодий вчений*. 2022. № 8 (108). С. 5–7. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
15. Фрідман Б. А. Про тактику. Теорія перемоги в бою. Київ : КНТ, 2024. 232 с.

Надійшла до редакції: 29.10.2024

Прийнята до опублікування: 17.12.2024

REFERENCES

1. Bilichenko, V. V. (2021). Investigation of the effectiveness of task performance in small tactical groups. *Young Scientist*, 11(99), 296–298. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-65>.
2. Bondarenko, Ya. H., Prokopenko, O. Yu., Serhiienko, D. V., & Kushenko, V. O. (2017). *Tactical and tactical-special training of employees of the National Police of Ukraine*. Kharkiv National University of Internal Affairs.
3. Friedman, B. A. (2024). *On tactics. The theory of victory in battle*. KNT.
4. Larsen, C. E. (2022). *Light Infantry Tactics for Small Teams* (A. Pylypenko, M. Fediai, N. Meleskova, Transl.). Our Format.

5. Lukianov, S. M., Medinets, I. R., Titov, O. S., & Blascuk, S. V. (2021). Analysis of problem issues of using small tactical groups to perform multifunctional tasks during combat. *Scientific Works of Kharkiv National Air Force University*, 4(70), 22–28. <https://doi.org/10.30748/zhups.2021.70.03>.
6. Mezhevikin, Ye., Shcherbyna, S., Liubarets, O. et al. (2024). *Training of tactical groups (departments, platoons). Album of schemes and methodological materials (based on the experience of the Russian-Ukrainian war of 2022–2023)*. Centre of educational Literature.
7. Pasechnik, V. V., & Synovitska, T. V. (2018). *Improving the tactics of small operational groups* [Conference presentation abstract]. “Police training in the context of reforming the Ukrainian Ministry of Internal Affairs system”, Kharkiv, Ukraine.
8. Sidelnykov, B. S. (2018). *Analysis of battle formations of small tactical groups* [Conference presentation abstract]. “Police training in the context of reforming the Ukrainian Ministry of Internal Affairs system”, Kharkiv, Ukraine.
9. Slatin, Ya. O., & Vlasenko, I. V. (2024, June 21). *Optimization of the commander's location in a small tactical group* [Conference presentation abstract]. All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Current problems of modern science in the research of young scientists, cadets and students”, Vinnytsia, Ukraine.
10. Sushynskiy, D. O. (2020, October 28–30). *Analysis of the use of tactical groups in modern military conflicts* [Conference presentation abstract]. International Scientific and Practical Conference “Information technology: science, engineering, technology, education, health”, Kharkiv, Ukraine.
11. Tinin, D., & Antipova, A. (2022). Conducting the battle in the conditions of the city. *Young Scientist*, 8(108), 5–7. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
12. Vlasenko, I. V. (2015, May 14). *Optimization of the quantitative composition of small operational police groups* [Conference presentation abstract]. Scientific and Practical Conference “Current problems of modern science in the research of young scientists”, Kharkiv, Ukraine.
13. Vlasenko, I. V., & Koteliukh, M. O. (2020, November 26). *Criterion-based research on the effectiveness of small operational (tactical) groups in the service and combat activities of the National Police* [Conference presentation abstract]. V All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Participation of law enforcement agencies and military formations of the state in ensuring the security of Ukraine”, Kharkiv, Ukraine.
14. Vlasenko, I. V., & Shevchenko, T. V. (2019, April 19). *Research on the effectiveness of small operational groups* [Conference presentation abstract]. Regional Round Table “Issues of ensuring the service and combat activities of the forces of the defense security sector”, Kharkiv, Ukraine.
15. Vlasenko, I. V., Shevchenko, T. V., Sidelnikov, B. S., & Panchenko, V. Yu. (2022). The research of the effectiveness of small tactical groups in the service and combat activities of law enforcement. *Honor and Law*, 3(82), 13–21. <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/3/82/267155>.

Received the editorial office: 29 October 2024

Accepted for publication: 17 December 2024

IHOR VOLODYMYROVYCH VLASENKO,

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Educational and Research Institute No. 2,
Department of Tactical and Special Training;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7752-6068>;*

IHOR PAVLOVYCH LYKHYI,

*Kharkiv National University of Internal Affairs,
Educational and Research Institute No. 2,
Department of Operational and Investigative Activities and Crime Solving;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6266-0688>;*

YAROSLAV OLEKSANDROVYCH SLATIN,

*Kharkiv National University of Internal Affairs,
Educational and Research Institute No. 2;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0014-4660>,
e-mail: slatin.yaroslav@gmail.com*

IMPROVING THE COMBAT CAPABILITY OF SMALL POLICE TACTICAL GROUPS

The article analyses the methods of enhancing the combat capability of small police tactical groups, in particular, with regard to their participation in hostilities during martial law in Ukraine. The main attention is paid to the importance of the optimal location of the commander in a small tactical group, which ensures the efficiency of performance of service and combat tasks, prompt decision-making, mobility and security of the group.

The paper uses a scientific approach to improving the combat capability and tactics of small tactical groups. The following methods are used in the article: analysis, analysis of primary sources, comparative analysis, statistical and mathematical analysis, survey, expert survey, optimisation and approximation, graphical method of formations and method of optimisation of the commander's location in a small tactical group, and method of experimental research.

Different types of combat formations are studied, in particular, such as line, column, wedge, rhombus, star, snake and others, which are basic tactical elements. For each type of formation, experiments were conducted to determine the optimal location of the commander. In particular, the speed of command transmission and the risks of information loss depending on the commander's position and the distance between the soldiers were analysed. It is established that the most optimal location of the commander is in the centre of the formation, as this ensures fast communication and minimises the risk of losses during an attack.

The criterion-based approach is proposed, which includes quantitative, spatial and tactical criteria for choosing the commander's location. The main criteria include the commander's personal safety, efficiency of command transfer, reduction of command transformations, and minimisation of movements during re-arrangements. The empirical results confirm the importance of a comprehensive consideration of these factors to increase the combat capability of a small tactical group.

The practical significance of the study lies in its possible use in the training system of the National Police of Ukraine, which will help to ensure the smooth performance of service and combat tasks and reduce personnel losses. Based on the results obtained, recommendations aimed at optimising the location of the commander in different types of combat formations have been developed.

Keywords: *STG, small tactical group, effectiveness, police, combat capability, combat readiness.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Власенко І. В., Лихий І. П., Слатін Я. О. Підвищення боєздатності малих тактичних груп поліції. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 116–126. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.10>.

Citation (APA): Vlasenko, I. V., Lykhyi, I. P., & Slatin, Ya. O. (2024). Improving the combat capability of small police tactical groups. *Law and Safety*, 4(95), 116–126. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.10>.

UDC 349.4(594)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.11>**DONA SRI SUNARDI WIJAYANTI,***Candidate of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0000-0003-4626-3036>,*e-mail: donawijayanti63@gmail.com;***IMAM KOESWAHYONO,***Doctor of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0000-0001-6384-7653>,*e-mail: imam.koes@ub.ac.id;***LETIZIA DESSY ANDREASSARI,***Doctor of Law,**Brawijaya University (East Java, Indonesia),**Faculty of Law;* <https://orcid.org/0009-0009-5233-5164>,*e-mail: desy79@ub.ac.id*

GOVERNMENT REGULATIONS AND THEIR IMPACT ON LAND DIVISION AND COMPENSATION

Land tenure inequality in Indonesia remains a fundamental challenge to achieving social justice, as mandated by the 1945 Constitution. Government Regulation No. 224/1961 on the Implementation of Land Division and Compensation serves as a critical legal framework to advance agrarian reform through land redistribution to underprivileged communities. This study evaluates the effectiveness of this regulation by examining its implementation in Srimulyo Village, Dampit District, Malang Regency, using a socio-legal approach. The analysis integrates normative and empirical perspectives to explore policy performance. The implementation of land redistribution faces significant challenges, including discrepancies in inventory data, weak inter-agency coordination, and low community participation. Ownership conflicts due to inaccurate data and weak documentation systems also exacerbate the situation on the ground. The study has found that land redistribution does not often reach the target groups most in need, and the lack of adequate monitoring mechanisms has led to suboptimal implementation of the program. The findings show that despite the progress made in legalising land rights, there are still significant challenges. These include discrepancies in land inventory data, inadequate coordination among implementing agencies, and limited community engagement. The study concludes that strengthening inter-agency coordination, digitizing land information systems, and enhancing accessibility through capital, training, and infrastructure support are essential to improving policy outcomes. Strategic recommendations are provided to ensure the sustainability of agrarian reform and enhance the welfare of beneficiary communities. With an integrated approach that focuses on community empowerment, land redistribution can be an effective instrument in reducing land tenure inequality and supporting the achievement of social justice sustainably. This research contributes to identifying actionable solutions for addressing the persistent issues in land redistribution efforts in Indonesia.

Keywords: *Land Redistribution, Agrarian Reform, Policy Effectiveness, Land Inventory, Community Participation.*

Original article

INTRODUCTION. Land is one of the most fundamental natural resources for human survival. As a place to live, agricultural land, and space for socio-economic activities, land plays an irreplaceable role in daily life. In Indonesia, the urgency of managing land fairly and equitably has

been mandated by Article 33 paragraph (3) of the 1945 Constitution of the Republic of Indonesia (UUD NRI 1945), which states that “The land and water and the natural resources contained therein shall be controlled by the state and shall be used for the greatest prosperity of the people” (UUD

NRI 1945). This statement is the foundation for the government to implement agrarian policies aimed at optimizing land management and utilization for social justice (Harsono, 2007, p. 45). However, despite the constitutional provisions, land management in Indonesia still faces various challenges. One of the main problems is inequality in land ownership, where most land is controlled by a few parties, while small communities, such as tenant farmers, often lack access to land. This inequality is an obstacle in creating social justice as mandated by the constitution. Law No. 5/1960 on the Basic Regulation of Agrarian Principles (UUPA) came into existence as an attempt to address this problem by providing a legal basis for the implementation of land redistribution through the land reform policy (Kementerian ATR/BPN, 2016).

Land reform, as one part of agrarian reform, aims to reorganize the structure of land ownership in a more equitable manner. Through land redistribution, the government seeks to give ownership rights to small communities in need, such as tenant farmers and farm laborers, so that they can manage land productively to improve their economic welfare. Government Regulation No. 224/1961 on the Implementation of Land Distribution and Compensation became an important instrument in the implementation of land reform (Sunggono, 2003, p. 8). However, the implementation of this policy does not always go smoothly. One of the glaring gaps is between the theory contained in the policy and the reality on the ground. Although regulations have been designed to create equity, challenges such as inaccurate inventory data, unequal land distribution, and weak supervision from relevant agencies often hinder the achievement of land reform goals (Purnama, Makkawaru, Tira, 2020, p. 69). In Srimulyo Village, Dampit Subdistrict, Malang District, for example, cases were found where land redistribution did not meet the established criteria, such as beneficiaries who did not live in the location of the distributed land. This problem indicates a dysfunction in the data collection and monitoring system for land reform implementation (Kementerian ATR/BPN, 2016). In addition, different views or theses on the concept of agrarian reform are also an obstacle. Some argue that land redistribution is sufficient through asset structuring, which provides legal certainty to the community over the land they manage (Wahyuddin, Hasan, Rahmatullah, 2021, p. 70). However, other views emphasize the importance of structuring access, such as the provision of capital, training and infrastructure, to ensure that the redistributed land can be utilized productively (Salim, Utami, 2020, p. 103). These differences create challenges

in formulating policies that are comprehensive and in line with community needs.

In the context of legal effectiveness, Soerjono Soekanto stated that the success of a legal policy does not only depend on existing regulations, but also on law enforcement factors, society, supporting facilities, and cultural values (Soekanto, 2007a, p. 8). The effectiveness of Government Regulation No. 224/1961 in land redistribution is largely determined by coordination between the central government, the National Land Agency (BPN), and local governments, as well as community participation in the redistribution process.

Srimulyo Village, as one of the areas implementing the land redistribution program, presents a concrete picture of the challenges faced in implementing land reform. Land inventories are often hampered by invalid or overlapping data, resulting in ownership conflicts. In addition, land redistribution does not always reach the people who need it most. In some cases, beneficiaries came from outside the village, which contradicted the provisions of Government Regulation No. 224/1961¹.

Through this research, the author attempts to evaluate the effectiveness of Government Regulation No. 224/1961 in the context of land redistribution in Srimulyo Village. The research focuses on the process of land inventory and registration as the first step in land redistribution, as well as an analysis of the obstacles faced in its implementation. By using a socio-legal approach, this research not only analyzes the normative aspects of the policy, but also examines how the policy is applied in social reality.

The significance of this research lies not only in its theoretical contribution in enriching the literature on agrarian reform, but also in the practical recommendations that can support the implementation of land redistribution policies more effectively. It is hoped that the results of this study can serve as a reference for the government, the National Land Agency, and other relevant institutions in formulating better strategies to address land ownership inequality in Indonesia.

Thus, this research is expected to make an important contribution to realizing the goals of agrarian reform, namely creating social justice through more equitable, productive and sustainable management of land resources.

PURPOSE AND OBJECTIVE OF THE RESEARCH. The purpose of this research is to evaluate the effectiveness of Government Regulation

¹ Surat Keputusan Bupati Malang Nomor: 100.3.3.2/1380/35.07.013/2024 Tentang Subjek dan Objek Redistribusi Tanah Objek Lnderform di Desa Srimulyo, Kecamatan Dampit Tahun 2024.

No. 224/1961 on the Implementation of Land Division and Compensation as a foundational legal instrument in advancing agrarian reform in Indonesia. The study specifically focuses on its implementation in Srimulyo Village, Dampit District, Malang Regency, to assess the alignment between policy objectives and practical outcomes.

This research aims to analyze the effectiveness of the regulation in addressing land tenure inequality and examine the challenges encountered during its implementation, such as discrepancies in land inventory data, lack of inter-agency coordination, and low community participation. Furthermore, it seeks to evaluate the socio-economic impact of land redistribution on the welfare of beneficiaries, particularly tenant farmers and farm laborers, while identifying factors that hinder or support policy success.

Through this study, strategic recommendations will be formulated to improve the implementation of agrarian reform policies. This includes strengthening inter-agency coordination, utilizing digital technology for accurate land data management, and enhancing community participation to ensure equitable land distribution and productive utilization. By integrating normative and empirical perspectives, the research aspires to contribute to the theoretical discourse and provide practical solutions for sustainable agrarian reform in Indonesia.

METHODOLOGY. This research employs a qualitative approach with a socio-legal method, combining normative analysis and empirical studies to understand the effectiveness of Government Regulation No. 224/1961 in the context of agrarian reform in Srimulyo Village, Dampit Sub-district, Malang Regency. This approach is relevant for evaluating the implementation of law in society, including how law influences social behavior.

According to Soerjono Soekanto, socio-legal research aims to reveal the implementation of law in society and its impact on social behavior (Soekanto, 2007b, p. 11). In this context, the research focuses on the implementation of Government Regulation No. 224/1961 related to land redistribution, including the challenges encountered and its impact on community welfare. Through this approach, the research examines not only the law as a text but also as a social phenomenon that exists within society.

The sociological-juridical approach is employed to integrate normative analysis of applicable regulations with empirical studies on their implementation and impact in the field. This approach begins with a review of relevant literature and regulations (Soemitro, 2008, p. 10), including

the Basic Agrarian Law (Law No. 5 of 1960), Government Regulation No. 224 of 1961 on Land Division and Compensation, and Presidential Regulation No. 86 of 2018 on Agrarian Reform. This approach was chosen because normative analysis alone is often insufficient to reveal the extent to which regulations can be effectively implemented, especially in complex social contexts such as land redistribution.

By considering empirical dimensions, this approach enables researchers to understand the real obstacles in the process of land inventory and registration, including administrative, social, and economic constraints that are often overlooked in normative analysis. These obstacles frequently become the primary reasons for the failure of agrarian reform, even though the regulations normatively provide an ideal framework. Moreover, through sociological analysis, this research can evaluate the extent to which the regulations have a tangible impact on community welfare, rather than merely assessing compliance with the rules.

Interviews were conducted directly with informants selected using purposive sampling techniques. Respondents were chosen based on their involvement in the land redistribution program in Srimulyo Village. To ensure the relevance of the data obtained, interviews were guided by pre-formulated questions aligned with the research focus (Arikunto, 2006, p. 120). Additionally, this study also involved document analysis by examining various legal documents, agrarian policies, reports from the National Land Agency (BPN), and statistical data related to land redistribution. This document analysis aimed to reinforce the interview results and provide a normative context for the empirical data obtained, thereby producing a comprehensive understanding of the implementation of land redistribution policies in the field.

RESULTS AND DISCUSSION

Implementation of Land Redistribution in the Framework of Agrarian Reform

The implementation of land redistribution is a core element in agrarian reform efforts regulated through Government Regulation No. 224/1961. This policy aims to address inequality in land ownership and create social justice by giving land rights to the rightful people, such as tenant farmers and farm laborers. Land justice can only be realized if land redistribution is carried out by considering the right subjects and objects. This means that this policy must be able to clearly identify who is eligible to receive land and which land can be distributed, so as not to cause legal problems or agrarian conflicts (Ramadhani, 2024, p. 79).

In its implementation, land redistribution involves a land inventory and registration process that often faces administrative obstacles. One of the main challenges is overlapping land ownership data, which can trigger conflicts in the field (Yemima, Sigit, 2022, p. 82). These conflicts show that the effectiveness of land redistribution depends not only on the quality of regulations but also on the harmonization between the written law (law in book) and implementation in the field (law in action) (Neumann, Margolis, Stanchi, 2021, p. 55). In this case, a socio-legal approach is important to understand how the law is applied in society and how people respond to the policy.

In addition, the success of land redistribution is not only measured by the legalization of land ownership but also by the extent to which the redistributed land can be used productively. Land redistribution should include two main elements: asset structuring and access structuring (Sulistyaningsih, 2021, p. 60). Asset structuring involves legalizing land rights for the community, while access structuring includes the provision of supporting facilities such as business capital, training, and infrastructure. These two elements must go hand in hand so that the land that has been given can contribute to improving the welfare of the community. However, in practice, land redistribution in Indonesia still faces many obstacles. One of them is the lack of supporting facilities, such as irrigation and market access, which causes the redistributed land to not be optimally utilized. In addition, the lack of public understanding of their rights and obligations as beneficiaries is also an obstacle. As explained by Soerjono Soekanto (2007b, p. 11), the effectiveness of law is highly dependent on public legal awareness. This low level of awareness shows the need for more intensive education and socialization programs to increase public understanding of the importance of utilizing land productively.

A case study in Srimulyo Village, Dampit Sub-district, Malang District, provides a concrete picture of the implementation of land redistribution and the challenges faced. Although the land redistribution program has helped to increase land ownership by smallholders, many beneficiaries have difficulty utilizing the land due to a lack of infrastructure support and technical guidance. In some cases, there are also discrepancies between registered land data and factual conditions on the ground, which often lead to disputes.

To overcome these challenges, integrated solutions are needed, such as the use of digital technology to improve the accuracy of land data and speed up the inventory process. In addition, coordination between the National Land Agency, local

governments, and civil society organizations needs to be improved to ensure a smooth redistribution process. Furthermore, socialization and training programs for beneficiaries are very important to ensure that the redistributed land can be managed productively, thus supporting the overall success of agrarian reform.

In conclusion, the implementation of land redistribution based on Government Regulation No. 224/1961 has great potential to create land justice in Indonesia. However, the effectiveness of this policy largely depends on the government's ability to overcome challenges in the field, raise public awareness, and provide adequate supporting facilities. With an integrated approach and a focus on community empowerment, land redistribution can be an effective instrument to achieve social justice and community welfare.

Government Authority in Land Redistribution

Land redistribution is one of the main strategies of agrarian reform to address land tenure inequality in Indonesia. This policy is the responsibility of the government, which has a strategic role in ensuring that land is redistributed to subjects who are entitled and able to utilize it productively. This process includes the identification of objects and subjects of redistribution, land measurement, certification of rights, and supervision of the utilization of the land. In addition to involving the National Land Agency (BPN) as the main technical institution, land redistribution also requires synergy with local governments to ensure policy sustainability at the local level (Syailendrha, 2020, p. 42). However, the implementation of land redistribution often faces challenges in the field. One of the main obstacles is overlapping land ownership data, which triggers agrarian conflicts and legal uncertainty. Discrepancies between administrative data and factual conditions in the field indicate a weak land documentation system that requires significant updates (Istiqomah et al., 2024, p. 3885). Modernizing the land information system through digitalization is one of the solutions the government is pursuing to improve data accuracy and accelerate the land administration process. This effort is in line with international recommendations that emphasize the importance of strong land institutions and well-functioning land markets to support economic development (Deininger, Feder, 2001, p. 290).

Land redistribution also requires a participatory approach to ensure fairness in the beneficiary selection process. This approach involves local communities in determining the subjects entitled to receive land through village meetings or other mechanisms. With community involvement, land redistribution is not only a technical

policy but also part of a social solution to improve justice at the community level (Lipton, 2009, p. 39). For example, in Srimulyo Village, land redistribution involves deliberation to determine distribution priorities based on local needs, thus creating a sense of ownership among beneficiaries. However, land redistribution requires not only a technical approach but also sustainable economic and social support. Beneficiaries often face constraints such as lack of access to capital, technical training and supporting infrastructure. In fact, the success of land redistribution depends on the beneficiaries' ability to utilize the land productively. In this context, the government needs to provide additional support in the form of economic empowerment and relevant training (Deininger, Bank, 2003, p. 87), which emphasizes that effective land policy should be part of a poverty reduction strategy.

On the other hand, monitoring the implementation of land redistribution is the main responsibility of the government. One important aspect of this supervision is the application of sanctions against beneficiaries who do not comply with the provisions, such as leaving land abandoned or transferring it without official permission. Effective oversight requires inter-agency coordination and a reliable administrative system to monitor the use of land by beneficiaries. Highlighting that without strict oversight, land reform may exacerbate inequality and marginalize local communities (Beban, 2021, p. 14).

The success of land redistribution at the local level depends largely on the ability of local governments to understand the characteristics of the region and the needs of local communities. By involving communities through deliberation, land distribution priorities can be determined in a transparent and fair manner. This community-based approach allows land redistribution policies to be more responsive to the specific needs of each region, thus increasing the effectiveness of implementation on the ground (Ntsebeza, Hall, 2007, p. 220).

Despite various steps taken, land redistribution in Indonesia still faces challenges such as weak inter-agency coordination and limited administrative data. Therefore, the government should continue to strengthen the land information system and encourage inter-agency data integration to create an accurate and reliable information base. In addition, the involvement of the private sector and civil society organizations is also needed to provide additional support, such as funding and training, which can improve the sustainability of land redistribution.

Overall, land redistribution in Indonesia is a complex policy that has great potential to create

social justice and support rural economic development. The success of this policy depends not only on technical processes but also on adequate social, economic and political support. With a holistic approach, land redistribution can be an effective instrument in reducing inequality and improving people's welfare.

Analysis of the Effectiveness of Government Regulation No. 224/1961 in the Implementation of Land Reform

Government Regulation No. 224/1961 on the Implementation of Land Division and Compensation is the main legal basis for the implementation of land reform in Indonesia. This regulation serves as a guideline in the distribution of land to eligible tenant farmers, with the aim of improving the socio-economic conditions of the farming community through fair and equitable land distribution. This is in line with the Basic Agrarian Law (UUPA) Number 5 of 1960, which emphasizes the importance of limiting the size of land ownership and prohibiting absentee land ownership to achieve social justice.

One critical issue lies in the mismatch between regulations and current technological advancements and socioeconomic dynamics. Although the regulation remains rooted in the socio-economic context of the 1960s, society has undergone significant transformation, particularly with advancements in technology and shifting patterns of land use (Haikal, Bangsawan, 2023, p. 64) argue that the implementing regulations have not kept pace with these developments, creating inefficiencies and limitations in program execution. This underscores the need for a comprehensive update of regulatory frameworks to align with contemporary realities, such as the integration of advanced land surveying technologies and digital cadastral systems.

The case study in Srimulyo Village further illustrates systemic and procedural barriers. The inventory and identification process of redistribution subjects and objects is frequently undermined by invalid or overlapping data, a problem exacerbated by inadequate data management systems and the absence of integrated land registries. Such issues lead to ownership conflicts and prolonged legal uncertainty, which run counter to the intended objectives of land reform. The lack of reliable data also erodes public trust in the program, diminishing its perceived legitimacy among stakeholders (Zaenuri, Budisusanto, 2019, p. 4).

Another challenge is the limited capacity of human resources and tools, particularly in measuring land parcels. Despite the availability of modern technologies, such as GPS navigation and aerial photography, the application of these tools

often fails to meet accuracy standards (Syahyuti, 2004, p. 92). This raises questions about the adequacy of training provided to personnel and the suitability of the technologies employed. Without precise measurements, discrepancies in land parcel boundaries persist, further complicating efforts to achieve equitable distribution. From a broader perspective, the continued reliance on outdated methods and insufficiently adapted regulations reflects a lack of strategic foresight in policy design and implementation. The failure to proactively address these challenges not only hinders the realization of social justice but also risks exacerbating existing inequalities in land ownership. To move forward, policymakers must undertake a thorough review of the regulatory framework, incorporating mechanisms for technological adaptation and improving human resource capacity. This includes investments in digital land management systems, comprehensive training programs for personnel, and the adoption of participatory approaches to ensure inclusivity in decision-making processes.

Socio-Economic Implications of Land Redistribution: The Impact of Land Redistribution on Welfare Improvement and Inequality in Policy Implementation

Land redistribution is a vital instrument in efforts to improve the welfare of tenant farmers and farm laborers. By gaining legal access to land, farmers have the opportunity to increase agricultural productivity and family economic stability. A study by Harahap, Muharam, Azzahra (2023, p. 554) shows that the quality of agricultural extension plays a significant role in improving farmers' welfare, which in turn can be optimized through an effective land redistribution program. However, the effectiveness of land redistribution in improving welfare is often hampered by inconsistent implementation and lack of mentoring support for recipient farmers. In the absence of technical guidance and access to markets, farmers may find it difficult to utilize the land optimally, resulting in the expected economic impact not being achieved. Therefore, land redistribution programs should be accompanied by initiatives to increase farmers' capacity and access to other supporting resources.

The implementation of land redistribution policies in Indonesia often faces challenges of inequality, where beneficiaries do not always match the established criteria. Research by Saleh (2020, p. 33) reveals that the state's dominance in land redistribution programs can ignore the needs of local communities, so land recipients do not always come from the most needy groups.

In addition, the lack of transparency and community participation in the land redistribu-

tion process may exacerbate these inequalities. To address these issues, monitoring mechanisms involving local communities and increased accountability in the implementation of land redistribution programs are needed. This will ensure that land is distributed to those who are truly entitled and able to manage it productively.

The Role of Inter-Agency Coordination in Land Redistribution

Effective coordination between the central government, the National Land Agency (BPN), and local governments is a key element in implementing land redistribution policies. Policy fragmentation often occurs due to different priorities and lack of inter-agency communication, which results in obstacles to the optimal implementation of land redistribution. In this context, inter-agency synergy is important to ensure that the land redistribution policy runs in accordance with the desired goals. Emphasizing the importance of alliances and balance of power in achieving successful implementation of collective policies, which is relevant in building inter-agency coordination in land redistribution (Pugu, 2024, p. 27). In addition, effective monitoring of land redistribution policy implementation requires the active involvement of local communities to ensure that the redistributed land is utilized as intended. A human rights-based approach to development emphasizes the importance of community participation in the policy implementation process and increased accountability at the local level. This ensures that land redistribution becomes not only an administrative tool but also a real solution to improve the welfare of small communities. Thus, inter-agency synergy and community-based monitoring mechanisms are important components in supporting the success of land redistribution programs (Coburn, Gormally, 2017, p. 98).

An Assessment of the Concept of Agrarian Reform: Asset Structuring vs Access Structuring

Asset management through legalization of land rights is a fundamental step in agrarian reform, as it provides legal certainty to landowners and encourages productive investment. Land certification not only strengthens land rights but also provides a guarantee for access to capital through financial institutions. However, certification alone is not enough to improve the welfare of beneficiaries if it is not accompanied by access to supporting resources. Studies on agrarian reform in Thailand show that secure land tenure must be complemented with additional support, such as access to capital and infrastructure, to generate significant impact on improving productivity and community welfare (Lin, Esposito, 1976, p. 431). In addition, access arrangements that focus on

providing capital, training and infrastructure to land beneficiaries are key elements in ensuring the success of agrarian reform. The participatory approach to development emphasizes the importance of involving communities in decision-making, so that the policies implemented are more relevant to local needs. With a combination of asset structuring and access, agrarian reform can create an ecosystem that supports productivity, empowers communities, and reduces social inequality in rural areas (Puri, 2004, p. 2514).

Strategies for Improving Land Redistribution Policy

The utilization of digital technology in land data management represents a pivotal strategy for enhancing land redistribution policies. By leveraging digital systems, accuracy in land inventory can be significantly improved, minimizing ownership conflicts caused by invalid or overlapping data. Furthermore, integrating digital technologies fosters greater transparency and accessibility for all stakeholders, enhancing efficiency and accountability in land management processes (Barthwal, Sah, 2008, p. 461). This aligns with the legal expectations set forth in Government Regulation No. 224/1961, which envisioned an equitable and conflict-free land redistribution process to support socio-economic development and justice.

Another critical strategy is the promotion of community participation in planning and implementing land redistribution policies. Meaningful engagement with local communities ensures that policies are contextually relevant, addressing specific local needs while fostering a sense of ownership and responsibility among beneficiaries. Empowerment-based participation encourages inclusive decision-making spaces, allowing communities to actively contribute to and shape land redistribution initiatives. This approach directly supports the regulation's intent to improve social justice and agricultural productivity by involving those most affected in the reform process.

From a legal perspective, the regulation aimed to establish a fair and equitable system for land redistribution and compensation, ensuring that eligible tenant farmers gain access to land ownership while promoting sustainable land use. The ideal outcome envisioned by policymakers was to reduce land ownership disparities, eliminate absentee ownership, and improve the welfare of the farming community by providing them with productive resources. This also included preventing social conflicts by creating clear guidelines and mechanisms for compensation and redistribution, ensuring legal certainty and fairness. However, the findings highlight the gaps between

these legal expectations and their practical implementation. Challenges such as outdated methodologies, insufficient integration of technology, and limited stakeholder involvement have hindered the realization of these goals. To bridge this gap, it is recommended that the government, the National Land Agency (BPN), and other relevant institutions adopt a multi-faceted approach: strengthening inter-agency coordination, integrating digital technologies in land data management, and fostering participatory processes in policy implementation. Additionally, providing supplementary support such as access to capital, training programs, and infrastructure is crucial for beneficiaries to optimize the use of redistributed land.

These strategies not only aim to meet the original legal expectations of Government Regulation No. 224/1961 but also address contemporary challenges, ensuring that the regulation achieves its intended purpose of equitable land distribution and sustainable agrarian reform. By aligning policy implementation with these strategies, the government can move closer to realizing the broader goals of social justice, economic equity, and community welfare.

CONCLUSIONS. This research highlights the potential of Government Regulation No. 224/1961 in promoting social justice through land redistribution. However, its implementation in Srimulyo Village faces several challenges, including inconsistent data, weak supervision, limited infrastructure, and poor inter-agency coordination. While land rights have been legalized, the lack of access to capital, training, and infrastructure hampers beneficiaries' ability to optimize the land effectively.

To improve the effectiveness of land redistribution, regulatory updates are necessary to align with current challenges and provide clearer guidelines. Strengthening oversight mechanisms is crucial to ensure compliance and address malpractices during implementation. The integration of digital land information systems can enhance data accuracy, reduce conflicts, and improve transparency. Better coordination among agencies involved in land redistribution is also essential to streamline efforts and ensure cohesive implementation.

Community participation must be prioritized by fostering inclusive planning processes and encouraging active involvement in decision-making. Additionally, providing beneficiaries with access to credit, training, and agricultural resources is vital for maximizing the utility of redistributed land. Investments in rural infrastructure, such as irrigation systems and transportation networks, are also required to support productivity and improve economic outcomes.

REFERENCES

1. Arikunto, S. (2006). *Research Procedure: A Practical Approach*. Rineka Cipta.
2. Barthwal, C. P., & Sah, B. (2008). Role of Governmental Agencies in Policy Implementation. *The Indian Journal of Political Science*, 69(3), 457–472. <https://www.jstor.org/stable/41856437>.
3. Beban, A. (2021). *Unwritten Rule: State-Making through Land Reform in Cambodia* (1st ed.). Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/cornell/9781501753626.001.0001>.
4. Coburn, A., & Gormally, S. (2017). Understanding Power and Empowerment. *Counterpoints*, 483, 93–109. <https://www.jstor.org/stable/45177773>.
5. Deininger, K., & Feder, G. (2001). Land Institutions and Land Markets. In B. L. Gardner & G. S. Rausser (Eds.), *Handbook of Agricultural Economics* (Vol. 1, pp. 287–331). Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(01\)10009-5](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(01)10009-5).
6. Deininger, K. W., & Bank, W. (2003). *Land Policies for Growth and Poverty Reduction*. World Bank Publications.
7. Haikal, M. R., & Bangsawan, M. I. (2023). *Land Redistribution Policy Based on Agrarian Reform in Boyolali Regency* [Undergraduate Thesis, Universitas Muhammadiyah Surakarta]. <https://eprints.ums.ac.id/114654/>.
8. Harahap, G. D. C., Muharam, M., & Azzahra, F. (2023). The Impact of P4S Wira Tani Counseling Quality on Farmers' Welfare in Tegal Sawah Village, Karawang Regency. *Jurnal AGROHITA: Jurnal Agroteknologi Fakultas Pertanian Universitas Muhammadiyah Tapanuli Selatan*, 8(3). <https://doi.org/10.31604/jap.v8i3.12666>.
9. Harsono, B. (2007). *Towards the Improvement of National Land Law: Development of Ideas and Results Until the Birth of UUPA* (3rd rev. d.). Universitas Trisakti Press.
10. Istiqomah, I., Tarmudi, T., Umboh, N. K., & Hartanu, V. E. (2024). A Legal Review of Land Dispute Resolution in West Jakarta. *Jurnal Syntax Admiration*, 5(10), 3882–3893. <https://doi.org/10.46799/jsa.v5i10.1633>.
11. Kementerian ATR/BPN. (2016). *Regulation of the Minister of Agrarian Affairs and Spatial Planning/National Land Agency of the Republic of Indonesia Number 18 of 2016 Concerning the Control of Agricultural Land Ownership*. <https://peraturan.bpk.go.id/Details/104032/permen-agrariakepala-bpn-no-18-tahun-2016>.
12. Lin, S., & Esposito, B. (1976). Agrarian Reform in Thailand: Problems and Prospects. *Pacific Affairs*, 49(3), 425–442. <https://doi.org/10.2307/2755497>.
13. Lipton, M. (2009). *Land Reform in Developing Countries: Property Rights and Property Wrongs*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203876251>.
14. Neumann, R. K., Margolis, E., & Stanchi, K. M. (2021). *Legal Reasoning and Legal Writing*. Aspen Publishing.
15. Ntsebeza, L., & Hall, R. (2007). *The Land Question in South Africa: The Challenge of Transformation and Redistribution*. HSRC Press.
16. Pugu, M. R. (2024). *Introduction to Political Science*. PT. Sonpedia Publishing Indonesia.
17. Puri, E. (2004). Understanding Participation: Theoretical Foundations and Practical Implications. *Economic and Political Weekly*, 39(24), 2511–2517. <https://www.jstor.org/stable/4415152>.
18. Purnama, A. S., Makkawaru, Z., & Tira, A. (2020). Legal Review of the Implementation of Agricultural Redistribution in Pangkajene Kepulauan Regency. *Clavia*, 18(1). <https://journal.unibos.ac.id/clavia/article/view/622>.
19. Ramadhani, R. (2024). Land Redistribution & Agrarian Justice: Comparative Study of Subjects and Objects of Land Redistribution in the Framework of Agrarian Reform. *National Seminar on Law, Social, and Economics*, 3(1). <https://jurnal.umsu.ac.id/index.php/sanksi/article/view/19022>.
20. Saleh, D. D. (2020). *The Role of Lower-Level Bureaucrats in Agrarian Reform Policies: A Study of State Domination in the Implementation of Land Redistribution Programs in Cipari District, Cilacap Regency* [Thesis, Universitas Gadjah Mada]. <https://etd.repository.ugm.ac.id/penelitian/detail/191965>.
21. Salim, M. N., & Utami, W. (2020). *Agrarian Reform, Fulfilling Constitutional Mandates: Agrarian Reform Policies and Debates on Agrarian Reform Land Objects*. STPN Press.
22. Soekanto, S. (2007a). *Factors Influencing Law Enforcement*. PT Raja Grafindo Persada.
23. Soekanto, S. (2007b). *Normative Legal Research: A Brief Overview*.
24. Soemitro, R. H. (2008). *Legal Research Methodology and Jurimetrics*. Ghalia Indonesia.
25. Sulistyanyingsih, R. (2021). Agrarian Reform in Indonesia. *Perspektif*, 26(1), 57–64. <https://doi.org/10.30742/perspektif.v26i1.753>.
26. Sunggono, B. (2003). *Legal Research Methodology*. PT RajaGrafindo Persada.
27. Syahyuti, S. (2004). Obstacles to Land Reform Implementation in Indonesia: Analysis of Conditions and Developments of Various Prerequisites for Agrarian Reform Implementation. *Forum Penelitian Agro Ekonomi*, 22(2), 89–101. <https://doi.org/10.21082/fae.v22n2.2004.89-101>.

28. Syailendrha, C. R. (2020). *Government Authority in Land Redistribution for the People* [Thesis, Faculty of Law]. <https://repository.unej.ac.id/xmlui/handle/123456789/104080>.
29. Wahyuddin, W., Hasan, A., & Rahmatullah, J. (2021). Examining the Comprehensiveness of Agrarian Reform Law Policies in Indonesia: (A Critical Study of Presidential Regulation No. 86 of 2018 on Agrarian Reform). *Jurnal Kompilasi Hukum*, 6(2), 66–74. <https://doi.org/10.29303/jkh.v6i2.79>.
30. Yemima, T., & Sigit, A. P. (2022). Land Ownership Disputes Due to Overlapping Ownership of Certified Land with Kinag Land (Case Study: Depok District Court Decision No. 18/Pdt. G/2018/PN. Dpk). *Jurnal Hukum Kenotariatan Otentik's*, 4(2), 80–98. <https://doi.org/10.35814/otentik.v4i2.3475>.
31. Zaenuri, M. K., & Budisusanto, Y. (2019). Analysis of the Use of GPS Navigation and Small-Format Aerial Photos in Land Parcel Measurement for Land Redistribution Programs (Case Study: Entikong Village, Sanggau Regency). *Jurnal Teknik ITS*, 8(1). <https://doi.org/10.12962/j23373539.v8i1.37954>.

Received the editorial office: 17 September 2024

Accepted for publication: 10 December 2024

ДОНА ШРІ СУНАРДІ ВІДЖАЯНТІ,

кандидат юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4626-3036>,
e-mail: donawijayanti63@gmail.com;

ІМАМ КОЕСВАХІОНО,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6384-7653>,
e-mail: imam.koes@ub.ac.id;

ЛЕТИЦІЯ ДЕССІ АНДРЕАССАРІ,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5233-5164>,
e-mail: dessy79@ub.ac.id

УРЯДОВІ ПОСТАНОВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗПОДІЛ ЗЕМЕЛЬ І КОМПЕНСАЦІЮ

Нерівність у землеволодінні в Індонезії залишається фундаментальною проблемою на шляху до досягнення соціальної справедливості, що передбачено Конституцією 1945 року. Урядова постанова № 224/1961 про здійснення земельного поділу та компенсації є важливою правовою основою для просування аграрної реформи шляхом перерозподілу землі на користь малозабезпечених верств населення. У дослідженні оцінено ефективність цієї постанови на прикладі її реалізації в селі Срімудіо, район Дампіт, регентство Маланг, використовуючи соціально-правовий підхід. Аналіз поєднує нормативну та емпіричну перспективи для вивчення ефективності політики. Здійснення перерозподілу земель стикається зі значними проблемами, включаючи розбіжності в даних інвентаризації, слабку міжвідомчу координацію та низьку участь громадськості. Конфлікти власності через неточні дані та слабкі системи документації також загострюють ситуацію на місцях. Перерозподіл земель часто не досягає цільових груп, які найбільше цього потребують, а відсутність належних механізмів моніторингу призводить до неоптимальної реалізації програми. Результати дослідження показують, що, незважаючи на прогрес, досягнутий у легалізації прав на землю, залишаються значні проблеми. До них належать розбіжності в даних інвентаризації земель, недостатня координація між виконавчими органами та обмежене залучення громадськості. Зроблено висновок, що посилення міжвідомчої координації, оцифрування земельних інформаційних систем та покращення доступу до них за допомогою капіталу, навчання та інфраструктурної підтримки є важливими для покращення результатів політики. Надано стратегічні рекомендації для забезпечення сталості аграрної реформи та підвищення добробуту громад-бенефіціарів. За умови комплексного підходу, спрямованого на розширення прав і можливостей громад, перерозподіл земель може стати ефективним інструментом зменшення нерівності

у землеволодінні та сприяти досягненню соціальної справедливості на сталому рівні. Це дослідження сприяє визначенню дієвих рішень для вирішення постійних проблем, пов'язаних із перерозподілом земель в Індонезії.

Ключові слова: перерозподіл земель, аграрна реформа, ефективність політики, інвентаризація земель, участь громади.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Wijayanti D. S. S., Koeswahyono I., Andreassari L. D. Government regulations and their impact on land division and compensation. *Law and Safety*. 2024. No. 4 (95). Pp. 127–136. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.11>.

Citation (APA): Wijayanti, D. S. S., Koeswahyono, I., & Andreassari, L. D. (2024). Government regulations and their impact on land division and compensation. *Law and Safety*, 4(95), 127–136. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.11>.

UDC 349.42(594)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.12>**INTAN ZAHRA RUSMANIRA,**

*Candidate of Law,
Brawijaya University (East Java, Indonesia),
Faculty of Law;
 <https://orcid.org/0009-0006-6418-9991>,
e-mail: intanzahra.law@gmail.com;*

SUDARSONO,

*Doctor of Law,
Brawijaya University (East Java, Indonesia),
Faculty of Law;
 <https://orcid.org/0000-0003-3709-9035>,
e-mail: sudarsono@ub.ac.id;*

MOHAMMAD HAMIDI MASYKUR,

*Doctor of Law,
Brawijaya University (East Java, Indonesia),
Faculty of Law;
 <https://orcid.org/0009-0000-8662-1227>,
e-mail: hamidi@ub.ac.id*

LEGAL PROTECTION OF COMMUNITY MEMBERS IN THE COMPLETE SYSTEMATIC LAND REGISTRATION PROGRAM

This research discusses the issue of legal protection for the community in the Complete Systematic Land Registration Program, which is motivated by the issuance of the Joint Decree of the Minister of Agrarian and Spatial Planning/Head of the National Land Agency, Minister of Home Affairs, and Minister of Villages, Development of Disadvantaged Regions, and Transmigration Number 25/SKB/V/2017, Number 590-3167A Year 2017, Number 34 Year 2017. This decision opens up opportunities for local governments to adopt additional regulations related to the financing of PTSL, which is often a loophole for illegal extortion. This study raises the question of how legal protection of the community in the process of implementing PTSL. The research method used is a regulatory and legal one with the use of the statutory and conceptual approaches. The results of the analysis show that the Ratio Legis of the Joint Decree is philosophically a form of application of Pancasila and the 1945 Constitution, especially Article 33 paragraph (3) and Article 28D paragraph (1), which emphasize protection and legal certainty for the community. Sociologically, the program is designed to accelerate land legalization by considering the geographical conditions and social diversity of Indonesian society. However, legal protection in PTSL is mostly repressive, while preventive protection is inadequate. Regulatory adjustments are needed, including the determination of fair fees based on geographical difficulties and land contours, as well as continuous evaluation and supervision to prevent corrupt acts and illegal levies in this program. This is important to ensure transparency, accountability and a focus on social justice for all segments of society.

Keywords: *Complete System Land Registration, Ratio Legis, agrarian law, legal protection, community, local governments, legal protection.*

Original article

INTRODUCTION. Land is very important to society and can be interpreted as one of the basic elements in people's lives, with physical and social significance. In the Indonesian context, land is not just the surface of the earth, but also an asset with deep social, cultural and economic values. From an agrarian perspective, land rights are regulated by the Basic Agrarian Law (UUPA) No. 5 as of 1960. Land rights give individuals or legal entities the right to control, use and dispose of

land, which is intended to provide legal certainty, prevent disputes and protect the rights of land-owners.

Land rights in Indonesia include different types such as Property Rights, Business Use Rights, Building Use Rights, Use Rights, Wakf Rights, Management Rights, Ulayat Rights and Kaum Rights, as explained in the UUPA. This arrangement aims to provide justice and legal certainty for the community, including through land registration as

stipulated in Article 19 of the UUPA. This article confirms that the government is obliged to organize land registration throughout the territory of Indonesia to ensure legal certainty.

Thus, the regulation of land rights is crucial to ensure justice and sustainability in the management of agrarian resources in Indonesia. Thus, the land has property rights and as a guarantee of legal certainty for land owners is to register the land. In accordance with the Basic Agrarian Regulation, which is the legal basis for land guidelines in Indonesia, it is stipulated that the Public Authority has the option to carry out land transformation or land registration.

The UUPA is the basis of agrarian reform (land reform) (Nugroho, 2002, p. 99), one of the main goals of which is to provide legal certainty, legal protection and legal benefits. In the Preamble of the 1945 Constitution of the Republic of Indonesia, the 4th paragraph says: *“Then, to form a government of the Indonesian state that protects all Indonesian people and all Indonesian blood spills and to promote general welfare, educate the nation’s life, and participate in implementing world order based on independence, lasting peace and social justice, the Indonesian national independence is compiled in a Constitution of the Indonesian state, which is formed in a state structure of the Republic of Indonesia which is people’s sovereignty based on: One God, a just and civilized humanity, Indonesian unity, and a democracy led by wisdom in deliberation/representation, and by realizing a social justice for all Indonesian people”*.

Through the registration of land ownership rights in Indonesia, UUPA guarantees legal certainty. This can be seen from the UUPA, which is designed to provide certainty in the land sector so that people can benefit from justice, protection, structure, function, and welfare (Handoko, 2011, p. 143).

Land plays a vital role in the lives of Indonesian people, not only as a source of livelihood and food, but also as an asset that has deep social, cultural and economic values. Land rights are a crucial aspect of agrarian regulation in Indonesia, which is regulated in the Basic Agrarian Law (UUPA) Number 5 of 1960. UUPA aims to provide legal certainty regarding land rights, including registration and transfer of rights, in order to prevent disputes and abuse (Ismail, 2007, p. 124).

Land registration is an important instrument to ensure justice and sustainability in the management of agrarian resources in Indonesia. Through registration, landowners are guaranteed legal certainty over their ownership. Article 19 paragraph (1) of the UUPA states that the government carries out land registration throughout

the territory of Indonesia to ensure legal certainty (Handoko, 2011, p. 142).

As a form of implementation, the government launched the Complete Systematic Land Registration (PTSL) Program, which aims to provide legal certainty over community land through simultaneous registration in all regions. With PTSL land certificates, people are not only protected from disputes but can also use their land as collateral to obtain credit (Prakoso, 2021, p. 68). However, this program is not free from various challenges, including the practice of illegal levies that have the potential to undermine justice and transparency in its implementation (Wulansari, Widiantoro, Widodo, 2024, p. 112). Therefore, efforts to improve regulations and increase supervision are needed to ensure legal certainty and legal protection in the implementation of PTSL (Widodo, Wardani, 2023, p. 30).

Therefore, this research raises the Legal Protection of Community Members in the Complete Systematic Land Registration Program (PTSL) to analyze the issue of legal protection for the community. The focus of this research is to examine the government’s efforts to ensure legal certainty through PTSL while overcoming challenges that arise, such as extortion practices and abuse of authority by village officials or certain parties.

PURPOSE AND OBJECTIVE OF THE RESEARCH. The purpose of this research is to critically analyze the adequacy of legal protection provided to the community in the implementation of the Complete Systematic Land Registration (PTSL) Program. This study seeks to evaluate the alignment of the PTSL program with the philosophical and legal principles of Pancasila and the 1945 Constitution, particularly in ensuring legal certainty and social justice for all. It also aims to uncover gaps in existing legal frameworks and practices, emphasizing the challenges posed by repressive over preventive legal protections.

The objective is to explore the philosophical and juridical foundations of the Joint Decree governing the PTSL program while analyzing the implementation practices that often lead to issues such as illegal levies and corruption. This research endeavors to provide concrete recommendations for regulatory adjustments, including the establishment of fair fee structures and enhanced oversight mechanisms. Furthermore, it seeks to propose strategies to strengthen preventive legal protections that uphold transparency, accountability, and fairness, ensuring that the program operates effectively and equitably across Indonesia’s diverse social and geographical contexts.

METHODOLOGY. This study employs a normative juridical method, which aims to analyze

formal legal rules such as laws, government regulations, and ministerial regulations related to the Complete Systematic Land Registration (PTSL) program. This approach was chosen to evaluate the coherence of these regulations with the underlying legal norms and to assess the extent to which legal protection is provided to the community in the program's implementation (Creswell, 2014, p. 160).

The statute approach was applied by examining various legal regulations, including Law Number 5 of 1960 on Basic Agrarian Principles, Government Regulation Number 24 of 1997 regulating land registration procedures, and Government Regulation Number 18 of 2021, the latest regulation related to PTSL. The results of this approach reveal gaps in the regulations, particularly concerning financing arrangements, which are often exploited as loopholes for illegal levies. This approach effectively identifies inconsistencies between regulations and their impact on legal certainty for the community (Hadjon, 1987, p. 14).

The conceptual approach was used to analyze the legal concepts underpinning legal protection and certainty. The concept of legal protection analyzed includes preventive protection, which aims to prevent violations, and repressive protection, which addresses violations that have already occurred. In the implementation of PTSL, it was found that legal protection predominantly takes a repressive form rather than a preventive one. This highlights a weakness in preventive measures, which are essential to mitigating potential violations in the program's execution (Diantha, 2016, p. 21). In this case, researchers examine Law Number 5 of 1960, Government Regulation Number 24 of 1997, and Government Regulation Number 18 of 2021 to analyze the legal protection of community members.

Data were analyzed using grammatical and systematic interpretations. Grammatical interpretation was carried out to understand the terminology in regulations, such as the meaning of "reasonable" fees in Government Regulation Number 24 of 1997. Meanwhile, systematic interpretation linked various relevant regulations to derive a comprehensive conclusion on legal protection in PTSL. The results of this analysis indicate that fee arrangements need to be adjusted, and periodic evaluations should be conducted to ensure that the implementation of the PTSL program aligns with its social objectives (Poesoko, 2012, p. 36). As explained by Raharjo (2000, p. 31), "the conceptual approach provides a normative point of view by assessing legal concepts against regulatory implementation".

The methods used in this study are effective in evaluating the extent to which the objectives of

the PTSL program have been achieved. The statute approach helps identify weaknesses in regulations that directly affect the legal protection of the community. The conceptual approach provides a theoretical foundation for formulating better policy recommendations, particularly in enhancing preventive protection. Data interpretation offers practical insights into the application of rules in the field and the challenges encountered, thus generating recommendations to improve transparency and accountability in the PTSL program.

RESULTS AND DISCUSSION

Ratio Legis Joint Decree of the Minister of Agrarian and Spatial Planning/National Land Agency, Minister of Home Affairs, Minister of Villages, Development of Disadvantaged Regions, and Transmigration No. 25/SKB/2017, No. 590-3167A/2017, No. 34/2017 on Financing Systematic Land Registration Preparation Related to the Determination of PTSL Fees

In the context of Indonesian law, land is defined as the surface of the earth that can be owned and utilized by individuals or legal entities in accordance with the provisions of the UUPA (Harsono, 2013, p. 4). According to Article 4 of the UUPA, land includes the surface of the earth, and land rights are rights to certain parts of the earth's surface (Hutagalung et al., 2012, p. 133). Land not only functions as a resource for agriculture and development, but also has high social and economic value, and often causes conflicts over its management and utilization (Sembiring, 2017, p. 3).

The purpose of land registration is based on Article 19 of the UUPA, in essence the purpose of holding a land registration is that land registration is a Government task that is carried out to ensure legal certainty in the land sector (Parlindungan, 1994, p. 112). Land registration is a series of activities carried out by the government continuously, continuously and regularly, including collecting, processing, bookkeeping, and presenting and maintaining physical data and juridical data, in the form of maps and lists, regarding land parcels and units of flats, including the provision of certificates as proof of rights for land parcels that already have rights and Property Rights over Flats and certain rights that encumber them (Taneko, Soekanto, 2015, p. 211).

One form of systematic land registration is Complete Systematic Land Registration (PTSL) because PTSL is carried out simultaneously for all unregistered land registration objects in an area. Regulations Related to Complete Systematic Land Registration (PTSL), based on Article 2 of PMA 6/2018 states that this activity is carried out to realize the provision of legal certainty and legal protection of community land rights based on

simple, fast, smooth, safe, fair, equitable, and open and accountable principles, so as to improve welfare and prosperity for the community and the country's economy, as well as reduce and prevent land disputes and conflicts (Sutedi, 2023, p. 113).

The basis for the implementation of PTSL is in the Regulation of the Minister of Agrarian and Spatial Planning/Head of the National Land Agency of the Republic of Indonesia Number 6 of 2018 concerning Complete Systematic Land Registration. Based on this regulation through the extension of this program, it is said that the financing is said to be borne by the Government to provide PTSL financing according to Article 16 paragraph (2) letter g of PMA 6/2018.

Aspects of Law Building, Principles, and Legal Systems

In order to analyze and determine the correlation of legislative norms, the mechanisms of financing land registration in accordance with laws, principles and legal systems are presented.

Through Article 19 of the UUPA, land registration is regulated as an effort to provide legal certainty and protect people's rights to their land, in line with the values of Pancasila and national goals. A clear example of the implementation of Article 19 of the LoGA can be seen in the Complete Systematic Land Registration (PTSL) program, which integrates the principles of social and national functions. This program provides land certificates as legal evidence to the community, including the economically weak, thus ensuring that their land rights are protected. In addition, GR No. 18/2021 strengthens this policy by emphasizing transparency of the registration process, accessibility of services for the wider community, and protection of customary rights of indigenous communities. Therefore, it is important for implementing regulations such as GR No. 18/2021 to align the principles of the UUPA with equitable agrarian policies through mechanisms that strengthen legal certainty, provide wider access to communities, and ensure the implementation of the principle of the social function of land. In this way, PP No. 18/2021 can become an instrument to realize land tenure equity, protection of customary rights, and justice for the economically weak, in line with the ideals of the UUPA.

The law, as one of the principle-based legal structures, is used as a foundation for all aspects of life. In the context of agrarian law, this law provides a framework that ensures that land management is carried out in a fair and sustainable manner. The norms outlined therein are considered as guidelines to regulate social life, especially in the context of land registration regulated by Article 19 of the UUPA, which aims to provide

legal certainty and protect community rights. This is in line with UUPA principles, such as the social function of land and the protection of customary rights, which are further elaborated in Government Regulation No. 18 of 2021 to ensure equitable implementation.

The law is also a system, as Cicero mentioned with *ubi societas, ibi ius*, which means where there is society, there is law. This concept emphasizes that laws are a manifestation of society's need for rules that create order, including in the context of agrarian law such as land registration.

The principles of agrarian law in UUPA direct the management and utilization of land for the welfare of the wider community. For example, in the implementation of Article 19 of UUPA, which is regulated through Government Regulation No. 18 of 2021, the principles of social and national functions are applied to ensure fairer access to land for the community, especially the economically weak. In addition, the principles of general planning and land preservation help support sustainable agrarian policies, such as the management of legally recognized customary land and are designed to provide maximum social benefits to local communities. Principles such as nationality, social function, ownership boundaries and land preservation demonstrate the importance of balancing individual and community interests. In addition, the principles of sustainability and equity in land planning and management are emphasized. Through Article 19 of the UUPA, land registration is regulated as an effort to provide legal certainty and protect people's rights to their land, in line with the values of Pancasila and national goals. Therefore, it is important for implementing regulations such as PP No. 18 of 2021 to align the principles of UUPA with equitable agrarian policies through mechanisms that strengthen legal certainty, provide wider access to the community, and ensure the implementation of the principle of the social function of land. In this way, PP No. 18/2021 can become an instrument to realize land tenure equity, protection of customary rights, and justice for the economically weak, in line with the ideals of the UUPA.

Social, Political, and Cultural Aspects

Humans are closely connected to land, socially, culturally and politically. Land registration, in this context, is not only an administrative process but also plays an important role in providing legal certainty over land rights and ensuring that land utilization takes into account social and public interests. Land, according to customary law, has a very deep meaning, likened to the relationship between a mother and her children, which signifies the importance of land in people's lives

(Moechthar et al., 2024, p. 153). The government through BPN runs various programs such as Pokmasdartibnah (Land Awareness Community Group) to increase community awareness and participation in land management. This program shows how land registration not only involves legal aspects but also supports social sustainability and community welfare (Suharto, Supadno, 2023, p. 31).

Customary and national law arrangements in land registration in Indonesia reflect the complexity of social relations in society. Customary law, which views land as an integral part of community life, stipulates conditions such as cash, real and clear in land transactions. This philosophy reinforces the meaning of land as an important element of indigenous life (Hidayat, 2019, p. 61). Meanwhile, national laws such as the UUPA provide a comprehensive legal framework to regulate aspects of land, covering the principles and institutions of agrarian law. The combination of these two legal systems ensures equitable land management in accordance with local wisdom (Santoso, 2019, p. 86).

Land registration is also related to land control and community empowerment. The government through its policies of land redistribution, asset legalization and control of abandoned land seeks to create a balance between individual, social and public interests. However, the diversity of Indonesia's society and geography, including different topographical shapes, pose challenges in the implementation of programs such as PTSL (Complete Systematic Land Registration Program). Location accessibility, social conflicts, limited human resources, and technological infrastructure are obstacles in ensuring the efficiency and effectiveness of the program (Mujiburohman, 2018, p. 92).

While geographical challenges often hamper land registration, modern technologies such as digital mapping and drones provide potential solutions. However, unequal distribution of technology as well as low community participation in remote areas remain obstacles. Therefore, it is important for the government to integrate policies that support community participation and overcome geographical barriers to ensure that all citizens have equal access to land rights (Ayu, 2019, p. 34).

Legal Perspective Analysis

1. Juridical Analysis

Law No. 12/2011 on the Formation of Laws and Regulations regulates the existence and binding force of laws and regulations, including regulations stipulated by the Minister. Article 8 paragraph (1) of Law No. 12/2011 states that ministerial regulations have binding legal force if they are ordered by higher regulations or formed based on authority (Attamimi, 1990, p. 347). This is the legal basis for the existence of the SKB 3 Ministers as a form of

regulation to support the implementation of the Complete Systematic Land Registration Program (PTSL). In addition, the SKB 3 Ministers also reflects the spirit of providing legal certainty based on the principles of simple, fast, smooth, safe, fair and accountable.

The phrase "established on the basis of authority" in Article 8 paragraph (2) of Law No. 12/2011 emphasizes that ministerial regulations, including the SKB 3 Ministers, can take effect even if they are not directly ordered by a higher regulation, as long as they are in accordance with the inherent authority of the institution (Laia, Daliwu, 2022, p. 546). For example, in the Ninth Dictum of the Joint Ministerial Decree, it is stated that "in the event that the preparation fee for systematic land registration is not budgeted in the APBD, the Minister of Home Affairs instructs the Regent/Mayor to make a Regent/Mayor Regulation that the fee be borne by the community". This provision shows how regional autonomy is applied to meet local needs, while still being based on the principles of justice and accountability.

2. Ratio Legis of the establishment of SKB 3 Minister

Philosophical Foundation

Philosophically, the SKB 3 Minister aims to create social justice in agrarian management, as reflected in the values of Pancasila and the Preamble of the 1945 Constitution (Laia, Daliwu, 2022, p. 549). This philosophical foundation ensures that every citizen has equal rights to land and fair legal protection. This can be seen from the provisions that direct the implementation of PTSL as part of efforts to provide legal certainty involving the participation of the community and local governments.

Philosophical considerations include:

1. Realizing social justice based on the values of Pancasila.
2. Ensure social attachment of the community to regulations through acceptance of philosophical values.
3. Support legal stability by ensuring that regulations are not only legally relevant but also in line with societal norms.

The preamble of the UUPA emphasizes that agrarian law aims to lay down legal foundations that are simple, consistent, and provide legal certainty. Article 33 paragraph (3) of the 1945 Constitution emphasizes that all natural resources are controlled by the state for the greatest prosperity of the people (Buton, Narjilah, Erik, 2022, p. 5). Therefore, the SKB 3 Ministers was drafted to ensure the effective and equitable implementation of PTSL, by mentioning uniform and affordable procedures and financing in all regions of Indonesia.

Implementation of Regional Autonomy in SKB 3 Minister, Indonesia implemented regional autonomy to answer the needs of decentralization (Buton, Narjilah, Erik, 2022, p. 7). In the context of SKB 3 Minister, regional autonomy allows each district/city to adjust PTSL financing regulations according to local needs and capabilities. Regional autonomy factors such as area, cultural diversity, and community empowerment are the main considerations in these adjustments.

Although there are local adjustments, the basic principle emphasized in the SKB 3 Ministers is the achievement of legal certainty through simple, fast, and affordable land registration. The realization of these values is part of the effort to create equitable agrarian governance, as mandated in Article 28D paragraph (1) of the 1945 Constitution and Article 19 of the UUPA.

Juridical Foundation

Ratio legis is a concept that refers to the legal reason or purpose underlying the formation of a regulation. In this context, the juridical basis is an important element that explains the legal basis used in making regulations. The juridical basis is the legal provisions used as the basis for making a regulation, including considering existing rules, which will be amended, or which will be revoked, so as not to create overlaps or legal conflicts.

The essential elements of the juridical foundation include:

1. Existing legal provisions: New regulations should take into account existing rules to ensure there is no conflict of law (Sibuea, 2016, p. 289).
2. Legal vacuum: It fills a legal void that was previously unregulated, providing legal certainty in a particular context.
3. Material and formal aspects: Includes the legal basis such as the 1945 Constitution and the authority of certain institutions to draft specific provisions, such as the President's authority to propose draft laws.
4. Consideration of justice and legal certainty: This foundation ensures justice and legal certainty for society.
5. Compatibility with social values: Regulations must conform to social and cultural values in order to be widely accepted by society.

As a state of law, Indonesia guarantees people's rights through Article 33 paragraph (3) of the 1945 Constitution, which states that "the earth, water and natural resources contained therein shall be controlled by the state and utilized for the greatest prosperity of the people". In addition, Article 28D (1) of the 1945 Constitution affirms that "everyone has the right to fair recognition, guarantees, protection and legal certainty".

These arrangements support the legal basis of the Complete Systematic Land Registration (PTSL) program to ensure legal certainty over land. Presidential Instruction No. 2/2018 accelerates the implementation of complete land registration throughout Indonesia, while PMA No. 35/2016 aims to ensure legal protection of people's land and promote economic growth¹.

Sociological Foundation

Sociological foundations reflect facts that live in society, which are the main reasons for making regulations to meet the real needs of society. This foundation includes:

1. Community needs: Regulations should be relevant to the needs of society, such as land registration to provide legal certainty (Rahmawati, 2024, p. 85).
2. Social facts: Lawmaking should be based on facts on the ground, such as the high number of uncertified lands in Indonesia (Solihin, 2023, p. 29).
3. Justice and legal certainty: Regulations need to provide legal protection for the community, especially landowners.

For example, land certificates are legal documents that provide legal certainty and protection to landowners. According to Emile Durkheim, the existence of certificates reflects social stability in society. However, the facts show that there are still many lands in Indonesia that do not have certificates:

1. The Governor of West Java stated that hundreds of thousands of plots of land have not been certified².
2. President Joko Widodo said 70 million plots of land have not been registered (Humas, 2019).
3. Land assets can be taken by the state if they are not certified within five years (Sugianto, 2021).

Through the PTSL program, which is based on PMA 6/2018, Presidential Instruction No. 2/2018, and SKB 3 Minister, the government seeks to accelerate land registration in an efficient and affordable manner (Almutoif, 2022). However, Indonesia's vast and diverse geography and social conflicts often pose obstacles to its implementation. To address these challenges, the SKB 3 Minister limits the levies that are not budgeted by the central government according to regional conditions, for example the levy in Java and Bali is Rp150,000 (Rahmawati, 2024, p. 85).

¹ Merdeka.com. (2022, April 26). *Ratusan Ribu Tanah di Jawa Barat Belum Bersertifikat*. merdeka.com. <https://www.merdeka.com/peristiwa/ratusan-ribu-tanah-di-jawa-barat-belum-bersertifikat.html>.

² Ibid.

Legal Protection of Community Members in the PTSL Program

The realistic goal of law is to provide legal certainty and legal benefits. According to Dosminikus Rato in his book, *Philosophy of Law Seeking and Understanding Law*, legal objectives include not only certainty, but also legal expediency to prevent injustice that can arise from rigid application of the law (Rato, 2010, p. 59). This approach is in line with the views of the Positivists, who emphasize legal certainty, and the Functionalists, who prioritize legal expediency.

In the context of Agrarian Law, land is regulated through Article 4 of UUPA, which states that, “on the basis of the right to control from the state as referred to in Article 2, various rights over the surface of the earth, called land, are determined”. Land rights include various rights, such as Hak Milik, Hak Guna Bangunan, and others (Harsono, 2008, p. 455). Meanwhile, Article 20 of the UUPA states that Hak Milik is a hereditary, strongest, and fullest right that can be owned by a person or legal entity.

Property rights to land can be created through customary law, government stipulations, or statutory provisions as stipulated in Article 22 of the UUPA. It can also be lost through revocation of rights, voluntary surrender, or abandonment, in accordance with the provisions of Article 27 of UUPA. To ensure legal certainty, the government organizes land registration in accordance with Government Regulation Number 18 of 2021, which includes collecting, processing, and maintaining land data. However, the implementation of the Complete Systematic Land Registration (PTSL) Program is often plagued by illegal levies. For example, in Papringan Village, Semarang Regency, residents were charged up to Rp900,000, although the official limit was only Rp150,000. Yeni Eka's (2024) report in Semarang News noted that the loss due to this practice reached Rp800 million. The Ombudsman also found extortion practices in Bangka Belitung Islands, involving unscrupulous village officials manipulating PTSL fees (Putra, 2024).

Statistical data from the Ministry of Agrarian Affairs and Spatial Planning/National Land Agency (ATR/BPN) reveals significant insights into the challenges faced by the PTSL program. Between 2017 and 2023, the ministry reported approximately 3,800 complaints related to irregularities in PTSL implementation, with 45 % of these cases involving illegal levies. A regional breakdown highlights that Java accounts for 60 % of reported extortion cases, followed by Sumatra at 25 %, and Eastern Indonesia at 15 %. In areas like Semarang Regency, where documented illegal levies

reached up to Rp900,000 per registration, community losses were estimated at Rp800 million in a single fiscal year.

Furthermore, a study by the Indonesian Ombudsman in 2023 found that 72 % of surveyed respondents believed that PTSL implementation lacked transparency, particularly in fee determination and service delivery. Another report by Transparency International Indonesia indicated that 65 % of extortion complaints stemmed from unclear regulations, such as the SKB 3 Ministers, which failed to provide detailed guidelines on acceptable service fees.

Regions with difficult geographical conditions, such as Papua and Sulawesi, face even more acute issues. ATR/BPN data shows that the operational costs for survey and mapping in these areas are 25 % higher than in urban regions, yet the fee structures remain uniform across the country. This disparity exacerbates financial burdens for communities and contributes to lower program participation rates in remote areas, with registration rates in these regions averaging only 40 % of the national target compared to 75 % in Java.

The incompleteness of the rules in the SKB 3 Minister is one of the causes of space for irregularities. Article 28D paragraph (1) of the 1945 Constitution states that, “everyone has the right to fair recognition, guarantees, protection and legal certainty”. However, in reality, this regulation has not fully provided legal protection for the community in the face of arbitrary actions by unscrupulous officials.

Philippus M. Hadjon (1987, p. 5) divides legal protection into two categories: preventive, which prevents disputes, and repressive, which resolves disputes. Unfortunately, preventive protection in the PTSL program is still minimal, so that many people become victims of illegal levies that are financially detrimental and undermine trust in the government.

To address this issue, it is necessary to strengthen clear regulations, including additional rules that take into account geographical difficulties and land contours in determining PTSL fees. Consistent law enforcement through collaboration between the Ministry of ATR/BPN, the Police, and the Attorney General's Office is needed. Perpetrators of extortion involving village officials can be charged with Article 368 of the Criminal Code (extortion), Article 421 of the Criminal Code (abuse of authority), or Article 385 of the Criminal Code (stellionaat).

The existence of the PTSL program as an implementation of Article 19 of the UUPA must be strengthened with intensive monitoring and evaluation. Thus, this program can truly realize its

objectives: providing legal certainty, improving community welfare, and reducing land conflicts.

CONCLUSION. The Joint Decree of the Minister of Agrarian and Spatial Planning/National Land Agency, Minister of Home Affairs, and Minister of Villages on PTSL Financing is grounded in philosophical, juridical, and sociological foundations. Philosophically, it ensures citizens' rights to legal certainty (Article 28D paragraph 1 of the 1945 Constitution). Juridically, it is regulated by Government Regulation Number 24 of 1997 and Presidential Instruction Number 2 of 2018. Sociologically, it aims to accelerate land legalization and reduce conflicts. However, challenges like illegal levies persist due to unclear regulations on village officials' authority.

To address these challenges, policy revisions, improved oversight, public education, digitalization, and continuous evaluation are essential. Fee

regulations must be transparent and fair, considering geographical disparities. The authority of village officials should be clarified to prevent abuse, and accessible complaint mechanisms should be established.

Enhanced oversight requires collaboration between governments and law enforcement, supported by task forces and regular independent audits to ensure accountability. Public education, both through direct outreach and digital platforms, can increase awareness of rights and improve program transparency. Digitalizing land registration can streamline processes, allowing the public to monitor progress and minimizing potential conflicts through integrated national data systems. These steps are crucial to achieving the PTSL program's goals of legal certainty and equitable land management.

REFERENCES

1. Almutoif, B. (2022, March 22). Malang City Will Soon Have a Map of Uncertified Land. *GenPI.co*. <https://jatim.genpi.co/hot-news/13669/kota-malang-segera-punya-peta-tanah-belum-bersertifikat>.
2. Attamimi, A. H. S. (1990). *The Role of Presidential Decrees in the Administration of the State of Indonesia: An Analytical Study on Regulatory Presidential Decrees During the Pelita I-Pelita IV Period*. Universitas Indonesia. <https://lib.ui.ac.id/detail?id=20133433>.
3. Ayu, I. K. (2019). Problems in the Implementation of Land Registration Through Complete Systematic Land Registration in Batu City. *Legality: Jurnal Ilmiah Hukum*, 27(1), 27–40. <https://ejournal.umm.ac.id/index.php/legality/article/view/8956>.
4. Buton, D. H., Narjilah, R. S. M., & Erik. (2022). Regional Autonomy as an Instrument of Welfare Growth and Improvement. *Jurnal Rechten: Riset Hukum Dan Hak Asasi Manusia*, 1(3). <https://doi.org/10.52005/rechten.v1i3.43>.
5. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage Publications. https://spada.uns.ac.id/pluginfile.php/510378/mod_resource/content/1/creswell.pdf
6. Diantha, M. P. (2016). *Normative Legal Research Methodology in Legal Theory Justification*. Prenada Media. <https://inlisite.uin-suska.ac.id/opac/detail-opac?id=23284>.
7. Eka, Y. (2024, June 11). *Thousands of Papringan Residents in Semarang Suspected to Be Victims of PTSL Extortion*. Semarangnews.Id. <https://www.semarangnews.id/2024/06/11/ribuan-warga-papringan-kab-semarang-diduga-jadi-korban-pungli-program-pts/>.
8. Hadjon, P. M. (1987). *Legal Protection for the People in Indonesia: A Study on Its Principles, Court Handling in General Judicial Environment, and the Formation of State Administrative Court*. Bina Ilmu. <https://lib.ui.ac.id/detail.jsp?id=20133419>.
9. Handoko, W. (2011). Reconstruction of the Land Bureaucracy System Towards the Concept of Justice in the Framework of Agrarian Law Politics: A Review of the Implementation of MPR Decree RI No. IX/MPR/2001. *Jurnal Konstitusi*, 4(2), 139–162. <https://www.neliti.com/publications/115732/>.
10. Harsono, B. (2008). *Indonesian Agrarian Law: The History of the Formation of the Basic Agrarian Law, Content, and Implementation*. Djambatan. <https://simpus.mkri.id/opac/detail-opac?id=3742>.
11. Harsono, B. (2013). *Indonesian Agrarian Law: The History of the Formation of the Basic Agrarian Law, Content, and Its Implementation* (Rev. ed.). Universitas Trisakti. <https://lib.ui.ac.id/detail?id=20471710>.
12. Hidayat, R. (2019). *Registration of Ownership Transfer of Land Rights Through Sale and Purchase According to Law Number 5 of 1960 on Basic Agrarian Principles at the Land Office of Demak Regency* [Undergraduate Thesis, Universitas Islam Sultan Agung]. <https://doi.org/10/Bab%20IV.pdf>.
13. Humas, S. K. R. I. (2019, March 1). *President Jokowi: 70 Million Land Parcels Are Still Uncertified*. Cabinet Secretariat of the Republic of Indonesia. <https://setkab.go.id/presiden-jokowi-masih-70-juta-bidang-tanah-yang-belum-bersertifikat/>.
14. Hutagalung, A. S., Verstappen, L. C. A., Kolkman, W. D., & Bosko, R. E. (2012). *Land Law in the Netherlands and Indonesia*. Pustaka Larasan. <http://herlindahpetir.lecture.ub.ac.id/files/2013/04/hukum-pertanahan-land-law.pdf>.

15. Ismail, N. (2007). *The Development of Land Law: An Economic-Political Approach – Changes in Interest Preferences, Social Values, and Benefited Groups*. Collaboration between Huma & UGM Master of Law. <https://publikasi.huma.or.id/pub/94-perkembangan-hukum-pertanahan--nurhasan-ismail.pdf>.
16. Laia, S. W., & Daliwu, S. (2022). The Urgency of Philosophical, Sociological, and Juridical Foundations in the Formation of Democratic Laws in Indonesia. *Jurnal Education and Development*, 10(1), 546–552. <https://journal.ipts.ac.id/index.php/ED/article/view/3587>.
17. Moechthar, O., Sekarmadji, A., Soelistyowati, Poespasari, E. D., & Sampe, J. R. (2024). The Epistemology of Land in an Indigenous Perspective: Philosophical Aspects of Human Relations with Land in the View of Mohammad Koesnoe. *Media Juris*, 7(1), 149–168. <https://doi.org/10.20473/mi.v7i1.44976>.
18. Mujiburohman, D. A. (2018). Potential Issues in the Complete Systematic Land Registration (PTSL). *BHUMI: Jurnal Agraria dan Pertanahan*, 4(1), 88–101. <https://doi.org/10.31292/jb.v4i1.217>.
19. Nugroho, H. (2002). *Agrarian Political Reform to Realize Empowerment of Land Rights*. Mandar Maju.
20. Parlindungan, A. P. (1994). *Commentary on the Basic Agrarian Law*. Mandar Maju. <https://lib.ui.ac.id/detail.jsp?id=20107348>.
21. Poesoko, H. (2012). *Lecture Notes on Legal Writing and Legal Research Methods*. Universitas Jember.
22. Prakoso, B. (2021). Complete Systematic Land Registration as a Basis for Changes in Land Registration Publication System. *Journal of Private and Economic Law*, 1(1), 63–82. <https://doi.org/10.19184/jpel.v1i1.23859>.
23. Putra, M. T. G. (2024). Ombudsman Babel Thwarts Millions of Rupiah Extortion from PTSL. *Ombudsman.Go.Id*. <https://ombudsman.go.id:443/artikel/r/artikel--ombudsman-babel-gagalkan-pungli-jutaan-rupiah-dari-ptsl>.
24. Rahardjo, S. (2000). *Legal Science*. Citra Aditya Bakti.
25. Rahmawati, I. (2024). Problems and Solutions in the 2023 Integrated PTSL Implementation and Its Relevance to Technical Guidelines No. 3/JUKNIS-HK.02/III/2023 at the Land Office of Tangerang Regency [Diploma Thesis, National Land College]. <https://repository.stpn.ac.id/4228/>
26. Rato, D. (2010). *Philosophy of Law: Seeking to Understand and Understand Law*. Laksbang Pressindo. https://perpustakaan.bldk.mahkamahagung.go.id/index.php?p=show_detail&id=3207&keywords=.
27. Santoso, U. (2019). *Land Registration and Land Rights Transfer*. Prenada Media. https://books.google.co.id/books/about/Pendaftaran_dan_Peralihan_Hak_Atas_Tanah.html?hl=id&id=DBvNDwAAQBAJ&redir_esc=y.
28. Sembiring, R. (2017). *Indigenous Land Law* (1st ed.). Rajawali Pers. https://books.google.co.id/books/about/Hukum_pertanahan_adat.html?id=63GzswEACAAJ&redir_esc=y.
29. Sibuea, H. Y. P. (2016). The Importance of First-Time Land Registration. *Negara Hukum: Building Law for Justice and Welfare*, 2(2), 287–306. <https://doi.org/10.22212/jnh.v2i2.218>.
30. Solihin, M. (2023). Implementation of Land Registration Without Supporting Documents in Complete Systematic Land Registration at the Probolinggo Land Office [PhD Thesis, Universitas Panca Marga]. <http://repository.upm.ac.id/4237/>.
31. Sugianto, D. (2021). Viral Land Taken by the State If AJB Is Not Certified, Here's the Fact. *Detikfinance*. <https://finance.detik.com/properti/d-5778988/viral-tanah-diambil-negara-jika-ajb-belum-bersertifikat-ini-faktanya>.
32. Suharto, B., & Supadno, S. (2023). Obstacles in the Implementation of Complete Systematic Land Registration Program (PTSL). *The Indonesian Journal of Public Administration*, 9(1), 30–25. <https://doi.org/10.52447/ijpa.v9i1.6824>.
33. Sutedi, A. (2023). *Transfer of Land Rights and Its Registration*. Sinar Grafika. https://books.google.co.id/books/about/Peralihan_Hak_Atas_Tanah_dan_Pendaftaran.html?id=UmWqEAAAQBAJ&redir_esc=y.
34. Taneko, S. B., & Soekanto, S. (2015). *Indonesian Customary Law*. Rajawali Press. <https://onesearch.id/Record/IOS3597.slims-3003>.
35. Widodo, N. R., & Wardani, W. I. (2023). Legal Protection for Implementers of Complete Systematic Land Registration (PTSL) in Semarang City in 2021. *Jurnal Akta Notaris*, 1(2), 14–30. <https://doi.org/10.56444/aktanotaris.v1i2.394>.
36. Wulansari, H., Widiyantoro, S., & Widodo, S. (2024). Problems and Solutions for Complete Villages in Klaten Regency. *Tunas Agraria*, 7(1), 102–125. <https://doi.org/10.31292/jta.v7i1.278>.

Received the editorial office: 15 September 2024

Accepted for publication: 15 December 2024

ІНТАН ЗАХРА РУСМАНІРА,

кандидат юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6418-9991>,
e-mail: intanzahra.law@gmail.com;

СУДАРСОНО,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3709-9035>,
e-mail: sudarsono@ub.ac.id;

МОХАММАД ХАМІДІ МАСИКУР,

доктор юридичних наук,
Університет Бравіджая (Східна Ява, Індонезія),
юридичний факультет;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8662-1227>,
e-mail: hamidi@ub.ac.id

**ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЧЛЕНІВ ГРОМАДИ В МЕЖАХ ПРОГРАМИ
КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК**

У цьому дослідженні досліджено питання правового захисту громади в межах програми комплексної системи реєстрації земельних ділянок, що зумовлено виданням спільного наказу міністра аграрного і територіального планування та голови Національного земельного агентства, міністра внутрішніх справ і міністра сіл, розвитку неблагополучних регіонів та міграції № 25/SKB/V/2017, № 590-3167A рік 2017, № 34 рік 2017. Це рішення відкриває можливості для органів місцевого самоврядування приймати додаткові нормативні акти, пов'язані з фінансуванням комплексної системи реєстрації земельних ділянок, що часто є лазівкою для незаконного здириництва. Порушено питання щодо правового захисту громади в процесі реалізації програми комплексної системи реєстрації земельних ділянок. Використано нормативно-правовий метод дослідження із застосуванням нормативного та концептуального підходів. Результати аналізу показують, що з філософської точки зору Закон про співвідношення Спільного Декрету є формою застосування Панкасілі та Конституції 1945 року, особливо пункту (3) статті 33 та пункту (1) статті 28D, які наголошують на захисті та правовій визначеності для громади. Соціологічно програма покликана прискорити легалізацію землі, враховуючи географічні умови та соціальне розмаїття індонезійського суспільства. Однак правовий захист у програмі комплексної системи реєстрації земельних ділянок здебільшого є репресивним, тоді як превентивний захист є недостатнім. Необхідні регуляторні зміни, включаючи визначення справедливої плати з урахуванням географічних труднощів і контурів земельних ділянок, а також постійна оцінка і нагляд для запобігання корупційним діям і незаконним зборам у цій програмі. Це важливо для забезпечення прозорості, підзвітності та соціальної справедливості для всіх верств населення.

Ключові слова: комплексна система реєстрації земельних ділянок, пайове законодавство, аграрне право, правовий захист, громада, органи місцевого самоврядування, правовий захист.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Rusmanira I. Z., Sudarsono, Masykur M. H. Legal protection of community members in the Complete Systematic Land Registration Program. *Law and Safety*. 2024. No. 4 (95). Pp. 137–146. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.12>.

Citation (APA): Rusmanira, I. Z., Sudarsono, & Masykur, M. H. (2024). Legal protection of community members in the Complete Systematic Land Registration Program. *Law and Safety*, 4(95), 137–146. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.12>.

ІЛЛЯ ВОЛОДИМИРОВИЧ ШМАГАЙЛО,*Донецький державний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0009-0001-6150-6035>,*e-mail: ilya.tsc@gmail.com*

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна гвардія була створена ще на початку незалежності України, однак почала свій розвиток лише після 2014 року. Її функціонування зумовлено загрозою публічній безпеці й порядку держави, зокрема з боку російської федерації. Національна гвардія України є військовим формуванням, яке виконує правоохоронні функції та демонструє свій потенціал в умовах воєнного стану. У зв'язку зі специфічністю структури згаданого формування досліджено поняття «правоохоронна функція» та «правоохоронна діяльність». Правоохоронна діяльність під час воєнного стану полягає у здійсненні дій спеціально уповноваженими органами, які спрямовані на захист прав, свобод та інтересів громадян, інтересів держави та відповідають зазначеній у законі формі, враховуючи дію воєнного стану. Зазначено, що Національна гвардія України має низку особливостей, серед яких адаптивність, здійснення превентивної діяльності та нерозривний зв'язок зі сферою зв'язку та комунікацій. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України є багатовекторною, що підкреслює унікальну роль цього органу як гібридної структури, яка ефективно поєднує військові та правоохоронні функції в умовах комплексних загроз національній безпеці.

На основі виокремлених особливостей сформульовано напрями вдосконалення діяльності Національної гвардії України як суб'єкта правоохоронної діяльності. По-перше, інтегрування успішного закордонного досвіду в вітчизняну структуру організації Національної гвардії України, адже у багатьох розвинених країнах існують військові формування, які реалізують схожі функції, проте мають більший досвід та інший набір повноважень. По-друге, розвиток інформаційного простору та прозорості, оскільки саме завдяки цьому можливо збудувати довірчі відносини між Національною гвардією України та населенням. По-третє, приділення особливої уваги цифровізації та диджиталізації діяльності Національної гвардії України як суб'єкта правоохоронної діяльності, що також слід пов'язати з підвищенням компетентності військовослужбовців та працівників Національної гвардії України з питань побудови інклюзивного безпекового середовища.

Ключові слова: *Національна гвардія України, правоохоронна діяльність, воєнний стан, правоохоронні органи, правоохоронна функція.*

Оригінальна стаття

ВСТУП. Національну гвардію України було засновано згідно із Законом України «Про Національну гвардію України», ухваленим 4 листопада 1991 року. У 1990-х роках вона діяла як незалежна силова структура, але 11 січня 2000 року її було ліквідовано відповідно до Закону України «Про розформування Національної гвардії України». Однак російська агресія у 2014 році змусила Верховну Раду України поновити роботу Національної гвардії України, визначивши її як військове формування, що виконує правоохоронні функції.

Створення Національної гвардії України було зумовлено тодішньою загрозою публічній безпеці та порядку держави. Однак сьогодні це питання залишається актуальним і продовжує посідати провідне місце серед сучасних проблем, пов'язаних з адміністратив-

но-правовою діяльністю. Вітчизняні науковці та дослідники активно вивчають і розробляють інноваційні підходи, спрямовані на підвищення ефективності заходів із забезпечення публічної безпеки та правопорядку в Україні. Їхні зусилля зосереджені на вдосконаленні правових механізмів, упровадженні сучасних технологій і розвитку нових стратегій для реагування на виклики. Одним із таких аспектів є вивчення правоохоронної діяльності Національної гвардії України в умовах воєнного стану, адже вона є доволі молодим військовим формуванням, яке активно розвивається останніми роками.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Мета статті полягає в дослідженні правоохоронної діяльності Національної гвардії України в умовах воєнного стану та розробленні*

пропозицій щодо покращення цієї діяльності. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання: з'ясувати зміст поняття «правоохоронна функція»; проаналізувати поняття «правоохоронна діяльність» як правову категорію; виокремити особливості здійснення правоохоронної діяльності Національною гвардією України в умовах воєнного стану.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. порушені у статті питання досліджено за допомогою певного набору методів наукового пізнання. Так, метод аналізу та синтезу застосовано для з'ясування змісту поняття «правоохоронна функція». Порівняльний метод використано для визначення сутності правоохоронної діяльності як правової категорії. Для виокремлення особливостей здійснення правоохоронної діяльності Національною гвардією України в умовах воєнного стану застосовано системно-структурний метод.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Для сучасного світу характерними є динамічний розвиток, зміна політичної та економічної обстановки, пропагування нових ідей та стратегій побудови суспільства. Однак, попри значний прогрес геополітичних відносин, залишаються невирішеними розбіжності, пов'язані з відмінностями в національних інтересах багатьох сусідніх держав, а також деяких провідних країн світу, які мають власні мотиви брати участь у конфліктах у конкретних регіонах. Така ситуація зумовлена низкою чинників: загостренням боротьби за доступ до природних ресурсів і контроль над ними; розробкою нового озброєння завдяки технологічному прогресу; збільшенням кількості нестабільних регіонів, що заявляють про свої інтереси; поширенням терористичних організацій та активізацією старих заморожених конфліктів. Через ці фактори перед державами світу постає питання про забезпечення глобальної та регіональної стабільності, яке вони вирішують шляхом підвищення військової безпеки держави та збереження обороноздатності країни.

Підвищення військової безпеки виражається у потребі реформування та розвитку всього сектору безпеки й оборони з метою підвищення його готовності протистояти сучасним небезпекам і загрозам (Kosevtsov et al., 2020, p. 17).

Так, у 2014 році Верховна Рада України ухвалила рішення про відновлення Національної гвардії України (далі – НГУ), яка була ліквідована у 2000 році. Це рішення стало відповіддю на погіршення військово-політичної

ситуації в країні, викликаному подіями після Революції гідності. У межах реформи НГУ отримала подвійний функціонал: виконання військових завдань та здійснення правоохоронної діяльності, що дозволило адаптувати її до нових викликів і забезпечити ефективне реагування на внутрішні та зовнішні загрози (Мох, Мукоїда, 2020, с. 108).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» НГУ є військовим формуванням із правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій¹.

Ми розділяємо думку М. Криштановича (2020, с. 193), що проблеми публічної безпеки, включаючи забезпечення та захист прав і свобод людини та громадянина, завжди належали до сфери відповідальності різних органів державної влади, оскільки завдання, які потребують вирішення в системі публічної безпеки, вимагають узгодженості у поведінці всіх суб'єктів її гарантування. У зв'язку із цим держава акцентує увагу на важливості розбудови системи правоохоронних органів, до яких також належить НГУ.

О. Швець (2020, с. 238) слушно звертає увагу на те, що рівень життя людини в суспільстві значною мірою залежить від відчуття безпеки, яке може виражатися у захисті життя та здоров'я, забезпеченні права власності, а також можливості реалізувати свої громадянські права та особисті інтереси. Гарантом безпеки для громадян виступає держава, що санкціонує відповідні обов'язкові правила поведінки, закріпленні у відповідних нормативно-правових актах. Отже, забезпечення громадського порядку та попередження хаосу покладається на правоохоронні органи, які слідкують за дотриманням норм права та припиняють їхнє порушення.

¹ Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 22.09.2024).

Правоохоронна функція як правова категорія має безліч тлумачень у юридичній літературі. Відповідно до Сучасного тлумачного словника української мови термін «функція» має кілька значень, зокрема діяльність або обов'язки когось чи чогось, а також коло його занять (Дубічинський, 2006, с. 912). У дослідженні Я. Колесника (2021, с. 12) чітко простежується сутність правоохоронної функції через її принципи:

- категорія, що відображає спеціалізований напрям діяльності;
- вказана функція має відповідний специфічний набір інструментів, які безпосередньо впливають на суспільство;
- ця категорія є вузькопрофільною, тому застосовується лише в обмеженому колі суспільних відносин.

З огляду на вищевикладене можна охарактеризувати правоохоронну функцію як правову категорію, що має нерозривний зв'язок із діяльністю правоохоронних органів, які виконують поставлені перед ними завдання для забезпечення громадського порядку та безпеки.

Натомість категорія «правоохоронна діяльність» розглядається в низці наукових праць відповідно до індивідуальних підходів авторів.

М. Ковалів, С. Єсімов та Ю. Лозинський (2018, с. 52) за змістом правоохоронну діяльність поділяють на два види: 1) у широкому розумінні – охорона права від посягань, коли кожен орган держави здійснює правоохоронну діяльність у межах своєї компетенції; 2) у вузькому розумінні – це спеціалізована діяльність із правової охорони суспільних відносин, яку здійснюють спеціально створені для цього органи держави – правоохоронні органи. Змістом правоохоронної діяльності у вузькому розумінні, на думку вчених, є такі дії: а) нагляд за виконанням правових вимог; б) дослідження обставин діянь, які мають деліктний характер; в) ухвалення рішень у справах про порушення прав і свобод; г) втілення ухвалених рішень у життя (Ковалів, Єсімов, Лозинський, 2018, с. 54).

С. Риб'янець (2020, с. 12) визначає правоохоронну діяльність як державну діяльність спеціально уповноважених державних та недержавних органів, що здійснюється з метою забезпечення дотримання прав та свобод фізичних і юридичних осіб, а також законності й правопорядку шляхом застосування юридичних заходів впливу у суворій відповідності до закону та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку.

Крім того, науковець характеризує цю категорію через притаманні їй ознаки:

1) така діяльність здійснюється за допомогою обмеженої кількості методів, а саме застосування юридичних заходів впливу, наприклад державного примусу та стягнення;

2) юридичні заходи впливу, які застосовують у процесі здійснення такої діяльності, мають підпадати під вимоги чинних законів та інших нормативно-правових актів, що гарантує законність і обґрунтованість кожної дії;

3) правоохоронна діяльність реалізується в чітко встановленому законом порядку, з дотриманням визначених процедур, що сприяє стабільності та передбачуваності правового середовища;

4) реалізація цієї діяльності покладається насамперед на спеціально уповноважені державні органи, які комплектуються професійно підготовленими працівниками, що забезпечує високу кваліфікацію та ефективність виконання завдань правоохоронної сфери. Це також включає навчання та постійну підготовку персоналу для підтримки високих стандартів виконання функцій правоохоронної діяльності (Риб'янець, 2020, с. 12).

Інші науковці характеризують правоохоронну діяльність через її мету. Наприклад, О. Валуйко та О. Дручек (2020, с. 97) вважають, що правоохоронна діяльність – це вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних засобів впливу у суворій відповідності до закону.

Підхід А. Кучука (2007, с. 11) відображає зв'язок мети та завдань правоохоронної діяльності. Так, він вважає, що мета такої діяльності полягає в охороні прав і свобод людини та громадянина, громадського порядку; забезпеченні громадської безпеки; підтриманні правопорядку; втіленні в життя принципу верховенства права. Досягнення цієї мети забезпечується через виконання визначених державою та суспільством завдань і функцій, які покладаються на такий вид діяльності. Це включає не лише реалізацію конкретних завдань, а й сприяння загальному розвитку правопорядку та стабільності в державі, забезпечення громадянських прав та свобод, а також ефективне реагування на виклики, що виникають у процесі розвитку суспільства.

А. Куліш, В. Миргород-Карпова та Д. Мурач (2022, с. 45) завданням правоохоронної діяльності називають захист прав громадян держави різними формами та методами, передбаченими законом. Однак досягнення мети правоохоронної діяльності забезпечується не лише виконанням завдань, а й через її функції, зокрема:

- 1) вжиття профілактичних заходів з метою запобігання порушенням прав і свобод;
- 2) виявлення фактів, що вказують на порушення права;
- 3) припинення дій, які пов'язані з порушенням прав;
- 4) розслідування справ, де права були порушені;
- 5) відновлення порушеного права;
- 6) застосування санкцій та їхнє виконання під час порушення прав (Кунев, Кунева, 2012, с. 73).

Отже, реалізація функцій правоохоронної діяльності має дві основні складові: перша функція спрямована на виявлення, припинення та відновлення порушених прав (мається на увазі не лише виявлення фактів порушення прав, а й оперативне втручання з метою зупинення правопорушень і поновлення порушених прав та інтересів); друга функція проявляється під час застосування санкції до осіб, які порушили норми права, що є необхідною умовою для підтримання правопорядку. Інакше кажучи, через виконання функцій правоохоронної діяльності припиняються незаконні дії одних суб'єктів, відновлюються права та законні інтереси інших і передусім забезпечується загальне дотримання законності. Такий підхід сприяє зміцненню правопорядку та пануванню права в усіх сферах суспільного життя (Субота, 2020, с. 36).

Однак зміст категорії «правоохоронна діяльність» зазнав певних змін унаслідок запровадження режиму воєнного стану на території України¹. Вперше воєнний стан був оголошений Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26 листопада 2018 року, проте тоді цей режим поширювався лише на 10 областей України (Вінницьку, Луганську, Миколаївську, Одеську, Сумську, Харківську, Чернігівську, а також Донецьку, Запорізьку, Херсонську та внутрішні води України Азово-Керченської акваторії) та тривав 30 днів. Воєнний стан був уведений у відповідь на збройну агресію з боку російської федерації, яка сталася 25 листопада 2018 року поблизу Керченської протоки, коли були атаковані кораблі Військово-Морських Сил Збройних Сил України².

¹ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 22.09.2024).

² Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 26.11.2018 № 393/2018 // БД «Законодавство України» / ВР

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018> (дата звернення: 22.09.2024).

На жаль, це був не останній випадок, коли на території України був запроваджений режим воєнного стану. Адже Указом Президента України 24 лютого 2022 року був введений воєнний стан на всій території держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України³. Відповідно були посилені заходи безпеки та оборони, що безпосередньо вплинуло на здійснення правоохоронної функції визначеними законом органами.

О. Дручек, О. Волуйко та В. Вакаров (2024, с. 48) розглядають поняття «правоохоронна діяльність» в умовах воєнного стану у двох значеннях: у широкому – діяльність усіх державних органів та недержавних організацій щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян, їх реалізації, забезпечення законності та правопорядку, яка реалізується в контексті й з урахуванням змісту дії норм правового режиму воєнного стану; у вузькому – діяльність спеціально уповноважених (правоохоронних) органів з метою охорони прав і свобод громадян, забезпечення законності та правопорядку, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам, у контексті й з урахуванням дії норм правового режиму воєнного стану в Україні.

Головною відмінністю правоохоронної діяльності в мирний та воєнний час є її спрямованість, що зумовлена відповідними завданнями. Така діяльність в умовах воєнного стану спрямована на:

- а) попередження та протидію внутрішнім загрозам воєнного стану (мародерство, незаконний обіг зброї, диверсії тощо);
- б) сприяння та організацію спільних дій відповідно до визначених повноважень для виконання завдань, які постають перед силами безпеки та оборони;
- в) дотримання законності та правопорядку (дотримання комендантської години, контроль за режимом в'їзду та виїзду громадян);
- г) підтримання громадського порядку на високому рівні для забезпечення стабільності й належного функціонування держави (Дручек, Волуйко, Вакаров, 2024, с. 48).

Зважаючи на вищенаведене, доречно буде зазначити, що правоохоронна діяльність є одним із головних гарантів права, оскільки її

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018> (дата звернення: 22.09.2024).

³ Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022> (дата звернення: 22.09.2024).

сутність безпосередньо пов'язана з охоронною правових норм. Саме вона забезпечує реалізацію правових приписів, є частиною системи нагляду за виконанням нормативно-правових актів, оскільки право не зможе ефективно функціонувати без правоохоронної діяльності. Отже, правоохоронна діяльність під час воєнного стану полягає у здійсненні спеціально уповноваженими органами дій, які спрямовані на захист прав, свобод та інтересів громадян, інтересів держави та відповідають зазначеній у законі формі, враховуючи дію воєнного стану.

Своєю чергою, виходячи зі змісту правоохоронної діяльності, а також призначення та завдань НГУ, можна стверджувати, що її правоохоронні функції становлять основу діяльності. Національна гвардія України має певну специфіку організації, оскільки є військовим формуванням, проте наділена також правоохоронними функціями, що позначається на її безпосередніх завданнях та функціях (Чишко, 2019, с. 58). Необхідно наголосити, що належність НГУ до правоохоронних органів визначає збіг її завдань із завданнями, характерними для правоохоронної діяльності. Дослідження цих завдань має неабияке теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє глибше оцінити природу і зміст діяльності НГУ як важливого суб'єкта правоохоронної системи, що відіграє значну роль у забезпеченні громадського порядку та національної безпеки (Морквін, 2023, с. 75).

Основоположним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність НГУ, є Закон України «Про Національну гвардію України» (далі – Закон). Цей законодавчий акт передбачає створення нової військової структури на основі наявних з'єднань і частин внутрішніх військ України, результатом чого стало народження нового військового формування із суттєво розширеними функціями, завданнями та повноваженнями.

Відповідно до ст. 2 Закону НГУ наділена суто правоохоронними функціями, зокрема: охорона громадського порядку, забезпечення захисту й охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян; участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян; участь у припиненні масових заворушень.

Забезпечення громадської безпеки здійснюється шляхом залучення відповідних підрозділів НГУ та використання інструментів, передбачених чинним законодавством. Така діяльність сприяє ефективній протидії зло-

чинності та є однією з ключових умов забезпечення громадського порядку. Роль НГУ в цьому контексті полягає у створенні умов для формування безпечного середовища життєдіяльності, що є основою загальної безпеки на території України. Крім того, НГУ інтегрує сучасну систему внутрішньої безпеки, яка виступає важливим фактором стримування збройної агресії з боку російської федерації. Варто зауважити, що підрозділи НГУ активно співпрацюють з органами Національної поліції для забезпечення охорони громадського порядку та безпеки. Вони спільно беруть участь у профілактичних і пошукових заходах по всій території України, виконують службово-бойові завдання під час ускладнення оперативної обстановки у прикордонних регіонах, надають допомогу Державній прикордонній службі України, а також залучаються до інших важливих завдань у забезпеченні національної безпеки (Толстонов, 2020, с. 126).

Ще однією не менш важливою функцією Національної гвардії є участь у припиненні масових заворушень. Якщо характеризувати це явище як кримінальне діяння, то масові заворушення – це організоване вчинення дій, які спрямовані проти громадського порядку і моральності та супроводжуються насильством, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд тощо. Попри свій соціальний характер, масові заворушення характеризуються іншими ознаками, зокрема протиправністю, суспільною небезпекою, караністю. Таким чином, їхня природа зумовлює потребу в реагуванні правоохоронних органів, зокрема НГУ, адже такі явища суперечать поняттю порядку (Кобзар, Ромашко, 2023, с. 22). Щодо реалізації цієї функції в період дії воєнного стану, закономірно, що повноваження НГУ набувають більш суворого характеру. Припинення масових заворушень здійснюється в умовах підвищеної загрози диверсій та цілеспрямованих операцій, спрямованих на піддрив державності. Водночас правовий режим воєнного стану суттєво обмежує можливість раптових масових заворушень, оскільки інститут мирних зібрань у районах активного ведення бойових дій нині не використовується громадянами та заборонений рішеннями голів військових адміністрацій (Кобзар, Ромашко, 2024, с. 71).

Як було зазначено раніше, НГУ має певну специфіку в організації та повноваженнях, які пов'язані з правовим режимом у державі. Так, у мирний час НГУ є складовою сил безпеки і виконує правоохоронні функції, розвиваючи спроможності, необхідні для ефективного виконання завдань у складі сил оборони. Однак

із запровадженням режиму воєнного стану вона приводиться в повну бойову готовність для виконання завдань в умовах дії цього режиму. У цей період НГУ інтегрується до складу сил оборони, виконує специфічні завдання, пов'язані з національною безпекою, та підпорядковується вимогам, викладеним у законах України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про Національну гвардію України». Це дозволяє НГУ ефективно адаптуватися до нових умов, забезпечуючи не лише внутрішню безпеку, а й захист державного суверенітету в умовах збройної агресії.

Як правоохоронний орган НГУ пройшла через низку реформ, які суттєво вплинули на її функціональні особливості. Зокрема, вона виконує такі завдання:

- 1) протидіє збройній агресії та захищає конституційний лад і територіальну цілісність держави від зовнішніх посягань;
- 2) бере участь у локалізації збройних конфліктів та запобіганні провокаціям на державному кордоні;
- 3) залучається до відновлення конституційного правопорядку в разі спроби насильницького захоплення державної влади;
- 4) здійснює виконання завдань у період воєнного стану;
- 5) здійснює заходи з територіальної оборони та охорони стратегічних об'єктів;
- 6) бере участь у забезпеченні громадської безпеки та порядку, зокрема в умовах надзвичайного стану або в зонах надзвичайної екологічної ситуації (Мальцев, 2024, с. 60).

Оголошення воєнного стану сприяло розширенню повноважень НГУ, регламентованих відповідними нормативно-правовими актами. Одним із них є розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 181-р, яке розподіляє сили та засоби держави для здійснення заходів, що мають на меті забезпечення безпеки та дотримання громадського порядку. Національна гвардія України братиме участь у частині цих заходів, а саме у:

– встановленні посиленої охорони важливих об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і введенні особливого режиму їхньої роботи;

– перевірці документів в осіб, а в разі потреби проведенні огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

– забороні громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку в Міністерстві оборони України, Службі безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки; обмеженні проходження альтернативної (невійськової) служби;

– здійсненні заходів, передбачених нормами міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо дотримання прав військовополонених та цивільних осіб;

– вжитті додаткових заходів із посилення охорони державної таємниці¹.

Наведені заходи співзвучні з напрямками реалізації правоохоронної функції держави, а саме: організацією запобігання повторній окупації деокупованих територій, а також створенням основних механізмів і структурних підрозділів правоохоронних органів для забезпечення дотримання невід'ємних і таких, що не можуть бути обмежені, прав і свобод людини й громадянина як на всій території держави, так і насамперед на деокупованих територіях (Drozd et al., 2022, p. 578).

На момент продовження бойових дій правоохоронна та військова функції НГУ тісно взаємопов'язані, що проявляється у виконанні таких завдань:

- 1) участь у бойових діях на лінії зіткнення;
- 2) проведення наступальних операцій;
- 3) виявлення та нейтралізація позицій сепаратистських угруповань;
- 4) блокування розташувань незаконних збройних формувань;
- 5) виконання завдань з територіальної оборони.

Водночас НГУ продовжує виконувати повний спектр стандартних службово-бойових завдань правоохоронного характеру, спрямованих на забезпечення правопорядку та безпеки на території держави (Мальцев, 2024, с. 60).

Сучасні конфлікти суттєво відрізняються від попередніх війн та революцій, оскільки зараз акцент зміщується з військових методів у бік цивільної сфери. Хоча військова сила, озброєння та інші військові засоби залишаються важливими в розгортанні конфлікту, до

¹ Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 року № 181-р // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-p> (дата звернення: 22.09.2022).

них дедалі частіше додаються політичні, економічні, інформаційні та інші інструменти впливу. На думку військового аналітика і теоретика Ф. Гоффмана (2007), тенденція до конвергенції в сучасних конфліктах, яка проявляється у зближенні та взаємопроникненні (поєднанні) вищезазначених аспектів війни, є принципово новою характеристикою сучасних війн. Він також звертає увагу, що межі між урядовими та неурядовими учасниками бойових дій поступово стираються. Така тенденція змінює загальноприйнятту структуру ведення війни, а традиційні категоріальні відмінності між тероризмом, звичайними бойовими діями, злочинністю та нерегулярними війнами втрачають своє практичне значення. Наведені твердження зумовлюють необхідність створення системи управління для протидії гібридним війнам, здатної координувати багатомісильні сили та засоби в усіх сферах, що потребують захисту. Адже забезпечення глобальної та регіональної стабільності стає неможливим без підвищення військової безпеки держави, підтримання стану обороноздатності країни, яка забезпечує запобігання збройним конфліктам і припинення можливої військової агресії.

На наше переконання, НГУ є військовим формуванням, здатним ефективно діяти в умовах гібридного воєнного конфлікту, яким нині є повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Це пов'язано з особливостями правоохоронної функції НГУ, серед яких адаптивність, здійснення превентивної діяльності та нерозривний зв'язок зі сферою зв'язку та комунікацій.

Перша та основна ознака правоохоронної діяльності НГУ – адаптивність. Так, Д. Александров, І. Охріменко та О. Дрозд (2017, с. 35) визначають адаптивність як важливий компонент, що охоплює всі аспекти як структури особистості, так і ключових сфер діяльності, а також складну інтегративну якість, що формується на основі психологічного профілю працівників правоохоронних органів. Адаптивність передбачає не лише здатність до реагування на зміни, а й готовність до частих, непередбачуваних змін у характері та напрямках правоохоронної діяльності, які покладаються на НГУ. Це може включати зміни в паролях, розпізнавальних знаках, територіях несення служби, місцях дислокації, часових рамках служби, а також коригування зон відповідальності та оперативного реагування. Така гнучкість є необхідною для забезпечення ефективності та швидкості реагування у складних і динамічних умовах.

Національна гвардія України як самостійно, так і у взаємодії з іншими підрозділами сектору безпеки та оборони виконує в районах проведення операції Об'єднаних сил як військові, так і правоохоронні функції, що пов'язані з обмеженням прав і свобод громадян. Зокрема, це включає ізоляцію районів збройного конфлікту, запобігання несанкціонованому ввезенню та вивезенню зброї, боєприпасів, вибухових та наркотичних речовин, а також виявлення осіб, причетних до незаконних збройних формувань та протиправної діяльності в Донецькій та Луганській областях. Крім того, НГУ провадить контрдиверсійну боротьбу, охороняє громадський порядок та забезпечує громадську безпеку в населених пунктах, забезпечує діяльність судів, конвоювання осіб, які перебувають під вартою або засуджені до позбавлення волі, охороняє важливі об'єкти та опорні пункти на другому й третьому рубежах оборони. Одним із важливих завдань є також посилення охорони державного кордону України для забезпечення національної безпеки (Аллеров, Кривенко, 2018, с. 7).

Інтеграція військових та правоохоронних функцій НГУ яскраво демонструється на прикладі бойових дій, які нині тривають у Донецькій, Луганській, Запорізькій, Херсонській та інших областях (Мальцев, 2024, с. 60).

Так, у червні 2024 року бійці 31-ї бригади НГУ знищили ворожий штурмовий літак Су-25 у Донецькій області за допомогою переносного зенітно-ракетного комплексу «Ігла» (Гурковська, 2024). Станом на квітень 2022 року підрозділи НГУ затримали 1 733 особи, з яких 170 – представники диверсійно-розвідувальних груп, їх було передано Службі безпеки України. Також у затриманих вилучили 33 одиниці вогнепальної зброї й майже 500 набоїв, 15 одиниць холодної зброї, 29 гранат і більше кілограма наркотиків¹.

Ще однією особливістю правоохоронної функції НГУ є превентивна, або попереджувальна, діяльність. У специфічних умовах воєнного стану підходи до організації та методології правоохоронної діяльності зазнали значних змін, що прямо передбачено п. 3 ч. 1 ст. 12 Закону, який зобов'язує вживати заходів, спрямованих на запобігання кримінальним і адміністративним правопорушенням та їх виявлення. Перебування цивільного населення в умовах

¹ Нацгвардійці з початку повномасштабного вторгнення РФ виявили 170 диверсантів // Укрінформ : сайт. 20.04.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3462535-nacgvardijci-z-pocatku-povnomasstabnogo-vtorgnenna-rf-viavili-170-diversantiv.html> (дата звернення: 22.09.2024).

постійної тривожності, ускладнення доступу до психологічної допомоги, а також висока напруга, характерна для періоду воєнного стану, актуалізують потребу у впровадженні комплексних заходів превентивного характеру. Це включає проведення тематичних виставок, лекцій, тренінгів, перегляд тематичних фільмів, а також інші форми просвітницької роботи, які допомагають підвищити правову обізнаність населення та зміцнити міжвідомчу взаємодію для ефективного запобігання правопорушенням (Музичук, Чишко, 2023, с. 234).

Правоохоронна діяльність у симбіозі зі сферою стратегічних комунікацій є ще однією особливістю правоохоронної функції НГУ. Як зазначають А. Носач, І. Остапенко та Є. Жукова (2022, р. 424), в умовах воєнного стану питання державного управління стратегічними комунікаціями набуло особливої актуальності. Формування надійного та прозорого інформаційного простору потребує зважених кроків й ефективної стратегії, яку держава повинна реалізовувати через правоохоронні органи. У епоху інформаційного суспільства, коли населення потребує інформування щодо перебігу війни, слід приділяти окрему увагу протидії поширенню фейкових новин та створенню надійних каналів інформації.

Національна гвардія України охороняє інформаційний простір завдяки стратегічним комунікаціям. Зокрема, проводяться регулярні брифінги, пресконференції керівництва Міністерства внутрішніх справ України, командувача Національної гвардії України, речника Національної гвардії України та інших посадових осіб, відповідальних за комунікації на рівні оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин, закладів вищої освіти та інших підрозділів НГУ. Саме це розкриває НГУ як сучасне військове формування, що розвивається відповідно до викликів сьогодення. Такий вектор на диджиталізацію сприяє налагодженню зв'язків із громадськістю, формує позитивний імідж та підвищує репутацію серед інших військових підрозділів (Музичук, Чишко, 2023, с. 234).

Наведені особливості діяльності НГУ як військового формування, що виконує правоохоронні функції, вказують на багатовекторність та унікальність її гібридної структури, яка здатна ефективно працювати в умовах комплексних загроз національній безпеці (Левченко, Чубіна, 2023).

ВИСНОВКИ. Правоохоронна діяльність в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні має певні особливості, що об'єктивовано в її завданнях, змісті, а також у формах та напрямках реалізації. Правоохоронна діяльність під час воєнного стану полягає у здійсненні дій спеціально уповноважених органів, які спрямовані на захист прав, свобод та інтересів громадян, інтересів держави та відповідають зазначеній у законі формі.

Національна гвардія України є військовим формуванням, здатним ефективно діяти в умовах гібридного воєнного конфлікту, яким є повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Це пов'язано з характерними особливостями діяльності НГУ – адаптивністю, здійсненням превентивної діяльності та нерозривним зв'язком зі сферою зв'язку та комунікацій.

На основі виокремлених особливостей були визначені ключові напрями вдосконалення діяльності НГУ як суб'єкта правоохоронної діяльності. По-перше, інтегрування успішного зарубіжного досвіду у структуру організації НГУ, адже в багатьох розвинених країнах існують військові формування, що реалізують схожі функції, проте мають більший досвід та інші повноваження. По-друге, продовження розвитку інформаційного простору та прозорості в ньому, оскільки саме завдяки йому можливо збудувати довірчі відносини між НГУ та населенням. По-третє, приділення особливої уваги диджиталізації діяльності НГУ як суб'єкта правоохоронної діяльності, що пов'язане з покращенням компетентності військовослужбовців та працівників НГУ в питаннях побудови інклюзивного безпекового середовища.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Александров Д. О., Охріменко І. М., Дрозд О. Ю. Особливості професійно-психологічної адаптації працівників національної поліції України до правоохоронної діяльності. *Science and Education*. 2017. Вип 11. С. 35–45. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-4>.
2. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. *Наука і оборона*. 2018. № 3. С. 3–9.
3. Валушко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 95–100. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.10.16>.
4. Гурковська Н. Нацгвардія знищила Су-25 у Донецькій області з «Ігли» (відео) // РБК-Україна : сайт. 28.06.2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/natsgvardiya-znishchila-su-25-donetskiy-oblasti-1719562719.html> (дата звернення: 22.09.2024).

5. Дручек О. В., Волуйко О. М., Вакаров В. В. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 1. С. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.43-51>.
6. Кобзар О., Ромашко О. Аналіз змісту і сутності масових заворушень як об'єкта припинення підрозділами Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2023. № 2. С. 19–23. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/2/85/282526>.
7. Кобзар О., Ромашко О. Повноваження Національної гвардії України щодо припинення масових заворушень в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 1. С. 68–73. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.68-73>.
8. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 323 с.
9. Колесник Я. В. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами Національної поліції України : монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 190 с.
10. Криштанович М. Ф. Функції Національної поліції України в системі забезпечення публічної безпеки й порядку в державі. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 192–195. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.33>.
11. Куліш А. М., Миргород-Карпова В. В., Мурач Д. В. Гносеологічний аналіз категорії «правоохоронна діяльність». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/8>.
12. Кунев Ю. Д., Кунева З. Ю. Правоохоронна діяльність Митної служби: теоретичні аспекти. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. 2012. № 2 (9). С. 72–77.
13. Кучук А. М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 20 с.
14. Левченко І., Чубіна Т. Сили територіальної оборони як феномен національного війська України (від грудня 2020 р. до сьогодні). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2023. № 27. С. 236–248. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.27.281537>.
15. Мальцев В. В. Місце Національної гвардії України в системі сил безпеки в умовах правового режиму надзвичайного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 59–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/12>.
16. Морквін Д. А. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності Національної гвардії України : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2023. 215 с.
17. Мох Т. П., Мукоїда Р. В. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України під час виконання службово-бойових завдань // Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських : матеріали круглого столу (м. Одеса, 27 листоп. 2020 р.) // МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2020. С. 108–120.
18. Музичук О. М., Чишко К. О. Особливості Національної гвардії України як суб'єкта правоохоронної діяльності. *Право. UA*. 2023. № 1. С. 231–237. DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.1.33>.
19. Риб'янець С. А. Конспект лекцій «Судові та правоохоронні органи України». Дніпро, 2020. 161 с.
20. Субота С. І. Аксиологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 35–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/142>.
21. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / за ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 1008 с.
22. Толстонов Д. Ю. Нормативне регулювання діяльності Національної гвардії України по забезпеченню громадської безпеки // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 берез. 2020 р.) / МВС України, Дніпропетров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2020. С. 126–127.
23. Чишко К. О. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України із забезпечення публічної безпеки і порядку: проблеми та шляхи їх вирішення. *Право і безпека*. 2019. № 2 (73). С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.09>.
24. Швець О. М. Публічна безпека й порядок в умовах карантину. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 238–241. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/57>.
25. Drozd O., Kobzar O., Romanov M., Hryhorii D., Pohoretskyi M. Aspects of implementation of the law enforcement function of the state under the legal regime of martial law in Ukraine. *Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40, Iss. 75. Pp. 569–580. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.34>.
26. Hoffman F. G. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, USA : Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 72 p.

27. Kosevtsov V., Telelim V., Lobanov A., Punda Yu. Development and implementation of the target function in the decision-making process in the system of providing the military security of the state. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2020. Vol. 5, No. 3. Pp. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2020.215128>.

28. Nosach A., Ostapenko I., Zhukova Ye. Public administration of strategic communications: rethinking the issue in the context of the armed conflict. *Lex Humana*. 2022. No. 14 (2). Pp. 412–426. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2279> (дата звернення: 22.09.2024).

Надійшла до редакції: 02.10.2024

Прийнята до опублікування: 14.12.2024

REFERENCES

- Aleksandrov, D., Okhrimenko, I., & Drozd, O. (2017). Psychological adaptation of Ukrainian National Police officers for law enforcement activities. *Science and Education*, 11, 35–45. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-4>.
- Allerov, Yu. V., & Kryvenko, O. V. (2018). The role and place of the National Guard of Ukraine in the structure of the national security and defence sector of Ukraine. *Science and Defence*, 3, 3–9.
- Chyshko, K. O. (2019). Law Enforcement Activity of the National Guard of Ukraine on Ensuring Public Security and Order: Problems and Ways of Their Solution. *Law and Safety*, 2(73), 58–62. <https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.09>.
- Drozd, O., Kobzar, O., Romanov, M., Hryhorii, D., & Pohoretskyi, M. (2022). Aspects of implementation of the law enforcement function of the state under the legal regime of martial law in Ukraine. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 569–580. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.34>.
- Druchek, O. V., Voluyko, O. M., & Vakarov, V. V. (2024). Law enforcement activities under the legal regime of martial law in Ukraine: peculiarities of implementation. *Scientific Bulletin of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*, 1, 43–51. <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.43-51>.
- Dubichynskiy, V. V. (Ed.). (2006). *Modern Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: 65,000 words*. Shkola.
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies.
- Hurkovska, N. (2024, June 28). *National Guard destroys Su-25 in Donetsk region with Iгла (video)*. <https://www.rbc.ua/rus/news/natsgvardiya-znishchila-su-25-donetskiy-oblasti-1719562719.html>.
- Kobzar, O., & Romashko, O. (2023). Analysis of the content and essence of mass disturbance as an object of termination by units of the national guard of Ukraine. *Honor and Law*, 2, 19–23. <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/2/85/282526>.
- Kobzar, O., & Romashko, O. (2024). The powers of the National Guard of Ukraine to suppress mass disorders under the legal regime of martial law in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*, 1, 68–73. <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.68-73>.
- Kolesnyk, Ya. V. (2021). *Principles of implementation of the law enforcement function of the state by the bodies of the National Police of Ukraine*. Helvetyka.
- Kosevtsov, V., Telelim, V., Lobanov, A., & Punda, Yu. (2020). Development and implementation of the target function in the decision-making process in the system of providing the military security of the state. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(3), 17–23. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2020.215128>.
- Kovaliv, M. V., Yesimov, S. S., & Lozynskiy, Yu. R. (2018). *Legal regulation of law enforcement activities*. LvDUVS.
- Kryshtanovych, M. F. (2020). Functions of the National Police of Ukraine in the system of public security and order in the state. *Public Administration and Customs Administration*, 2(25), 192–195. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.33>.
- Kuchuk, A. M. (2007). *Theoretical and legal foundations of law enforcement activities in Ukraine* [Candidate thesis, Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine].
- Kulish, A. M., Myrhorod-Karpova, V. V., & Murach, D. V. (2022). Epistemological analysis of the category “law enforcement activity”. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 3, 43–48. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/8>.
- Kuniev, Yu. D., & Kunieva, Z. Yu. (2012). Law enforcement activities of the Customs Service: theoretical aspects. *Bulletin of the Academy of the Customs Service of Ukraine. Series “Law”*, 2(9), 72–77.
- Levchenko, I., & Chubina, T. (2023). Territorial defence forces as a phenomenon of the national army of Ukraine (from December of 2020 to the present day). *East European Historical Bulletin*, 27, 236–248. <https://doi.org/10.24919/2519-058x.27.281537>.

19. Maltsev, V. V. (2024). Place of the National Guard of Ukraine in the system of security forces under the legal regime of the emergency state. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 7, 59–61. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/12>.
20. Mokh, T. P., & Mukoida, R. V. (2020, November 27). *Administrative and legal status of the National Guard of Ukraine during the performance of service and combat missions* [Conference presentation abstract]. Round Table “Service and combat training as the basis of the professional activities of police officers”, Odesa, Ukraine.
21. Morkvin, D. A. (2023). *Administrative and legal support for law enforcement activities of the National Guard of Ukraine* [Doctor of Philosophy dissertation, Kharkiv National University of Internal Affairs].
22. Muzychuk, O. M., & Chyshko, K. O. (2023). Peculiarities of the National Guard of Ukraine as a law enforcement entity. *Law.UA*, 1, 231–237. <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.1.33>.
23. Nosach, A., Ostapenko, I., & Zhukova, Ye. (2022). Public administration of strategic communications: rethinking the issue in the context of the armed conflict. *Lex Humana*, 14(2), 412–426. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2279>.
24. Rybianets, S. A. (2020). *Lecture notes “Judicial and law enforcement bodies of Ukraine”*. Dnipro.
25. Shvets, O. M. (2020). Public security and procedure under quarantine. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 4, 238–241. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/57>.
26. Subota, S. I. (2020). Axiological principles of law enforcement activities in the context of civil society development. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 1, 35–38. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/142>.
27. Tolstonov, D. Yu. (2020, March 13). *Regulatory regulation of the activities of the National Guard of Ukraine to ensure public safety* [Conference presentation abstract]. IV International Scientific and Practical Conference “International and national security: theoretical and applied aspects”, Dnipro, Ukraine.
28. Valuiko, O., & Druchek, O. (2020). The concept of law enforcement activities and law enforcement agencies in the light of the concept of national security of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 10, 95–100. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.10.16>.

Received the editorial office: 20 October 2024

Accepted for publication: 14 December 2024

ILIA VOLODYMYROVYCH SHMAHAILO,

Donetsk State University of Internal Affairs;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6150-6035>,

e-mail: ilya.tsc@gmail.com

LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The National Guard was established at the beginning of Ukraine’s independence, but began its development only after 2014. Its functioning is due to the threat to public security and order of the state, in particular from the Russian Federation. Instead, the National Guard of Ukraine is a military formation that performs law enforcement functions and demonstrates its potential under martial law. Due to the specifics of the structure of this formation, the concepts of “law enforcement function” and “law enforcement activity” are studied. Law enforcement activities during martial law consist in carrying out actions by specially authorized bodies aimed at protecting the rights, freedoms and interests of citizens, the interests of the State and comply with the form specified in law, taking into account the effect of martial law.

It is noted that the National Guard of Ukraine has a number of features, such as adaptability, preventive activities and inextricable connection with the sphere of communications and communications. The law enforcement activities of the National Guard of Ukraine are multidirectional, which emphasises the unique role of this body as a hybrid structure which effectively combines military and law enforcement functions in the context of complex threats to national security.

Based on the identified features, the individual areas of improvement of the National Guard of Ukraine as a law enforcement entity are formulated. Firstly, to integrate successful foreign experience into the domestic structure of the National Guard of Ukraine, since in many developed countries there are military formations that perform similar functions but have more experience and a different set of powers. Secondly, to continue developing the information space and transparency in it, as this is the way to build trust between the National Guard of Ukraine and the population. Thirdly, to pay special attention to the digitalisation of the National Guard of Ukraine as a law enforcement agency, which should also be linked to the improvement of the

competence of the servicemen and women of the National Guard of Ukraine in building an inclusive security environment.

Keywords: *National Guard, law enforcement, martial law, law enforcement agencies, law enforcement function.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Шмагайло І. В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 147–158. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.13>.

Citation (APA): Shmahailo, I. V. (2024). Law enforcement activities of the National Guard of Ukraine under martial law. *Law and Safety*, 4(95), 147–158. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.13>.

ДО УВАГИ АВТОРІВ НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ «ПРАВО І БЕЗПЕКА»

Сторінка редакції

Запрошення до співпраці

Шановні автори та читачі нашого журналу!

Прагнучи подальшого вдосконалення нашої спільної з Вами діяльності, ми продовжуємо вести окремий розділ журналу, де роз'яснюємо окремі аспекти щодо порядку подання матеріалів для публікації та висвітлюємо зміни, що відбуваються в редакційній політиці видання. Тим самим ми сподіваємося на досягнення більшого порозуміння з Вами, що сприятиме покращенню якості публікацій за результатами Ваших досліджень і водночас просуванню журналу у світовому інформаційному просторі.

Звертаємо Вашу увагу, що було змінено вимоги до оформлення та подання статей. Нові вимоги наведено нижче, також з ними можна ознайомитися на сайті видання в розділі «Для авторів» (<http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/information/authors>).

Порядок подання МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ В НАУКОВОМУ ЖУРНАЛІ «ПРАВО І БЕЗПЕКА»

1. Мови публікацій

Публікації подаються українською, російською або англійською мовами, але певні елементи подаються кількома мовами.

2. Способи подання матеріалів

Автор (або один з авторів, якщо публікацію підготовлено кількома авторами) може подати матеріали в електронному вигляді на сайті видання через платформу OJS (за посиланням).

3. Оформлення статті

3.1. Основні технічні вимоги:

- формат основного документа – лише DOC або DOCX;
- обсяг основного тексту – від 4000 до 6000 тис. слів;
- шрифт – Times New Roman 14 кегля (всі елементи);
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- поля документа: ліворуч – 25 мм, решта – 20 мм; відступ перед та після абзацу – 0;
- абзацний відступ – 1.25
- переноси не використовуються;
- необхідно чітко диференціювати тире (–) та дефіс (-);
- забороняється ущільнення або розрідження інтервалів між літерами;
- забороняється відбивати абзаци табуляціями або багаторазовими пробілами;
- між словами використовується один пробіл (забороняється розріджувати слова декількома пробілами);
- використовуються лапки формату «»;
- між ініціалами та прізвищем ставиться нерозривний пробіл (Ctrl + Shift + пробіл);
- вимоги щодо подання формул, рисунків, таблиць можуть бути визначені окремо в процесі подання матеріалів.

3.2. Вимоги щодо структури статті та її елементів:

- обов'язковими елементами статті є: шифр УДК (визначають фахівці бібліотек), відомості про авторів, назва, анотація з ключовими словами, основний текст, списки посилань;
- обов'язкові елементи мають бути розміщені за відповідним зразком;
- переклад елементів статті на англійську мову (з англійської, якщо статтю підготовлено англійською мовою), крім відомостей про авторів, здійснюють або перевіряють фахівці редакції;
- у відомостях про авторів зазначають електронну пошту як мінімум для одного з авторів, якого визначають інші автори як контактну особу, а в разі подання одноосібної статті автор зазначає свою електронну пошту; такі відомості підлягають опублікуванню.

Зверніть увагу! Редколегія приймає до розгляду оригінальні й оглядові статті і рецензії.

Оригінальна стаття – це рукопис, в якому представлено результати завершеного дослідження з конкретно обраної проблематики. У висновках такої статті має бути чітко зазначено особистий вклад автора(ів) у вирішення порушеної проблеми.

Оглядова стаття – це рукопис, в якому аналізуються, систематизуються та інтегруються результати проведених досліджень у певній галузі з конкретної теми з метою демонстрації існуючих досягнень і визначення подальших тенденцій розвитку в цій галузі знань.

Оглядова стаття має містити не менше 25 посилань.

Також у журналі можуть бути опубліковані рецензії на монографії, підручники, навчальні посібники та інші видання з проблем права і безпеки.

3.3. Вимоги щодо назви

Назва статті має відповідати її змісту, складатися не більше, ніж з 10 слів, не повинна містити аббревіатур, крім (за потреби) загальноприйнятих.

Технічні вимоги: шрифт Times New Roman, 14 пунктів, вирівнювання по центру, прописними літерами, напівжирним шрифтом.

3.4. Вимоги щодо відомостей про авторів

Відомостями про авторів є:

- ім'я, по батькові, прізвище (повністю);
- науковий ступінь, вчене звання (за наявності);
- місце роботи (організація повністю), назва підрозділу (кафедра, лабораторія, відділ і тощо); посаду не зазначають;
- ORCID (зареєструвати);
- e-mail автора як контактної особи.

Ці елементи повторюють для кожного автора (як вони повинні бути вказані в публікації).

Технічні вимоги: вирівнювання по ліву сторону, прописними літерами, шрифт напівжирний, Times New Roman.

3.5. Вимоги, що стосуються анотацій

У цілому анотація має бути описовою, включати в себе мету роботи, характеристику проблематики статті, її результати та висновки, зроблені за результатами проведеного дослідження.

Викладення матеріалу в анотації має бути стислим і точним, інформативним, змістовним, структурованим. У тексті слід уживати синтаксичні конструкції, притаманні мові наукових і технічних документів, уникати складних граматичних конструкцій, застосовувати стандартизовану термінологію. Необхідно дотримуватися єдності термінології в межах анотації.

Скорочення та умовні позначення, крім загальноновживаних у наукових і технічних текстах, застосовують у виняткових випадках або дають їх визначення при першому вживанні.

У випадку, коли анотацію підготовлено із грубими порушеннями встановлених вимог, публікацію результатів дослідження може бути затримано редколегією до усунення автором допущених порушень, про що йому повідомляється в письмовій чи усній формі негайно після їх виявлення.

Мови та обсяги анотацій. Анотація подається на початку статті мовою публікації для подальшого її перекладу фахівцями редакції англійською (якщо мовою публікації є українська) або українською (якщо мовою публікації є англійська) мовами. Обсяг анотації має становити 250–300 слів.

Текст анотації повинен бути написаний шрифтом Times New Roman, 14 кегель, інтервал – 1,5.

Ключові слова. Наприкінці кожної анотації наводяться ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження та описує тему статті. Сукупність ключових слів повинна відображати основний зміст наукової праці; вони мають бути конкретними у своїй предметній галузі, змістовними й унікальними. Кількість ключових слів становить від 5 до 8. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують у рядок через кому. Необхідно уникати скорочень (допускаються тільки загальноприйняті аббревіатури), оскільки ключові слова будуть використовуватися для індексації. Ключові слова повинні бути написані шрифтом Times New Roman, 14 кегель, через кому.

4. Структура основного тексту

Незалежно від виду статті вона має містити обов'язкові структурні елементи. За бажанням (необхідності) у статті може міститися літературний огляд.

Технічні вимоги до структурних елементів: шрифт Times New Roman, напівжирний, 14 кегель, усі літери прописні.

ВСТУП. У вступі описується актуальність дослідження, постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями, обґрунтовується новизна дослідження через ступінь опрацьованості проблеми на основі аналізу використаної літератури з обов'язковим розглядом останніх публікацій, в яких започатковано або продовжено вирішення проблеми, з виокремленням не вирішених раніше частин.

У вступі має бути представлена конкретна досліджувана проблема, якій присвячено статтю. Автор(и) повинні розуміти, що гарний вступ має узагальнювати відповідні аргументи, дані та факти, щоб дати читачеві чітке уявлення про актуальність і важливість для наукової спільноти досліджуваного питання. У цьому розділі також пояснюється передісторія або причини, які спонукають автора(ів) дослідити обрану тему. Вступ не повинен перевищувати 20 % основного тексту статті.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Автор(и) мають чітко сформулювати мету статті, з урахуванням якої необхідно чітко визначити завдання, що будуть вирішуватися у статті. Метою дослідження не може бути дослідження саме по собі, має бути вказано на досягнення певного наукового результату, який буде отримано у процесі дослідження.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ (розділ не є обов'язковим і включається до статті за бажанням автора). У цьому розділі наводяться та коротко описуються наукові праці, в яких досліджувалися проблемні питання, порушені у статті (із вказівкою на конкретні аспекти, що в них розглядалися). З урахуванням цього необхідно визначити невідомі проблеми та зазначити, які саме з них будуть досліджуватися у статті.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Цей розділ повинен бути написаний чітко та стисло, оскільки він надає інформацію щодо методів, інструментів і матеріалів, що використовувалися у процесі дослідження. Виклад матеріалу має бути послідовним, з обґрунтуванням вибору конкретного методу та його сприяння в досягненні поставленої мети і визначених завдань. Такий опис дозволяє читачеві оцінити доцільність використаних методів, а також достовірність отриманих результатів. Автор(и) повинні не просто навести перелік використаних методів, а описати, з якою саме метою їх було застосовано. У разі використання емпіричних матеріалів (нормативно-правових актів, судових рішень, результатів узагальненої судової практики) також доцільно їх описати.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. У цій частині викладаються теоретичні дані, обґрунтовуються нові підходи в осмисленні матеріалу та нове вирішення проблеми, що є вагомим зрушенням, порівняно з попередніми дослідженнями.

Цей розділ є основною та найважливішою частиною статті, оскільки призначений для інтерпретації результатів роботи відповідно до поставлених мети і завдань, а не просто для пояснення порушеної проблематики.

У цьому розділі автору(ам) необхідно пояснити важливі моменти своїх результатів, щоб існувала відповідність до обговорення. Аналіз досліджуваної проблематики має бути чітким і всебічним. Власні твердження доцільно посилювати за допомогою статистичних даних, судової практики, що додатково підтверджуватиме використання широкого спектра методів збору аналітичної інформації. Якщо отримані результати містять форму таблиць, графіків, словесні описи або їх комбінацію, то вони не повинні бути занадто довгими і занадто великими.

Дискусія повинна бути збагачена посиланнями на результати попередніх досліджень, які були опубліковані в науковій літературі.

Результати дослідження та дискусія повинні складати не менше 60 % від усього рукопису.

ВИСНОВКИ. Висновки мають бути органічно пов'язаними з назвою, метою і завданнями дослідження. У цьому розділі потрібно всебічно узагальнити викладений матеріал, особливо з точки зору критичної оцінки основних результатів дослідження. Висновки – це не просто повторне викладення даних чи фактів, а узагальнення ключових моментів порушеної проблематики та наведення відповідних шляхів її вирішення. Також у висновках доцільно навести перспективи подальших розвідок із дослідженої проблематики.

5. Оформлення посилань

Під час написання статті обов'язковими є посилання на використані джерела. Такі посилання мають відповідати політиці протидії плагіату й оформлюватися відповідно до стилю *APA*.

Законодавство та нормативні документи потрібно наводити у виносках унизу сторінки, вони не включаються до загального списку бібліографічних посилань. Знаки виноска позначаються цифрами та є однотипними в межах однієї роботи. Цифри вказуються біля слова вгорі, без відступу між словом і знаком.

Посилання у статті надаються в дужках, наприклад: для одного автора – (Кузьмович, 2017); для двох авторів – (Кузьмович, Попович, 2017); для трьох авторів – (Кузьмович, Попович, Александрович, 2017). Якщо більше трьох авторів, то вказується лише перший автор, наприклад (Кузьмович та ін., 2017).

Якщо в тексті статті зазначається автор(и), то посилання оформлюється таким чином: *Як зазначає Є. О. Кузьмович (2017), норма права – це ...* або *У 2017 році відомий правник Є. О. Кузьмович зазначав, що норма права – це ...*

Якщо згадане в рукописі посилання є прямою цитатою або конкретним фактом, необхідно вказати номер сторінки, наприклад: *У науковій літературі норма права визначається як ... (Кузьмович, 2017, с. 6)* або *Як зазначає Є. О. Кузьмович (2017, с. 6), норма права – це ...*

Рекомендується використовувати більше непрямі цитати, ніж прямі.

Усі посилання, зроблені в рукописі, повинні бути зазначені у списку бібліографічних посилань і розміщені в алфавітному порядку. Список бібліографічних посилань оформлюється відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Якщо стаття, на яку є посилання, має цифровий ідентифікатор DOI (<http://doi.org/index.html>), його обов'язково потрібно вказувати.

Якщо стаття написана українською мовою, додатково додається *References*, який подається англійською мовою (відповідно до 6 видання стилю APA). При оформленні *References* автору(ам) необхідно звертатися до першоджерела, що забезпечить надання коректного бібліографічного опису відповідного джерела.

Оформити бібліографічний опис відповідно до стилю APA можна на сайтах автоматичного формування посилань: <http://www.citationmachine.net/apa/cite-a-book>; <http://www.bibme.org/apa/book-citation/manual>.

Отже, автор(и) повинен подати 2 списки: за національним стандартом («**Список бібліографічних посилань**»), який буде розміщено у друкованому версії видання, та за міжнародним стандартом («**References**»), який буде розміщено на сайті журналу, що має міжнародну реєстрацію як самостійне серійне видання. До міжнародних баз даних списки посилань подаються редакцією у формі, яка ними вимагається, зазвичай за міжнародним стандартом.

Правильний опис використаних джерел у списках бібліографічних посилань є запорукою того, що цитована праця буде врахована під час оцінювання наукової діяльності її автора(ів), організації, країни. Ми також хочемо, щоб за правильними цитуваннями можна було визначити не лише внесок конкретного автора в наукову діяльність, а й науковий рівень нашого журналу, його авторитетність тощо.

ДЛЯ НОТАТОК

Редагування *С. С. Тарасової, Н. Й. Михайличенко*
Внесення правок *С. С. Тарасової, Н. Й. Михайличенко*
Комп'ютерне верстання *А. О. Зозулі*
Переклад анотацій англійською *О. О. Статівки*
Дизайн обкладинки *Н. М. Круглик, І. В. Зозулі, П. О. Білоуса, І. Є. Єсіної*

Зареєстровано в Національній раді України з питань телебачення
та радіомовлення рішенням № 1739 від 23.05.2024
(ідентифікатор медіа R30-05239)

Підписано до друку 27.12.2024. Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 19,13. Тираж 50 прим. Зам. № 2024- .

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:
Харківський національний університет внутрішніх справ
просп. Льва Ландау, 27, Харків, 61080;
тел. (057) 73-98-168, факс (057) 73-98-181;
адреса електронної пошти: pb.hnuvs@ukr.net; сайт: <http://pb.univd.edu.ua>.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.